

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ ANABİLİMDALİ

KIBRIS'TA TÜRKLERE KARŞI İŞLENEN ULUSLARARASI SUÇLAR
(1955-1974)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

OĞUZ YUCEL

İSTANBUL 2020

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ ANABİLİMDALİ

KIBRIS'TA TÜRKLERE KARŞI İŞLENEN ULUSLARARASI SUÇLAR
(1955-1974)

OĞUZ YUCEL

TEZ DANIŞMANI:
PROF.DR. ALİ SATAN

İSTANBUL 2020

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖNSÖZ	IV
ÖZET	VI
ABSTRACT	VII
KISALTMALAR DİZİNİ.....	VIII
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM: KIBRIS TARİHİ	7
1.2 1571-1578 Tarihleri Arasında Osmanlı Dönemi Kıbrıs Tarihi.....	7
1.2. 1878-1914 Tarihleri Arasında Kıbrıs Tarihi	12
1.3. 1914-1960 Tarihleri Arası Kıbrıs Tarihi	15
1.3.1 1.Dünya Savaşı Sonrası Kıbrıs Tarihi	15
1.3.2 2.Dünya Savaşı Sonrası Kıbrıs Tarihi	18
1.3.3 29.08.1955 Londra Konferansı	28
1.3.4 EOKA Terör Örgütü/Ethniki Organosis Kypriakon Agonistion/Kıbrıslı Savaşçıların Milli Teşkilatı.....	30
1.3.5. Türk Mukavemet Teşkilatı.....	35
İKİNCİ BÖLÜM: ULUSLARARASI SUÇLAR.....	42
1.Uluslararası Suç Kavramı.....	42
1.1.Uluslararası Suç Kavramının Gelişimi	43
1.2. Uluslararası Ceza Hukuku.....	43
1.3. I.Dünya Savaşına Kadar Uluslararası Ceza Hukuku Gelişimi.....	44
1.3.1 Lahey Sözleşmeleri.....	45
1.4. I.Dünya Savaşı'nın Bitiminden Sonraki Durum	47
1.4.1 Briand-Kellogg Paktı	48
1.5. II. Dünya Savaşı Sonraki Durum	49
1.5.1 Nürnberg ve Tokyo Mahkemeleri	50
1.5.2 Eski Yugoslavya ve Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi	52
2. Uluslararası Ceza Mahkemesi.....	53
2.1 Uluslararası Ceza Mahkemesinin Kuruluşu.....	54
2.3 Uluslararası Ceza Mahkemesinin Yargı Alanı ve Yetkisi.....	56
2.4 Uluslararası Ceza Mahkemesinin Yaptığı Yargılamalar	57
3. Uluslararası Ceza Mahkemesinin Kabul Ettiği Uluslararası Suçlar	58
3.1 Saldırı Suçu	58

3.2 Soykırım Suçu	59
3.3 İnsanlığa Karşı İşlenen Suçlar	63
3.4 Savaş Suçları	64
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: KIBRIS'TA TÜRKLERE KARŞI İŞLENEN	
ULUSLARARASI SUÇLAR	68
1.Soykırım Suçları	68
1.1.1963-1964 Yılları İçerisinde Türklere Karşı İşlenen Soykırım Suçları	69
1.1.1.21 Aralık 1963'te Başlayan Saldırılarda Türklere Karşı İşlenen Soykırım Suçları	69
1.1.2.Kumsal Soykırımı 24 Aralık 1963	79
1.1.3 Ayvasıl Soykırımı 24 Aralık 1963	82
1.1.4.Rum Doktorların Yaralı Türkleri Öldürmesi 23 Aralık 1963	84
1.1.5 Küçük Kaymaklı Soykırımı 23-24 Aralık 1963	85
1.1.6 21 Aralık 1963'ten 27 Aralık 1963 Tarihine Kadar Soykırımında Öldürülen Türkler	87
1.1.7 Arpalık Köyü Soykırımı 8 Şubat 1964	88
1.1.8 11 Mayıs 1964 Mağusa Soykırımı	90
1.1.9. 1966-1967 Yılında Rumların İşledikleri Soykırım Suçları	92
1.1.9.1 Boğaziçi ve Geçitkale Soykırımları 15 Kasım 1967	92
1.1.10. 1974 Yılında Rumların İşledikleri Soykırım Suçları	97
1.1.10.1. İphestos Planı	99
1.1.10.2 Alamyio Köyü Soykırımı 20 Temmuz 1974	100
1.1.10.3.Atlılar Köyü Soykırımı 14 Ağustos 1974	101
1.1.10.3. Muratağa- Sandallar Soykırımı 14 Ağustos 1974	103
1.1.10.4. Taşkent Soykırımı 15 Ağustos 1974	109
1.1.10.5. Limasol Soykırımı 21 Temmuz 1974	111
2. Savaş Suçları	113
2.1. 1955-1958 Yıllarında İşlenen Savaş Suçları	113
2.1.1. Üç Şehitler Köyünde İşlenen Savaş Suçları (Goşşi) 19 Temmuz 1958	113
2.1.2. Sinde Köyünde İşlenen Savaş Suçları 12 Temmuz 1958	118
2.2. 1963-1964 Yılları Arasında İşlenen Savaş Suçları	119
2.3.1966-1967 Yılı Rumların İşledikleri Savaş Suçları	127
2.3.1. Boğaziçi ve Geçitkale'de İşlenen Savaş Suçları 15 Kasım 1967	127
2.4. 1974 Yılında Rumların İşledikleri Savaş Suçları	128
3.İnsanlığa Karşı İşlenen Suçlar	132

3.1. 1955-1958 Yıllarında İşlenen İnsanlığa Karşı Suçlar.....	132
3.1.1. Vasilya ve Gaziköy’de İşlenen İnsanlığa Karşı Suçlar 20 Mart 1956	132
3.1.2. Atlılar Köyü’nde İşlenen İnsanlığa Karşı Suçlar 13 Temmuz 1958	137
3.2. 1963-1964 Yılları Arasında İşlenen İnsanlığa Karşı Suçlar	138
3.3. 1966-1967 Yıllarında Rumların İşledikleri İnsanlığa Karşı Suçlar	143
3.4.1974 Yılında Rumların İşledikleri İnsanlığa Karşı Suçlar	144
3.4.1. Atlılar-Muratağa-Sandallar Köyünde İşlenen İnsanlığa Karşı Suçlar 14 Ağustos 1974	145
4. Saldırı Suçu	153
4.1. Türk Hava Kuvvetleri Harp Pilotu Yüzbaşı Cengiz Topel’in Öldürülmesi 8 Ağustos 1964.....	155
SONUÇ	157
KAYNAKÇA	161
EKLER	176

TCE™

ÖN SÖZ

Bulunduğu stratejik konumundan dolayı küresel güçlerin her dönemde elinde bulundurmak istediği Kıbrıs Adası, Türkiye Cumhuriyeti'nin 1955 tarihinden beri fiili olarak gündeminde yer alan, özellikle 1974 Barış Harekâtından sonra, uluslararası toplantılarda, özellikle Türkiye'nin AB'ye girmesi meselesinde önüne sorun olarak çıkarılan bir durumdur.

Türkiye'yi Kıbrıs Adası'nda işgalci bir güç olarak kabul eden uluslararası camia, Türkiye'nin yaptığı hareketin hukuki dayanağını gözden kaybederek bu haksız tutumlarını sürdürmeye kararlı görünmektedir. 15 Kasım 1983 yılında kuruluşunu ilan eden Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni yasa dışı ilan ederek tanımayan uluslararası camianın bu hukuksuzluğu kabul edilebilir bir durum değildir.

Bugün bağımsız bir devlete sahip olan Türkler, geçmişte çok büyük acılara, soykırımlara maruz kalmışlardır. 1960'ta Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurucu ortakları olan Türkler, ateşli bir Enosis taraftarı olan Kıbrıs Rum Kilisesi Başpiskoposu Makarios'un, Grivas ile kurduğu EOKA terör örgütünün 1955 yılından 1974 tarihine uzanan kadar saldırılara uğrayarak, kurucu ortakları oldukları Cumhuriyet'ten silah zoruyla dışlanmışlardır. Uluslararası antlaşmalara aykırı olan bu duruma uluslararası camia herhangi bir şekilde ses çıkarmayarak, Rumların hukuksuzluğunu bir nevi kabullenmişlerdir. Bunula beraber Birleşmiş Milletler Kıbrıs'ta görev almış bulunsa da Türkleri korudukları söylenemez. Dünya böyle bir durumla daha sonra Bosna ve Kosova'da şahit olmuşlardır.

1960 yılında kuruluşu ilan edilen Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı olan Makarios, Türklerin de bu devlette önemli mevkilerde olup, yetkilerinin fazla olmasını içine sindirememiştir. Türklerden bu haklarını almak için bir plan yapan Rumlar, bu planlarını 21 Aralık 1963 tarihinde uygulamaya geçirmişlerdir. İnsanlık tarihine kara leke olarak giren bu saldırılar, Kıbrıs'ta Türkler'e karşı 1967,1974 tarihinde tekrar edecek sistemli olarak yapılan soykırım, insanlığa karşı suç, savaş suçu ve saldırı suçlarının başlangıcını oluşturmuştur. Bu saldırılar arasında Rumlar her türlü vahşiliği yapmışlar ve kendilerine modern dünyanın temeli sayan vahşi Helenizm'in hakim olduğu Yunanistan da büyük yardımlarda bulunmuşlardır. Bu açıdan Yunanistan da Kıbrıs Türklerine karşı suçlu durumdadır.

Hazırladığımız bu çalışma, Kıbrıs'ta Türklerin çektikleri sıkıntıların, uğradıkları saldırıların, soykırımların ve uygulanan vahşetin uluslararası ceza hukukunda hangi suç kategorisine girdiğini incelemek maksadıyla hazırlanmıştır. Türkiye'nin stratejik bir meselesi olan Kıbrıs'ta elini güçlendirmek için çok çeşitli çalışmaların yapılmasına ihtiyaç vardır.

Yaptığımız çalışmamızın literatüre bir katkı olmasının yanında, yapılması zorunlu olan diğer çalışmalara da bir kaynak olacağı ümidini taşımaktayız.

Bu çalışmanın ortaya çıkarılması esnasında çok ağır bir hastalık geçirmiş olmam, uzun bir tedavi sürecini yaşamak zorunda kalmam, çalışmanın hazırlanma süresini biraz uzattı. Buna rağmen elimizden gelenin en iyisini yaparak, bir çalışmayı ortaya koymaya çalıştık.

Bu çalışmanın hazırlanma süresinde teşekkürü borç bildiğim sevdiklerim vardır. En büyük teşekkürü, tez konusunun belirlenmesi süresinde ve sonrasında, kaynaklarını benimle paylaşan, ne zaman sıkıntıya düşsem bana desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, yazım aşamasında bana yol gösteren danışmanım çok kıymetli hocam sn Prof. Dr. Ali Satan'a etmeyi bir borç bilirim. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde görev yapan sn. Dr. Öğr. Görevlisi Tuğba Eray Biber hocam da değerli düşüncelerini ve kaynaklarını benimle paylaşarak çok büyük yardımlarda bulundular. Bunun için değerli hocama ne kadar teşekkür etsem az kalmaktadır. KKTC'te Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığında görev yapan sn Üsteğmen Seçkin Toprak'a ve Yarbay Dilaver Uysal'a önemli kaynakları benimle paylaştıkları için kendilerine müteşekkirim. Değerli fikirlerini benimle paylaşan İstanbul Üniversitesi'nden kıymetli ağabeyim sn Prof. Dr. Abdulkadir Emeksiz ve Ayasofya Müzesi Müdürü hocam sn. Hayrullah Cengiz de çalışmanın oluşmasında değerli katkılar sundular. Onların değerli fikirleri olmasa çalışma eksik olurdu. Kıymetli hocalarıma teşekkür etmeyi bir borç addediyorum. Ve son olarak gerek hastalık dönemimde gerekse kaynak sağlamada katkılarını hiçbir zaman unutamayacağım dostum, sevgili Komiser Abdülkadir Savaş'a da verdiği destekleri için çok teşekkür ediyorum.

Benim bu günlere gelmemde en büyük emek hiç kuşkusuz ailemindir. Onlar hem hastalığımda hem de çalışma esnasında ban sabırlar göstererek en büyük fedakarlıkları gösterdiler. Hastalık sürecinde benimle ilgilenen sultanım annem Hatice Yücel'e, evimizin direği babam Hasan Yücel'e, ablam Emine Yücel'e ve kız kardeşim Büşranur Yücel'e teşekkür ederek, haklarını hiçbir zaman ödeyemeceğimi belirtmek isterim.

Oğuz YUCEL

İstanbul, 2020

ÖZET

Kıbrıs Lozan Antlaşmasıyla İngilizlere bırakılmıştır. 1955 yılında Rumlar EOKA terör örgütünü kurarak Türklere saldırmaya başlamışlardır. Rumların, Enosis amacıyla saldırılarını arttırmaları üzerine 1960 yılında Kıbrıs'ta bağımsız bir devlet kurulmuştur. Başpsikopos Makarios bu durumu sadece 3 yıl kabul etmiş, Türkleri Cumhuriyetten dışlamak için Akritas Planını devre sokmuştur. 21 Aralık 1963 tarihinde Türklere saldırmaya başlayan Rum tarafı bu saldırılarını sistemli olarak 1974 tarihine kadar devam ettirmişlerdir.

Rumlar bu saldırıları yaparken Türklere karşı, Roma Statüsü'nün belirlediği soykırım suçu, insanlığa karşı suç, savaş suçu ve saldırı suçunu işlemişlerdir. Rumlar, işledikleri bu saldırılardan dolayı hiçbir zaman yargılanmamıştır. Dünya da Rumların bu suçlarına sessiz kalmıştır.

Birleşmiş Milletler Kıbrıs'ta Türkleri korumak için görev almış ama bu görevini gerine getirmemiştir.

The logo consists of the letters "TCE" in a bold, white, serif font, with a small "TM" trademark symbol to the upper right of the "E". The text is centered within a solid red rectangular background.

ABSTRACT

Cyprus was left to the British with the Lausanne Treaty. In 1955, the Greeks established the EOKA terrorist organization and started attacking the Turks. An independent state was established in Cyprus in 1960, when the Greeks increased their attacks for Enosis purposes. Archbishop Makarios accepted this situation for only 3 years and introduced the Akritas Plan to exclude Turks from the Republic. The Greek side, which started attacking the Turks on 21 December 1963, continued their attacks systematically until 1974 .

While carrying out these attacks, the Greeks committed the genocide crime, crime against humanity, war crime and attack crime determined by the Rome Statute against the Turks. Greeks have never been tried for these attacks. The world remained silent on these crimes of the Greeks.

The United Nations served to protect the Turks in Cyprus, but did not fulfill this task.

The logo consists of the letters 'TCE' in a white, serif, all-caps font, with a small 'TM' trademark symbol to the upper right of the 'E'. The text is centered within a solid red rectangular background.

KISALTMALAR

AİHM :	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AÜHF :	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
AÜHFD:	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BCA :	Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi
Bkz :	Bakınız
BM :	Birleşmiş Milletler
BMGK:	Birleşmiş Milletler Genel Kurulu
C :	Cilt
CHP :	Cumhuriyet Halk Partisi
ÇTTAD:	Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi
Dr :	Doktor
EYUCM:	Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi
Haz :	Hazırlayan
KATAK:	Kıbrıs Adası Türk Azınlığı Kurumu
P :	Paper
s :	Sayfa
S :	Sayı
TBMM:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C. :	Türkiye Cumhuriyeti
TDV :	Türk Diyanet Vakfı
TTK :	Türk Tarih Kurumu
UAM :	Uluslararası Askeri Mahkeme
UCM :	Uluslararası Ceza Mahkemesi

UUK : Kızıl Haç Kurucusu

Yay : Yayın

Yy : Yüzyıl

TCE™

GİRİŞ

Bulunduğu coğrafi konumdan dolayı Orta Doğu bölgesinin kilidi durumunda bulunan Kıbrıs Adası, bu bölgenin konumundan faydalanmak isteyen güçlerin ele geçirmek için mücadeleler yaptığı bir Ada olagelmıştır. Hem Doğu'dan hem de Batı'dan bölgeye gelmiş olan tüm büyük güçler Kıbrıs'ı ele geçirmek için mücadeleler vermişlerdir. Bugün ise bu stratejik konumuna, keşfedilen yeraltı madenlerin eklenmesi Kıbrıs Adası'nı daha da önemli bir hale getirmiş bulunmaktadır.

Tarih boyunca Kıbrıs'a egemen olan herhangi bir güç, gücünü yayararak bölgenin hakimiyetini ele geçirmiştir. Hititlerden Roma'ya, Roma'dan İslam Devleti'ne, Osmanlı Devleti'nden İngiltere'ye her önemli güç, hâkimiyetinin gelişmesi ve devamlılığının sağlanması için Kıbrıs Adası'nı ele geçirmiştir.

1571 yılında Osmanlı Devleti'nin stratejik çıkarının zorunluluğu Kıbrıs Ada'sının fethini zorunlu kılmıştır. İleriki tarihlerde Osmanlı Devleti'nin merkezi gücünün azalmasından yararlanan Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa, dikkatini Kıbrıs Adası'na vererek, burada da hakimiyet kurmak istemiştir. Rusya ile yapılan 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşından yenilgiyle çıkan Osmanlı Devleti'nin uluslararası camiada yalnız kalmasından dolayı, İngiltere'yi yanına çekmek amaçlı bir diplomatik süreçten sonra Kıbrıs Adası'nın hukuki sahipliği Osmanlı Devleti'nde kalmak üzere, fiili yönetimi dönemin en güçlü küresel gücü olan İngiltere'ye geçmiştir.

Daha sonra gerçekleşen 1.Dünya Savaşı'na Osmanlı Devleti'nin de girmek zorunda kalması, savaşta düşman olarak yer alan İngiltere'nin Kıbrıs'ı topraklarına katmasına fırsat vermiştir. İngiltere, 1871'de fiili yönetimini eline geçirdiği Kıbrıs Adası'nın hukuki yönetiminin de kendisine geçtiğini açıklamıştır. Harb-i Umumi'den yenik çıkan Türkler, Mustafa Kemal Paşa önderliğinde bir İstiklal Harbi'ne girerek bağımsızlıklarını kazanmışlardır. Osmanlı Devleti'nin mirasçısı olmasından dolayı, Lozan'da Türklerle görüşülen meselelerden biri de Kıbrıs Meselesi olmuştur. Kıbrıs'ın İngiltere tarafından ilhak edilmesi ise bu görüşmelerde kabul edilmiştir. Bu kabul edilişle güvenlik kaygısıyla hareket eden Osmanlı Devleti'nin mirasçısı olan Türkiye'nin Güney sınırlarında bir güvenlik zaafiyeti oluşmuştur.

Kıbrıs'ın İngiltere hakimiyetinde geçirdiği yıllar içerisinde İngiliz yöneticilerinin politikalarından kaynaklanan toplumlararası bir ayrım baş göstermiştir. Helen milliyetçiliğinin gün geçtikçe artması ise bu ayrımı bir uçuruma dönüştürmüştür. 1955 yılına

gelindiğinde Başpiskopos Makarios¹ ve Grivas'ın liderliğini yaptığı EOKA Terör örgütü, Yunanistan'a bağlanmak amacıyla kan gölüne çevirdiği Kıbrıs'ta saldırılarına başlamıştır. Rumların bu terör saldırıları sonrasında İngilizler, meselenin içerisine Türkiye'yi dahil etmiş, askeri üs olarak Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasına ön ayak olarak kendilerini Kıbrıs sorunundan sıyırmayı bilmiştir.

Rum terörizminin ve Enosis inancının ete bürünmüş hali olan Makarios ve Grivas önderliğindeki Rum milliyetçileri, Türklerin Anayasada hak elde etmelerine ve yönetime ortak olmalarına hiç memnun olmayarak, Türklerin ellerinden haklarını almak ve Ada'nın yönetimini kendilerine geçirdikten sonra Enosis'i gerçekleştirmek amacı ile saldırılarına 21 Aralık 1963 tarihinde iki Türk'ün öldürülmesiyle başlamışlar ve bu saldırılarını 1974 yılının sonlarına kadar devam ettirmişlerdir. Rumların Enosis amaçlı bu saldırılarında Türklere karşı acımasızca davranılmış, Türkler acımasızca öldürülmüş, kadın erkek demeden onları esir alınmışlar, kadınlara tecavüz edilmiş, evleri- malları yağmaya uğramı ve köyleri yakılıp yıkılarak Türkleri hatırlatacak olan her türlü tarihi eserlere ve sembollere acımasızca saldırılarak yok etmeye çalışılmıştır.

Bu esnada Türkler türlü türlü işkencelere uğramış, psikolojik ve ekonomik olarak çöküntü içerisine sokulmuşlardır. Rumlar, Türkleri Kıbrıs'tan ve yönetimden uzak tutmak için ekonomik baskı uygulamışlar, 1974 yılında Türkiye'nin müdahalesine kadar Kıbrıslı Türkleri, Ada'nın %3'lük kısmında ve etraflarının Rumlar tarafından kuşatılmış şekilde yaşamaya mecbur etmişlerdir. Bu süre içerisinde Kıbrıslı Türklere karşı insan hakları ihlaline giren saldırılara, uluslararası camia gözünü kapatmıştır. BM asker göndermesine rağmen orada gerekli müdahalelerde bulunmayarak Rumlara saldırılarını yapma fırsatı tanımışlardır. Bu süre zarfında Kıbrıslı Türklere hayatlarını devam ettirmek için tek yardım Türkiye'den Kızılay vasıtasıyla yapılmıştır.

Kıbrıs'ta Türklere karşı nefretin tohumu ise dini bir kurum olan Kiliseler tarafından atılmıştır. Maalesef Kıbrıs Rum Kilisesi dini vazifelerini unutup Yunan Milliyetçiliği fikrinin bayraktarlığını üstlenerek, Kıbrıs'taki Rumların kimlik oluşturulmasında ve Türkler ile Rumlar arasındaki uçurumun açılmasında önemli rol oynamıştır. Meselenin 1963, 1967 ve

¹13 Ağustos 1913 tarihinde Ano Panaia köyünde Hristodulu Mouskos isimli bir köylünün çocuğu olarak doğan Makarios'un esas adı Mihail Hristodu'lur. Çocukluğu Yunan kültürüne olan aşkla geçen Mihail, Kykko Manastırı'nda keşiş olmak için eğitim görmüş, bu esnada Rumların 1931 ayaklanmasının fikri rüzgârı ile Enosis fikriyle yanıp tutuşmaya başlamıştır. Boston'a eğitim almak için gitmiş, döndüğünde Başpiskopos olmuştur. Döndükten sonra tüm amacı Enosis olan Makarios, 1960'ta Kıbrıs Cumhurbaşkanı olmuş, 1974'te Yunanistan'ın desteklediği darbe ile yönetimden indirilmiştir. Türklere karşı işlenen saldırılarda ve Uluslararası suçlarda bir numaralı sorumlulardan olan Makarios 3 Ağustos 1977'de kalp krizi geçirerek ölmüştür. Makarios hakkında daha detaylı bilgi için bkz Stanley Mayes, *Kıbrıs'ın İlk Cumhurbaşkanı Başpiskopos III. Makarios Yaşam Öyküsü*, Kalkedon Yayınları, İstanbul 2019.

1974 tarihlerinde soykırıma varmasında Kilisenin rolünün olduğu su götürmez bir gerçektir. 1955 yılında yapılan Londra Konferansı'nın yapıldığı yıllarda Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu Kilise'nin rolüne değinerek ilerisi için bazı öngörülerde bulunmuştur:

“Self determinasyon, ancak birbirleriyle iyi geçinen ve birbirlerine muhasım olmayan cemaatler ve topluluklar için mevzubahis olabilir. Şu halde Kıbrıs halkı için self determinasyondan evvel müstekar bir huzur ve sükun devresine ihtiyaç vardır. Şiddet hareketlerinin önlenmesine ve kilisenin siyasete karışmasına mani olunmasına lüzum vardır. Aksi takdirde, bugünkünden daha vahim vaziyetler hasıl olabilir”²

1963 ile 1974 yılları arasında Rumlar, Türkleri Kıbrıs'ta yok etmek için saldırılar yapmışlar, etnik temizlik saldırılarını soykırım amacıyla gerçekleştirmişlerdir. Rumlara 1955'ten 1974 yılına kadar askeri ve lojistik destek ise Yunanistan'dan gelmiştir. Rum ve Yunan militan/askerlerinin Türklere karşı soykırım amacı ile yaptıkları saldırılara daha sonra Bosna Hersek'te, Kosova'da ve Hocalı'da yapılan saldırılar eklenmiştir.

Bugün Kıbrıs'ta “Kıbrıslılık” üst kimliği içerisinde birlikte yaşamının yolları aranan politikalar üretilmektedir. Aynı politika daha önce 1960-1963 yılları arasında uygulanmaya çalışılmıştı, 1960'ta İngiliz Bayrağı devlet binalarından indirilerek yerine Kıbrıs Cumhuriyeti bayrağı çekilmişti ama bu bayrak Kıbrıs Rumlarının içine hiç sinmemiş, bu bayrağı kabul etmemişlerdir. Rumlar kurulan Kıbrıs Bayrağının dalgalanması yerine Yunanistan bayrağının dalgalanması için çabalamışlardır.

Rauf Raif Denktaş'ın:

“Kıbrıslılık diye bir şey yoktur. Kıbrıs'ta Türk ve Yunan vardır. Ada'da Kıbrıslı olan tek bir şey vardır; o da Kıbrıs eşekleridir.”

Diyerek ifade ettiği bu durumu, Glafkos Klerides ise;

“Kıbrıs bayrağı dünyanın en iyi bayrağıdır. Çünkü uğruna ölebilecek tek bir kişi yoktur.”³

Şeklinde ifade ederek, Rauf Denktaş'ın belirttiği hakikati ifade etmiştir.

Kıbrıs sorunu Türkler için, Rumların 1955'teki saldırısı ile gündeme gelmiş ve Türkiye'de kontrolden çıkan ilk halk tepkisi olan 6-7 Eylül olaylarından sonra Türk milletinin milli meselesi haline gelmiştir. Rumların Kıbrıs'taki bu saldırıları, Türk Milleti'nin

²Turgay Bülent Göktürk, “Rum Ortodoks Kilisesi'nin Kıbrıs'ta Karar Alma Sürecine Etkisi” *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, XV/30 (2015), s.330.

³ İsmail Şahin, *Kıbrıs'ın Sosyal Tarihi (Tarihi Arka Planı ve 1945-1974 Arası Olayları)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2011, s.222.

hafızasında tazeliğini koruyan İzmir'in işgalini ve 1918'den 1922 tarihine kadar işledikleri savaş ve insanlığa karşı suçlardan dolayı Kıbrıs meselesini Milli mesele olarak kabul etmesinde etkin rol oynamıştır. Diğer taraftan bu süre içerisinde yaşananlar Kıbrıs Türklerinin haklarını savunan, dünyaya duyuran önemli liderleri ortaya çıkardı. Bunlar Dr. Fazıl Küçük⁴ ve Rauf R. Denктаş'tır.⁵

Bugün Kıbrıs'ta iki bölgeli bir yapı varken dünyanın Kıbrıs Türklerini tanımaması, buna karşılık Rumları Kıbrıs Devleti'nin sahibi ve yöneticisi olarak tanınması, sanki 1960 yılında kurulan ortak yönetimli Kıbrıs Cumhuriyeti'nin parçalanmasına sebep olan Türklermiş gibi bir algının oluşmasına sebep olmuştur. Halbuki hakikat başkadır. Rumlar, Türkleri Kıbrıs'ta yok etmek için harekete geçmişler, Birleşmiş Milletlerin kabul ettiği, Roma Statüsü ile belirlenen Uluslararası Suçlar kategorisindeki soykırım suçu, insanlığa karşı suçlar, savaş suçu ve saldırı suçunu 1955-1974 tarihleri arasında işlemişlerdir. Diğer yandan uluslararası camia tarafından Kıbrıs Cumhuriyeti'nin temsilcisi olarak Rumların tanınması 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti kurucu antlaşması olan Londra antlaşmasına aykırı bir durum arz etmektedir. Uluslararası camia bu davranışlarıyla Londra ve Zürih Antlaşmalarını ihlal etmektedir.

Türlere karşı yapılan Rum saldırıları hakkında önemli miktarda çalışmalar vardır. Akademik tezler yanında, yazılan makaleler, o dönemin Kıbrıs'taki liderleri hakkında yapılan biyografik çalışmalarda bu saldırılara yer verilmiştir. Bu çalışmalardan en önemlilerinden olanlardan biri Harry Scott Gibbons'un "Kıbrıs'ta Soykırım" isimli eseridir. 1963 saldırılarını detaylı olarak yazan yazar, gazetecilik göreviyle o dönemdeki olayları yakından gözlemlemiş ve eserinde bunu çok açık olarak kağıda dökmüştür. Diğer önemli bir eser ise Mehmet Remzi Gökhan'ın "Kıbrıs'ta Rum Katliamları" isimli kitabıdır. Burada yazar Kıbrıs'taki saldırıları

⁴Dr. Fazıl Küçük, Lefkoşa'ya bağlı olan Ortaköy'de 14 Mart 1906 yılında doğmuştur. Tarakçı Mektebi'nde ilkokula başlayan Küçük, liseyi İstanbul'da okumuş ve akabinde Tıp Fakültesine girmiştir. 1929 tarihinde Lozan Üniversitesi'nde tıp eğitimin tamamlayan Fazıl Küçük, Kıbrıs'a geri döndükten sonra doktorluk yapmaya başlamıştır. Burada Türklerin hakkını korumak için gazete çıkarmış, Türklerin sıkıntılarını dile getirip, haklarını savunduğu için ön plana çıkmış ve 1960 tarihinde kurulan Kıbrıs Cumhurbaşkanı yardımcısı seçilmiştir. Türlere karşı saldırılarda Türklerin çektiği sıkıntıları ve uğradıkları soykırımı dünyaya duyurmak için ömrünü adayan Dr. Küçük, Gırtlak Kanseri teşhisiyle tedavi için 1983 tarihinde Londra'ya gitmiş ve burada tedavi gördüğü esnada 15 Ocak 1984 tarihinde vefat etmiştir. Dr. Fazıl Küçük hakkında daha detaylı bilgi için bkz. Rukiye Maden, *Dr. Fazıl Küçük ve Kıbrıs*, Tarihçi Kitabevi, İstanbul 2014.; Sanem Civgin, *Kıbrıs ve Dr. Fazıl Küçük*, Yeditepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2013.

⁵Rauf R. Denктаş Kıbrıs'ın Baf ilçesinde 1924 tarihinde doğmuştur. İlkokulu Türkiye'de okumak için gelen Denктаş, ekonomik sıkıntılardan dolayı tekrar Kıbrıs'a dönmek zorunda kalır. Ayasofya ilkokuluna burada yazılarak bitirmiş, Lefkoşa'da İngiliz Lisesi'nde de liseyi tamamlar. İngiltere'de hukuk eğitimine 1944 yılında gitmiş, mezun olarak 1974 yılında tekrar Kıbrıs'a dönmüştür. Kıbrıs'ta savcılık görevinde bulunan Rauf Denктаş daha sonra bu görevi bırakarak avukatlık bürosu açmış Türlere karşı başlayan saldırılardan sonra kurulan Türk Mukavemet Teşkilatı'nın kurucuları arasında olmuştur. Kıbrıs Türklerinin hayatta kalma mücadelesinde Türkiye'siz bir başarının olmayacağına inanan Denктаş, Türkiye ile Kıbrıs Türkleri arasında bir köprü olmuştur. 1983'te kurulan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kurucu Cumhurbaşkanı olan Rauf R. Denктаş 13.01.2017 tarihinde vefat etmiştir. Rauf R. Denктаş'ın hayatı hakkında daha detaylı bilgi için bkz. Hande Erol, *Kıbrıs Politikalarında Lider Rauf Denктаş'ın Rolü*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2014.

detaylı olarak incelemiş ve soykırım saldırılarında ölen Kıbrıslı Türklerin isimlerini vermiştir. Vehbi Zeki Serter'in "Kıbrıs'ta Rum-Yunan Saldırıları ve Soykırım" isimli kitabı da bu konuda bir başka önemli çalışmadır. Bunlar yanında sözlü tarih çalışmalarının varlığı Kıbrıs'ta Türklerin ne acılar çektiğinin bizzat yaşayanlar tarafından anlatılması bakımından önemli yer işgal etmektedir. Bu konuda en önemli eser Prof. Dr. Ali Satan ve Erdoğan Şentürk'ün hazırlamış oldukları "Tanıkların Diliyle Kıbrıs Olayları 1955-1983" isimli kitaptır. Kitap bir belgesel çalışmasının kâğıda dökülmüş halidir. Kitapta görgü şahitleri yaşadıklarını anlatarak, tarih araştırmacılarına 1.elden kaynak sunmuşlardır.

Bunun yanında Türklere karşı saldırılan soykırım olarak adlandırmayan, Kıbrıs'taki olayların fitilini ateşleyenlerin Türkler olduğunu ifade eden çalışmalar da vardır. Bu çalışmaların başında Niyazi Kızılyürek'in "Bir Hınç ve Şiddet Tarihi Kıbrıs'ta Statü Kavgası ve Etnik Çatışma" isimli eseri gelmektedir. Yazar bu kitabında alışılmış yaklaşımlar dışarısında bir tutum sergilemiştir. Kitapta Rumların saldırılarının nedeni olarak Türklerin görülmesi, Türklerin Rumlara saldırılarının başlamasından sonra Rumların buna daha şiddetli bir cevap verdiği, özellikle Türkiye'nin TMT ile bağ kurmasından sonra Kıbrıs'ta barışın bozulmasına sebep olduğu, 1974 tarihinde de bu tutumunun işgale dönüştüğü dillendirilmektedir.

Çatışmalarda yaşanan durumun Uluslararası Suçlar ile ilgisi nedir sorusu çalışmamızın çıkış noktasını oluşturmuştur. "Kıbrıs'ta Türklere Karşı İşlenen Uluslararası Suçlar 1955-1974" isimli çalışmamız üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Kıbrıs'ın Osmanlı Devleti hakimiyetine giren tarihle başlayan geçmişi, 1877-1878 dönemine kadar Kıbrıs'taki Türk hakimiyeti, 1878 yılında İngilizlerin Kıbrıs'ı nasıl ele geçirdiği, 1914 tarihinde Ada'yı ilhak etmesi, Lozan Antlaşması ile Adanın İngilizlerin toprakları arasında kabul edilmesi, Rumların 1931 yılındaki isyanları, 2. Dünya Savaşı yıllarında Kıbrıs'ın sosyal hayatı, EOKA Terör örgütünün kuruluşu, TMT'nin ortaya çıkışı ve nihayetinde 1960 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşu ve Kıbrıs sorununun ortaya çıkışı ayrıntılı şekilde ele alınmıştır. Böylece çalışmanın konu bütünlüğü açısından ilk zincir oluşturulmuştur.

Çalışmanın ikinci bölümünde Uluslararası Suçların ne olduğu, Uluslararası Ceza Mahkemesinin, Uluslararası Hukuk'un ne olduğu ve tarihi gelişimi örnek yargılamalarla ifade edilerek, Uluslararası Suçlar kategorisine giren kavramlar ve maddeleri Roma Statüsü'ne göre ayrı ayrı yapılmıştır. Böylece çalışmanın kavramsal örgüsü oluşturularak çalışmanın konusu olan hukuk kısmı incelenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümü ise hazırlanan eserin ana konusu olan Kıbrıs'ta Türklere karşı yapılan saldırılar ve bu saldırıların hangi uluslararası suçlar kategorisine girmesinin açıklanmasıdır. İlk iki bölümle ifade edilmeye çalışılanlar bu bölümde zincirin son halkası olarak bir bütünlük içerisinde ele alınmıştır. 1955 yılında EOKA terör örgütünün saldırısıyla başlayan süreç 1974 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Kıbrıs'a, Londra Antlaşmasının verdiği yetki ile harekât yapması ile son bulmuştur. Bu tarihler içerisinde Rumların Türklere karşı saldırılarından 1963, 1967, 1974 yılları içerisinde olanlar Uluslararası Hukukta Roma Statüsü'nün belirlediği Uluslararası Suçlar içerisinde kategorilere ayrılarak açıklanmıştır. Yıllar içerisindeki saldırıların oluşumu kaynaklara ve görgü şahitlerine dayanarak açıklandıktan sonra Roma Statüsü'nün belirlediği soykırım suçu, insanlığa karşı suçlar, savaş suçu ve saldırı suçlarının maddelerine ve bu suçu oluşturan suç unsurlarına göre yorumlanarak çalışmanın esas amacı ortaya konulmuştur.

Çalışmanın ortaya çıkarılmasında ilk olarak literatür çalışması yapılmıştır. Bu manada çalışmanın araştırma yöntemi durum çalışmasını gerekli kılmıştır. Verilerin toplanmasında ise belge analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu bağlamda çalışmanın oluşturulması için kullanılan kaynaklarda, arşivlerden, dönemin basılı kaynaklarından, Türkiye Büyük Millet Meclisi tutanak kayıtlarından, Kıbrıs Türk Yönetimi Meclisi Zabıtlarından, İngiltere Parlamentosunun görüşme tutanaklarından, Kızılhaç'ın bazı yayınlarından, Birleşmiş Milletler raporlarından, dönemin hatıralardan, basılı yabancı kitaplardan, birkaç yabancı makaleden, akademik kitap, makale ve akademik tezlerden yararlanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KIBRIS TARİHİ

1.Kıbrıs'ın Tarihi Arka Planı

1.1 1571-1878 Tarihleri Arasında Osmanlı Dönemi Kıbrıs Tarihi

Kıbrıs Adası ismini önemli yeraltı zenginliklerinden biri olan bakırdan adını almıştır. Coğrafi olarak Doğu Akdeniz'in kuzeydoğu kısmında yer almaktadır. Kıbrıs, Türkiye'ye 70 km. kadar uzaklıkta ve 9251 km² yüzölçümüne sahiptir. Kıbrıs Adasının kuzey sahillerinden Toros dağları rahatlıkla görülebilmektedir. Anadolu yarımadasına yakın bulunan Kıbrıs adası jeolojik yapı bakımından buraya bağlıdır.⁶

Kıbrıs Adası'nın Osmanlı Devleti tarafından fethedilmesi o dönemde hem dini açıdan hem de stratejik ve güvenlik açısından da bir zorunluluk arz etmekteydi. Adanın stratejik konumu Akdeniz hakimiyetinin belkemiğini oluştururken, Ada'da bulunanların yaptıkları korsanlıklar, Osmanlı Devleti'nin Akdeniz ülkeleri ile yapılan ticaret gemilerinin de güvenliğini tehlikeye atıyordu. Bunun yanında sadece ticaret gemilerinin değil Hac için giden gemilerin de korsanlar tarafından yağma edilmesi Osmanlıları Ada'nın fethine zorlamıştır.⁷

Kıbrıs çetin geçen bir kuşatmanın sonunda Osmanlı toprakları arasına katıldı. Kıbrıs'ın fethi Osmanlı Devleti için, yaklaşık olarak elli bin şehidin hayatına mal olmuştur. Kıbrıs'ta Osmanlı yönetimi 9 Eylül 1570 Lefkoşa'nın fethiyle başlamış, 1 Ağustos 1571 tarihinde Magosa'nın fethiyle tamamlanmıştır. Kıbrıs Adası'nın hukuk açısından Osmanlı hakimiyetine girmesi ise 7 Mart 1573 tarihinde imzalanan Osmanlı-Venedik Antlaşması ile gerçekleşmiş, Venedik, Kıbrıs Adası'nı Osmanlı Devleti'ne bırakmanın yanı sıra 300.000 duka altın tazminatı da ödemeyi taahhüt etmiştir.⁸ Bu tarih ise Kıbrıs Adası'nda 1878 yılına kadar sürecek Türk hakimiyeti başlamış oldu.⁹

Kıbrıs'ta yaşayanlar Latin hakimiyetine girmelerinin akabinde, yöneticiler tarafından zalimane bir tavırla karşı karşıya kalmış, kölelikten daha da kötü bir durum içerisine girmişlerdi. Kıbrıslıların Venedik idaresi altındaki durumu o denli zor olmuştur ki yaşayanların çoğu Rodos'a ve Osmanlı İmparatorluğu'nun topraklarına göç etmek zorunda

⁶ <https://islamansiklopedisi.org.tr/kibris#1> Cevat Rüştü Gürsoy (04.02.2020); Coğrafya ile daha fazla bilgi için bkz Prof. Dr. Cevat R. Gürsoy, "Kıbrıs Müşahedeleri", *Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C.XX, S. 3-4 (1962), s.161-236.

⁷ <https://islamansiklopedisi.org.tr/kibris#1> Kemal Çiçek (04.02.2020)

⁸ <https://islamansiklopedisi.org.tr/kibris#3-osmanli-donemi> Kemal Çiçek (04.02.2020)

⁹ Ali Satan, "Yeni İngiliz Belgeleri Işığında Kıbrıs ve Önemi", *TC. İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılapları Tarihi Enstitüsü Dergisi Yakın Dönem Araştırmaları*, (2004), S 6, s.55.

kalıyorlardı.¹⁰ Venedikliler, böyle nedenlerden dolayı Osmanlı Ordusuna hiç direnmeden teslim olan bölge halkına olan kızgınlıklarından Limasol'a bağlı olan Lekara kasabasında yaşayan bölge sakinlerini bir gece baskınıyla kılıçtan geçirerek kadın ve çocukları kaçırarak onlara ceza vermişlerdir.¹¹ Bu süreçte Kıbrıs Adası'nda hayatını devam ettiren Yahudilere de Venedikliler tarafından Osmanlı Devleti'ne yardım edildiği gerekçesiyle zarar verilmiştir.¹²

Doğal bir gemi özelliği gösteren Kıbrıs Adası'na, Osmanlı Devleti tarafından fethedildikten sonra yöneticiler tarafından askeri yerleştirilmiştir. Kıbrıs Adası'na müstahkem kaleler inşa edilerek savunulabilir bir duruma getirilmiştir. Kıbrıs, fethedildikten hemen sonra eyalete dönüştürülmüştür. Sekiz sancaktan oluşan Kıbrıs Eyaleti, en az on dört kazadan meydana getirilmiştir. Bundan başka Alaiye, İçel, Tartus, Zülkadriye ve Trablusşam sancakları da Kıbrıs Eyaleti'ne bağlanmıştır. Osmanlı Devleti, Kıbrıs'ın tam manasıyla Türk toprağı haline getirilmesi amacıyla ve ticari açıdan hareketlenmesi için Ada'ya Anadolu'dan iskân edilmek amacıyla Türkleri yerleştirmiştir.¹³

Padişah II. Selim, Osmanlı Devlet politikası gereği, Anadolu, Karaman, Sivas ve Maraş Eyaletleriyle Tokat, Amasya, İçel, Aydın, Alaiye, Teke ve Manavgat kadılıklarına şu manada ihtiva eden birer hüküm göndererek Ada'da hayatın ve ticaretin canlanması için gerekli çalışmaların yapılmasını emretti:

“Kıbrıs adasının istila dolayısıyla bir hayli yerleri harap olmuştur. Bu yerler tarıma elverişli verimli yerlerdir. Adadaki kasaba ve köylerin mamur olması gerekli görülmektedir. Bunun için, arazi sıkıntısı çeken vergi tahrir defterlerine yazılmamış olanlara, bulunduğu yerden kaçıp başka yerlere yerleşenler veya ırgat olarak çalışanlar, toprak davaları sonuçlanmamış olanlar, şehirlerde ve köylerde işsiz olanlar, deftere yazılıp Kıbrıs'a gönderilsin. Aynı zamanda kasabalarda her çeşit sanat ve ticaretle uğraşanlardan ve ustalardan her on evden biri seçilip Kıbrıs'a yollansın. Bunlar güçlü ve kuvvetli kişilerden olsun. Her türlü alet, çift ve davarlarıyla noksansız gönderilsin.”¹⁴

Ada'nın Osmanlı Devleti tarafından fethinden sonra Savoia dukeleri Ada'yı Türklerden tekrar almanın umutlarını yüz yıl boyunca ayakta tutmuşlar ve burayı haraçgüzar olarak elde etmeye çalışmışlardır. Kıbrıs'ın yeniden Venedik eline geçmesinin ihtimaline karşılık Padişah II.Selim Kıbrıs beylerbeyliğine gönderdiği bir hükümde şöyle diyerek bu ihtimali belirtir:

¹⁰Pierre Oberling, *Bellapais'e Giden Yol*, Çev: Mehmet Erdoğan, Ankara, 1987, s. 2.

¹¹İsmail Şahin, *Kıbrıs'ın Sosyal Tarihi (Tarihi Arka Planı ve 1945-1974 Arası Olayları)*, s.83.

¹²Benjamin Arbel, “What happened to Famagusta's Jews following the Ottoman Conquest of 1571”, *Mediterranean Historical Review*, (2012), 27:2, p.241.

¹³Erdem Çanak, “1937 Tarihli Bir Rapora Göre Kıbrıs Türkleri”, *Uluslararası Boyutlarıyla Kıbrıs Meselesi ve Geleceği Uluslararası Sempozyumu Bildiriler*, (Yay. Haz. Duygu Türker Çelik), Ankara, 2016, s.719.

¹⁴Fatime Nas, *Uluslararası Alanda Kıbrıs Sorunu (1960-1965)*, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde,2013, s.8-9.

“Kıbrıs Beylerbeyisine hüküm ki:

Baf gönüllü ağası Mehmed’in sana gönderdiği mektubu Súdde-i Saadetime gönderdin. Provlo nam kafirin ve tevabiinin [maiyetinin] Venedik ile gizli muamalede bulunarak bir fesat çıkaracağını işiterek onları hapsettiğini yazıyorsun. Bunları idam etmenizi ve buna mümasil [benzer] hareket edecek olanları da hemen idam etmenizi emrediyorum.”¹⁵

Osmanlı Devleti’nin merkezi otoritesinin azalmasının etkileri, İmparatorluğun diğer yerlerinde görüldüğü gibi Kıbrıs Adasında da görüldü. Mısır valisi Mehmet Ali Paşa 1831’de İstanbul’a isyan ettiği vakit Kıbrıs Adası’nı da ele geçirmeyi hedefleri arasında almıştı. Merkez kuvvetlerine karşı kazandığı başarılarından sonra sunduğu koşullarda Mısır, Suriye, Girit ve Kıbrıs’ın kendisine verilmesi de vardı. Babıali İngiltere’ye Kıbrıs ve Girit için arabuluculuk yapması koşuluyla Kıbrıs’ı İngiltere’ye rehin olarak verme teklifinde bulundu. İngiltere bu teklifi reddetti ama Rusların araya girmesiyle yapılan 5 Mayıs 1833’te yapılan barış antlaşmasında Mısır valisi Mehmet Ali Paşa da Kıbrıs’taki emellerinden vazgeçmek zorunda kaldı.¹⁶

Kıbrıs Adasını merkezden tayin edilen bir muhassıl eliyle yöneten Osmanlı Devleti 1839 yılında yapılan ıslahat çalışmaları kapsamında Kıbrıs’ı da ekleyerek Kıbrıs’ı Cezayir’e bağlı bir eyalet haline getirdi. Bu yenilikten sonra Kıbrıs’ta idari, adli ve hukuki olarak birçok yeniliğin getirildiği ve Ada yönetiminin daha yerel ve daha özerk bir durumun olduğu dönem başlamış oldu. Yeni dönemin ilk adımı olarak Ada’nın yönetimi bir mutasarrıfa verilmiştir. Bununla birlikte Tanzimat Fermanı’nın getirdiği reformlarla altı yeni kaza oluşturulmuştur. Kaymakamlara yardımcı olmak üzere Müslüman ve Hristiyanların temsilcilerinin bulunacağı birer kaza idare meclisi ile yargı meclisi oluşturulmuştur. Lefkoşa’da sancak idare meclisi kurulmuştur. Bu bahsi geçen meclislerde Türkler, Rumlar ve diğer azınlıklar nüfuslarıyla orantılı olarak temsil ediliyordu. Öte yandan Islahat Fermanı’nın ilan edilmesinden sonra uygulama sahalarından ilk yerlerden biri de Kıbrıs Adası olmuştur.¹⁷

1870’lere gelindiğinde gün geçtikçe Osmanlı Devleti aleyhine güçlenen Çarlık Rusya’nın ve İngiltere’nin Orta Doğu politikaları çatışır hale gelmiştir. Rusya nihai hedef olarak Osmanlı İmparatorluğu’nu yok edip İstanbul ve Boğazları ele geçirmenin yanında Kafkasya üzerinden İskenderun ve Basra Körfezi’nde söz sahibi olmayı kendisine hedef olarak belirlemişti. Rusya’nın bu politikası o dönem için bu bölgede Osmanlı Devleti’nin

¹⁵George Hill, *Kıbrıs Tarihi Osmanlı ve İngiliz İdaresi Dönemi 1571-1948*, Çev. Nazım Can Serbest, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2016, s.36.

¹⁶George Hill, *Kıbrıs Tarihi Osmanlı ve İngiliz İdaresi Dönemi 1571-1948*, s.137.

¹⁷<https://islamansiklopedisi.org.tr/kibris#3-osmanli-donemi> Kemal Çiçek (04.02.2020)

olmasını kendi politikası için hayati önemde gören küresel güç olan İngilizler için kabul edilebilir bir durum değildi.

Bu dönemde Rusya, Osmanlı Devleti'ni uluslararası arenada yalnızlaştırma politikası güderek, Osmanlı Devleti'ne karşı yapacağı hamlelerde işine yarayacak bir ortam hazırlamaya çalışmaktaydı. Kendisinin Bulgarları 1876 yılında Osmanlı Devleti'ne karşı kışkırtmasından sonra isyan etmesi sonucunda müdahale eden Osmanlı Devleti'ni, Bulgarları katlettiği yönünde uluslararası camiaya yaptığı telkinlerle yalnızlaştırdı. Bu duruma bir de Osmanlı Devleti'nin Avrupa devletleri nezdinde borçlarından dolayı kötü bir durum da eklenince, Avrupa devletleri bu meselede Osmanlı Devleti'ne herhangi bir yardımda bulunmayı düşünmediler.

Bu esnada Sırbistan ve Karadağ da Rusların kışkırtmasıyla Osmanlı Devleti'ne karşı harp ilan etti. Osmanlı Devleti'nin harbi kazanmasından sonra meseleyi barış içinde, diplomasi ile çözmek amacıyla Fransa, Rusya, Almanya, Avusturya, İtalya, İngiltere ve Osmanlı Devleti'nin bir araya geldiği bir konferans 23 Aralık 1876'da İstanbul'da toplandı. Burada Ruslar anlaşmaya yanaşmaz tavır içerisinde ve sanki savaşı Osmanlı Devleti yenilgiyle sonlandırmış gibi isteklerde bulundular. Bu istekler Osmanlı Devleti'nin bağımsızlığına ve toprak bütünlüğüne aykırı olduğu için reddedildi. Zaten yalnız durumda bulunan Osmanlı Devleti'ne karşı Ruslar, Avrupa Hukukunu korumak amacını öne sürerek savaş ilanı yaptı.

Savaş tarihine 93 Harbi olarak giren 1877-1878 Osmanlı Rus Harbi'nde, Osmanlı Devleti bazı lokal başarılar kazansa da savaşın nihayetinde yenildiler. Ruslarla imzalanan çok ağır şartlara sahip olan Ayastefanos Antlaşması (3 Mart 1878) Avrupalı devletlerin çıkarlarına aykırı olduğu için tepkilere yol açmıştı. Bu antlaşmayla Çarlık Rusya'sı Bulgaristan'ı da etkisi altına alıp bir Akdeniz ülkesi olma yolunda büyük bir kazanım elde etmişti. Mısır ve Doğu Akdeniz'le yakından ilgilenen İngilizler açısından bu durum kabul edilmesi imkânsız bir durumdu. Almanya'nın arabuluculuğunda Berlin'de yeniden bir konferans toplanarak yeniden bir barış antlaşması için görüşmeler başladı. Bu konferanstan önce İngiltere, Ruslara karşı Osmanlı Devleti'ne yardım teklifinde bulunmuş ve bu yardımların karşılığı olarak Kıbrıs'ın geçici olarak kendilerine vermelerini istemişti. Böyle bir teklife can suyu gibi bakan Osmanlı Devleti 4 Haziran 1878'de İngiltere'nin Ada'ya fiilen gireceği antlaşmayı imzaladı. 1 Temmuz'da ise Sadrazam Saffet Paşa ve İngiliz elçisi olan Henry Layard arasında bir ek

anlaşma daha yapılarak Kıbrıs'ın idare edilme ve asker yerleştirilmesiyle ilgili şartlar açıklığa kavuşturuldu.¹⁸

Antlaşma imzalandıktan sonra Sultan II. Abdulhamit Han da "Hukuku Şahaneme asla halel gelmemek üzere muahedenameyi tasdik ederim" notunu düştükten sonra imzalayarak, Kıbrıs'ı İngilizlere bırakan antlaşma resmen yürürlüğe girmiştir.¹⁹

Türk Milletinin hafızasında çok ağır bir yıkım işgal eden 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşında Osmanlı Devleti'nin durumunu kendileri için analiz eden İngiltere, Osmanlı Devleti'nin artık çok zayıf olduğunu, yıkılmaya mahkûmiyetinin kaçınılmaz bulunduğunu, bundan dolayı da Hindistan yolunun güvenliğinin sağlanması konusunda Osmanlı Devleti'nin zayıf bulunması, buranın güvenliğinin Osmanlı Devleti'ne bırakılmaması gerektiği konusunda düşüncelere sahipti. Bu sebepten dolayı İngiltere, daha önceleri izlediği Osmanlı Devleti'nin bağımsızlık ve toprak bütünlüğünü koruma politikasını 1878'ten sonra terk etmiştir.²⁰

İngilizler Osmanlı Devleti'nin yıkılmasından sonraki yıkıntı üzerinde kendilerine bağlı, ya da bir şekilde kendi kontrolü altında olacak olan devletçikler kurmak ve Osmanlı İmparatorluğu daha hayattayken, İmparatorluğun stratejik olarak görülen noktalarına kendisinin yerleşmesi politikasını uygulamaya koyuldular. İngiltere'nin 1878 tarihinde Osmanlı Devleti'nin zor durumundan istifade ederek girdikleri Kıbrıs Adası'nın önemi bu açıdan değerlendirilmedi. Kıbrıs Adası'nda bulunan İngiliz güçleri, Ege Denizi'nin Akdeniz'e açılan noktasını, hem de Doğu Anadolu'yu ve Süveyş Kanalı'nı çok daha rahatlıkla kontrol edebilecektir.²¹ Bu durum İngilizlerin Hindistan yolunu güvene almak için yaptıkları büyük ve stratejik bir plandı.²²

Osmanlı Devleti İngilizler ile imzalanmış olan Müttefiklik Antlaşmasına baskı yaparak bazı taleplerinin de maddeler halinde kabul edilmesini sağlamışlardır. Bu talepler şöyledir:

"1) Kıbrıs'ta yaşayan Müslüman halkın dini işleri ile ilgilenmek için şer'i mahkemelerin görevine devam etmesi,

¹⁸<https://islamansiklopedisi.org.tr/kibris#3-osmanli-donemi> Halil Fikret Alasya (04.02.2020); Süleyman Özmen, *Avrasya'nın Kırılma Noktası Kıbrıs*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2006, s.53.

¹⁹Salahi R. Sonyel, "İngiltere Dışişleri Bakanlığı Belgelerine Göre: Osmanlı Padişahı Abdülhamit 48 Saat İçinde Kıbrıs'ı İngilizlere Nasıl Kiraladı?", *Belleten*, C. XLII, Sayı 165-168, (1978), s.741.

²⁰Fahir Armaoğlu, *Siyasi Tarih 1789-1960*, Ankara 1973, s. 276.

²¹Fahir Armaoğlu, *Kıbrıs Meselesi 1954-1959, Türk Hükümeti ve Kamuoyunun Davranışları*, Ankara 1963, s. 276.

²²David French, *Fighting EOKA The British Counter-Insurgency Campaign on Cyprus 1955-1959*, Oxford University Press, New York 2015, p.12.

2) Bir Müslüman memurun atanarak cami, mezarlık, Müslüman okulları ve gayrimenkullerle ilgilenmesi,

3) Kıbrıs'ın toplam gelirinden idari masrafların çıkarılması ile elde edilen kalan kısmın Osmanlı Devleti'ne ödenmesi,

4) Osmanlı Padişahına ait Kıbrıs'taki arazi ve malların satım ve kiralama gibi haklarının Osmanlı'ya ait olduğu ve buralardan gelen gelirin bir üstteki maddede yer alan toplam gelirin dışında tutulması,

5) İngiltere'nin kullanılmayan topraklardan buranın gelişmesine katkıda bulunmak amacıyla uygun fiyatla satın alabilecek olması,

6) Son olarak da Rusya'nın Osmanlı'dan aldığı Kars ve diğer illeri iade etmesi söz konusu olursa, İngiltere'nin de Kıbrıs'ı geri iade etmesi ve bu antlaşmanın sona ermesi. Kıbrıs'ı geri iade eden İngiltere'nin Osmanlı'dan hiçbir harcama bedeli talebinde bulunmaması.”²³

İngilizler harcama bedeli maddesini buradan çıkartarak imzalamışlardır.

1.2.1878-1914 Tarihleri Arasında Kıbrıs Tarihi

Osmanlı Devleti elini Kıbrıs Adası'ndan çekip, yönetimi İngilizlere bıraktıktan sonra Ada'nın iki önemli halkı olan Rumlar ve Türkler arasındaki ilişkinin belirleyicisi Rumların Enosis²⁴ için mücadele etmeleri olmuştur. Bununla beraber Kıbrıs'ta İngiliz hakimiyeti iki devrede incelenebilir. Bu devreler: İngilizlerin Ada'da geçici olarak bulundukları 1878 tarihi ile Ada'yı topraklarına kattığını ilan ettiği 1914 tarihleri ve 1914'ten Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilanı olan 1960 tarihleri arasındadır.

Osmanlı Devleti ve İngiltere arasındaki İttifak Antlaşması'nın imzalanmasından önce İngilizler 4 adet savaş gemisini Larnaka Limanı'na göndermişti. İttifak Antlaşmasının Osmanlı Sultanı tarafından onaylanmasının hemen akabinde İngiliz askerleri Ada'ya ayak basmış oldular. Sultan II. Abdulhamit, gönderdiği fermanında Kıbrıs Ada'sının yönetimini İngilizler tarafından görevlendirilen Vali'ye bırakılmasını, bu esnada herhangi bir taşkınlık olmamasını istemiştir.²⁵ Böylece İngilizler, Kıbrıs Adasını askeri güç kullanmadan tamamen diplomasiyle ellerine geçirmiş oldular.

²³Cemil Çelik, *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs'ın İdari ve Sosyal Durumu (1878-1914)*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi Antalya 2012, s. 36.

²⁴Kelime anlamı “ilhak” olan Enosis, Megali İdea hedefi doğrultusunda Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşmesi anlamını taşımaktadır. Megali İdae haritasının çizildiği 1791 yılından beri gündemdedir. Gündeme geldiği 1791 tarihi bir bakıma Kıbrıs meselesinin de başlangıcıdır denilebilir. Enosis Mücadelesi İngiliz İdaresi Zamanında Ortodoks Kilisesi etrafında örgütlenmiştir. Sadi Somuncuoğlu, *Arka Kapımıza Dayandılar Kıbrıs'ta Sirtaki*, Yeni Avrasya Yayınları, Ankara 2002, s.26-27.; Sevin Toluner, *Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Milletler Arası Hukuk*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yay., İstanbul 1977, s.13.

²⁵Ahmet Avcı, *1950-1960 Arası Türk-İngiliz İlişkiler Işığında Kıbrıs Meselesi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2014, s.27.

Kıbrıs Adası'nın fiili hakimiyetinin Osmanlı Devletinden İngilizlere geçmesine doğal sakinlerden olan Türkler, Ada'nın kanunen Osmanlı Toprağı sayılmasının devam etmesinden dolayı tepki göstermemişlerdir. Buna karşılık diğer sakinlerden olan Rumlar ise; İngilizlerin Ada'ya çıkmalarını sevinç gösterileriyle karşılamışlardır. Bu sevinçlerinde Yunanistan'ın Osmanlı Devleti'ne isyan edip bağımsızlığını kazandığı dönemde verilen İngiliz desteğinin, Kıbrıs'ın Yunanistan'a bırakılacağı umudu önemli yer tutmaktadır. Yunanistan Kıbrıs Konsolosu Enosis'e olan inancını ifade ederken:

“Kıbrıslıların morali inanılmaz derecede yükseldi. Bundan dört yıl önce, özellikle kırsal alanda kendilerine Helen demekten çekinenler, bugün kendilerini açık bir biçimde Helen; Yunanistan'ı da sevgili anavatan olarak adlandırıyorlar.”²⁶

Demiştir.

22 Temmuz 1878 tarihinde Larnaka Rum Ortodoks Piskoposu, İngiliz Yüksek Komiseri olarak Kıbrıs'a gelen Sir Garnet Wolseley'i karşılarken İngilizlerin Enosis için vereceği desteğe inancını “Yunan adalarının ana vatan Yunanistan'la birleşmesi yolunda büyük yardımlarda bulunmuş olan Britanya'nın aynı yardımları Kıbrıs'tan esirgemeyeceğinize güvenerek Ada'daki idare değişikliğini kabul ediyoruz”²⁷ diyerek göstermiştir. Ama Rumların hülyaları İngilizlerin Kıbrıs Adası'ndaki uygulamaları sonrasında suya düşecekti.

İngilizler Ada'ya çıktıktan sonra Kıbrıs'ı kendi sömürgeleri olarak algılamışlar, kanunen Ada, Osmanlı Devleti'ne bağlıyken, fiiliyatlarında bunu görmezden gelen bir tavır içerisine girmişlerdi. Kıbrıs'ta bulunan başka devletlerin konsoloslukları artık İngilizlerden izin almaya başlayarak bunu bir nevi ispatlıyorlardı.

İngilizler tarafından Kıbrıs'a atanmış olan yeni vali Yüksek Komiser Wolseley, yeni görevine Kıbrıs'ın yerleşim birimlerine altı tane İngiliz yönetici atayarak başlamıştır. Daha sonra 14 Eylül 1878 tarihinde Kraliyet Konsey Kararı çıkarılarak Kıbrıs Adası'nda İngiliz Anayasasını yürürlüğe soktu. Bunlara ek olarak 1879 tarihinde Yüksek İngiliz Komiserine tavsiye vermek amaçlı ilk Yasama Konseyi oluşturulmuştur. 6 üyeden oluşan bu Konsey'in üyelerinin 3'ü İngiliz, 1'i Türk, 1'i Rum ve 1'i de İtalyan'dır.²⁸

²⁶Zafer Çakmak, *Kıbrıs'ta İsyân*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2009, s.15.

²⁷Beria Remzi Özoran, “Enosis Karşısında Kıbrıs Türkü”, *Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Türk Kültürü*, S.31, Yıl III, (1965), 442.

²⁸Burcu Dağlıoğlu, *1923-1960 Yılları Arasında Türkiye'nin Kıbrıs Politikası*, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gaziantep 2019, s.37.

Kıbrıs'taki yeni İngiliz yönetimi güvenlik amacı ile Kıbrıs'ın büyük köylerine karakol kurmuş, küçük köylere ise devriye çıkartmıştır. Bundan sonra Osmanlı döneminde kullanılan paraların yerine İngiliz paraları kullanılmaya başlanmıştır. Bu para bastırma olayı bile İngilizlerin Ada'yı terk etmeyecekleri anlamına gelmektedir. Osmanlı Devleti bu duruma itiraz etmişse de herhangi olumlu bir sonuç alınamamıştır.²⁹

Kıbrıs Adası'nda, sistematik olarak Türk hükümrancılığını hatırlatacak olan nesnelerin yok edilmeye başlaması İngilizlerin Kıbrıs Adası'nda yönetimi ellerine geçirmelerinden sonra olmaya başlamıştır. Bu politikalardan sonra Kıbrıs'ta İngiliz ve Rum kimliği ön plana çıkmıştır. Türk kimliğinin silinmeye çalışılması, eğitim ve din alanlarında Türklere baskı uygulanması, kültürel olarak ve ekonomik açıdan Türkleri Ada'da fakir hale getirmekle sonuçlandı. Bu dönemde özellikle vakıf malları hileli bir şekilde Kilise ve İngiliz-Rum şahıslarına verildi.³⁰

Kıbrıs'ta İngiliz yönetiminin devam ettiği sırada, Türkler, Kıbrıs'ın Yunanistan'a verileceğinden çekindiklerinden dolayı bu dönemde İngiliz idaresine herhangi bir sorun çıkarmamışlardır. Fakir duruma düşen Türklerin Ada'dan göç etmeleri de bu dönemde başlamıştır. Durumun önemini kavrayan Türkler, 1900 yıllarının başlarında iken Osmanlı Kırathanesi'ni kurarak, daha sonraki siyasi örgüt ve partilerin kuruluş aşamasında kullanacak bir merkez olacak yeri kurmuş oldular. Kıbrıs Türklerinin ileri gelenleri burada Türklerin sorunlarını tartışarak, meydana gelmesi ihtimal dahilinde olacak durumlara karşı yol haritasını belli etmeye çalışmışlardır.³¹ Öte yandan Ada'nın diğer sakinlerinden olan Rumlar bu dönemde Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlamak amacıyla çalışmalarına hız vermişler, birtakım faaliyetlere girişmişlerdir.

1884 yılında Rumlar Baf semtinde Cuma Namazı esnasında, Türklere taş atarak saldırılara başlamışlardır. 1895 yılında ise Lefkoşa'da bulunan bazı Türk mahallelerine karşı saldırılar yapmışlardır. Türkler 1911 yılında, Rumların devam eden saldırılarını protesto etmişlerdir. 1912 yılında ise Rumların Türklere karşı saldırıları hızlanmış ve bu saldırılarda 3 Türk ölmüş, 40 Türk yaralanmış ve Türklere ait mal ve dükkanlar ateşe verilmiştir.³²

²⁹Burcu Dağlıoğlu, *1923-1960 Yılları Arasında Türkiye'nin Kıbrıs Politikası*, s.38.

³⁰<https://islamansiklopedisi.org.tr/kibris#3-osmanli-donemi> Halil Fikret Alasya (04.06.2020).

³¹Mehmet Balyemez, *İngiliz Yönetimi Döneminde Kıbrıs Türklerinin Siyasi Örgütlenmeleri (1923-1960)*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2017, s. 11.

³²Ege Demirel, *Türkiye ve Yunanistan Tezleri Işığında Kıbrıs Sorunu*, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Denizli 2016, s.7

İngilizler, Ada'yı kolay yönetme stratejisi bağlamında, Ada'da yaşayanlar arasındaki ayrımı körüklemişlerdir. Kıbrıs'ın günümüze kadar süren sorunlarında İngilizlerin bu ayrıştırmayı derinleştirecek politikaları etkili olmuştur.

1.3 1914-1960 Arası Kıbrıs Tarihi

1.3.1 1.Dünya Savaşı Sonrası Kıbrıs Tarihi

1914 tarihine kadar Kıbrıs'ta fiili yönetim İngilizlerde olsa da hukuki açıdan Ada Osmanlı Devleti'ne aitti. Bu tarihte dünya çapında yeni bir savaşa sürüklenen İngilizler ve Osmanlı Devleti karşı bloklarda yer almış ve birbirleri ile savaş halinde olmuşlardır.

İngiltere 1.Dünya Savaşı'na girdikten sonra 1914 tarihinde Ada'yı ilhak ettiğini ilan etti. Bu ilanla 1878'den beri devam eden Kıbrıs'ın Osmanlı Devleti'ne hukuki açıdan bağlılığı bitmiştir. İngilizler 1915 yılında Yunanistan'ı da kendi yanlarında savaşa girmeleri karşılığında Kıbrıs'ı resmen Yunanistan'a teklif etti. Venizelos bu teklifi kabul etse de Yunan Kralı savaşa girmek istemediği için İngilizlerin teklifi reddedildi.³³ Kıbrıs'ın Yunanistan'a verilmesi teklifi bizzat İngiliz Dışişleri Bakanı tarafından yapılmıştır. Kıbrıs'ta yaşayan tüm Kıbrıslıları ilgilendiren hayati bir konuda sadece Rumların isteği doğrultusunda hareket edilmesi, Kıbrıs uluslararası bir pazarlık konusu haline gelmiştir. Kıbrıs'ın kendisine verilmesi teklifine olumsuz yaklaşan Yunanistan daha sonraki yıllarda bazı sebeplerden dolayı 1.Dünya Savaşı'na katılmıştır. Venizelos, Yunan Kralı'na 1 Mart 1915'te yazdığı mektupta Kıbrıs için dileklerini şöyle belirtiyordu:

“Doğu Akdeniz'deki çıkarları ile İngiltere, bizim çıkarlarımızla mükemmelen bağdaşabilecek bir devlettir. 1913 Ocak ayında Londra'da Maliye Bakanı Lloyd George, Deniz Bakanı Winston Churchill ve bendeniz arasında geçen görüşmeleri de bilen majesteleri için bu koşullar altında İngiltere tarafından Kıbrıs'ın Yunanistan'a terk edileceğini kabul etmek için hiç de aşırı bir iyimserlik olmayacaktır”³⁴

1.Dünya Savaşı bittiğinde galip olan taraf Yunanistan'ın da içinde bulunduğu blok olmuştur. Her ne kadar galip tarafta olsa da Yunanistan'a savaşa girmesi için Kıbrıs'ın teklif edildiği 1915 yılının şartları artık Yunanistan için geçerli değildir. Savaştan galip çıkan İngiltere artık Kıbrıs'ı Yunanistan'a verme fikrinde değildir. 1919'un şartları İngiliz politikasını değiştirmiştir. Rumlar ise savaş sonunda Kıbrıs'ın Yunanistan'a verileceğini düşündüğü için coşku içerisinde girmiştir. Rumlar, İngilizlerin Kıbrıs'ı Yunanistan'a vermeye yanaşmaması üzerine Kıbrıs'ta Enosis amacıyla bazı hareketlere girişmişler, Rumların bu

³³James Ker-Lindsay, *The Cyprus Problem What Everyone Needs To Know*, Oxford University Press, New York 2011, p.17.

³⁴ Emrullah Yalçın, “Yunanlıların Bitmeyen İdeali: Megali İdea”, *İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 4, Sayı 7 (2017), s.38.

hareketleri Türkler ile Rumlar arasında 1974'te son bulacak kanlı bir mücadele içerisinde girmelerine sebebiyet vermiştir. Rumların Enosis için kan dökmeleri Türkler ile Rumlar arasında telafi edilmeyen bir düşmanlık inşa etmiştir.³⁵

Bu dönemde Anadolu'da devam eden İstiklal Harbi Kıbrıs'ta hem Türkler hem de Rumlar açısından heyecanlara sebep olmuştur. Türkler Millî Mücadelenin kazanılması için dua ederken, Rumlar Yunanlıların Megali İdea için başarılı olmasını dilemişlerdir. İstiklal Harbi sonrası Lozan'daki görüşmelerde sadece Türkiye'nin değil Kıbrıs'ın da geleceği şekillendirilmiştir. Buradaki kararlardan sonra Kıbrıs'ta Türkiye'nin herhangi bir hakkı kalmamış, Kıbrıs'ta tekrardan söz sahibi olmak için 1960 yılına kadar beklemesi gerekmiştir.³⁶

İstiklal Savaşı'nın sonunda İmzalanan Lozan Barış Antlaşması, Kıbrıs'ın statüsüne dair yeni düzenlemeler içermektedir. Bahsi geçen antlaşmanın Kıbrıs Adası ile ilgili hükümleri 16, 20 ve 21. maddelerinde bulunmaktadır. 20. madde, İngiltere'nin 5 Kasım 1914 tarihli ilhak ilanının tanındığı, 21. madde Kıbrıs'taki Türk vatandaşlarının, vatandaşlıklarından vazgeçip İngiliz vatandaşlığı edinmeleri ile ilgilidir. 16. maddede ise bu topraklardan vazgeçtiğimiz karara bağlanmıştır. Bu antlaşmayı imzaladığımız andan sonra Kıbrıs ile Türkiye arasındaki bağ kopmuştur.³⁷

Kıbrıs 1878'den beri Türk yönetiminde olmamıştır. Lozan Antlaşmasının imzalandığı dönemin Türkiye'si ise, 1912'den beri, Trablusgarp'ta, Balkanlarda, 1.Dünya Savaşı'nda ve nihayetinde Anadolu'da İstiklal Savaşını vermiş ve varını yoğunu istiklalini kazanmak için harcamıştır. Türkiye'nin dönemin o zor şartlarında Kıbrıs Adası'na müdahil olacak bir kuvvete sahip olmadığını da ifade etmekte yarar vardır.

Lozan'da Türkiye'nin Ada üzerindeki haklarından vazgeçmesi Kıbrıs'ta Rumları sevindirmiş, Türkleri ise üzüntüye boğmuştur. Başpiskopos İngiltere'yi bu başarısından dolayı kutlarken, bu yeni durumun nihai hedef olan Enosis'e giden yolda bir adım olarak

³⁵Ahmet C. Gazioğlu, *Kıbrıs Tarihi İngiliz Dönemi 1878–1960*, Lefkoşa 2003, s. 45.

³⁶David French, *Fighting EOKA The British Counter-Insurgency Campaign on Cyprus 1955-1959*, p.12.; Lozan Antlaşması'nın Türkçe metni için ayrıca bakınız <http://diad.mfa.gov.tr/diad/50yil/50-yil-lozan-1922-1923.pdf> (05.02.2020); <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/handle/11543/1734> (05.02.2020) ; <https://www.ttk.gov.tr/wpcontent/uploads/2016/11/3-Lozan13-357.pdf> (05.02.2020)

³⁷Sevin Toluner, *Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Milletler Arası Hukuk* s. 12-13.

gördüğünü açıklamıştır. Bu tarihten sonraki Megali İdea uğrunda Enosis için Rum çalışmaları daha bir şevkle olmaya başlamıştır.³⁸

1903 yılında Yasama Meclisinde yapılan bir toplantı esnasında Türk temsilcilerinin orada olmamasını fırsat bilen Rumlar, Enosis lehinde karar çıkararak bunu ilan etmişlerdir. Türkler ise kararı öğrendiklerinden sonra bu kararı sert şekilde protesto ederek, “Kıbrıs Adası’nın yönetimi İngiltere tarafından bırakıldığında Ada, Osmanlı devletine geri verilecektir” anlamına gelen bir karşı karar çıkarmışlardır. Fakat aynı gece bu durumu içlerine sindiremeyen Rumlar, Limasol’da ateş yakmışlar, gösteriler yapmışlar ve Türklere zor bir gün yaşatmışlardır.³⁹

Kıbrıs’ta tarihler 1912’ye geldiğinde Kıbrıs’ın bir Türk köyü olan Mandıralar Köyü’ne Rumlar bir saldırı başlatmışlardır. Mandıralar Köyünde “Yaşasın Yunanistan” diye dolaşarak ellerinde Yunanistan Bayrağı alan Rumlar ve Türk sakinler arasında çatışmalar çıkmıştır. Bu olaylardan sonraki günlerde Rumlar, Türk mahallelerine karşı saldırmışlar ve bu saldırılarda her iki toplumda da ölümler olmuştur.⁴⁰

Kıbrıs’ta 1931’de yapılan seçimlerde Türkler arasında olan milli kanat diyebileceğimiz grup da Meclis’e girmiştir. O zamana kadar Rumların kendilerine sorun oluşturduğunu düşünen İngiliz yönetimi milliyetçi Türklerin de meclise girmesinden dolayı sorunların büyüyeceğini düşünmüşlerdir. Rumlar ise tam bu zamanda Yunanistan’ın desteğini alarak 1931 Ayaklanması olarak bilinen ayaklanmayı faaliyete geçirmişlerdir. Enosis’i gerçekleştirmek maksadı ile yapılan bu ayaklanmayı bastıran İngilizler, olağanüstü şartlardan dolayı Kıbrıs’taki Yasama Meclisini feshetmişler, basına sansür uygulayarak siyasi partileri kapatmışlardır.⁴¹ İngilizlerin bu baskıcı tavırlarından Ada’da herhangi bir olaya karışmayan, suçsuz olan Türk toplumu da paylarına düşeni almışlardır.⁴² Rumlar, Enosis amacıyla yaptıkları bu isyanda İngilizlere ait ev, dükkân, işyerleri gibi yerlere saldırmışlar, İngiliz bayraklarını indirip yerine Yunan bayrakları asmışlar, resmi binalar ve araçlara saldırarak onları yakıp yıkmışlardır. Tüm bunlarla beraber isyancı Rumlar, giriştikleri isyan hareketinde

³⁸Turgay Bülent Göktürk, “Rumların Kıbrıs’taki Enosis İsteklerinin Şiddete Dönüşmesi: 1931 İsyanı; -Öncesi ve Sonrası-”, *ÇTTAD*, (2008), VII/16-17, s. 336.; Elif Öztürk, *Tarih Araştırmalarına Kaynak Olarak Milliyet Gazetesi’nde Kıbrıs Sorunu (1974-1980)*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van 2012, s.15.

³⁹Dilek Yiğit Yüksel, “Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi (1914-1958)”, *ÇTTAD*, VIII/18-19, (2009), s.163.

⁴⁰Sabahattin İsmail, *Kıbrıs Sorununun Kökleri: İngiliz yönetiminde Türk-Rum ilişkileri ve İlk Türk-Rum Kavgaları*, Akdeniz Haber Ajansı, Mersin 2000, s.176.

⁴¹General Grivas, *Hayatım*, (editör:Charles Foley) Çev.Cumhur Atay, Kalkedon Yayınları, İstanbul 2012, s. 31.

⁴²Emrah Balıkcıoğlu, “Kıbrıs Müzakerelerinde Taksim Tartışmaları (1956-1959)”, *YAKANÜVİS- Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, (2016), S 2, s.37.; Pınar Kadioğlu, *The Rise Of Ethno-Nationalism in Cyprus Under The British Rule: 1878-1960*, The Graduate School Of Social Sciences Of Middle East Technical University, Masters Thesis, Ankara 2010, p.9.

Yunanistan ile İstanbul Rum Ortodoks Patrikhanesi'nin de desteklerini almışlardır. Bu olaylarda yaralanan 68 kişiden 23'ü Türk'tür. Ayrıca bu olaylarda 10 kişi de ölmüştür.⁴³

İsyan devam ederken Yunanistan'da Rumlara destek için İngiltere'nin Selânik Konsolosluğu önüne gelen milliyetçi Yunanlılar, Enosis için gösteri yapmışlardır. Konu ile ilgili olarak Muamelat Genel Müdürlüğünden şu raporlar gönderilmiştir:

"29/10/1931 günü, öğle üstü, milli fırkaya mensup birkaç yüz kişinin Selanik'teki İngiliz Konsolosluğu önüne iki defa gelerek Kıbrıs Rumları lehine nümayişte bulunduğu, mahiyeti meseleyi bilmeyen İngiliz Konsolosunun balkona çıktığı lakin derhal içeriye kaçtığı, nümayişçilerin ise her iki defasında da polis ve jandarma kuvvetleri marifeti ile dağıtılmış olduğu mahalli mezkûr Konsolosluğumuzdan bildirilmiştir."⁴⁴

1931 Rum isyanına İstanbul'da bulunan Fener Rum Patrikhanesi'nin tavrı da merak konusu olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, Fener Rum Patrikhanesi'nin rolü ile ilgili tuttuğu raporda Patrikhanenin rolü olduğunu tespit etmiştir.⁴⁵

İngilizlerin Ada'da yaptığı değişikliklerden bazıları Türk kimliğinin silinmesine sebep olabilecek şeylerdir. Bu sürede İngilizler tarafından eğitim sistemine baskı uygulamaları yapılmaya başlanmıştır. İngilizler tarafından Rum halkına Yunan tarihinin öğretilmesinin yasaklanması yanında Türkler için de Türk tarihi okutulması yasaklanır. Türkler için önemli devlet büyüklerinin resimleri okullardan kaldırılır. 19 Mayıs, 29 Ekim gibi bayramların kutlanmasını da yasaklayan İngiliz yönetimi, okul ve camilere Türk bayrağı asılmasını da yasaklar. Yine yasaklardan biri olarak Türkiye'den kitap girişine izin verilmez. Kitaplarda yer almış olan Atatürk ve Türk bayraklarının bulunmasını ile İstiklal Marşı'nı yasaklarlar.⁴⁶ Türkiye Cumhuriyeti ise Kıbrıs Türklerine karşı yapılan bu kültürel baskıyı orada bulunan konsolosluklarından haber almıştır. Haber şöyledir:

"Kıbrıs Türklerinin mahalli hükümetten gördükleri en büyük tazyik milliyetlerinin tanınmaması ve milli kültürlerini yaşatacak vasıtalarından birer birer mahrum edilmeleridir. Buradaki soydaşlarımız hükümetçe Türk değil İslam cemaati olarak tanınmıştır. Evvelce bu tabirin hususi bir mana ifade etmemiş olduğu muhakkaktır. Fakat son senelerde henedense bir İslamcılık siyaseti takib edilmekte olduğundan İslam tabiri Türk'e muhalif bir tabir olarak daha doğrusu İslamcılık Türklerin milli hisleri öldürmek için bir alet olarak kullanılmaktadır... Türklük aleyhindeki faaliyetler bilhassa maarif sahasında görülmektedir."⁴⁷

1.3.2 2.Dünya Savaşı Sonrası Kıbrıs Tarihi

⁴³Turgay Bülent Göktürk, "Rumların Kıbrıs'taki Enosis İsteklerinin Şiddete Dönüşmesi: 1931 İsyanı; Öncesi ve Sonrası, s.334.

⁴⁴BCA 30-10-0/254-712-44.

⁴⁵BCA 30-10-0/109-727-4.

⁴⁶Ulvi Keser, *Kıbrıs'ta Türk- Yunan Fırtınası (1940-1950-960-1970)*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2006, s.148

⁴⁷BCA 30-10-0/124-887-3

2.Dünya Savaşı tüm dünyada etkilerini gösterirken Kıbrıs'ın da bundan payına düşeni almaması düşünülemezdi. Tüm dünyayı yakından etkileyen savaştan kaynaklanan zorluklar Kıbrıs'ta da çok derinden hissedilmiştir. Jeopolitik konumundan ve İngiliz hakimiyetinde olmasından dolayı Kıbrıs'ta sadece hava bombardımanı oluyordu, sıcak çatışma yaşanmamasına rağmen bir savaşta yaşanan cephe gerisinin tüm sıkıntılarını Kıbrıs halkı derinden yaşıyordu. Savaşın yaşandığı yıllarda en büyük sorun işsizlikti. Bu esnada İngiltere yönetimi Kıbrıs'tan asker toplamaya karar verdi. İşsizlik ve ekonomik sıkıntıdan bunalan 28.000 Kıbrıslı askere gitmek için ismini yazdırmıştır. Bu sayede İngiliz Ordusunda bir Kıbrıs Alayı kurulmuş oldu. Bu alayda görev alan 28.000 Kıbrıslının 3/1'i Türk'tü.⁴⁸

Kıbrıslıların İngiliz ordusuna katılmasına, İngiliz Komünist Partisi tarafından desteklenen Kıbrıs İşçi Partisi hareketinden olan Kıbrıslı Rum Komünistlerinden Papaioannou İngiliz gazetelerinden birine yolladığı mektubunda düşüncelerini şöyle ifade etmiştir:

“Savaşla birlikte artan sefalet ve işsizlik, Kıbrıslıların İngiliz ordusuna yazılmasına yol açmıştır. Biz, İngiliz halkını ve İngiliz işçi sınıfını candan severiz; ama İngiliz emperyalizmi tarafından ezildiğimiz sürece, Kıbrıs halkı olarak ona karşı savaşaacağız. Biz demokratik haklarımızı ve kendimizi özgürce yönetebilmeyi, ayrıca da Kıbrıs'a 2.557.049 sterlinin geri ödenmesini istiyoruz.”⁴⁹

Bu dönemde Kıbrıs'ta yaşayan Türklerin de ekonomik açıdan çok zor şartlar altında olmasına bir ispat olan bazı değişik yaşamışlıklar da vardır. Kıbrıslı Türkler 1878'den beri sistemli olarak fakirleştirilmelerinin üstüne bir de 2. Dünya Savaşı'nın da getirdiği ekonomik sıkıntılarının eklenmesiyle, Türk aileler özellikle güzel kızlarını Arap zenginlere başlık parası karşılığında satıyorlardı. Kendi ülkelerinde zaten evli halde bulunan Arap zenginler Kıbrıs'a gelerek beğendikleri kıza, başlık parası vererek alıp yanlarında memleketlerine götürüyorlardı. Arapların bu hareketlerine ise bazı simsarların ön ayak olduğu ve aracılık yaptığı biliniyordu.⁵⁰

Kıbrıs'ta Rumlar arasında bulunan Enosisçiler, Yunanistan 2. Dünya Savaşına girmeden önce İngiliz yönetimine karşı sert hallerde bulunurken, Yunanistan'ın savaşa girmesinden sonra bu davranışlarını yumuşatmışlardır. Kilise'nin Başpiskoposluk seçiminde İngiliz yönetimi ile sorun yaşamaları, Rumların bu olumsuz davranışlarının temeli olmuştur. Kıbrıs Rumları üzerinde Rum Kilisesi o kadar güçlüydü ki İngiliz yönetimine her alanda sorun çıkarabilirdi. Para toplamak için Kıbrıs'a gelen İngiliz Kızıl Haçı, Kıbrıs'ta Kilise

⁴⁸İsmail Şahin, *Kıbrıs'ın Sosyal Tarihi (Tarihi Arka Planı ve 1945-1974 Arası Olayları)*, s.225-226.

⁴⁹Şükrü S.Gürel, *Kıbrıs Tarihi (1878-1960) Kolonyalizm, Ulusçuluk, ve Uluslararası Politika 2*, Kaynak Yayınları, İstanbul 1985, s.13.

⁵⁰Süheyla Küçük, *Dr. Küçük'le Bir Ömür*, s.34.

yüzünden para toplayamamıştır. Kilise'ye dini vazifelerini yapmak için gelen Rumlara papazların verdikleri vaazlarda Enosis fikri aşılanmaktaydı.⁵¹

2. Dünya Savaşı'na da yine İngilizler safında giren Yunanistan savaş sonrasında İtalya'nın Osmanlı Devleti'nden 1912 tarihli Uşi Antlaşmasıyla aldığı Oniki Ada'yı⁵² İngilizlerin desteğiyle eline geçirmiştir. 10 Şubat 1947'de imzalanan İtalyan Barış Antlaşması'nın 14. Maddesi “İtalya iş bu antlaşma ile Oniki Ada üzerindeki bütün egemenliğini Yunanistan'a devreder” şeklindedir. Oniki Ada'nın Yunanistan tarafından ele geçirilmesi hem Kıbrıs'ta hem de Yunanistan'da Enosis'in gerçekleşmesi ve Megali İdea amacıyla harekete geçilmesinin düşünülmesine sebep oldu.⁵³

Bununla beraber İngilizler 2. Dünya Savaşı esnasında Kıbrıs'ı Yunanistan'a vermeyi tartışmışlardır. 2.Dünya Savaşı sürerken İngiliz Savaş Kabinesine, Dışişleri Bakanı şöyle bir öneri sunmuştur:

“1) Eğer Almanlar Kıbrıs'ı işgal edecek olurlarsa, yapabileceklerinin başında kendilerini, bir kurtarıcı gibi göstererek Ada'yı Yunanistan'a, daha doğrusu Atina'da kurdukları Qusling hükümetine devretmek gelecektir.

2) Şimdiki bunalımın tümüyle dışında, savaş ertesi durum düşünülerek ilk bakışta Kıbrıs'ı Yunanistan'a devretmek savunulabilir. Dışişleri Bakanlığının istediği üzerine Kraliyet Uluslararası ilişkiler Enstitüsü [Royal Institute of International Affairs] Araştırma bölümünce hazırlanan bir raporda da bu nokta açığa çıkmaktadır. Bu raporun da belirttiği gibi, 1878'de Kıbrıs Konvansiyonuna yol açan Rus tehlikesi hiçbir zaman somutlaşmamıştır. Bu tarihten bu yana Kıbrıs adası İngiltere'nin İmparatorlukla ilgili güvenliğine bir katkıda bulunmamıştır. Adadan yükselen Yunanistan'la birleşme (Enosis) istekleri de kesilmek bilmemiştir. Yine bu rapor göstermektedir ki stratejik kaygıların dışında Adanın Yunanistan'a bırakılmasının önüne geçen maddi engeller şunlardır: (i) Sykes -Picot Antlaşması. (ii) Türkiye'nin çıkarları- stratejik çıkarlarının yanısıra Adadaki Türkçe konuşan azınlıkla ilgili çıkarları. Bu engellerden birincisini Fransa Suriye'deki durumunu hızla yitirmekte olduğuna göre şimdiki koşullar içinde ciddiye almak mümkün değildir. İkinci engele gelince; Türkiye'nin stratejik çıkarlarını güvenliğe kavuşturmak için başka bir önlem alınması ve Ada'daki Türk azınlıkla ilgili sorunun da nüfus değişimi yoluyla çözülebilmesi mümkün olabilmelidir. İngiltere'nin stratejik çıkarlarına gelince; Nu çıkarların korunması elbette gereklidir ve bu Kıbrıs'ta ya da başka bir Yunan adasında, örneğin Girit veya Oniki Adalarda, İngiltere'ye deniz veya hava üssü bırakılmasının sağlanmasıyla yapılabilir.

3) Birinci paragraftaki olasılığın gerçekleşmesi durumunda bizim için açık olan yollar, alternatiflerimiz şunlardır: (i) Duruma kayıtsız kalarak Alman propagandasının yapabileceğinin en kötüsünü yapmasına göz

⁵¹Şükrü S.Gürel, *Kıbrıs Tarihi (1878-1960) Kolonyalizm, Ulusçuluk, ve Uluslararası Politika* 2, s.10

⁵²Oniki Ada ile ilgili detaylı bilgi için bkz Hazal Papuçcular, *Türkiye ve Oniki Ada 1912 1947*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2019.

⁵³Levent Akbulut, *Kıbrıs'ın Yunanistan'a İlhakı Amacıyla Ada'da Türklere Karşı Yürütülen Askeri ve Siyasi Faaliyetler (1950-1960)*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2019, s.67; Panagiotis Dimitrakīs, “The Special Operations Executive and Cyprus in the Second World War”, *Middle Eastern Studies*, Vol.45, No.2 (2009), p. 315.

yummak. (ii) Alman hamlesini karşılamak için, Almanya işgali gerçekleştirmeden önce hemen bir resmi açıklama yaparak, savaştan sonra Yunanistan'la belirli koşullarla (bu koşullarla Kıbrıs'ta ya da başka bir yerde üs sağlamak olabilir) Kıbrıs'ın Yunanistan'a bırakılması konusunu görüşmek niyetinde olduğumuzu ilan etmek. (iii) Almanların girişiminden önce davranıp Yunan hükümetiyle derhal bir görüşme yaparak, Almanların bu olası hamlesinden önce ne yapabileceğimiz konusunda birbirimize danışmak.

4) Üçüncü paragrafta belirttiğimiz seçeneklerden, (i)'inci yolun tutulması doğru olmayacaktır. (ii)'ye gelince: Yakın geçmişte ben Atina'ya gittiğim sırada (Yunanlı ilgililer) bana, Majestelerinin Hükümetinin, savaştan sonra Kıbrıs'ı Yunanistan'a bırakmak yolunda bir kararları olduğunu şimdiden açıklamaya hazır olup olmadığını sordular. Böyle bir konuyu tartılmaktan kaçındım. Bu yüzden, şimdi bir Kıbrıs önerisiyle ortaya çıkmak, bizim açımızdan tutarlı olmayacaktır. Ayrıca şimdi, bugünkü koşullar altında Kıbrıs'ı Yunanistan'a önermemiz, bir panik sonucu girilmiş bir hareket olarak da görülebilecektir. Geriye (iii)'üncü yol, yani Alman hükümetinin düşündüğümüz hamlesi gerçekleşirse Yunan hükümetinin Alman önerisini reddetmesi ön koşulu ile, Yunan hükümetiyle görüşmeye başlamak kalmaktadır.

5) Sonuç: Derhal Yunan hükümetiyle görüşmeye başlayarak, kendilerine eğer Almanlar Kıbrıs'ı işgal edip adayı Yunanistan'a devretme niyetlerini açıklayacak olursa nasıl bir yol tutmamız gerektiği konusunda danışmamız gerekmektedir. Bu görüşmelerde Yunan hükümetini 'Quisling' hükümetinin Alman önerisini kabulünü reddetmeye ikna etmeliyiz. Bunun karşılığında Yunan hükümetinin, kamuoyu Kıbrıs'ın geleceği sorununu Majestelerinin Hükümeti ile görüşmek niyetinde olduğunu açıklamasına izin vermeliyiz. Eğer Yunan hükümeti de kabul ederse, iki hükümetin, hangi koşullarda Kıbrıs'ın egemenliğinin İngiltere'den Yunanistan'a devredilebileceği konusunu görüşmeyi kararlaştırdıklarıyla ilişkin bir ortak bildiri yayınlamaya razı olmalıyız.

Dışişleri Bakanlığı

31 Mayıs 1941⁵⁴

İngiliz Dışişleri Bakanı'nın Kıbrıs'ı Yunanistan'a bırakma fikri Koloniler Bakanı ile bazı hükümet ileri gelenlerini tatmin etmemiştir. İngiliz Bakanları, Dışişleri Bakanının Kıbrıs'ın önemini kavramadığını düşünmüşlerdir. İngiltere Başbakanı açıklama yaparak "İngiltere'nin bir santim toprak bırakmasından yana olmadığını, Almanların Kıbrıs'a hemen saldıracaklarını düşünmediğini, Kıbrıs'ı 1907'deki gezisinden beri yakından takip ettiğini ve Ada'daki Müslümanların kendilerine sadık ve Yunanistan'a verilmeyi kabul etmeyeceğini" ifade ederek bu fikri kabul etmemiştir.⁵⁵

2.Dünya Savaşı'nın son bulmasından sonra Ada'nın Yunanistan'a verilme ihtimalini fark eden Kıbrıslı Türkler, Enosis'e karşı bir araya gelmeye başlamışlardır. Bu amaçla Kıbrıs Adası Türk Azınlığı Kurumu K.A.T.A.K 18 Nisan 1943 tarihinde kurulmuştur. Bu kuruluşun toplantıları Kıbrıs Evkaf Binası'nda yapılmış ama bu kuruluş siyasal parti olmasından çok

⁵⁴Şükrü S.Gürel, *Kıbrıs Tarihi (1878-1960) Kolonyalizm, Ulusçuluk, ve Uluslararası Politika 2*, s.23-25.

⁵⁵Şükrü S.Gürel, *Kıbrıs Tarihi (1878-1960) Kolonyalizm, Ulusçuluk, ve Uluslararası Politika 2*, s.27.

daha öte Kıbrıs Türklerinin hem ekonomik hem de sosyal sorunlarıyla ilgilenen bir dernek özelliğinden öteye geçememiştir.⁵⁶

1950'li yıllara girildiğinde 25 yıl öncesine kadar savaşan Yunanistan ve Türkiye arasında dostluk rüzgârları esiyordu. Türkiye, Yunanistan'a hem 2.Dünya Savaşı hem de Yunan İç Savaşı'nda çok önemli miktarlarda yardımlar etmiştir.⁵⁷ Buna karşılık bu sürede Kıbrıs Adası'nda her iki devletin geleceğini yakından ilgilendiren sorunlar filizlenmeye başlamıştır. Yunanistan ise bu sorunların baş aktörlerden biriydi. Enosis filminde kendine düşen rolünü Kilise eliyle ve Yunanistan'a eğitim için gelen Kıbrıslı Rumları eğiterek oynuyordu.

Öte yandan Kıbrıs'taki eğitim sistemi haklarında Rum Ortodoks Kilisesi orta öğretim konusunda Türklerden daha fazla haklara sahipti. Kıbrıs'taki Rum okullarında görev yapan öğretmenler, eğitim almak istedikleri için Yunanistan'a gitmek istediler. Yunanistan'da eğitim gören bu Rum öğretmenlerin eğitimleri sayesinde Rumlar ile Yunanlılar arasında bir amaç birlikteliği doğmuş oldu. Ayrıca Yunanistan bu sayede Kilise'nin davranışlarını kontrol etme imkanına kavuşuyordu. Rum katipler, çiftçiler veya meslek erbabı gibi kişiler Kıbrıs için için faydalı işlerle meşgul olacaklarına; kafalarını Yunan milliyetçiliği hakkında tehlikeli fikirlerle doldurdu. Rumların günlük olarak temaları "İngiliz idaresi Kıbrıs'ı Yunanistan'a iade etmeli" şeklindeydi. Kıbrıslı Rum öğretmenler ve veliler, Yunanistan'daki Yunanlıyı koruyan müfredatın ve eğitimin bir Yunan etnik kimliği oluşturacağını, Ada'nın karakterini düşünememişlerdi.⁵⁸

Kıbrıs'ta Rum Milliyetçilerin gün geçtikçe güçlenen Enosis hülyalarından, Kıbrıs Türkleri gün geçtikçe endişe duymaya başlıyordu. Büyük bir sorunla karşı karşıya kalacaklarını fark eden Kıbrıs Türk Kültür Derneği yöneticileri, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Adnan Menderes ve Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü'ye bir mektup göndererek Kıbrıs'taki var olan durumu ve bu durumun sonuçlarının büyük olacağını konusundaki endişelerini Türkiye yetkili makamlarına bildirmişlerdir.⁵⁹

⁵⁶Rukiye Maden, *Dr. Fazıl Küçük ve Kıbrıs*, s.25-26.; KATAK konusunda daha detaylı bilgi için bkz Emrah Balıkcıoğlu, "Emrah Balıkcıoğlu, "KKTC Milli Arşiv Belgeleri Işığında Kıbrıs Adası Türk Azınlığı Kurumunun (KATAK) Kıbrıs Türk Toplumu Yararına Yürüttüğü Faaliyetler (1943-1946), *VAKANÜVİS- Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, Yıl 4, S.1, (2019), s. 26-50.

⁵⁷Yunanistan'a yapılan yardımlar konusunda daha detaylı bilgi için bkz Ulvi Keser, *Kıbrıs'ta Türk- Yunan Fırtınası (1940-1950-960-1970)*, s.23-134.

⁵⁸David French, *Fighting EOKA The British Counter-Insurgency Campaign on Cyprus 1955-1959*, p.17-18.

⁵⁹

BCA, 30-1-0-0/123-738-8; Osman Düzeyli, *Milli Birlik Komitesi Döneminde Türk Dış Politikası*, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bolu 2019, s.13.

Türkiye’de yaşamlarına devam eden Kıbrıs Türkleri, Kıbrıs davasını savunmak için ve duyurmak için bazı dernek ve vakıf gibi oluşumları Türkiye’de kurmaya başlamışlardır. Bu amaca hizmet etmesi ile ilk oluşturulan yapı 1932 tarihinde kurulmuş olan “İstanbul Kıbrıs Türk Talebe Birliği’dir.” Bu kurumu herhangi bir Enosis kıpırdanmalarından dolayı Kıbrıs Türklerinin yaşayacağı zorlukları Türkiye Cumhuriyeti Devlet yetkililerine ve Türk halkına anlatabilmek için 1946 yılında İstanbul’da “Kıbrıs Okullarından Yetişenler Cemiyeti” ile 1948 yılında Ankara’da “Kıbrıs Türk Kültür Derneği’nin” ve İstanbul’da da “Kıbrıs’ı Koruma Cemiyeti’nin” kurulması izlemiştir.⁶⁰

1950 yılına gelindiğinde Kıbrıs’taki Kiliseler’de Makarios öncülüğünde bir plesibit yapılmıştır. Bu plesibit sonucunda Rum halkı tarafından Enosis kabul edilmiştir. İngilizlerin Kıbrıs Valisi ise, bu oylamanın herhangi bir resmi özelliğe olmadığını, yapılan plesibitin Kilise’nin ve Rumların kendi meselelerinin olduğunu açıklamıştır. Türkler ise bu plesibiti Kıbrıs’taki varlıklarını tehdit eden bir hamle olarak görmüşlerdir.⁶¹ Makarios ise bu dönemde günden güne gelişen liderliğini bu plesibit ile ortaya çıkarmıştır ve böylece Kıbrıs Rum Ortodoks Kilisesi’ne Başpiskopos olarak seçilmiştir.⁶²

Yunanistan 1951 yılında Kıbrıs politikasında Megali İdae’yı⁶³ kabul ederek bunu resmi hale getirmiştir. Birleşmiş Milletlerin Paris’te yaptıkları toplantıya katılan Loizos burada resmen Kıbrıs’ın Yunanistan’a devredilmesini istemiştir. Venizelos da yaptığı açıklamada “Kıbrıs’ın Yunanistan’ın bir parçası olduğunu ve kendilerine verilmesini istediklerini açıklamıştır.”⁶⁴ Yunanistan’ı yöneten en üst ağızlarından yapılan bu açıklamalar Yunanistan’ın, 1974’te Türkiye’nin yaptığı Attila Harekâtına kadar takip ettikleri resmi devlet politikasıdır.

10 Ağustos 1953 tarihinde Kıbrıs Başpiskoposu olan Makarios, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine self-determinasyon başvurusunu yapmış, 23 Eylül’de de Yunan Başbakanı Papagos, İngiliz Dışişleri Bakanıyla görüşmesinde Kıbrıs’ın kendilerine verilmesini talep etmiştir. İngilizler, Rumları dizginlemek amacıyla Kıbrıs’ta yeni bir anayasa oluşturulması gerektiği konusunda bir teklif sundular; ama Rumlar, nihai amaçları Enosis

⁶⁰Umut Gürses, *Kıbrıs Türktür Cemiyeti ve Faaliyetleri*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2014, s.11

⁶¹İstiklal, 06 Aralık 1949.

⁶²Handan Berber, *Ege Bölgesi Yerel Basınında 1963-1967 Kıbrıs Olayları*, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Manisa 2013, s.26.

⁶³Megali İdae: İstanbul’u da içine alan Büyük Yunanistan’ın kurulmasıdır. Emrullah Yalçın, “Yunanlıların Bitmeyen İdeali: Megali İdae”, s.34.; Cihat Yayıcı, *Yunanistan’ın Talepleri [Ege Sorunları] Soru ve Cevaplarla*, TTK Yayınları, Ankara 2020, s.5.

⁶⁴Ahmet Avcı, *1950-1960 Arası Türk-İngiliz İlişkiler Işığında Kıbrıs Meselesi*, s.40.

olduğu için bu teklifi reddettiler. Türkler ise; bu anayasa teklifine olumlu yaklaşmışlardır. Yunanistan'ın Kıbrıs meselesini 3 Mayıs 1954'te Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na götüreceğini ilan etmesi üzerine Türkiye, Yunanistan'a nota vermiştir. Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu'nun talebi Türkiye'nin nota vermesinde etkili olmuştur. Türkiye, Yunanistan'ın Kıbrıs'ı ilhak etme faaliyetlerinin Türk-Yunan ilişkilerine zarar vereceğini Yunan tarafına belirtmiş ama Yunan Hükümeti bu notayı ciddiye almayarak Kıbrıs sorununu Birleşmiş Milletler'e götürmüştür; ama BM görüşmeyi reddetmiştir. ⁶⁵

Kıbrıs'ın genelinde Rumlar tarafından 12 Ağustos 1954 tarihinden itibaren Enosis için gösteriler yapılmaya başlanmıştır. Bu arada "Kıbrıs Türk Kurumlarının" yönetici heyeti İstanbul'da Başbakan Adnan Menderes ile bir toplantı gerçekleştirmişlerdir. Başbakan Adnan Menderes, bu toplantıda heyettekilere "Korkmayınız, ilhak olmayacaktır. Ben Amerika'ya başvurdum, Amerika bana yazdı, Enosis olmayacaktır" demiştir. 1954 yılında Türklerin kurmuş oldukları "Enosis Karşıtı Türk Birliği", New York'ta "Kıbrıs'ın Anadolu'nun bir parçası olduğunu, Yunanistan hakimiyetine tarihin hiçbir döneminde girmediği ama Türklerin idaresinde 307 yıl kaldığını, 1878'ten beri yaklaşık 300.000 Türk'ün Ada'dan göç ettiğini ama Kıbrıs'ın vatanları olduğunu ve akrabalarının hala Ada'da yaşadığını" ilan eden bir açıklama yapmıştır. ⁶⁶

Kıbrıs Adası'nın yönetiminde olan İngilizler, Rumların ayrılıkçı hareketlerine tedbir alacaklarını her mecrada ifade etmelerine karşılık Başpiskopos Makarios'un Rum halkını galeyana getirecek demeçlerine herhangi bir yaptırımda bulunmamışlardır. Rauf Denktaş Kıbrıs'ta savcılık yaptığı zamanlarda yaşadığı bir olayı anlatarak, bu durumu açıkça ortaya koymuştur:

"Bir gün masamdaki dosyalar arasında Başpiskopos Makarios aleyhine 'halkı isyana teşvik' suçlarını içeren bir dosya buldum. Makarios'un halka yaptığı konuşma gerçekten kışkırtıcı, huzur bozucu, halkı isyana teşvik suçunu içeren bir konuşmaydı. Yasanın ilgili maddesi altında mahkemeye sevk için talimat verdim. Ertesi gün beni Başsavcı arattı. Hükümetten Makarios'u mahkemeye vererek onu kahraman yapmak istemediğini, konunun siyasi yönleri olduğunu ve Vali hazretlerinin meselenin kapatılması emrini verdiğini söyleyerek dosyayı benden aldı." ⁶⁷

Enosis'i gerçekleştirmek amacı ile diplomatik teşebbüslerine başlayan Başpiskopos, 1955 yılında Bandung'da yapılan uluslararası toplantıya katılmıştır. Bu toplantıda Makarios

⁶⁵İstanbul Ticaret Odası, *Kıbrıs Hakkında Rapor*, İstanbul 1975, s.2; James Ker-Lindsay, *The Cyprus Problem What Everyone Needs To Know*, p.20.

⁶⁶Ulvi Keser, *Kıbrıs'ta Türk- Yunan Fırtınası (1940-1950-1960-1970)*, s.163-164.

⁶⁷Rauf Raif Denktaş, *Hatıralar-Toplayış 10. Cilt, Boğaziçi Yayınları*, İstanbul 2000, s.109.

hem Ortodoksların dini lideri hem de işgalci olarak gördükleri İngilizlere karşı bağımsızlık savaşı veren bir görüntü sergileyerek destek aramıştır.⁶⁸ Bu diplomatik yollarla Enosis'in gerçekleşmeyeceğini anlayan Başpiskopos Makarios, Grivas ile birlikte EOKA terör örgütünü kurarak nihai hedefleri Enosis'i gerçekleştirmek için 1 Nisan 1955'te saldırıya geçmişlerdir. Haziran ayına kadar İngilizleri hedef olarak gören örgüt bu tarihten sonra Türkleri de hedef tahtasına oturtmuştur.

EOKA terör örgütünün Kıbrıs Adası'nda saldırılarına başlaması İngiltere'de büyük yankı bulmuştur. İngiltere ise Türkiye'yi meseleye dahil etmek için yollar aramaya başlamış ve şöyle açıklama yapmıştır:

"Kıbrıs'ın gerçekte Türkiye'nin yönetim biçimine aykırı bir sisteme sahip bir devletin eline geçmesi bile, Türkiye için ölümcül olabilecektir. Türkiye'nin eğer Kıbrıs'ın statüsünde değişiklik yapılacak olursa kendisinin de Lozan Antlaşması'nda değişiklik isteme hakkının olacağı görüşünü benimsemesi şaşırtıcı değildir."⁶⁹

Bu açıklama Kıbrıs Meselesine Türkiye'yi de dahil etmenin ilk sinyalleri olmuştur.

Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması için yemin eden grup içerisinde ve azıllı bir Enosis taraftarı olan Socrates Loizides, Kıbrıs'a yasadışı yollardan silah sevkiyatı yaparken İngilizler tarafından yakalanmıştır. Loizides'in çantasındaki dokümanlarda "Kıbrıs'ta savaşın EMAK militanları tarafından yapılacağı ve Türklerin Enosis mücadelelerine engel olma cesaretini göstermeleri halinde akıbetlerinin feci olacağı" belirtilmişti. EMAK ismi ise Kıbrıs Milli Kurtuluş Cephesi olarak kurulan örgütün kısaltılmış ismiydi. Bu örgüt Kıbrıs'ta yaptıkları terörist faaliyetlere başlamadan önce, örgüt isimlerini, EOKA yani "Kıbrıslı Savaşçıların Ulusal Birliği" olarak değiştirmişlerdi.⁷⁰

Londra Konferansı'nda da istediklerini alamayan Başpiskopos Makarios ve EOKA terör örgütünün kurucularından Grivas, bunun üzerine saldırılarının dozunu arttırdılar. Kıbrıs'taki 21 Haziran 1955'ten sonra gerçekleştirilen saldırılar Türklere karşı yapılmaya başlandı. 1956 tarihinin Haziran ayına kadar EOKA terör örgütü tarafından öldürülen Türklerin sayısı 8 olmuş ve saldırılarda yaralanan Türklerin sayısı ise 39'a yükselmişti.⁷¹ Bir polis karakolunda EOKA terör örgütü saldırısında 15 Türk'ün de zarar görmesi ve

⁶⁸Mehmet Hasgüler, *Kıbrıs'ta Enosis ve Taksim Politikalarının Sonu*, Alfa Yayınları, İstanbul 2007, s.107.

⁶⁹Ergenokon Savrun, Melih Tinal, "Soğuk Savaş Döneminde İngiltere ve Türkiye'nin Kıbrıs Politikası (1955-1964)", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, XVII, 34, (2017), s.355.

⁷⁰Ayhan Cankut, *Kıbrıs Türkü'nün Varoluş Mücadelesi (Türk Mukavemet Teşkilatı ve Faaliyetleri)*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2006), s. 21.

⁷¹*Hürriyet*, 26 Haziran 1956.

Grivas tarafından Kıbrıs Türklerinin lideri konumunda olan ve Kıbrıs Türk Milli Partisi lideri Dr. Fazıl Küçük ile Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu Başkanı Fazıl Kaymak’a tehdit mektupları gönderildi. Mektupta Fazıl Küçük için:

“Bir süre önce Türk Milli Partisi’nin KITEMB adında bir teşkilat kurduğunu öğrendik. Eğer şimdiki kurbanların 15’i Türk ve ötekiler de Hristiyan ise, Türkler faaliyetlerine devam ettikleri takdirde baslarına gelenlere layık olacaklardır. Eğer Türklerin iyiliğini isterseniz, kendilerine her şeyden uzak durmalarını tavsiye ederiz Aksi takdirde bundan sonra ilk kurban sen olacaksın”⁷²

Yazılmıştı. Dr. Fazıl Küçük eşinin anlattığına göre, Dr. Küçük, ömrü boyunca EOKA terör örgütü ve azılı teröristlerinden her zaman tehdit edilmesine, muayenehanesinin ve Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Yardımcısı olduğu dönemde ofisinin silahlarla taranmasına rağmen bir kez bile geri adım atmamıştır.⁷³

Kıbrıs’ta gittikçe artan saldırılardan dolayı Türkiye Cumhuriyeti hükümeti olaylara daha yakından müdahil olmaya başlamıştır. Aynı şekilde Türk kamuoyu da Kıbrıs meselesi hakkında neredeyse her gün haber yapmaya başlamıştır. 24 Haziran 1955 tarihli Akşam Gazetesi’nde konu ile ilgili olarak;

“Hükümet Kıbrıs Konsolosluğumuzdan Kıbrıs ahvali hakkında geniş malumat istemiştir. Hükümetin Kıbrıs Türklerine tecavüz edilmesi hadisesi karşısında kayıtsız kalmıyacağı ve önümüzdeki birkaç gün içinde tedhiş hareketlerinin derhal durdurulması hususunda İngiltere hükümetinin dikkatinin çekileceği, Atina hükümetine bir protesto notası tevdi edileceği haber verilmektedir”⁷⁴

Şeklinde haber yapılmıştır. Yine aynı gazetenin aynı sayısında Chp milletvekili ve Genel Sekreteri Kazım Gülek’in Kıbrıs hakkında bir beyanını da sütunlarına taşımışlardır:

“Hükümetin pasif politikası devam ederse Kıbrıs elden gider. Birleşmiş Milletlerde bu mesele halledilmiş değil, duruyor. Önümüzdeki sene Amerika’da seçimler var. Rum aslından gelmiş milyonlarca seçmenin bu mesele hakkında tesirsiz kalacağı düşünülemez. İngilterede de Kıbrıs meselesini Türk görüşü gibi görmiyenler var. Kıbrıs’ın akıbetini sadece nüfusunu teşkil eden unsurların nispeti tayin edemez. Öyle olsa Amerikada da çok defa tekrar ettiğim gibi nüfusunun çoğunluğu Türk olan Garbi Trakyanın da Türkiye ile birleşmesi gerekir. Ama biz bugün böyle bir mesele üzerinde değiliz. Kıbrısın Türkiyenin genel savunmasındaki durumu, coğrafi mevkii elbette dikkate alınmak gerekir. Tamamiyle siyasi düşünceler dışında en aziz milli hislerle hükümeti harekete davet ediyoruz. İrkdaşlarımızın can ve mal emniyetini sağlamak için her yolda bu arada diplomatik kanallardan ve Birleşmiş Milletlerden çok acele olarak hükümetin dinamik tedbirler almasını bekliyoruz. Türk kanı dökülürken Türkiye hükümeti elbette hareketsiz kalamaz.”⁷⁵

⁷²Sabahattin İsmail, *Kıbrıs Sorununun Kökleri: İngiliz yönetiminde Türk-Rum ilişkileri ve İlk Türk-Rum Kavgaaları*, s.354.

⁷³Süheyla Küçük, *Dr. Küçük’le Bir Ömür*, Selen Ofset, Lefkoşa 2009.

⁷⁴Akşam, 24 Haziran 1955.

⁷⁵Akşam, 24 Haziran 1955.

Saldırıların artması ile Kıbrıs Adası'nda huzur kalmamıştır. Rumların Enosis isteklerine karşılık Türkler taksim olmasını istiyorlardı.⁷⁶ 1957 tarihine gelindiğinde İngiltere, meselenin çözümü için yeni bir planı tüm taraflara sundu. Kıbrıs'ın İngiliz Valisi Sir Hugh Foot planı açıklarken, Türkiye'nin taksim isteklerinden, Yunanistan'ın da Enosis isteklerinden vazgeçip, Kıbrıs'ta 7 ile 10 yıllık bir sürede muhtariyet verilmesi ve bu sürenin akabinde Kıbrıs'ta self-determinasyon verilmesi planlandığını ifade etmiştir. Bu teklif taksimden başka bir çözüm yolunun kabul edilmeyeceği nedeniyle Türkiye tarafından reddedilmiştir.⁷⁷

İngiltere çözüm tekliflerinin reddedilmesinden sonra, kendisi için büyük bir sorun olan Kıbrıs meselesini çözmek için başka bir plan yaptı. İngiltere'de Başbakan olan Harold Mc Milan'a ait olan bu çözüm fikri şu şekildeydi: "Ada'da yaşamlarını devam ettiren iki halkın ortak çıkarlarının sağlanması, her iki halkın, Türkiye ve Yunanistan'ın da kabul edeceği bir çözümün ortaya konulması, Kıbrıs'taki var olan İngiliz üslerinin Kıbrıs'taki mevcudiyetinin devamının sağlanmasının yanı sıra Kıbrıs'ta oluşturulacak barışın kuvvetlendirilmesi için İngiltere ile müttefikleri arasındaki iş birliğinin sağlanması".⁷⁸

İngiltere bu planı gerçekleştirmek için tatbik etmeye girişmiş ve Yunanistan ile Türkiye'den de birer temsilci göndermesini istemiştir. Türkiye bir temsilci göndererek 1878'te bırakmak zorunda kaldığı Kıbrıs Adası'na yıllar sonra müdahil olmuş ve 1878'ten sonra ilk defa Kıbrıs'ın yönetiminde söz sahibi olmuştur. Yunanistan ise bu duruma karşı çıkmış, Birleşmiş Milletlere Kıbrıs'a bağımsızlık verilmesi gerektiğini ifade eden bir raporla başvuru yaparak karşılık vermiştir. Yunanistan'ın bu diplomatik hamlesine karşılık İngiltere'nin dostu Amerika da meseleye müdahil olarak; Yunanistan'ın bu başvurusunun geri alınması için Atina Büyük Elçisi George Allan eliyle diplomatik baskı yapmaya başlamıştır. Yunanistan bu baskıya karşı gelmiş, verdikleri teklifin geri alınmasının tek şartının Kıbrıs'ta self-determinasyon yapılmasının kabul edilmesi olduğu ve fakat bu teklifin Britanya Hükümeti tarafından kabul edilmediğini, bu yüzden de tekliflerini geri çekmelerinin mümkün olmayacağını, bu yüzden Amerika'nın Yunan hükümetine herhangi bir maddi-manevi baskı uygulayamayacağını açıklamıştır.⁷⁹

⁷⁶Lefkoşa'dan Poli'ye giden Kıbrıs Türktür Partisi Genel Başkanı Dr. Fazıl Küçük, Poli'deki halkın coşkun sevgi seli ve taksim isteriz diye tezahürat ile karşılandı. *Bozkurt*, 5 Ağustos 1957.

⁷⁷*Milliyet*, 24 Mayıs 1958.

⁷⁸Güneş Şahin, Tarih Çalışmalarına Kaynak Olarak Tercüman, Cumhuriyet, Milliyet, Hürriyet Gazetelerinde Kıbrıs Sorunu (1954-1974), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van 2006, s.16.

⁷⁹*Bozkurt*, 5 Haziran 1957.

Kıbrıs'taki meselenin çözülememesi ve Ada'da var olan EOKA terör örgütünün yaptığı saldırıların baskısı 1959 yılına kadar etkin şekilde devam ederek sürmüştür. Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun verdiği karar doğrultusunda, Kıbrıs konusunda söz sahibi olan ülkeler İngiltere, Yunanistan, Türkiye arasında 6 Şubat 1959 yılında bir konferans toplanması kararlaştırılmıştır. Bu konferansın 11 Şubat 1959 tarihinde ilan edilen ortak tebliğinde İngiltere, Yunanistan ve Türkiye arasında Kıbrıs Sorunun çözümü için Garanti Antlaşmasının imzalanması hususunda bir sonuca varılmıştır. İmzalanan Garanti Antlaşmasına göre Kıbrıs'a Türkiye ya da Yunanistan'ın yapacağı herhangi bir ilhak teşebbüsü halinde her üç ülkenin de askeri ve siyasi müdahale hakkı olacaktır. Garantör olan üç ülke böylece Kıbrıs Sorununu çözdüklerini düşünmüşlerdir.⁸⁰

Bu Garanti Antlaşmasından sonra üç ülke Londra'da bir başka görüşme daha yapmışlardır. Burada yapılan görüşmelerde Kıbrıs Sorununun çözümü için, Cumhurbaşkanının Rum, Cumhurbaşkanı yardımcısının Türk olduğu Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti kurulması kararlaştırıldı. Bağımsız Devletler arenasına yeni girecek olan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin resmi dili Rumca ve Türkçe olacaktır. 16 Ağustos 1960 tarihinde Garanti ve İttifak Antlaşmalarının taraflar arasında imzalanmasından sonra Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulduğu ilan edildi.⁸¹

1.3.3 Londra Konferansı 29.08.1955

1 Nisan 1955'tarihinde Kıbrıs Adası'nda başlayan EOKA Terör örgütünün saldırıları kısa sürede tüm sahaya yayılmıştır. Bu hal devam ederken İngilizler, Türkiye ve Yunanistan'a teklif yaparak Londra'da Kıbrıs'ta var olan durumu konuşmayı teklif etmiştir. İngiliz Başbakanı, İngiliz Dışişleri Bakanı ve İngiliz Sömürgeler Bakanı ile birlikte Kıbrıs'ta yeni bir anayasa çalışmaları akabinde 30 Haziran 1955 tarihinde Avam Kamarasına şu açıklamayı yapmıştır:

“Majestelerinin hükümeti, Doğu Akdeniz'de İngiltere, Yunanistan ve Türkiye'yi aynı biçimde etkileyen sorunları daha derin bir biçimde incelemeye başlamıştır. Hükümetimiz üç ülkenin karşılıklı güvene dayanan birliğinin, bu ülkelerin ortak çıkarları için kaçınılmaz olduğuna inanmaktadır. Bunun için Majesteleri'nin Hükümeti Yunan ve Türk Hükümetlerini, temsilcilerini Londra'ya yollayarak yakın bir zaman içinde Kıbrıs da dahil olmak üzere Doğu Akdeniz'i etkileyen siyasal ve savunmaya ilişkin sorunları görüşmeye çağırıştır.”⁸²

⁸⁰Milliyet, 11 Şubat 1959. Ayrıca İmzalanan Zürih Antlaşması maddeleri için bkz http://www.mfa.gov.tr/garantiantlasmasi-zurich_11-subat-1959_tr.mfa (04.04.2020) ; <https://kktcb.org.tr/belgeler/kibris-sorunu/1960-1963> (04.04.2020)

⁸¹Garanti Antlaşması için bkz http://www.mfa.gov.tr/kibris-cumhuriyeti_nin-kurulusuna-iliskin-temel-antlasma-1960_ingilizce_tr.mfa (04.04.2020); İttifak Antlaşması için bkz http://www.mfa.gov.tr/ittifak-antlasmasi-zurich_11-subat-1959_tr.mfa (04.04.2020); <https://kktcb.org.tr/belgeler/kibris-sorunu/1960-1963> (04.04.2020).

⁸²Şükrü S.Gürel, *Kıbrıs Tarihi (1878-1960) Kolonyalizm, Ulusçuluk, ve Uluslararası Politika 2*, s.105.

29.08.1955 tarihinde İngiltere'nin başkenti Londra'da yapılması planlanan görüşmelere Türkiye de çağırılmıştır. Türkiye bu davet edilmeyeyle beraber Kıbrıs meselesine tam manasıyla müdahil olmuştur. Politikası gereği Türkiye'yi Kıbrıs Meselesine çeken İngiltere yönetimi, böylece hem Yunanistan'a hem de Rumlara karşı yalnız kalmaktan kendini kurtarmıştır. Bunun yanında daha önce Birleşmiş Milletler görüşmelerinde Kıbrıs konusu her ne kadar reddedilmiş olsa da Yunanistan Kıbrıs meselesini tekrar BM'ye götürerek diplomatik olarak öne geçen bir hamle yapmıştır. İngiltere ise Türkiye'yi soruna dahil edip, bir anlamda Yunanistan'a diplomatik bir karşılık vermiştir diyebiliriz. Çünkü meselenin sonunda Yunanistan amaçladığı hiçbir şeye sahip olamamıştır.

Türkiye'nin Londra Konferansı'ndaki izlenilecek yol haritasını çizmek için, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Adnan Menderes, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, Milli Savunma Bakanı ve birkaç ileri gelen üst düzey yetkili toplantı yapmıştır. Bu toplantıda Devletin üst makamları Türkiye için kırmızı çizgileri belirlemişlerdir. Bu yeni yol haritasıyla Başbakan Adnan Menderes tarafından sürdürülen o ana kadar olan Türk Devleti'nin Yunanlılarla olan dostane politikasını zedelememek için soğukkanlı ve sağduyulu izlediği politika değiştirilmiştir.⁸³

Londra Konferansından önce 24 Ağustos 1955'te gazetecilere çok sert bir demeç veren Başbakan Adnan Menderes, adeta Yunanistan'a gözdağı verdi.

“Yunanlıların hem kendilerini hem de hür milletler camiasını za'fa uğratmaktan başka bir şey elde etmeyecekleri bir hakikattir. Bir vatan, kumaş parçası gibi neresinden istenirse kesilebilir bir meta değildir. Yunanlılar nüfus ekseriyetinin kendilerinde olması esasına davranarak mı Ankara'nın önüne gelmişlerdi? Bu ne biçim hükümettir ki bir kasaba papazına devlet muamelesi yapacak kadar eğilip bükülmektedir. Kıbrıs Anadolu'nun bir devamından ibarettir.”⁸⁴

Londra Konferansı'nda ilk olarak Türk heyeti konuşmaya başlayarak Türkiye'nin Kıbrıs ile ilgili düşüncelerini ifade etmiştir. Yunan heyeti ise Yunanistan Devleti'nin Kıbrıs'ta Enosis istervari düşüncelerini tekrar etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, Türkiye'nin İngiltere'nin Kıbrıs'taki var olan yönetiminin devamına taraftar olduğunu ifade ederken, Yunanistan Dışişleri Bakanı Kıbrıs'ta yaşayan Rum halkının Kıbrıs'ın geleceğini tek başlarına belirlemelerini istediler. Türkiye ve Yunanistan'ın ifade

⁸³Ayşe Tuğba Kar, *6-7 Eylül Olayları Işığında Türk Basınında Yunan İmgesi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2018, s.7.

⁸⁴*Akşam*, 25 Ağustos 1955.

ettiklerine karşılık İngiltere, Kıbrıs'a İngiltere'nin yönetimi altında olacak özerklik verilmesini teklif etti. Hem Türkiye hem de Yunanistan İngiltere'nin bu teklifini reddetti.⁸⁵

Fatin Rüştü Zorlu, konuşmasında Türkiye'nin Lozan Antlaşması'nın 16. Maddesi ile Kıbrıs üzerinde ileride yapılacak değişiklikler hakkında bir feragatte bulunduğu şeklindeki Yunanistan propagandasını Lozan Konferansı tutanaklarına dayanarak Yunan iddialarının yalan olduğunu ifade etti. Türkiye'nin Kıbrıs Meselesinde bir taraftar olduğunu ifade etti:

“Bu adanın mukadderatı ancak Türkiye ile İngiltere arasında tayin edilebilir. Zira Lozan Muahedesinin akt olunduğu tarihte, Kıbrıs hakkındaki alakalılar yalnız ve yalnız Türkiye ve İngiltere'ydi. Çünkü biri bu ada üzerindeki hâkimiyet hakkını terk eden devlettir, diğeri de adayı kendi hâkimiyetine ilhak etmiş olan devlettir. Kıbrıs'ta İngiliz hükümrânlığı mutlak olarak baki kaldıkça bizim de akitlerden neşet eden durumumuzda bir değişiklik olmayacaktır. Fakat Kıbrıs adası statüsünün şu veya bu şekilde değiştirilmesi mevzubahis olursa, Türkiye kendisini bu meselede birinci derecede alakalı sayacaktır. Çünkü Türkiye'nin Kıbrıs üzerindeki hakkından feragati ve fedakârlığı yalnız İngiltere lehine ve muayyen şerait altında olduğuna göre bu durum değiştirilmek istenirse Türkiye Hükümeti o feragatten önceki durumuna avdet etmeyi talep edecektir. Türkiye, Lozan'da İngiltere lehine hakkından feragat etmiştir. Bu feragati muayyen emniyet prensipleri ve siyasi şartları göz önünde bulundurarak yapmış bulunmaktadır. Binaenaleyh Kıbrıs'ın başka bir hâkimiyete geçmesi veya mukadderatının değişmesi mevzubahis olduğu takdirde şartlar değişmiş olacaktır”⁸⁶

6 Eylül 1955 tarihinde akşam saatlerinde Adnan Menderes, Dışişleri Bakanı Zorlu ile telefonda görüşmüştür. Dışişleri Bakanı'nın “beş yıllık moratoryum yapalım” teklifine Adnan Menderes sinirlenmiş ve “Fatin Bey, ne söylüyorsunuz. Bu artık milletin sorunu olmuştur. İstanbul yanıyor, ben ne moratoryum kabul ederim ne başka bir şey kabul ederim. Terk edin gelin konferansı” diyerek Türk Heyetini geri çağırmıştır. Kıbrıs'ta da bu arada Rumlar, Türklere karşı saldırılarını arttırmışlar ve Selanik'te ise Atatürk'ün evine bomba atıldığı söylentisi üzerine Türkiye'de tarihe 6-7 Eylül olarak geçen, kontrolden çıkan ilk hadise olan olaylar zuhur etmişti. Bu olayların başlaması, zaten bir sonuca varması çok zor olan Londra Konferansı'nın sona ermesine sebep olmuştur.⁸⁷

1.3.4 EOKA Terör Örgütü/Ethniki Organosis Kypriakon Agonistion/Kıbrıslı Savaşçıların Milli Teşkilatı

Kıbrıs Rum Kilisesi Başpiskoposu Makarios, yakın arkadaşı Grivas ve Yunanistan diplomasiyi kullanarak Kıbrıs'ın kendilerine bırakılacağına ve nihayetinde Yunanistan'la birleşeceklerine olan inançlarını kaybetmişlerdir. Nihai amaçları olan Enosis'i

⁸⁵Burcu Dağlıoğlu, 1923-1960 Yılları Arasında Türkiye'nin Kıbrıs Politikası, s.104.

⁸⁶Akşam, 2 Eylül 1955

⁸⁷Ayşe Tuğba Kar, 6-7 Eylül Olayları Işığında Türk Basınında Yunan İmgesi, s.7.

gerçekleştirmek için Kıbrıs Adası'nda bulunan Türkleri silahlı yok etme düşüncesine kapılan ikili, EOKA Terör örgütünü kurmuşlardır. Yunan ordusu içerisinde bir albay olan Yorgos Theodoros Grivas bu amaçla Kıbrıs'a gönderilmiştir. Daha sonra Grivas, Kıbrıs'ta Türklere karşı işlediği soykırım ve diğer insanlık dışı saldırılarından mütevellit Yunan Hükümeti tarafından Korgeneral rütbesiyle ödüllendirilmiştir. Üstün Cesaret ve Üstün Hizmet Madalyalarıyla da taltif edilen Grivas, ırkçılık derecesinde olan bir Yunan milliyetçisidir.⁸⁸

Enosis amacı ile Kıbrıs'ta bazı gençlik örgütleri kuran Grivas, 1919-1922 yılları arasında Anadolu'da Türk Ordusu'nun Yunanlıları denize dökene kadar yaptığı gayri nizami harp tekniklerini iyice gözlemleyerek öğrenmiş, bu öğrendiklerini Rum gençlerini örgütlemek ve onlardan bir cinayet makinası oluşturmak için kullanmıştır. 1974 tarihinde ölene kadar Kıbrıs'ta kaos, soykırım, terör saldırıları gibi suçları yöneten Grivas, kurduğu örgütü ile 1 Nisan 1955'te saldırılara başlamıştır.⁸⁹

7 Mart 1953 tarihinde Albay Grivas ve Kıbrıs Rum Kilisesi Başpiskoposu Makarios Yunanistan'ın başkentinde bulunan Great Britain Otel'in 128 numaralı odasında toplantı yapmışlardır. Bu toplantı yapılırken yanlarında Yunanistan'ın ileri gelenlerinden Evangelos Averof, George Stratis, Profesör Yerasimos Konidaris, Avukat Antonios Avgikos, Savvas Loizides, Socrates Loizides ve General Nikolas Papadopoulos, El Tsatsomiros, D.Stavropolos, Profesör Demetrios Vezanis ve Albay Elia Alezopoulos kişileri de vardır. Toplantı esnasında kutsal kitapları olan İncil'e, silahlarına ve Yunan bayrağı üzerine el basarak şu yemine ant içmişlerdir:

“Mukaddesat adına ve hayatımı feda pahasına, en ağır işkencelere tahammül göstererek, Kıbrıs'ın Yunanistan'la birleşmesi konusunda sır vermemeye ve bu hedefe ulaşmaya yönelik emirleri itiraz etmeden yerine getireceğime ant içerim. Eğer bu yemine karşı gelirim bir hain olarak görülecek ve bana verilecek her türlü cezayı hakkeceğim, sonsuza kadar lanetleneceğim.”⁹⁰

Kendileri açısından mili olan bir dava için yemin ettikten sonra Grivas, Enosis amacıyla davalarına yardım bulmak için Yunanistan'da birtakım faaliyetlerde bulundu. 1954 yılının 28 Ağustos'unda Yunanistan devletinde görev yapan, subay, sivil görevli, politikacı, öğretmen, iş adamı ve din adamı olan yüzden fazla kişi ile Atina'da Kifissia semtinde yer alan Kilise'de görüşme yaptılar. Burada Albay Grivas misafirlerine toplanma amaçlarını ifade

⁸⁸Haluk Bayülken, Cyprus Question And The United Nations, MSB Yayınları Ankara 1983, s.7

⁸⁹Grivas hakkında daha detaylı bilgi için bkz Ulvi Keser, *Kıbrıs'ta Türk- Yunan Fırtınası (1940-1950-1960-1970)*, s.166-167, dipnot.122.; General Grivas, *Hayatım*.

⁹⁰Ulvi Keser, *Kıbrıs'ta Türk- Yunan Fırtınası (1940-1950-1960-1970)*, s.168.

ettikten sonra Yunan Kilisesi Paspiskoposu Spiridon burada toplananlara Enosis yemini ettirdi:

“Mukaddes azizlerin tasvirleri önünde, dinimize bağlı olarak yeminimizi edelim. Ölüme kadar milli davaya⁹¹ sadık kalacağız. Yolumuzdan geri dönmeyeceğiz. Hiç kimseye taviz vermeyeceğiz. Hiçbir şekilde anlaşma yoluna gitmeyeceğiz. Bize karşı kullanılacak kuvvet ve baskılara direneceğiz. Ayakta duracağız. Hedefimiz Enosis sadece Enosis olacak”.⁹²

Grivas ve Başpiskoposun kurdukları terör örgütünün kullanması amacıyla, Yunanistan’dan Kıbrıs’a silah sevkiyatının nasıl yapıldığını, sevkiyatta önemli rol oynayan dönemin Yunanistan Dışişleri Bakanı olan Averof şöyle anlatmıştır:

“1956 yılı başlarında Andreas Azinas daha sonra da Makarios’un yakın arkadaşlarından Papaz Papamiltiyadis’in kızı Marula, Atina’ya gelerek yerleştiler. Bunlar Kıbrıs’a gönderilecek silah ve cephaneyi sağlayacak ekibi oluşturacaklardı. İngilizlerin bu milliyetçi iki genci terörist olarak tutuklamak için aramaları bize problemler yaratıyordu. İngilizlerin bu konudaki diplomatik girişimlerini ‘Bilmiyoruz, Atinada değiller’ şeklinde cevaplarla geçiştirmeye çalışıyorduk. 1956 yılı ortalarında durum biraz yatışmıştı. Onları koruma konusunda karar almıştık. Etraflarında bir güvenlik ağı kuracaktık. İzlerinin tesbit edilmesi halinde, onları derhal kaçıracak, bize ait evlerde gizleyecektik.

Bütün bu operasyonun en güç yanı, gizlilik konusunda gösterdiğim hassasiyet ve ısrardandı. Kıbrıs’a kaçırılan silahların tesbiti halinde doğacak en ufak bir şüphenin ortalığı karıştıracaklarını bildiğim için böyle bir şüphenin belirmesi halinde sevkiyatın derhal durdurulmasında ısrar ediyordum. Yunanistan’ın Kıbrıs’a silah gönderdiğinin öğrenilmesi, Birleşmiş Milletlerin kapılarını Yunanistan’a ve Kıbrıs’a kapatması demekti.

Bu riskli bir işti. Bu durum Ada’ya meşru şekilde silah sağlama ve yollama gerekliliği yaratıyordu. Böyle bir girişim, yeni problemler yaratabilirdi. Meşru yollardan silah sağlamak sanıldığı kadar kolay birşey değildi. Bu silah ve cephanelerin ordu depolarından gizlice alınması mümkün değildi. Açık şekilde satın alınması da dışarı sızması bakımından sakıncalı idi. İngiliz ajanları hareketlerimizi yakından izlediklerinden ele geçirecekleri bir kanıt, bizi suçlamaları için aradıkları fırsat onlara verecekti. Grivas’ın Azinas’a tanıştırdığı üç subay bu operasyonda önemli rol oynamışlardı. Bunlar Albay Eksındaris, Binbaşı Gramatikos ve Yüzbaşı Stavros’dan kurulu bir hücre idi. Bu üç Yunan subayı ellerindeki olanakları kullanarak, Yunan ordusunun sağlam silahlarını hurdaya çıkarmış, cephaneleri de yakılmış olarak kayıtlardan düşürmek suretiyle Kıbrıs’a gönderilmesi, için Azinas’a teslim ediyorlardı.

EOKA’ya silah sağlamanın diğer bir yolu da başka ülkelerden ve daha ziyade İtalya’dan silah satın almaktı. Bu ülkedeki dostlarımla aracılığı ile tabanca, makinalı tüfek ve mermi satın alarak Kıbrıs’a yolladık.

İtalya’dan sevk ettiğimiz silahlar, iki defa tehlikeye düştü. Bir defasında iki kasa makinalı tüfek ile çok sayıda mermiyi Cenova limanında terketmek zorunda kaldık. İkinci tehlike, ilkinden daha büyüktü. Diplomatik

⁹¹Enosis Davası

⁹²İNAF, *Kıbrıs Gerçeğinin Bilinmeyen Yönleri*, İNAF Yay., 1992 İstanbul, s.45.

bir skandala yol açabilirdi. İtalya’da yaşayan Theodoros Meletiu adında bir dostum bize ucuz fiyata bir parti otomatik silah bulmuştu. Sevk işini ayarlamak için Atina’ya gelerek benimle görüştü.

Bu işi profesyonel yabancılara yaptırmamak için bir adamımızı görevlendirmeyi uygun gördük. ‘ya silah gönderdiğimizi, Dışişleri Bakanlığının bünyesinde Lefkoşa konsolosluğumuz memurları dışında pek az kimse biliyordu.

Bu faaliyetimiz bilen diğer bir kişi de Yunanistan Devlet Başkanı Konstantin Karamanlis’in Siyasi Büro Müdürü Büyükelçi Petros Molivyatis idi. Molivyatis satın aldığımız otomatik silahları, Kıbrıs’a gizlice götürme görevini seve seve kabul etmişti.

Bu diplomatımız, İtalya’da silahları gece teslim almış, özel hazırlanmış bavullara gizlemek üzere Meletiu’nun evinde götürüyordu. Yolda polis onları yakaladı. Polisi atlatmak için rüşvet verdi.

Molivyatis’in bir diplomat olması ve onu bu çeşit görevlerde kullanmamız bizi düşündürüyordu. Ne var ki, güvenilirliğine, diplomatik pasaportuna ve becerilerine ihtiyacımız vardı.

Bu arada Azinas, bir Arap ülkesinden silah tedariki için girişimlerde bulunmuş, kontratı kapatmak üzere iken bazı sakıncalar gördüğüm için, müdahalede bulunarak siparişi iptal ettirmiştim. Kıbrıs’ta zaten ihtiyacımızı karşılayacak kadar silah ve cephane stokumuz vardı.

Sabotajlar için patlayıcı TNT maddesini Ada’ya sokmak en büyük problemimizdi. Yüzbaşı Stavros Stavru, TNT’yi sıvılaştırıp, kalıplara döküyor, kedi, köpek, at vs şeklinde biblolar haline getirerek renklendiriyor, böylece herkesin gözü önünde Ada’ya girmesini sağlıyordu. Papazlar da cüppeleri içinde, fûnye, saatli bomba mekanizmaları ve daha başka sabotaj malzemesini Ada’ya taşıyorlardı. Keza hafif olması için, süngerlerle dondurulmuş bavulların içine otomatik silahlar, el bombaları gizleniyordu. Özel işaretler taşıyan silah dolu bavullar, adamımız olan gümrükçülerin yardımıyla Ada’ya problemsiz sokuluyordu.”⁹³

Böyle bir ortamda silahlı bir örgütün kurulması Kıbrıs’taki var olan sorunu daha da zorlaştıracak ve milliyetçiliğin üst seviyelerinde olan Rumların Türklere karşı saldırılarında aşırılık yaşanacağı kaçınılmaz olacaktı ve nitekim de öyle oldu. EOKA terör örgütü Enosis’e inanmayan ve destek vermeyen Kıbrıs Rumlarının olası bir karşı gelmelerini şiddetle bertaraf etme, Türkler ile Rumların arasını daha da açmak ve ses getirecek eylemlerle Ada’da bulunan İngilizlerin tutumlarının sertleşmesine, böylece Kıbrıs’ın hep dünya gündeminde kalması sağlanması amacıyla hareket etmeyi kendisine şiar edindi. EOKA terör örgütü lideri Grivas verdiği talimatlara uymayanları cezalandıracağını söyleyerek eğittiği herkesin kendisine boyun eğmesini sağladı. Çünkü Rum gençlerinin çoğu insan öldürmemişti ve bu hissi bilmiyorlardı. Rum gençleri bu konuda tereddütte kalabilirlerdi ve bu tereddüt örgütün daha başlamadan dağılmasına, Enosis yolunda bir tökezlemeye sebep olabilirdi.

⁹³İNAF, *Kıbrıs Gerçeğinin Bilinmeyen Yönleri*, s.47-48.

EOKA terör örgütü lideri Grivas 10 Kasım 1954 tarihinde Kıbrıs’a St.George isimli tekneyle gizlice gelerek kullandığı Digenis kod ismiyle bir bildiri yayınladı. Bildiride “Enosis amacıyla bir araya geldiklerini ve Enosis’i gerçekleştirmeden durmayacaklarını, İngiliz ve Türkleri düşman olarak kabul ettiklerini ve bu düşmanları ne pahasına olursa olsun yok edeceklerini” ilan ettiler.⁹⁴

1 Nisan 1955’in ilk saatlerinde Kıbrıs’ta artık geri dönüşü olmayan bir zaman dilimine girilmişti. 1 Nisan günü yapılan eylemler, Kıbrıs’ta yaşayan Türk ve Rum toplumu için ortak ve barış içinde huzurlu bir geleceğin temeline atılmış bomba gibi etki etmiştir. Kıbrıs’ta başlayan saldırıların ilk günü olan yapılan saldırılarda Yayın Kurumuna ait birçok verici zarar görmüş ve Radyo vericileri yıkılmıştır. Askeriyeye ait kışlalara, devlete ait kurumlara, polis ve jandarma karakollarına saldırılar düzenlenmişti. Grivas ilk saldırılarını yapan militanlarına cesaret ve güven vermeye çalışıyordu.⁹⁵ EOKA terör örgütünün militanlarının yaptıkları bu ilk saldırılarda en büyük yardımcıları bombalardı. İngiliz Valisinin evine de bu saldırılarda hizmetçilik yapan bir EOKA militanı tarafından bir bomba koyuldu. Valinin korumaları bombayı fark ederek bomba imha edilmiştir.⁹⁶

EOKA Terör örgütünün lideri olan Grivas, Lefkoşa’da gizlendiği bir evde saldırıların gidişatını takip etmiştir. EOKA terör örgütünün ilk günlük saldırılarından sonra Kıbrıs Adası’nın çoğu yerinde Digenis imzasıyla ilk bildiriler dağıtılmıştır. Böylece Kıbrıs’ta huzursuzluğu bozacak herhangi bir şiddeti istemeyen Rumların da tehdit edilmelerinin de dahil olduğu kaos dönemi başlamıştır. Zaman içerisinde Kıbrıs’ta saldırılara destek olmayan Rum nüfusu da saldırılara göz yummak zorunda kalmıştır. Çünkü EOKA Terör örgütü İngilizler, Türklerle birlikte EOKA’ya yardım etmeyen Rumları da öldürmekle tehdit etmiş ve bazı Rumları öldürmüştür.⁹⁷

Nihai hedef Megali İdea’nın bir basamağı olan, Kıbrıs’ı Yunanistan’a bağlamak amacıyla kurulmuş olan EOKA Terör örgütü, Kıbrıs Rum Kilisesi Başpiskopos Makarios ve Grivas önderliğinde Yunanistan’dan büyük destek gören, Kıbrıs’ta İngilizleri, Türkleri hatta Enosis’e destek vermeyen Rumları bile öldürmekten çekinmeyen, daha sonra Kıbrıs’ta çok büyük acıların çekilmesine neden olacak bir örgüttür.

⁹⁴Ulvi Keser, *Kıbrıs’ta Türk- Yunan Fırtınası (1940-1950-960-1970)*, s.169.

⁹⁵Brendan O’Malley, Ian Craig, *The Cyprus Conspiracy America, Espionage and the Turkish Invasion*, I.B. Tauris Publishers London/ New York 2001, p. 15.

⁹⁶Ulvi Keser, “Cyprus in American Central intelligence Agency (CIA) Document”, *Mare Nostrum’dan Casus Belliye Bizim Deniz Akdeniz*, (Editör Doç.Dr. Ulvi Keser), Besabes Yayıncılık, Ankara, 2013, s.153..

⁹⁷Ulvi Keser, “Strateji ve Güvenlik Bağlamında CIA ve Yunan İstihbarat Belgelerinde Kıbrıs”, *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 1, Sayı:1 (2016), s.8.

1.3.5. Türk Mukavemet Teşkilatı

Kıbrıs'ta Türklere karşı oluşan düşmanlık ve terör eylemlerinin zamanla şiddetinin artmasıyla beraber Ada'da bulunan Türklerin kendilerini bu saldırılardan korumak zorunda kalmalarından dolayı bazı örgütlenme mecburiyeti doğdu. Bu ilk kurulan yapılanmaların Kıbrıs'ta Türkleri terörist saldırılarından koruyacak bir gücü olmamıştır. Dr. Fazıl Küçük, ölümle tehdit edilen Türklerin sesini daha fazla duyurmak için Halkın Sesi gazetesini çıkarmıştır.⁹⁸

Kıbrıs'ta Türkler tarafından daha sonra Kara Çete, Volkan gibi örgütler kurulmuştur. Bu örgütlerin içeriği konusunda Kıbrıs Türklerinin liderlerinden Dr. Fazıl Küçük'ün hiç açıklama yapmaması, hatıratında yazmaması örgütlerin yapısının tam olarak olduğu maalesef bilinmemektedir.⁹⁹

Kıbrıs'ın İngiliz yöneticilerinin, EOKA terör örgütünün saldırılarına karşı caydırıcı bir tedbir almaması EOKA terör örgütünün güçlenmesine ve saldırılarını arttırmasına sebep oldu. Bu saldırılara karşı tek bir yapılanma altında birleşmek ve bu kurulan yapıyı kuvvetlendirerek Türklerin güvenliğinin sağlanmasından başka çare olmadığını düşünen Rauf Denktaş, yeni bir örgütün kurulmasının nedenlerini şu şekilde açıklamıştır:

“1.EOKA terör örgütünün siyasi liderliğe bağlı olarak Rumların Enosis siyasetini güden bir yeraltı teşkilatı halinde etkili faaliyeti, Türk cephesinde hissedilen boşluk,

2. Kıbrıs Türk halkının bölgesel ve birbirinden ayrı mukavemet hücrelerinin etkili bir şekilde faaliyet gösterebilmesi ve bu faaliyetlerin Türk davasına hizmet edebilmesi için gerekli görülen tek çatının kurulması,

3. Türkiye'deki mukavemetçilerle bağlantı kurulması,

4. Uzun vadeli bir mukavemet için halka ve desteğe itimat telkinidir.”¹⁰⁰

EOKA terör örgütü Polis Teşkilatı içerisindeki Türklere saldırılarını sistemli olarak yapmaya başlamış, Polis teşkilatı içerisinde Türklerin gücünü kırmak ve kendi yandaşlarını arttırmayı hedeflemiştir. Bu saldırıları sonrasında da Polis Teşkilatı içerisinde gün geçtikçe EOKA terör örgütüne mensup kişiler artmıştır. Rauf Denktaş Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu başkanlığına seçildikten sonra Türklerin yaşadığı yerleri ve durumlarını görerek bir analiz yapmıştır.¹⁰¹

⁹⁸Rukiye Maden, *Dr. Fazıl Küçük ve Kıbrıs*, s.5.

⁹⁹Rukiye Maden, *Dr. Fazıl Küçük ve Kıbrıs*, s.6-7.

¹⁰⁰Aydın Akkurt, *Türk Mukavemet Teşkilatı*, Bayrak Matbaacılık, İstanbul,1999, s.16.

¹⁰¹Bozkurt, 28 Ekim 1957.

Bu sırada Dr. Burhan Nalbantoğlu Rauf Denктаş'ı Türkiye Başkonsolosluğunda çalışan Mustafa Kemal Tanrısevdi ile tanıştırmıştır. Daha sonra bu üçlü Mustafa Kemal Tanrısevdi'nin evinde bir toplantı yapmışlardır. Yaptıkları bu toplantıda Türk Mukavemet Teşkilatının kurulması konusunda karara varırlar. Kurulmasına karar verilen bu yeni teşkilatın Türkiye ile herhangi bir irtibatının ne olacağı konusunda kurucular arasında fikir ayrılığı söz konusuyken mesele daha sonra çözülmüştür. Çünkü Rauf Denктаş'a göre EOKA terör örgütü gibi profesyonel olan, silah ve teçhizat konusunda herhangi bir sıkıntı çekmeyen bir yapıya karşı, zor şartlarda olan Kıbrıs Türkü'nün Türkiye'nin desteği olmadan ayakta durması çok zordur. Bu durumla ilgili Rauf Denктаş şöyle demiştir:

“Dr. Burhan Nalbantoğlu'yla konuştum. Silah işini Türkiye'ye havale etmek gerekir... Bu iş bu memlekette şahsi ihtirasların aleti olur... Kontrol edemeyiz ve zaten bu işi biz bilmeyiz. Bu işi ya Türkiye'ye mal ederiz ve Türkiye bizi örgütler, böylece Türkiye'ye karşı da sorumluluk içinde bu işi yürütürüz veya böyle başıboş bir yeraltı teşkilatı kuracaksınız bilirsiniz ki ben yokum...”¹⁰²

Mustafa Kemal Tanrısevdi, Türk Mukavemet Teşkilatı'nın hem kurucusu hem de isim babasıdır. TMT'nin kuruluş amacını kendisi şöyle anlatır:

“TMT olarak gayemiz sömürge idaresine ve dünya kamuoyuna Kıbrıs Türkünün davasını ve ona nasıl sahip çıktığını göstermek, mesaj vermektir...TMT, silahlı değil, psikolojik, Gandi'ninki gibi pasif mukavemeti benimseyip sürdüren bir teşkilat olacaktı. İsim babası da benimi, o yüzden isim saldıran değil, Türk Mukavemet Teşkilatı oldu.”¹⁰³

Türk Mukavemet Teşkilatı'nın kurulma kararı alınan toplantı Dr. Fazıl Küçük'ten gizli tutulmuştur. Rauf Denктаş'a göre; “Dr. Fazıl Küçük'ün akıbeti belli olmayan bir örgüte girmesinin, siyasi geleceği açısından sorun doğurabilirdi.” Bundan çok daha önemlisi ise; “Dava Kıbrıs Türkü'nün davasıydı ve şahıslara bağlı kalamazdı”. Ayrıca siyasi arena da ise Dr. Fazıl Küçük, Dr. Nalbantoğlu'nun siyasi bir rakip olduğunu düşünüyordu. Bu durumun Kıbrıs Davasına zararı dokunma ihtimali kuvvetliydi. Alınan karara göre Türk Mukavemet Teşkilatı'nın dağıtılacak ilk bildirisinden sonra Dr. Fazıl Küçük'e haber verilecekti.¹⁰⁴

23 Kasım 1957 tarihinde Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu bir akşam yemeği organize etmiştir. Kıbrıs Türklerinin önemli isimlerinin bulunduğu yemeğin amacı TMT'nin kurulduğunu ilan edecek bildirinin hazırlanması ve bu arada kimsenin Rauf Denктаş, Dr.

¹⁰²Ulvi Keser, “Çılgın Türkler Kıbrıs Kitabı Üzerine Eleştirel Bir Bakış”, *History Studies: International Journal of History*, Volume 4, Issue 2, (2012), s.415.

¹⁰³Emrullah Yalçın, “Kıbrıs'ta Türk Mukavemet Teşkilatı ve Rauf Denктаş”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S.58, Bahar (2016), s.286.

¹⁰⁴Hasan Mutlu, *Kıbrıs Türk Mukavemet Teşkilatı*, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılapları Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, dipnot 94.

Burhan Nalbantoğlu ve Kemal Tanrısevdi'den şüphelenmemesidir. Yemek bittikten sonra TMT'nin ilk bildirisi bu üçlü tarafından kaleme alınır. Rauf Denктаş o geceyi şöyle anlatır:

“Misafirlerin dağılmasından sonra Nurhan Nalbantoğlu ve Kemal Tanrısevdi ile bir araya geldik ve TMT'nin kuruluşunu duyuran ilk bildiriye kaleme aldık. Yemek gecenin geç vakitlerine kadar devam ettiği ve pek çok kişi ile birlikte olduğumuz için kimse bizden şüphelenmeyecekti.”¹⁰⁵

Kemal Tanrısevdi ise o gece hakkında şunları anlatmıştır:

“O gece davette şüphe çekmesin diye Osman Örek, Hazım Remzi, Alaeddin Gülen gibi teşkilatla hiç ilgisi olmayanlar da vardı. Zaman geldi, onlar dağıldı. Burhan'la ben kaldım. (Ne yapalım, nasıl yapalım) diye düşünüp tartışırken, Burhan'a (bir kağıt, bir kalem getir) TMT'nin ilk beyannamesini yazdırdım. Burhan bunu aldı ve hemen teksir makinesinde çoğaltmak için Türk Lisesi'ne gitti. Türk Lisesi hep en büyük kalemiz olmuştur.”¹⁰⁶

Türk Mukavemet Teşkilatı'nın kurulmasından sonra dağıtılan ilk bildiri Dr.Küçük'ün evine bırakılmıştır. Atılan bildiriyle yeni bir Mukavemet Teşkilatı'ndan haberdar olan Dr. Fazıl Küçük davanın lideri durumunda olduğu için bu duruma biraz alınganlık göstermiştir. Kendisine daha sonra haber veren kişi Rauf Denктаş olmuştur:

“‘Bunlar da kim? Benden habersiz neler karıştırıyorlar?’ diye sordu. Doktor oldukça şüphelenmişti... Kuşkularını giderip Doktor'u ikna etmek zannettiğim kadar kolay değildi. Doktor kendisinden habersiz, bilgisi dışında olan her şeye karşı çok duyarlı ve kuşkucu idi ve haklıydı. TMT'de kendisinden gizli kurulduğuna göre kendisine ve liderliğine karşı olan bir teşkilattı. Volkan'ın lağvedilmesi, kendine göre kuşkularını doğruluyordu...Demek ki TMT kendisine karşı bir grup tarafından kurulmuştu ve hayra alamet değildi...Dr. Küçük'ün şüphelerini gidermeye çalıştım. ‘Sana karşı bir hareket değildir. Bunlar güvenilir arkadaşlardır. Senin de siyasi liderliğini kabul ediyorlar’ dedim...Tatmin olmamıştı, fakat bir şey de demedi.”¹⁰⁷

TMT'nin kuruluşunu belirten ilk bildirisi ise şu şekildedir:

“KIBRIS TÜRK HALKINA

VOLKAN, 9 EYLÜL CEPHESİ ve buna benzer teşkilatlar lağvedilmiştir. Bunun yerine, Kıbrıs Türkü'nün bağrından çıkmış gerek emperyalist Sömürge İdaresi'ne gerekse Kıbrıs'ı Yunanistan'a ilhak yolunda ENOSİS'i temine çalışan Rum sürülerine karşı Kıbrıs Türklerini savunma görevini üstlenmek üzere yeni bir teşkilat kurulmuştur. Bu bir saldırı değil, savunma teşkilatıdır. Bütün Kıbrıs Türklerini bu teşkilata destek olmaya ve bu teşkilat içinde yer almaya çağırıyoruz.

TÜRK MUKAVEMET TESKİLATI

¹⁰⁵ Aydın Akkurt, *Türk Mukavemet Teşkilatı*, s.38-39.

¹⁰⁶ Özgür Solakoğlu, *Türk Mukavemet Teşkilatı*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2004, s.49.

¹⁰⁷ Aydın Akkurt, *Türk Mukavemet Teşkilatı*, s.40-41.

Türk Lisesinde okuyan Türk öğrencilerin sayesinde Türk Mukavemet Teşkilatı'nın ilan edilen ilk bildirisi 26 Kasım 1957 tarihinde Ada'nın tüm kesimine dağıtılmıştır. Böylece Kıbrıs'ta Mukavemet Teşkilatı isminde yeni bir teşkilatın kurulduğu ilan edildi. EOKA terör örgütünün terörist saldırılarına karşılık Türkler de kendilerini korumak için bir silahlı direniş ve savunma örgütünü Türk Mukavemet Teşkilatı'nı kurarak elde etmiş oluyordu. Buna karşılık, Yunanistan tarafından hem teçhizat hem de eğitim konusunda desteklenen EOKA terör örgütüne karşı hem ekonomik hem de siyasi durumda zor halde bulunan Kıbrıs Türkleri ne kadar etkili olabilirdi? Bir milletin geleceğinin sorulduğu bu soruya TMT kurucuları gayet realist bir cevap vermişler, Türkiyesiz dayanamayacaklarını düşündükleri için TMT'yi Türkiye'ye emanet ederek profesyonel hale getirmişler ve bu mücadelenin sonunda Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne uzanan bir süreci başlatmışlardır.

TMT, kuruluşunu ilan ettikten sonra Rauf Denктаş ve Fazıl Küçük gizlice Türkiye'ye giderek Kıbrıs'taki durumdan ve yeni kurulan Türk Mukavemet Teşkilatından, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'yu bilgilendirmişlerdir. Rauf Denктаş ve Dr. Fazıl Küçük, 1955 ile 1958 yılları arasında verilen mücadelenin sadece 13 tabanca ile sürdürüldüğünü, var olan tüfeklerin İngiliz yönetimi tarafından toplatıldığı ve buna karşılık karşılarındaki örgütün Yunanistan tarafından desteklendiğini ifade etmişlerdir. Sonra yeni bir Teşkilatın kurulduğunu ve bu teşkilatın eğitilmeden, başıboş halde olmasının ileride Türkiye'nin elini çok zayıflatacağını ve uluslararası bir sorun haline gelebileceğini ifade etmişlerdir. Kıbrıs'taki durumu, endişeleri ve çözüm önerilerini dikkatle dinleyen Dışişleri Bakanı Zorlu, misafirlerine şu soruyu sormuştur: “Size silah göndersek alabilir misiniz?” Bakan Beyin bu sorusu Kıbrıs Türklerinin liderleri durumundaki Dr. Küçük ve Denктаş tarafından mutlulukla karşılanmış ve “Elimizden geleni yaparız” diye yanıtlanmışır.¹⁰⁹ Dışişleri Bakanı'nın bu sorusu aynı zamanda Kıbrıs Davasının Türkiye tarafından içselleştirildiği anlamına geliyordu.

Türkiye'nin meseleyi kabul etmesi sonrasında Kıbrıslı Türklere silah verilmesi Denктаş ve Küçük'ü hem sevinç hem de biraz endişe duymalarına sebep olmuştur. Çünkü Kıbrıslı Türklerin bu duruma hazırlıksız olduğu ve amatörce hatalar yapılabileceği düşünülmüştü. Rauf Denктаş bu durumu şöyle açıklamıştır:

¹⁰⁸Hasan Mutlu, *Kıbrıs Türk Mukavemet Teşkilatı*, s.26.

¹⁰⁹Mehmet S. Emircan, *Kıbrıs Türk Toprağıdır 2*, Türk Metal Sendikası Araştırma Bürosu, İstanbul 2000, s.24.

“Doktor’un silah konusunda endişeleri vardı. Halkını biliyordu. Küçük başların beline silah verip yola saldıgınız taktirde herkesin kendi şahsi hesaplarını ve çıkarlarını halletmek yoluna gidebileceğini biliyordu. Doktor bu endişelerinde haklıydı ve bunu kendisiyle bende paylaşıyordum. Yani bu işin başında yumruk gibi, işini bilen bir lider olmasaydı bu silahlı gruplar halkı perişan edebilirdi ve iş Milli Mukavemet Teşkilatı olmaktan çıkar çeteye dönüşürdü.”¹¹⁰

Başbakan Adnan Menderes, TMT’ye yardım edeceğini ama çekinmelerini Rauf Denktaş’a şu şekilde açıklamıştır:

“Size her türlü malzemeyi, her türlü elemanı vereceğim. Yalnız biliniz ki, orası İngiliz toprağı. Biz İngiliz ile NATO içerisinde beraberiz, Yunanistan ile beraberiz. Bu mücadeleyi sadece kendinizi savunmak için yapınız. Bizim NATO ile ilişkilerimizi bozmayınız”.¹¹¹

Kıbrıs’tan gelen Denktaş ve Küçük’le görüşmelerinden sonra Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, Genelkurmay Başkanı’na bu meseleyi aksettirerek Silahlı Kuvvetlerin Kıbrıs Meselesine bakış açısını merak etmiştir. O dönem Genelkurmay 2. Başkanı olan Orgeneral Salih Coşkun da Bakan Zorlu’ya cevap vermek için konuyu Özel Harp Dairesi komutanı Tümgeneral Daniş Karabelen’i Genelkurmay’a çağırarak Dışişleri bakanının aksettirdiği meseleyi ona anlatmış ve onlardan bir rapor hazırlamalarını istemiştir. Hazırlanan raporda “Devletin her kademesindeki isteklerin yerine getirilmesi halinde bu görevin yurt içi ve yurt dışında hiç fark ettirilmeden yapılabileceği sonucu” çıkmıştır. Bu bilgi Genelkurmay’dan Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu’ya verilerek Türk Silahlı Kuvvetlerin Kıbrıs meselesine bakış açısını göstermiş ve Devletin yönetici kanadının Kıbrıs konusunda bir karara varmasına yardımcı olunmuştur.¹¹²

Tüm bu gelişmelere karşılık Başbakan Adnan Menderes Türk Mukavemet Teşkilatı’na destek vermek konusunda çekinmelere sahip olmakla beraber Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu telkinleri ve analizleriyle Başbakanı ikna etmiştir. İkna olduktan sonra Adnan Menderes’in tutumunu İsmail Tansu şöyle ifade etmiştir:

“Adnan Menderes, karar verip başlamamız imkânını sağladıktan sonra, ondan beklediğimiz yardım ve imkânı hiçbir zaman esirgememiştir. Zaman zaman bizi çağırıp bilgi almış, teşviklerde bulunmuştur, nasıl yardımcı olabileceğini sormuştur, zorluklarımızı gidermiştir”¹¹³

Türkiye tarafından Türk Mukavemet Teşkilatı’na verilecek destek görevi Başbakan Adnan Menderes tarafından Genelkurmay Başkanı’na şu gizli yazıyla verilmiştir:

¹¹⁰Hasan Mutlu, *Kıbrıs Türk Mukavemet Teşkilatı*, s.27.

¹¹¹Rauf Denktaş’tan aktaran Fuat Veziroğlu, Ali Satan, Erdoğan Şentürk, *Tanıkların Diliyle Kıbrıs Olayları 1955-1983*, s.107.

¹¹²İsmail Tansu, “Türk Mukavemet Teşkilatı”, *Kıbrıs Mektubu Dergisi*, (1997), s.23.

¹¹³Hasan Mutlu, *Kıbrıs Türk Mukavemet Teşkilatı*, s.31.

“Kıbrıs’ta Türk varlığının korunması için silahlı gizli bir örgüt kurulması uygun görülmüştür. Olağandışı koşullarda yapılacak ve yasal olmayan bu görev için hazırladığınız projeyi uygulamaya koyabilirsiniz. İngiltere’nin egemenliğindeki bir ülkede bu örgütün kurulmasının zorluğu ve tehlikesi malumdur. Bu konudaki çalışmalar son derece gizli tutulmalı gerek yurtiçinde ve gerekse yurtdışında duyulmamasına özen gösterilmelidir. Örgütte görev alanlar, örgütü hükümetimizin kurdurmakta olduğu kanısını uyandıracak söz ve davranışlardan kaçınmalıdır. Örgütün kurulması için gerekli silah, araç gereç, personel ve parasal destek hükümetimiz ve Silahlı Kuvvetlerimiz tarafından karşılanacaktır. Kıbrıs’ta Türk toplumu liderleri Dr. Küçük ve Rauf Denktaş hükümetimizin güvendiği kişilerdir. Örgütün kurulmasında yardımcı olacak bu kişiler ile iyi ilişkiler ve sıkı iş birliğinde bulunulmalıdır. Örgütte görev üstlenecek subayların her türlü yasal hakları saklı tutulacak ve kendileri süresiz izinli sayılacaklardır. Kurulacak örgütün Kıbrıs Türk halkının can ve mal güvenliğini korumanın yanı sıra, hükümetimizin izlediği Kıbrıs politikasına destek olacağı da düşünülmektedir. Örgütte görev üstlenecek değerli subaylarımıza güveniyor ve başarılar diliyorum”¹¹⁴

Kıbrıs’ta Türk Mukavemet Teşkilatını eğitmek için hazırlanan projeye Kıbrıs İstirdat (geri alma) Projesi ismi verilmiştir. Binbaşı İsmail Tansu ve arkadaşlarının hazırladığı proje Genelkurmay tarafından da kabul edildikten sonra projenin başına Özel Harp Dairesi Komutanı olan Daniş Karabelen Paşa getirilmiştir. Kıbrıs Türk Kültür Derneği Başkanı olan Mehmet Ertuğruloğlu’nun da içerisinde olan yardımlarıyla, Yenişehir Tuna Caddesi’nde bulunan Kıbrıs Türk Öğrenci Yurdu boşaltılmıştır ve Özel Harp Dairesi’nin Kıbrıs ile ilgili projesinin yürütücülerine tahsis edilmiştir. Burada Kıbrıs’taki Bayraktar ile direkt bağlantı kurabilen telsiz ve diğer teknik malzeme de bulunmaktadır.¹¹⁵

Daha sonra İstirdat projesinde görev alarak Kıbrıs’a gidecek ve orada teşkilatlanmaları yapacak TSK mensuplarına Kıbrıs’ta dikkat çekmeden var olacakları sivil kimlik ve pasaportlar hazırlanarak İstirdat Projesi içerisinde bu subaylara birer kod isim verilmiştir. Projeye göre; TMT’ye Bayraktar olarak Yarbay Rıza Vuruşkan Bozkurt kod adıyla Ada’ya gönderilecek, Rauf Denktaş’ın görevi ise TMT ile Özel Harp Dairesi arasındaki iletişimi sağlamak ve kod adı Toros olacaktı. Özel Harp Dairesi komutanı olan Daniş Karabelen Paşa’nın kod adı Cankurt olmuş, Dr. Fazıl Küçük ise kod isim olarak Ağrı’yı ve Binbaşı İsmail Tansu da kod isim olarak Doğan’ı kullanacaktı. Verilen her göreve ise kurtlara ön isim vererek kim oldukları tanımlanmıştır. Bu durumu örneklendirmek gerekirse, eğitimciler için temizlik kurdu, ikmal görevinde olanlara bereket kurdu, istihbarat için çalışan ekibe de fal

¹¹⁴M. Can Kasapoğlu, *Kıbrıs’ta Yerel Bir Mukavemet Örgütü Olarak Türk Mukavemet Teşkilatı’nın (TMT) İncelenmesi*, Kara Harp Okulu Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008, s.64.

¹¹⁵M. Can Kasapoğlu, *Kıbrıs’ta Yerel Bir Mukavemet Örgütü Olarak Türk Mukavemet Teşkilatı’nın (TMT) İncelenmesi*, s.65.

kurdu kod ismi verilmiştir. Bu isimler ilerleyen dönemde arı kovanı şeklinde değiştirilmiştir.¹¹⁶

TMT'nin yeniden yapılandırılmasında görev alacak subaylardan başka bir de Ankara'da bürokrat kanat oluşturulmuştur. Dönemin Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri Zeki Kuneralp, yardımcısı olan Daniş Tunalıgil, Vahit Halefoğlu, İsmail Soysal, Burhan Işın, Adnan Bulak, Oğuz Gökmen Türk Mukavemet Teşkilatı ile ilgili bürokrat ekibi meydana getirmiştir.¹¹⁷

Tüm bu faaliyetler olurken Kıbrıs'ta EOKA terör örgütünün saldırıları gün geçtikçe artarak devam ediyordu. Saldırı tehlikesi altında bulunan Türk toplumu psikolojik olarak çok zor durumdaydı. Saldırlardan sonra soykırım olacak, öldürüleceksiniz dedikodusunun psikolojik etkisiyle Türkler ve Rumlar sokaklara inmişlerdir. Kıbrıs'ın İngiliz yönetimi ise her zamanki gibi olaylara müdahale etmede yetersiz kalarak çatışmaların son bulması sağlanamamıştır. Kaos ortamı devam etmiştir. Lefkoşa'da ilk kıvılcım gösteren bu olaylar Limasol, Larnaka ve Baf kasabasına taşmıştır. Bu olaylarda hem Rumlardan hem de Türklerden olmak üzere toplamda 13 kişi ölmüştür. Türk Haberler Bürosu'na konulan bombanın Türkler tarafından yapıldığını Rauf Denктаş açıklamıştır. O da bombanın koyulduğunu olaylardan sonra öğrenmiştir.¹¹⁸

Hem EOKA terör örgütü hem de Türk Mukavemet Teşkilatı İngiliz Sömürge Yönetimi tarafından gayrı resmi olarak ilan edilmiştir.

¹¹⁶M. Can Kasapoğlu, *Kıbrıs'ta Yerel Bir Mukavemet Örgütü Olarak Türk Mukavemet Teşkilatı'nın (TMT) İncelenmesi*, s.66-67.

¹¹⁷Mehmet S. Emircan, *Kıbrıs Türk Toprağıdır 2*, s.27.

¹¹⁸Sibel Akgün, *Türk Mukavemet Teşkilatı*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2009, s.209-210.

İKİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI SUÇLAR

1. Uluslararası Suç Kavramı

Uluslararası suçlar kavramı ile uluslararası hukuka aykırı olan ve uluslararası sözleşmelerle yargılanması kabul edilen suçlar anlaşılmaktadır. Literatürde uluslararası hukuk suçları olarak soykırım suçu, insanlığa karşı suçlar, savaş uçları ve saldırı suçu olarak dört grup suç kabul edilmektedir. Çekirdek suçlar olarak da adlandırılan bu suçlar, uluslararası camianın hepsini alakadar eden en ağır suçlardır.¹¹⁹

İnsanlığın var oluşundan itibaren birbirine karşı saldırılar, savaşlar gibi olaylar hep olagelmıştır. Uluslararası Suç kavramının insanlığın dünyasına girmesinde ve bu kavramın gelişiminde II. Dünya Savaşı adeta bir dönüm noktası olmuştur. Bu savaşta teknolojinin son gelişen silahlarının kullanılması, yaşanan insanlık tarihine kara leke olarak kazınan olaylar ve özellikle Yahudi Soykırımı halen insanların hafızasında yer etmektedir.

Uluslararası suçlar kavramını, Kittichaisanee ayrıntılı olarak tanımlarken: “uluslararası ciddi bir endişe konusu olarak düşünülen, evrensel olarak suç kabul edilen ve bu geçerli sebepten olağan şartlar altında söz konusu fiiller üzerinde yargı-yetkisi bulunan devletin münhasır yargı yetkisine terk edilemeyecek fiillerdir.” demiştir.¹²⁰ Bir başka tanıma göre ise uluslararası suç, tüm form ve biçimleriyle yasa tarafından korunan bir yarara saldırı kabul edilir. Gerek ulusal ceza kanunu gerek uluslararası ceza kanunu olsun, ceza kanunun ilgilendiği en önemli husus, yararların korunmasıdır. Fiiller, ancak ulusal toplumu veya uluslararası toplum tarafından önemsenen toplumsal bir yararın korunması amacıyla suç sayıldıklarında cezalandırılması gereken birer suç olarak görülürler.¹²¹

Hangi eylemlerin uluslararası suçlar kategorisine girdiği üzerinde kesin bir görüş birliği yoksa da aşağıdaki suçların küresel düzeyde bireysel sorumluluk gerektirdiği genelde kabul edilmektedir: saldırı, soykırım, insanlığa karşı suçlar, savaş suçları, köle ticareti, korsanlık, barışa karşı suçlar, uluslararası insan ve uyuşturucu ticareti. Konjonktüre göre bu

¹¹⁹Hakan Yekdeş, *Uluslar Arası Suçlar Işığında Uluslar Arası Terörizm*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon, 2010, s.2.

¹²⁰Gözde Gürpınar, *Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'ndeki Uluslararası Suçlarda Zamanaşımı ve Zamanaşımı Meselesinin Karşılaştırılmalı Hukuktaki Yeri*, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2013, s.4.

¹²¹Gırnas Sarbast, *Uluslararası Suçlarla Mücadelede Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Rolü*, Zirve Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep, 2014, s. 48.

listedeki bazı suçlar bazı dönemlerde daha fazla ön plana çıkarken bazıları da listeye görece olarak yakın bir zamanda eklenmektedir¹²²

Bizim araştırma konumuz olan bu çalışmada sınırlarımız Uluslararası Ceza Statüsünde yer alan suçlardır. Bu suçlar:

- a) Soykırım Suçu
- b) İnsanlığa Karşı Suçlar
- c) Savaş Suçları
- d) Saldırı Suçlarıdır.

1.1. Uluslararası Suç Kavramının Gelişimi

Uluslararası suç kavramının gelişimini daha anlamak için uluslararası ceza hukuku tanımını yapmak ve bu kavramın gelişimini tarihi olarak takip etmek gerekmektedir. Zira uluslararası ceza hukuku geliştikçe toplumların uluslararası suçlar kavramına bakışı açısı değişip bugünkü şeklini almıştır.

1.2. Uluslararası Ceza Hukuku

Uluslararası ceza hukuku ile, uluslararası faydaları koruyan hukuk akla gelir. International Law kavramı tarihte ilk defa 1789 tarihinde, uluslararası hukuku tanımlamak üzere, Jeremy Bentham tarafından önerilmiştir.¹²³ Bizde ise Uluslararası Hukuk’a, tarihi süreç içerisinde; Hukuk-u Mîlel, Hukuk-u Dûvel, Devletler Umumi Hukuku, Devletler Hukuku, Milletlerarası Hukuk kavramı kullanılagelmiş, son olarak da Uluslararası Hukuk kavramını kullanmaya başlamışızdır.¹²⁴

Uluslararası Ceza Hukuku ise; uluslararası hukukun belirlediği suçların işlenmesi durumunda yargılamayı yapacak olan mahkemenin kurallar ve bir ya da daha çok yabancılık unsuru taşıyan suçlarla ilgili meseleleri uluslararası düzeyde adaletle ve herhangi bir güvensizliğe meydan bırakmadan çözmek üzere uluslararası ortak bir çalışmayı oluşturan bir hukuk dalı olarak tanımlanabilir.¹²⁵

¹²² Cenap Çakmak, “İsrail’in Gazze Saldırısında İşlenen Uluslararası Suçlar ve Uluslararası Yargı İmkânı”, *Akademik Orta Doğu Dergisi*, Cilt 4, Sayı 1, (2009), İstanbul, s.62.

¹²³Gözde Gürpınar, *Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü’ndeki Uluslararası Suçlarda Zamanaşımı ve Zamanaşımı Meselesinin Karşılaştırılmalı Hukuktaki Yeri*, s.45-46.

¹²⁴ Özgür Beyazıt, *Uluslar Arası Ceza Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Yetkisi*, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2008, s.5

¹²⁵ Özgür Beyazıt, *Uluslar Arası Ceza Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Yetkisi*, s.6.

Günümüzde yazılan eserlerde kullanılan savaş suçları ifadesi, silahlı çatışma sırasında işlenen suçlar için kullanılmakta, barış zamanında da işlenebilen soykırım ve insanlığa karşı suçlar için ise uluslararası suç ifadesine başvurulmaktadır.¹²⁶

Uluslararası Ceza Hukuku, belirlenen kanun maddeleri uygulanırken devletlerarasında çıkan uyuşmazlıkları ve uluslararası bazı suçları tespit etmek, bu suçları önlemek, bu suçları ortadan kaldırmak ve bu konuyla ilişkisi olan yargı yetkisini belli bir sisteme koyan kurallardan meydana gelir.¹²⁷ Her şeye karşın uluslararası ceza hukukunun ne olacağı konusunda uzlaşılan tek bir tanımı yoktur. Uzun bir geçmişe hâkim olmalarına karşılık bütün devletler, halihazırda uluslararası ceza hukukunun çok geniş bir tanımını yapamamışlardır.¹²⁸

II. Dünya Savaşı sırasında yaşananlar facialar, uluslararası ceza hukukunda var olan devlet menşeli anlayışın yerine insan merkezli bir gelişime evrilmesine sebep olmuştur. O dönemde özellikle Nazi Almanyası'nda yaşanan hiçbir açıdan kabul edilmeyecek şekilde yapılan uygulamalar ve katliamların yapıldığı 2. Dünya Savaşı bittikten sonra dünya tarafından anlaşılacak vahşi eylemleri gerçekleştirenlerin adaletçe cezalandırılmasına çalışılmıştır. Böylece İnsanlığa karşı suçlar, soykırım ve saldırı suçu, uluslararası ceza hukuku arasına girmiştir.¹²⁹

1.3. I. Dünya Savaşı'na Kadar Uluslararası Ceza Hukuku Gelişimi.

İnsanlığın var oluşundan itibaren birbirine karşı saldırılar, savaşlar gibi olaylar hep olagelmıştır. Bundan dolayı suçun varlığı-suçu işleyen ilişkisi insanlığın ilk tarihlerinden itibaren insanlığın hayatında var olmasını günümüze kadar sürdürmüştür. Bununla beraber savaş suçları ile ilgili toplumların hem dinsel hem de kültürel inançları içerisinde yer almasına rağmen, savaşta nasıl hareket edilmesi, savaş esnasında sivil insanlara nasıl davranılması gerektiğini ilk olarak yazılı hale getiren kişi, ünlü Çin Savaş sanatçısı Sun Tzu'dur. İlâveten Eski Yunan'da da savaş suçları ile ilgili yargılamaların yapıldığı kabul edilmektedir.¹³⁰

İsveç'in kralı olan Gustavus II. Adolphus 1621 yılındaki savaşın nasıl olması gerektiğini belirttiği düzenlemesinde, rahiplere, yaşlı insanlara, kadın ve erkeklerle çocuklara aşırı zalimce davranılmasını yasaklamıştır. Kurulan ilk uluslararası ceza mahkemesinin, 1474'te Almanya'nın Breisach şehrinin kuşatılması esnasında, Peter Von Hagenbach'ın

¹²⁶Batuhan Duran, *Uluslararası Suçlar*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2013, s.1.

¹²⁷Özgür Beyazıt, *Uluslar Arası Ceza Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Yetkisi*, s.6.

¹²⁸Özgür Beyazıt, *Uluslar Arası Ceza Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Yetkisi*, s.6.

¹²⁹Batuhan Duran, *Uluslararası Suçlar*, s.4.

¹³⁰Batuhan Duran, *Uluslararası Suçlar*, s.5.; Özgür Beyazıt, *Uluslar Arası Ceza Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Yetkisi*, s.16.; Yunus Emre Gül, "Uluslararası Ceza Mahkemesi Ve İnsan Haklarına Katkıları", *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, C.3 S.1, (2018), s.295.

yargılanması için yapıldığı söylenebilir.¹³¹ Von Hagenbach bu yargılamada, yönetmek için atandığı Breisach’de canının istediği için sivil adam öldürmek, kadınlara tecavüz etmek suçlamalarıyla Avusturya Arşidükü’nün emriyle kurulan özel bir mahkemede yargılandı. Mahkeme tarafından suçlu görülen Von Hagenbach “Tanrı ve insanlığın kurallarını ayakları altında çiğnemekle” suçlandı.¹³²

Bu yargılama olayından çok sonra 1872 tarihinde Kızıl Haç olarak bilinen kurumun kurucusu (UUK) olan Gustave Moynier, Uluslararası Ceza Mahkemesi Sözleşmesi Tasarısı hazırlamıştır,¹³³ Lakin bu çaba tasarı, hayata geçememesinden dolayı başarıya ulaşamamıştır.¹³⁴ Bu taraşının fiiliyata geçirilmesi için dünyanın içerisinde bulunduğu şartlar doğru zamanı barındırmıyordu ve amaç radikalci.¹³⁵ Öte yandan 1926 tarihinde yapılan Milletlerarası Ceza Hukuku Kongresinde, kongrede orada bulunan üyelere verilen bir raporda bu tasarıdan yararlanılmıştır.¹³⁶

1864 tarihinde imzalanan Cenevre Sözleşmesi savaş hukukunu belirleyen ilk sözleşme özelliğini göstermektedir.¹³⁷ Yapılacak bir savaşın nasıl yapılması gerektiğini ve bu savaşta kullanılacak olan malzemelerin ne olacağını düzenleyen ilk nizamname diyebileceğimiz metnin de 1868 tarihinde deklare edilen Saint Petersburg Bildirisi olduğunu bildirmemiz yerinde olacaktır. Bu bildiriyle gelen yeni kurallar önemlidir. Bildiride yer alan yasaya uygun olan amaçların düşmanın askeri birliklerini zayıflatmak ve ortaya çıkan yaralıların ölmelerine sebep olacak olan silahların bu saldırılarda kullanılmasının var olan amacı ihlal ettiği ifade edilmektedir.¹³⁸

1.3.1. Lahey Sözleşmeleri

Yirminci yüzyılın başında uluslararası hukukun geleceğini belirleyen, uluslararası hukuk açısından çok önemli olan iki tane konferans gerçekleşmiştir. Bu uluslararası konferansların ilki 1898 ve ikincisi ise 1907 yılında yapılmıştır. Bu görüşmelerden sonra konferanslara katılanlar arasında bir sözleşme imzalanmıştır. Bu imzalanan ve uluslararası

¹³¹Özgür Beyazıt, *Uluslar Arası Ceza Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Yetkisi*, s.16.; Gökmen Avcı, *Uluslararası Ceza Mahkemesi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2012, s.10.; Batuhan Duran, *Uluslararası Suçlar*, s.6.; Hakan Karakehya, “Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Uygulanabilir Hukuk,” *AÜHFD*, C.57 S.2, (2008), s.136.

¹³²Batuhan Duran, *Uluslararası Suçlar*, s.6.; Gökmen Avcı, *Uluslararası Ceza Mahkemesi*, s.11.

¹³³Gökmen Avcı, *Uluslararası Ceza Mahkemesi*, s.11.; Özgür Beyazıt, *Uluslar Arası Ceza Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Yetkisi*, s.18.

¹³⁴Batuhan Duran, *Uluslararası Suçlar*, s.6.

¹³⁵Zafer Koca, *İnsanlık Suçunun Önlenmesi ve Mağduru Korunmasında Uluslararası Ceza Hukuku ve Uluslararası Ceza Mahkemesinin Önemi ve Etkileri*, Muğla Sıtkı Kocaman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla, 2013, s.50.

¹³⁶Hakan Karakehya, “Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Uygulanabilir Hukuk”, s.136.

¹³⁷Batuhan Duran, *Uluslararası Suçlar*, s.7.

¹³⁸Batuhan Duran, *Uluslararası Suçlar*, s.7.

hukukun gelişmesine katkıda bulunan sözleşmeler, herhangi bir savaşın vuku bulduğu esnadaki silahlı çatışmaların nasıl devam etmesi gerektiğini düzenleyen sözleşmelerdir.¹³⁹

1898 tarihinde Rus Çarı olan II. Nikola'nın, devletlerin silahlanmasının dünyayı felakete götüreceği endişesi ile çağrıda bulunması üzerine 18 Mayıs 1899 tarihinde Lahey'de Birinci Lahey uluslararası konferansı toplanmıştır. Konferansta konuşulan dünyanın sorunları arasında yer alan meseleler, zehirli gazların salınımı, hava balonlarından saldırıda gönderilen merminin yanı sıra vücuda zarar veren dom dom kurşunlarının kullanılması gibi konulardır. Bu barış konferansına 26 devlet temsilci göndermiştir.¹⁴⁰ Bu 26 Devlet temsilcileri tarafından Daimî Hakemlik Divanı kurulmuştur.¹⁴¹ Bu konferanstan sonra imzalanan sözleşme ise; Kara Savaşlarının Düzenlenmesine Dair Sözleşme, 1864 Tarihli Deniz Savaşı Kurallarını Düzenleyen Cenevre Sözleşmesinin Uyarlanmasına Dair Sözleşme ve Balonlardan Mermi ve Patlayıcıların Fırlatılmasının Yasaklanmasına Dair Sözleşme'dir.¹⁴² Bu sözleşmenin dünya barışı için katkısı önemli derecededir.

1899 Konferansı'ndan az bir zaman sonra, Lahey'deki ilk görüşmede katılanların çözemediği konuların görüşülmesi amacıyla 1907 tarihinde yeniden bir Barış Konferansı toplanmıştır. Bu yeni yapılan toplantıya 44 devletten 356 temsilci katılarak, Avrupa'nın en büyük devletleri yanında, dünyanın dört bir yanındaki devletlerin işbirliğiyle gerçekleşen genel kurul niteliğindeki ilk uluslararası toplantı diyebiliriz.¹⁴³

Bu iki konferansın sonucu olarak ise bu toplantılar, bağımsız bir uluslararası mahkeme kurmak amacı bakımından başarısız olmuştur. Bununla birlikte bu konferanslar ile herhangi bir silahlı yapılan çatışmaların nasıl yapılması gerektiği ile ilgili uluslararası hukuk kanunlarının, büyük bir titizlikle düzenleyerek insan hakları konusunda bir gelişime sebep olmuştur. Bu konferanslar aynı zamanda insanlığa karşı suç kavramının ortaya çıkış noktasını oluşturmuştur.¹⁴⁴

Yapılan konferansların akabinde konferansa katılanlar tarafından Lahey Sözleşmeleri imzalanmıştır. Bu sözleşmelerde Devletlerin savaş yaptıkları esnada uymakta mecbur oldukları kanunlar ve daha sonra kurulacak olan Uluslararası Ceza Mahkemelere dayanak noktası olacak kararlar alınmıştır. Öte yandan Lahey sözleşmeleri silahlı çatışma hukuk

¹³⁹Dikran M. Zenginkuzucu, "Filistin Devleti'nin Başvurusu Bağlamında Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Yargı Yetkisi ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin Rolünün Analizi", *Uluslararası Suçlar ve Tarih Dergisi*, S. 19, (2018), s.20.

¹⁴⁰Özgür Beyazıt, *Uluslar Arası Ceza Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Yetkisi*, s.19.

¹⁴¹Gökmen Avcı, *Uluslararası Ceza Mahkemesi*, s.12.

¹⁴²Batuhan Duran, *Uluslararası Suçlar*, s.8.; Suhad Othman Qasim, *Savaş Suçları ve Uluslararası Ceza Mahkemesi*, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Araştırma Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Magusa, 2014, s.42.

¹⁴³Zafer Koca, *İnsanlık Suçunun Önlenmesi ve Mağduru Korunmasında Uluslararası Ceza Hukuku ve Uluslararası Ceza Mahkemesinin Önemi ve Etkileri*, s.51.

¹⁴⁴Ezeli Azarkan, "Uluslararası Hukukta İnsanlığa Karşı Suçlar", *AÜHF Dergisi*, C. 52, S. 3, (2003), s. 276.

kurallarını göz ardı eden devletlerin Uluslararası hukuk sınırları çerisinde sorumlu olacağını belirlemektedir.¹⁴⁵ Bu yapılan toplantılardan sonra savaş suçunu belirleyen bazı kurallar kabul edilmiştir. Bu suçlar arasında aşağıdakiler vardır:

- a) Korumasız kasaba ve şehirlere saldırmak
- b) Düşman kasaba ve şehirlerini keyfi olarak yok etmek
- c) Savaş esirlerine kötü muamele etmek
- d) Bir devletin bağımsız statüsünü ihlal etmek.¹⁴⁶

Bu çabalardan birkaç yıl sonra ise dünya yakın dönemin en büyük savaşlarından biri olan I. Dünya Savaşı'na tanıklık etmiştir.

1.4. I.Dünya Savaşı'nın Bitiminden Sonraki Durum

Tarihçilerin Harb-i Umumi olarak adlandırdıkları I.Dünya Savaşı, sömürgeci zihniyette bulunan, sanayisi güçlü devletlerin silaha sarılmasını kendilerinde hak görmelerinden dolayı çıkmıştır.¹⁴⁷ I.Dünya Savaşı'ndan sadece 7 yıl önce yapılan Lahey Konferansları devletlerin silaha sarılmasını engelleyememiştir. Öte yandan I.Dünya Savaşı sonrası dönem için uluslararası hukukun gelişimi açısından gayet olumlu geçmiştir diyebiliriz.

Dünyayı topyekün olarak etkileyen I.Dünya Savaşı'nda neredeyse 60 milyon insan askeri birliklere katılmış ve neredeyse 21 milyon askerin yaralandığı ve neredeyse 9 milyon insanın öldüğü ifade edilmektedir. Savaş bittikten sonra 1919 yılında yapılan Paris Barış Konferansı'nın toplantı gündemini savaş suçlularının durumu oluşturuyordu. Gerçi İtilaf Devletlerinin Almanya ile yaptıkları Versay Barış Antlaşması'nda, Alman İmparatoru II.Wilhelm'in de içinde olduğu savaş suçlusu kişileri teslim etmelerini istemişler ve savaş suçlusu oldukları bu kişileri Uluslararası Ceza Mahkemesi kurarak yargılamak istemişlerdi. II.Wilhelm ile bazı Alman Subaylar savaş bittikten sonra Hollanda'ya sığınmışlar, Hollanda'nın bu kişileri teslim etmemesi üzerine bu istekleri yerine gelmemiş ve böylece Uluslararası ceza mahkemesi kurma çabası kâğıt üzerinde kalmıştır. Her ne kadar bu fikir Versay Antlaşması'nın kâğıt üzerinde kalsa da Versay Antlaşması ile dünya kamuoyu devletlerin siyasi ve askeri liderlerinin yargılanabileceğini göstermesi ile uluslararası hukukun gelişimi açısından fevkalade önemli bir noktadadır.¹⁴⁸

¹⁴⁵Ezeli Azarkan, "Silahlı Çatışma Hukuku ve Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Bireyin Sorumluluğu, *Uluslararası Suçlar ve Tarih Dergisi*, S.5-6, (2008), s. 32.

¹⁴⁶Özgür Beyazıt, *Uluslar Arası Ceza Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Yetkisi*, s.19.

¹⁴⁷I.Dünya Savaşı'nın çıkış sebebi konusunda Diyanet İslam Ansiklopedisi'nin "I.Dünya Savaşı" maddesi "Bu savaşın gerçek sebebi, sanayileşmiş ülkeler arasında dünya iktisadi ve siyasi hakimiyeti ele geçirme mücadelesidir" der. Daha fazlası için bkz. Ercüment Kuran, "Birinci Dünya Savaşı", *TDV İslam Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/birinci-dunya-savasi> (05.04.2020)

¹⁴⁸Alman İmparatoru II.Wilhelm İtilaf Devletleri tarafından "Uluslararası ahlak kuralına ve dünya barışı için imzalanan sözleşmelerin kutsallığına karşı gelmekle" suçlanmıştır; ama Hollanda II. Wilhelm'i siyasal olarak suçlu görmüştür. bkz. Batuhan Duran, *Uluslararası Suçlar*, s.11.

İtilaf Devletleri, I.Dünya Savaşı'ndan sonra 1920 tarihinde Osmanlı İmparatorluğu ile de hiçbir zaman onaylanmayan ve geçerliliği olmayan Sevr Barış Antlaşmasını imzalamıştır. Bu antlaşmanın bazı maddeleri, savaş esnasında Tehcir edilen Ermenilerin, Türkler tarafından soykırım gibi suçlarla yok edildiğini ve bu Türklerin yargılanması¹⁴⁹ gerektiğini ihtiva etmektedir.¹⁵⁰ Bu konuda Türkiye arşivlerini açmıştır ama mesele tarihi ve hukuki olmaktan çıkmış ve çözülemeyecek bir siyasi konuya bürünmüştür. Türk Milleti İstiklal Savaşını başlatmış, Sevr Antlaşması kabul edilmemiş ve istiklalini kazandıktan sonra imzalanan Lozan Antlaşması'nın ekli kısmındaki protokolle, Sevr antlaşmasında suçlanan Türk görevliler affedilerek, herhangi bir yargılama söz konusu olmamıştır. Bu duruma ilaveten Türklerin bu esnada uğradıkları savaş suçlarından söz edilmemesi ise çok ilginç bir durumdur.

Yine bu dönemde Cemiyet-i Akvam (Milletler Cemiyeti) İsviçre'de kurulmuştur. Birleşmiş Milletler'in nüvesini teşkil eden bu yapılanma uluslararası hukukun gelişiminde önemli rol oynamıştır. Milletler Cemiyeti Misakı devletlerin sorunlarını çözmekte savaşa veya silahlı çatışmaya başvurmasını tamamen ortadan kaldıramamakta, eğer bir sorunun çözümünde silahlı bir çatışmaya başvurulacaksa bile bu durumu belirli bir kurala bağlamaktadır.¹⁵¹

Milletler Cemiyeti Misakı'nın meselelerin çözümünde silaha başvurmayı kısıtlama ve sorunların barış içerisinde çözmek için devletlere yükümlülük getiren maddeleri 10 ile 16. Maddeleridir.¹⁵² Öte yandan Milletler Cemiyeti ortadan kalkana kadar, üye olan devletler, 10. Maddenin ihlal edilmesini çok kez Cemiyete başvuru yapmışlardır.¹⁵³

Tarihler 1925'i gösterdiğinde devletler arası sorunların çözümünde silah kullanımını yasaklayan Ren Misakı İtalya, Belçika, Fransa, Almanya ve İngiltere arasında imza edilmiştir.

1.4.1 Briand-Kellogg Pakti

¹⁴⁹Daha detaylı bilgi için bkz Feridun Ata, *İşgal İstanbul'unda Tehcir Yargılamaları*, TTK Yay., Ankara 2011.

¹⁵⁰Ermeni Meselesi üzerinde akademik çalışmalar yapılmış ve arşivlerde Ermenilere yönelik herhangi bir savaş suçu işlenmediğine dair kaynaklar mevcuttur. Bu konuda daha detaylı bilgi için bkz: Ramazan Erhan Güllü, *Ermeni Sorunu ve İstanbul Ermeni Patrikhanesi (1878-1923)*, TTK Yay., 2015 Ankara.; Fuat Dünder, *Modern Türkiye'nin Şifresi*, İletişim Yay., İstanbul 2019. Bunun yanında Soykırım işlendiğine dair de görüşten çalışmalar vardır. Daha detaylı bilgi için bkz. Taner Akçam, *1915 Yazıları*, İletişim Yay., İstanbul 2015. Sözde Ermeni Soykırımı meselesinin hukuki boyutu için ise bkz. Batuhan Duran, *Uluslararası Suçlar*, s.161-190.; Deniz Akçay, "Sevr Antlaşması Hazırlık Görüşmelerinde 1915 Olayları Konusu ve Bugünkü Uluslararası Yargı Kararlarına Göre Değerlendirilmesi", *Uluslararası Suçlar ve Tarih Dergisi*, S.18 (2017), s.127-164.

¹⁵¹Hasan Utku Şatiroğlu, *Uluslararası Ceza Hukukunda Saldırı Suçu*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2015, s.14.

¹⁵²Hasan Utku Şatiroğlu, *Uluslararası Ceza Hukukunda Saldırı Suçu*, s.15.

¹⁵³Hasan Utku Şatiroğlu, *Uluslararası Ceza Hukukunda Saldırı Suçu*, s.16.

27.08.1928 tarihinde imzalanan ve çok taraflı uluslararası antlaşma niteliğinde olan Briand-Kellogg Paktı¹⁵⁴ I.Dünya Savaşı sonrası imzalanan uluslararası hukukta kuvvet kullanmasını yasaklayan ilk antlaşmalardandır.

Briand-Kellogg Paktı ile uluslararası var olan sorunların ortadan kaldırılmasında savaşı bir seçenek olarak kullanmanın, sorunun çözümünde bir araç olarak kullanılması menedilmiştir. Bu Pakt ile ilk kez savaşın uluslararası hukuka aykırı olduğu gerçeği kabul edilmiştir.¹⁵⁵ Milletler Cemiyeti üye devletlerinin, savaşı bitirmeye hevesleri olsa da bu Pakt'a taraf olan devler ortak bir hareket tarzı belirleyemedikleri için dünya barışı kurmak fikri maalesef kısa ömürlü olmuştur.¹⁵⁶ Briand-Kellogg Paktına 63 ülke taraftır. Türkiye de bu pakta taraf bir ülkedir.

Tüm bu imzalanan metinlere rağmen dünya, uluslararası hukukun da günümüze bu şekilde ulaşmasının köşe taşlarından en önemli olaylardan biri olan II.Dünya Savaşı'na doğru gitmekten kendini kurtaramamıştır

1.5. II.Dünya Savaşı Sonraki Durum

Dünyanın en güçlü devletleri 1. Dünya Savaşı gibi bir tecrübe yaşadktan sonra Dünyanın tekrar böyle yıkıcı bir hale gelmemesi için yukarıda bahsettiğimiz gibi birtakım faaliyetler içerisine girdiler. 1. Dünya Savaşı'nı galibiyetle sonuçlandıran devletlerin, mağlup olan devletlere karşı zorla imzalattıkları barış antlaşmaları maalesef barış antlaşmasından daha ziyade galip olan devletlerin arzu ettiklerinin yaptırılması, mağlup olan devletlerin kabul etmesini kolay kolay hazmedemeyecekleri bir antlaşma görünümündeydi. Osmanlı Devleti'ne kabul ettirilmeye çalışılan Sevr Antlaşması'nı kabul etmeyen Türk Milleti, mücadeleye girerek bağımsızlığını kazanarak bu durumu kabul etmediğini göstermişti. Almanya'ya imzalatılan Versay Barış Antlaşması ise; Alman halkının psikolojisini yerle bir etmişti. Adolf Hitler'in Almanya'da iktidara gelmesi ve bir psikolojik çöküntü içerisinde olan Almanlara bir umut ışığı olarak doğması dünyayı yeniden bir yıkıma doğru götürdü.

1939-1945 yılları arasında Dünya yeniden büyük bir savaşa tutuştu. Bu savaş kendinden önceki savaştaki durumdan çok daha yıkıcı bir tablo ortaya çıkardı. Çünkü silah teknolojisi, savaş teknolojisi Birinci Dünya Savaşı'ndan çok daha ilerideydi. Dünya devletleri dünya barışını tesis etmeye çalışırken bir yandan da savaş teknolojilerini geliştirmişti. Bu durum bir bakıma dünya barışını gerçekleştirme amaçlarıyla tezat oluşturmuştur.

¹⁵⁴Briand-Kellogg Paktı'nın metni için bkz. https://avalon.law.yale.edu/20th_century/kbpact.asp (01.03.2020)

¹⁵⁵Batuhan Duran, *Uluslararası Suçlar*, s.14.

¹⁵⁶Junior Kayambe Mayamba, *Afrika'da İşlenen Uluslararası Suçlar ve Uluslararası Yargı*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2016, s.9.

İkinci Dünya Savaşı olarak tarihe geçen, dünyanın gördüğü en kanlı savaşta, insanlık çok büyük trajedilere tanık oldu. Özellikle Nazi Almanyası'nın Yahudilere karşı davranışları bugün bile zihinlerde canlılığını korumaktadır. Lakin bu durum Yahudilerin Filistin'de yaptıklarını da örtmemeli. Nazi Almanyası'nın ve diğer müttefiklerinin yaptıkları savaş sonunda yapılan yargılamaların temelini oluşturmuştur.¹⁵⁷

İkinci Dünya Savaşı tüm hızıyla devam ederken 30 Ekim 1943'te Müttefik devletleri Moskova Bildirisi'ni yayınlayarak savaş suçlularının cezalandırılacağını ilan etmişlerdir. Bu amaçla suçluları yargılamak için savaş sonrasında mahkemeler kurmuşlardır.

1.5.1. Nürnberg ve Tokyo Mahkemeleri

İnsanlığın hafızasında yer eden uygulamalar ve savaş sırasında milyonlarca insanın ölmesi sonrasında galipler bu durumdan sorumlu tuttuğu kişi ve yöneticileri yargılamak için mahkemeler kurmuşlar, bu mahkeme sonucu suçlu bulunanların cezaları infaz edilmiştir. Savaşın en büyük sorumlularından Almanya Müttefik devletlere yenildiğini ilan etmiş ve akabinde mahkemeler kurulmuştur.

Almanya imzalamış olduğu teslim şartnamesinde savaş suçlusunu olan Nazi liderlerini vermeyi etmiştir. Daha sonra galip devletler olan İngiltere, SSCB, ABD ve Fransa arasında imzalamış oldukları Londra Antlaşmasında ise; "Fiilleri coğrafya bakımından bir tek yere bağlanamayan savaş suçlularını, yargılamak üzere bir Uluslararası Askeri Mahkemesi kurulmasını ve bu kişilerin uluslararası düzeyde yargılanmasını" kabul ederek, savaş suçlularını yargılamak üzere Nürnberg ve Tokyo'da askeri mahkeme kurmuşlardır.¹⁵⁸

Hem Nürnberg hem de Tokyo Mahkemesi, uluslararası suçlar kategorisinin barışa karşı suç, savaş suçları ve insanlığa karşı suçlar üç ayrı suçlar kategorisi açısından yetkilidir. Saldırı suçunun yapılan tanımı bu Statünün 6. maddesinde bulunmaktadır:

"Aşağıda sıralanan suçlar uluslararası hukuk önünde cezaî suçlar olarak belirlenmiştir:

(a) Barışa karşı işlenen suçlar

(i) Saldırgan ya da uluslararası antlaşma, sözleşme ve garantileri ihlal eden bir savaş planlama, hazırlık ya da kışkırtma,

(ii) Ortak plana işbirliği yapma ya da (i) maddede belirtilen eylemlerin başarılması karşı komplo;

(b) Savaş suçları

Yasaların ya da savaş adetlerinin ihlalleri, örneğin: köle işçilere ya da herhangi bir amaçla sivil halka ya da işgal altındaki bölge halkına, savaş tutsaklarına, denizdeki insanlara,

¹⁵⁷Batuhan Duran, *Uluslararası Suçlar*, s.15.

¹⁵⁸Batuhan Duran, *Uluslararası Suçlar*, s.15.

kötü davranma ya da onları, rehineleri öldürme, sınır dışı etme; kamu ya da özel mülklerin yağmalanması, kent, kasaba ve köylerin ahlaksızca yıkımı ya da askerî gereklilikle açıklamayacak biçimde tahrip edilmesi;

(c) İnsanlığa karşı işlenen suçlar

İnsanlığa karşı suçlar cinayet, kitle imha, köleleştirme, sürgün ve sivil halka yapılan diğer insanlık suçları, ya da siyasî, etnik ya da dinî nedenlerle eziyet ya da savaş suçu ya da insanlığa karşı işlenen suçlarla ilgili idam ya da eziyet ya da eylemler sürdürülmesi.”¹⁵⁹ şeklinde ifade edilmiştir.

Nürnberg yargılamaları 10 ay ve 403 celse olarak yapılmıştır. Bu yargılamaların sonucunda mahkeme 12 kişiye ölüm cezası, 7 kişiye ise 10 yıldan başlayarak ömür boyu hapis gibi cezalar verdi. Sadece 3 kişi bu yargılamalarda beraat ederek özgürlüklerine kavuştu. Mahkemenin Nürnberg’de yapılması da psikolojik bir üstünlük olarak yorumlanmalı. Çünkü Hitler burada faaliyetlerine başlamıştır.¹⁶⁰

Daha sonra uluslararası suçları yargılamak için Tokyo’da da bir mahkeme kurulmuştur. Tokyo Askeri Mahkemesi’nin kurulması diğer devletlerin ortak çabası ile kurulmamıştır. Müttefik Kuvvetleri Başkomutanı General Mac Arthur 19.01.1946 tarihinde yayınladığı özel bildiriyle, Pasifik savaş alanında işlenmiş olan suçları yargılamak için, bir Uluslararası Askeri Mahkemesi kurmuştur.¹⁶¹

Tokyo Askeri Mahkemesi toplam olarak 25 suçluyu yargılamıştır. 1 kişiye 20 yıl hapis ve 1 kişiye 7 yıl hapis cezası ve 7 kişiye ölüm cezası verilmiştir. Diğer kalan 16 kişi ise ömür boyu hapis cezasına çarptırılmıştır. Burada mahkemenin İkinci Dünya Savaşı devam ederken ABD’nin Hiroşima ve Nagasaki’ye attığı Atom Bombasını göz ardı ettiği ve bundan dolayı ne kadar tarafsız olduğu düşünülebilir? Nitekim mahkemenin birkaç yargıcı bu durumdan bahsederek mahkemenin iki yüzlü olduğunu ifade ettiği bilinmektedir.¹⁶² Savaş sırasında sadece Mihver devletlerinin suç işlediği düşünülemez.

Nürnberg yargılamaları, sanığa savunma hakkı verilmeden ve tanık dinlenmeden sanık hakkında hüküm vermek gibi davranışlar sergilediği için hem Nürnberg hem de Tokyo Askeri

¹⁵⁹Yunus Emre Gül, “Uluslararası Ceza Mahkemesi ve İnsan Haklarına Katkıları”, s. 295.

¹⁶⁰Batuhan Duran, *Uluslararası Suçlar*, s.16. Nürnberg Duruşmaları için bkz <https://avalon.law.yale.edu/imt/imtchart.asp> (02.03.2020)

¹⁶¹Junior Kayambe Mayamba, *Afrika’da İşlenen Uluslararası Suçlar ve Uluslararası Yargı*, s.22. Tokyo Askeri Mahkemesinin kuruluş belgesi için bkz. https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocities-crimes/Doc.3_1946%20Tokyo%20Charter.pdf (02.03.2020)

¹⁶²Batuhan Duran, *Uluslararası Suçlar*, s.19.

Mahkemelerinin savaşı galip olarak bitiren devletlerin intikam hırsıyla kurduğu gibi bir düşüncenin olması gayet normaldir.¹⁶³

Nürnberg ve Tokyo Askeri Mahkemelerine yapılan tüm eleştirilere karşılık, bu mahkemeler uluslararası hukukun geliştirilmesi esnasında önemli bir katkıları olmuş mahkemelerdir. Sonraki kurulacak olan mahkemelere bir ilham kaynağı oluşturmıştır.

1.5.2 Eski Yugoslavya ve Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi

Soğuk Savaş dönemi olarak adlandırabileceğimiz bu dönemde uluslararası insan hakları hukuku acı bir şekilde gelişti diyebiliriz. Gelişim sırasıyla, Eski Yugoslavya ve Ruanda mahkemesi bu gelişmeler arasında sayılabilir. Her iki mahkeme yargılama yetkilerinin varlığı ve yaptıkları usul kuralları ve temsil ettikleri değerleri için bu mahkemelere itiraz edilemez. Bununla beraber bu mahkemeler Güvenlik Konseyi tarafından oluşturulmuştur.¹⁶⁴

Balkan milliyetçiliğinin azılı bir temsilcisi olan Sırp burda Slobodan Miloseviç'in Sırbistan Cumhuriyeti'nin başkanlığına seçildikten sonra Kosova'ya sert müdahalelerde bulundu. Yugoslavya Komünist Partisi'nin zayıflamasıyla Yugoslavya Devleti'nin dağılacağını hisseden Sırp, Yugoslavya'dan ayrılmaya çalışan ülkelerin üzerine Yugoslavya Halk Ordusu ile saldırılar yaparak özellikle Müslümanlara karşı 1993 yılında soykırım yapmışlar ve dünyanın gündemine insanlığa karşı işlenen suçlar ve soykırım tekrardan oturmıştır.¹⁶⁵

Sırp ve Hırvatlar burada sistemli şekilde Müslüman kadınlara tecavüz, zorunlu göç, toplama kamplarında işkence, tarihi eserlerin ve şehirlerin tahrip edilmesinin, sistemli yapılan öldürmelerin yapılması, BM'yi isteksiz bir şekilde de olsa harekete geçirmiş ve BM bir araştırma komisyonu kurmuştur. Bunu sonucunda Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi kurulmuştur. 25 Mayıs 1993 tarih ve 827 sayılı BMGK kararı ile, 1991'de başlayan Bosna Savaşı'nda savaş suçu işlediği iddia edilen kişilerin yargılanması için bir Eski

¹⁶³Gökmen Avcı, *Uluslararası Ceza Mahkemesi*, s.20.

¹⁶⁴Jelena Pejic, Accountability for international crimes: From conjecture to reality, *RICR Mars IRRC March*, 2002 Vol. 84 No 845, p.15.

¹⁶⁵<https://islamansiklopedisi.org.tr/yugoslavya-muhammet-aruci>, (05.04.2020) 2007'de mahkeme kararıyla soykırım olarak kabul edilen Srebrenitsa katliamı en bilinenidir. Bosna Hersek'te yapılan yargılamalar için bkz İdil Işık Gül, *Bosna Hersek İnsan Hakları Mahkemesi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1999.; Ayrıca Bosna Hersek'te şehrin tahrip olması ve tarihi eserlerin yok edilmesi hakkında bkz Emina Karo, *Kente Karşı İşlenen Suçlar Üzerine Bir Çözümleme: Bosna Hersek Örneği*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2016.

Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi (EYUCM) kurulmuştur. Mahkeme 15 Kasım 1993 tarihinde çalışmaya başlamıştır.¹⁶⁶

Bu kurulan mahkemede Nürnberg ve Tokyo Mahkemeleri Statülerinde yer almış olan İnsanlığa Karşı Suçların ne olduğu daha da genişletilmiştir. Uluslararası olmayan çatışmalarda sivil halka karşı yapılan: tecavüz etme, kasten adam öldürme, siyasi, ırksal ve dinsel nedenlerle zulmetme ve öteki insanlık dışı muameleler, yok etme, sürgün, hapsedme, köleleştirme ve işkence insanlığa karşı suçların içeriğine eklenmiştir. Bu yapılan eklemelerle iç çatışmaların, uluslararası ceza hukukunun içeriğine giren bir araştırma konusu olduğu, resmi olan bir belgede ilk kez bulunmuştur.¹⁶⁷

Etnik veya dini bir grubu, bir ırkı veya ulusu tamamen ya da kısmen ortadan kaldırmak amacıyla, o grubun üyelerine yönelik kasten öldürme, fiziki veya psikolojik ciddi zarar verme, doğumları engelleme veya çocukları bir başka gruba aktarma gibi soykırımı oluşturan saldırılar bu Mahkeme'nin yargılama alanındadır. Saldırıların herhangi bir grubun kısmen ya da tamamen yok etme amacıyla yapılması, diğer bir deyişle failde bu yönde bir özel kast bulunması gerekmektedir.¹⁶⁸

Bugüne kadar Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi, devlet başkanları, başbakanlar gibi üst düzey devlet yöneticilerinden 161 kişiyi yargılamıştır. Yargılamanın sonucunda bu mahkeme 69 kişiye hapis cezası vermiştir. Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi 2016 tarihine kadar yargılamalarına devam etmiştir.¹⁶⁹

Bir başka mahkeme Afrika'da yer alan Ruanda'da insanlık tarihinin en büyük soykırımlarından birinin yapılmasından sonra kurulmuştur. Ruanda'nın bağımsızlığını kazanmasının hem sonrasında seçimleri kazanan Hutu Özgürlük Hareketi yönetimi tam bir Hutu milliyetçisi politika götü. Bu dönemde 20.000-100.000 arasında bir Tutsi nüfusu yok edildi, 170.000 kadar Tutsili nüfus ise Tanzanya ve Uganda'ya sığınarak canlarını kurtardılar.¹⁷⁰

Ruanda'da sadece askerlerin değil aynı zamanda Hutulu siviller de Tutsi etnik azınlığına karşı saldırılar yapmışlardır. 1994 yılının Nisan ayından aynı yılın Haziran ayının ilk günlerine kadar soykırım saldırılarında Tutsi nüfusundan, 100 gün içinde en az 800.000

¹⁶⁶Dikran M. Zenginkuzucu, "Filistin Devleti'nin Başvurusu Bağlamında Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Yargı Yetkisi ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin Rolünün Analizi", s.21.; <http://www.ohr.int/other-doc/un-res-bih/pdf/827e.pdf> (05.03.2020)

¹⁶⁷Zafer Koca, *İnsanlık Suçunun Önlenmesi ve Mağduru Korunmasında Uluslararası Ceza Hukuku ve Uluslararası Ceza Mahkemesinin Önemi ve Etkileri*, s.67-68.

¹⁶⁸Gırnas Sarbast, *Uluslararası Suçlarla Mücadelede Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Rolü*, s.20.; https://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_sept09_en.pdf (05.03.2020)

¹⁶⁹Batuhan Duran, *Uluslararası Suçlar*, s.29.

¹⁷⁰Halil Murat Berberer, *Soykırım Suçu*, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana, 2007, s.74.

kişi öldürülmüştür. Dünyada bu kadar kısa sürede böyle bir soykırım başka yerde yaşanmamıştır.¹⁷¹ Yaklaşık 2.000.000 Tutsili nüfus başka ülkeye göç etmiştir.

Soykırım olaylarının yaşanmasından Ruanda Hükümeti'nin isteği üzerine, BMGK'nin 995 sayılı kararıyla 08 Ağustos 1994 Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi kurulmuştur. 1995 yılında görevini yapamaya başlayan Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi, yapmış olduğu yargılama sonrasında Ruanda Taba kasabası belediye başkanı olan Jean-Paul Akayesu'yu soykırım ve insanlığa karşı suç işlemesinden dolayı ömür boyu hapis cezasına mahkûm etmiştir.¹⁷²

Ruanda'da ortaya çıkan soykırım saldırılarının bir iç savaş halinde gerçekleşmesi sonucunda, bu suçların işlenmesi dolayısıyla, burada ayrı bir "Savaş Suçları" başlığı altında yargılama yapılmamıştır. Bununla beraber "1949 Cenevre Sözleşmeleri'nin 3. maddelerine ile 1977 tarihli Ek Protokollerinin ihlal edilmesinin belirtilmesiyle iç çatışma yaşanırken yapılan insanlık dışı suçlarını yapan suçluların, uluslararası bir çatışma olmadığı halde de işledikleri savaş suçları nedeniyle yargılanabilmesinin kapısı aralanmıştır.¹⁷³

Soğuk savaş sonrası Eski Yugoslavya ve Ruanda'da meydana gelen insanlık felaketlerinden sonra kurulan bu iki mahkeme sahip oldukları statüleriyle ve yaptıkları yargılamalarının sonundaki içtihatlarıyla var olan uluslararası ceza hukukuna bir artı değer katmışlardır. Dünya insanlarını yakından ilgilendiren bu adi suçları işleyenlerin cezasız kalmaması için kabul edilen Roma Statüsü ile kurulan daimi bir Uluslararası Ceza Mahkemesi, bugün itibarıyla uluslararası ceza hukukunun bulunduğu en üst makamı temsil etmektedir.¹⁷⁴

Eski Yugoslavya ve Ruanda'da gerçekleşen soykırım, savaş suçları, insanlığa karşı suçlar ve diğer ağır insan hakları ihlalleri, bu tür suçların uluslararası suçlar adıyla kabulünü gerektirdiğini burada belirtmek yerinde olacaktır.¹⁷⁵ BM, Ruanda'da yaşanan soykırımı karşı askeri bir operasyona başvurmamıştır. Bunun nedeni olarak da Somali'de yaşadıkları başarısızlık olabilir.¹⁷⁶

2.Uluslararası Ceza Mahkemesi

¹⁷¹Junior Kayambe Mayamba, *Afrika'da İşlenen Uluslararası Suçlar ve Uluslararası Yargı*, s.27.; Ali Mavuş, *Uluslararası Ceza Mahkemesinin Yargı Yetkisine Giren Bir Suç Olarak Uluslararası Ceza Hukukunda Saldırı Suçu*, s.39.

¹⁷²Dikran M. Zenginkuzucu, "Filistin Devleti'nin Başvurusu Bağlamında Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Yargı Yetkisi ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin Rolünün Analizi", s. 22

¹⁷³Gırnas Sarbast, *Uluslararası Suçlarla Mücadelede Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Rolü*, s.19.

¹⁷⁴Ali Mavuş, *Uluslararası Ceza Mahkemesinin Yargı Yetkisine Giren Bir Suç Olarak Uluslararası Ceza Hukukunda Saldırı Suçu*, Harp Akademileri Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2015, s.118-119.

¹⁷⁵Erdem İzzet Külçür, *Uluslararası Suçlar, Sınırşan Suçlar ve Yabancılik Unsuru Kavramlarına Dar ve Geniş Anlamda Bir Bakış*, "Suç ve Ceza", S.1-2 (2016), s.13.

¹⁷⁶Funda Keskin, *Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma: Savaş Karışma ve Birleşmiş Milletler*, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları Tezler Dizisi 4, s.129

Uluslararası Ceza Mahkemesi, saldırı suçu, soykırım suçu, savaş suçları ile insanlığa karşı suçları yargılayacak devamlı bir mahkeme anlamına gelir. Uluslararası Ceza Mahkemesi'ni kuran uluslararası antlaşmaya verilen isim ise Roma Statüsü denilmektedir.

2.1 Uluslararası Ceza Mahkemesinin Kuruluşu

15 Haziran 1998 ile 17 Temmuz 1998 tarihlerinde Roma'da Birleşmiş Milletler'in çabasıyla toplanılan "Uluslararası Ceza Mahkemesi'ni Kuran Diplomatik Konferansı"nda kabul edilen Roma Statüsü metninde yer alan maddelerce, hep devam edecek Uluslararası Ceza Mahkemesi kurulmasına karar verilmiştir. 120 oy ve 7 olumsuz ile 20 çekimser oy ile kabul edilen Tasarıya olumsuz oy veren devletlerin başında aynı zamanda BM Güvenlik Konseyi'nin veto hakkına sahip daimî üyelerinden olan A.B.D ve Çin Halk Cumhuriyeti gelmektedir.¹⁷⁷ Türkiye ise sürekli bir uluslararası ceza mahkemesi fikrini desteklemiş, Roma Diplomatik Konferansı'nda aktif rol üstlenmiş olmasına rağmen, bazı çekincelerinden dolayı çekimser oy kullanmıştır. Bu çekincelerinde ise Türkiye'nin haklılık payının olduğu su götürmez bir gerçektir.

Uluslararası Ceza Mahkemesi yapılabilecek en ağır suçlar olan soykırım, insanlığa karşı suçlar ile savaş suçlarını inceleyip araştırabilecek bağımsız bir yapıdır. Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yeri ise **Hollanda'da Lahey kentinde yer almaktadır.**¹⁷⁸ Bununla birlikte eğer yönetim gerekli görürse **bir devlette ofis açma yetkisine sahiptir.**¹⁷⁹

2.2 Uluslararası Ceza Mahkemesinin Yapısı

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yapısal özellikleri ise Roma Statüsünün 4. Bölümünde açıklanmıştır. Uluslararası Ceza Mahkemesi savcısı geniş yetkilere sahiptir. Roma Statüsünde, Mahkeme'nin yargı yetkisini ifa etmesini sağlayan dört etkenden bahsedilir. Bunlar;

- (1) Taraf devletlerin Mahkeme'nin yardımını talep etmesi,
- (2) BM Güvenlik Konseyi'nin herhangi bir olayı Mahkeme'ye havale etmesi,
- (3) Taraf olmayan devletlerin bir bildirim ile başvuruda bulunması,
- (4) Savcının resen harekete geçmesidir.¹⁸⁰

Roma Statüsüne taraf olan her devlet, kendi vatandaşı olmasa da başka bir devlete ait vatandaşı Mahkemeye hâkim aday olarak aday gösterebilir. Hakimlerin seçilmesi ise taraf devletlerin genel kurulu toplantısında yapılan gizli oylamayla olur. En çok oyu alan 18 hâkim

¹⁷⁷Halil Murat Berberer, *Soykırım Suçu*, s.79-80.

¹⁷⁸Roma Statüsü madde 3/1; Günel Kurşun, *101 Soruda Uluslar Arası Ceza Mahkemesi*, İnsan Hakları Gündemi Derneği, Ankara 2011, s.5. https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf02/belge_cezadivani_b1.pdf (10.03.2020)

¹⁷⁹Roma Statüsü madde3/3.; https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf02/belge_cezadivani_b1.pdf (10.03.2020)

¹⁸⁰Bilal Domaç, "Roma Statüsü'nün Kabulü Sürecinde Türkiye'nin Karşılaşabileceği Muhtemel Sorunlar ve Çözüm Yolları", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, C 5, S 9, ((2009), s.170.

adayı seçilir. Aynı devletin vatandaşından iki hâkim aynı anda mahkemede bulunamaz. Bu hakimlerin seçimi sırasında Statüye taraf olan devletlerin uyması gereken kurallar vardır. Bu kurallar, dünyadaki başlıca hukuk sistemlerinin temsiliyetinin temini, eşit coğrafi temsil edilme ve kadın ve erkek hakimlerin adil şekilde temsil edilmesidir.¹⁸¹

2.3 Uluslararası Ceza Mahkemesinin Yargı Alanı ve Yetkisi

Uluslararası bir suçun ortaya çıkması ve bu suçun yargılanmasında öncelikli yetkili olan, o suçun yapıldığı ülkenin mahkemesine aittir. Lakin uluslararası topluluğu ilgilendiren bazı suçların işlenmesi ilgili suçların milli hukukların yanı sıra uluslararası hukukta da yargılama konusu olabileceği inancı uluslararası camiada oluşarak var olmuştur.¹⁸²

“Uluslararası Ceza Mahkemesi, aşağıdaki belirtilen durumlar söz konusu olduğunda kişiler hakkında soruşturma açma yetkisine haizdir. Bunlar:

- a) Suçlar, Roma Statüsünü onaylayan devletin toprakları dahilinde işlendiğinde;
- b) Suçlar, Roma Statüsünü onaylayan bir devletin vatandaşı tarafından işlendiğinde;
- c) Roma Statüsünü onaylamayan bir devlet, suç karşısında Mahkemenin yargı yetkisini kabul ettiğine dair bir bildirimde bulunduğu;
- d) Suçların işlenmesi, uluslararası barış ve güvenliği tehdit veya ihlal ettiği durumlarda BMGK durumu BM Antlaşmasının VII. Bölüme uygun şekilde Mahkemeye gönderdiğinde.”¹⁸³

Roma Statüsüne taraf olan devletler, Uluslararası Ceza Mahkemesinin yargı yetkisini herhangi bir ayrı işlem ve beyana gerek duymadan kabul etmiş sayılır. Yani Mahkemenin yargı yetkisine kısmen veya tamamen karşı gelme hakkı yoktur. Ayrıyeten Uluslararası Ceza Mahkemesinin uluslararası suçlar olarak belirlediği suçlarda zamanaşımı uygulanamaz. Bu durum Roma Statüsü’nde de açıkça belirtilmiştir.

Uluslararası Ceza Mahkemesi’nin yetki alanındaki suçlar Roma Konferansı’nda şu şekilde belirlenmiştir:

- (a) Soykırım suçu,
- (b) İnsanlığa karşı işlenen suçlar,
- (c) Savaş suçları,
- (d) Saldırı suçu.¹⁸⁴

¹⁸¹Suhad Othman Qasim, *Savaş Suçları ve Uluslararası Ceza Mahkemesi*, s.31.

¹⁸²Suhad Othman Qasim, *Savaş Suçları ve Uluslararası Ceza Mahkemesi*, s.43.

¹⁸³Gökmen Avcı, *Uluslararası Ceza Mahkemesi*, s.45.; Günel Kurşun, *101 Soruda Uluslar Arası Ceza Mahkemesi*, s.9.

¹⁸⁴Hakan Yekdeş, *Uluslar Arası Suçlar Işığında Uluslar Arası Terörizm*, s.12.

Peki Uluslararası Ceza Mahkemesi hangi suçluları nerede yargılayabilecektir? Eğer, birisi tarafından işlenen suç, Roma Statü'sünde maddeleşerek belirlenen suçlar içerisine giriyorsa, bu suç Roma Statüsü'nü kabul etmiş olan bir devletin hakimiyet alanlarında, Statü'yü kabul eden bir devlete ait vatandaş tarafından işlendiği takdirde, Uluslararası Ceza Mahkeme'sinin yargı yetkisine sahip olacağı konusunda herhangi bir şüphe bulunmamaktadır. Roma Statüsü'nü kabul eden bir devletin hakimiyet alanlarında, Roma Statü'sünde açıklanmış olan suçlardan biri, yabancı uyruklu kişiler tarafından işlendiği takdirde de Mahkeme yine yargılama yetkisine sahip olacaktır. Suç işleyen kişilerin hangi devletin vatandaşı olmasına ve o devletin Roma Statüsü'nü kabul edip etmediğine bakmadan, Uluslararası Ceza Mahkemesinin bu suçlu kişileri yargılamaya yetkisi vardır. Roma Statüsü'nü kabul etmeyen bir devletin topraklarında, Roma Statüsü'ne taraf olan bir devletin vatandaşları tarafından Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargı yetkisine giren suçların yapılması halinde de Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargı hakkı ortaya çıkmaktadır. Ve son olarak ise Roma Statüsü'nü kabul etmeyen bir devletin hâkim olduğu topraklarda, Roma Statüsü'nü kabul eden bir devlete ait olan kişiler tarafından herhangi bir uluslararası suçun işlenmesi halinde Mahkeme'nin yargı yetkisi hakkı yoktur. Böyle bir hal karşısında sadece Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin BM Antlaşması'nın VII. Bölümünde belirtilen şartlara uygun olarak alacağı karar ile konuyu Mahkeme'ye belirtmesi durumunda bu dava Uluslararası Ceza Mahkemesinin bakması için yetkili olabilmektedir.¹⁸⁵

2.4 Uluslararası Ceza Mahkemesinin Yaptığı Yargılamalar

13 Mayıs 2013 tarihi itibarıyla Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde Orta Afrika Cumhuriyeti, Sudan, Kongo, Uganda, Kenya, Fildişi Sahilleri, Kenya ve Mali'de yaşanan saldırıları yargılamıştır.¹⁸⁶ Darfur'da yaşanan olaylarla ilgili olarak aralarında Sudan Devlet Başkanı olan El Beşir'in de olduğu 5 kişi kaçak halde bulunmakta ve bu kişiler haklarında insanlığa karşı suçlar ve savaş suçları işlemelerinden dolayı yakalama kararı bulunmaktadır.¹⁸⁷

Uluslararası Ceza Mahkemesinin daha çok gelişmemiş Afrika ülkeleri hakkında davaları soruşturma yaptığı görülmekte, bu durum akıllara neden herhangi bir güçlü batı devletlerinden birinin hakkında da uluslararası suçlar kategorisindeki suçlardan dolayı bir

¹⁸⁵Hayder İsam Abbas Almayyahi, *Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde Savaş Suçları*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2017, s. 43.

¹⁸⁶<https://www.icc-cpi.int/pages/situation.aspx> (04.02.2020)

¹⁸⁷Batuhan Duran, *Uluslararası Suçlar*, s.74.

soruşturma açılmadığını getiriyor. Bu konuda da bir adım atıldığında Uluslararası Ceza Mahkemesinin adaletli olduğu düşünülecektir.

3. Uluslararası Ceza Mahkemesinin Kabul Ettiği Uluslararası Suçlar

3.1 Saldırı Suçu

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargılama yetkisi içerisine giren ve uluslararası toplumun tümünü ilgilendiren en ağır nitelikteki suçlardan birisi Saldırı Suçudur. Saldırı Suçu'nun tanımını Uluslararası Camia 30 Mayıs 2010 ile 11 Haziran 2010 tarihinde Uganda'da yaptıkları Gözden Geçirme Konferansı'nda yapmışlardır. Bu toplantı sonrasında saldırı suçu Roma Statüsü'ne dahil edilmiştir.¹⁸⁸

Roma Statüsü'ne Taraf olan Devletler, Kampala'da aldıkları bir başka kararla saldırı suçu alanında Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargılama yetkisini 2017 yılı sonrasına ertelemişlerdir. Böyle bir karar alınmasının temel nedeni olarak ise Saldırı Suçu konusunda sorunu olan Devletlere zaman kazandırmak amacı, bahsi geçen 2017 yılına kadar bu suç ile sorunu olan Devletlere sorunlarını çözmeleri için fırsat vermek gibi bir durumun olduğu düşünülmektedir.¹⁸⁹

Saldırı Suçunun tanımı yapılırken karşılaşılan en temel sorun, saldırının varlığının Güvenlik Konseyince mi yoksa Divanca mı tespit edileceği konusunda yaşanmıştır. Bazı yazarlar Güvenlik Konseyi'nin siyasi bir organ olduğunu, saldırı suçunun varlığına ilişkin saptamanın konsey tarafından yapılması durumunda hukuk ve delilden ziyade siyasi değerlendirmelerin önem kazanacağını, bu durumun da Divan'ın etkinliği ve inandırıcılığını zedeleyeceğini iddia etmektedir¹⁹⁰

Roma Statüsünde Saldırı Suçu'nun tanımını şöyle yapılmıştır.

“1. Bu statünün amacı bakımından “saldırı suçu”, bir Devletin siyasi veya askeri eylemlerini etkili biçimde kontrol edebilme veya yönetebilme pozisyonunda bulunan bir kimse tarafından, karakteri, ağırlığı ve boyutu itibarıyla Birleşmiş Milletler Şartı'nı açıkça ihlal eden bir saldırı fiilinin planlanması, hazırlanması, başlatılması veya icrasını ifade eder.

2. Paragraf 1'in amacı bakımından “saldırı fiili”, bir Devlet tarafından, bir başka Devletin egemenliğine, toprak bütünlüğüne veya bağımsızlığına karşı veya Birleşmiş Milletler Şartı'na aykırı başka şekillerde silahlı kuvvet kullanılmasıdır. Aşağıdaki eylemlerden her biri, savaş

¹⁸⁸https://asp.icc-cpi.int/iccdocs/asp_docs/Resolutions/ASP16/ICC-ASP-16-Res5-ENG.pdf (01.03.2020)

¹⁸⁹Günel Kurşun, *101 Soruda Uluslar Arası Ceza Mahkemesi*, s14.

¹⁹⁰Junior Kayamba Mayamba, *Afrika'da İşlenen Uluslararası Suçlar ve Uluslararası Yargı*, s.47.

ilan edilmiş olup olmamasına bakılmaksızın, BM Genel Kurulu'nun 14 Aralık 1974 tarih ve 3314(XXIX) sayılı kararına uygun olarak saldırı fiili biçiminde değerlendirilir:

(a) Bir Devletin silahlı kuvvetlerince, bir diğer Devletin topraklarına yönelik olarak yapılan istila veya taarruz ya da ne kadar geçici olsa da, bu tür bir istila veya taarruzdan kaynaklanan her hangi bir askeri işgal veya kuvvet kullanarak başka bir Devletin topraklarının tümünün ya da bir bölümünün ilhakı;

(b) Bir Devletin silahlı kuvvetleri tarafından, başka bir Devletin ülkesine karşı yapılan bombardıman veya bir Devlet tarafından diğer Devletin ülkesine karşı gerçekleştirilen herhangi bir silah kullanımı;

(c) Bir başka Devletin silahlı kuvvetleri tarafından, bir Devletin limanlarının veya kıyıların ablukaya alınması;

(d) Bir Devletin silahlı kuvvetleri tarafından, bir başka Devletin kara, deniz veya hava kuvvetlerine ya da deniz ve hava filolarına saldırı;

e) Kabul eden Devletle yapılan bir anlaşma uyarınca o Devletin ülkesinde bulunan bir Devletin silahlı kuvvetlerinin, o anlaşmada belirtilen koşullara aykırı olarak kullanılması veya anlaşmanın sona ermesinden sonra da bu topraklardaki varlığını devam ettirmesi;

(f) Topraklarını başka bir Devletin kullanımına tahsis eden bir Devletin, topraklarının diğer Devlet tarafından üçüncü bir Devlete karşı bir saldırı eyleminde kullanımına izin vermesi;

(g) Bir başka Devlete karşı yukarıda sayılan fiiller düzeyinde silahlı kuvvet eylemleri gerçekleştiren silahlı çetelerin, grupların, düzensiz birliklerin veya paralı askerlerin bir Devlet tarafından veya bir Devlet adına gönderilmesi ya da o Devletin bu eylemlere önemli ölçüde katılması.”¹⁹¹

3.2 Soykırım Suçu

Daha önce katliamları anlatmak için kullanılan bu sözcük, 1960'lerden itibaren akademisyenler ve popüler yazarlarca Yahudi Soykırımı'nı belirtmek için kullanılmıştır.¹⁹² Yunanca'da kabile, ırk, manasına gelen “genos” kelimesi ile, Latince'de öldürmek manasına gelen “caedere” kelimesinin birleşmesiyle oluşan Genocide kelimesi de genel olarak Soykırımı anlatan bir kelimedir. Soykırım tarihte ilk kez suç addedilerek 1948 tarihli Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Sorumlularının Cezalandırılması Sözleşmesi ile tanımlanmıştır.¹⁹³

¹⁹¹Hasan Utku Şatıroğlu, *Uluslararası Ceza Hukukunda Saldırı Suçu*, s.113-114.

¹⁹²Batuhan Duran, *Uluslararası Suçlar*, s.93.

¹⁹³Özgür Beyazıt, *Uluslararası Ceza Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Yetkisi*, s.87.; Junior Kayambe Mayamba, *Afrika'da İşlenen Uluslararası Suçlar ve Uluslararası Yargı*, s.12.

Raphael Lemkin'in düşüncesine göre soykırım "ulusal, dini ve ırki grupların yok edilmesine yönelik bir eylem" olarak kabul etmek gereklidir. Bu adı geçen grupların üyesi olduklarından dolayı insanların hayatlarına, hürriyetlerine ve mallarına saldırıların yapılması, bu suçun kasti olarak yapılması durumunu ortaya koymaktadır. Her kim olursa olsun, milli veya dini bir grubun ya da ırkın yok edilmesine yönelik, sadece o grubun üyesi oldukları için kişilerin canlarına, hürriyetlerine ve mallarına saldırıda bulunduğu anda soykırım suçunu işlemiş olacaktır"¹⁹⁴

Yine Lemkin eserinde soykırımın iki şekilde ifa edildiğini söylemektedir. Bunlardan birincisi baskı altındaki ulusal bir grubun varlığının, değerlerinin ve kültürlerinin tahrip edilmesi, diğeri ise baskı yapanın kendi ulusal varlığını, değerlerini kabul ettirmeye yönelik baskısıdır. Bu durum baskı altında bulunan bir grubun kasti olarak yalnızlaştırılmasıyla ve grubun yerinin değiştirilmesi veya gruba baskı yapanlarla aynı ırktan olanların birlikte zorla iskân edilmesi şeklinde de olabilir.¹⁹⁵ Bence Kıbrıs'ta Türklere karşı Rumlar tarafından uygulanan soykırımın tanımlaması tam olarak bu şekildedir.

Burada Etnik temizlik konusunda biraz açıklama yapmak yerinde olacaktır. Etnik temizlik ifadesi Bosna Hersek'te Müslüman ve Hırvatların yer değiştirmeye zorlanmalarını anlatmak için ortaya atılmıştır. Etnik temizlik, bir bölgenin etnik kimliğini değiştirmeyi planlamak için, o bölgede yaşayan nüfusun başka yere gönderilmesiyle, boşaltılan o bölgenin etnik açıdan saf hale getirilmesini gerçekleştiren saldırdır. Etnik temizlik, taciz ederek, işkence ederek, ayrımcılık yaparak, tecavüz ederek, sivil halkın oturduğu yerlerin bombalayarak, orada yaşayanların zorla yer yerlerinden gönderilmesi, o kişilerin sahip oldukları evlerinin, ibadethanelerinin ve kültürel açıdan önemli mekanlarının bombalanmasıyla yapılır. Bu durumda etnik temizlik, mağdur edilen grupta yaşayanların yaşadıkları bir bölgeden veya ülke içerisindeki topraklarından, baskıcı grup tarafından zorla ve devamlı olarak çıkartılması, mağdur edilen grubun orada daha önce hiç yaşamamış gibi izlerinin silinmesi ve baskıcı grup tarafından hedeflenen yerin işgal edilmesi olarak belirtilebilir.¹⁹⁶

Etnik temizlik ile soykırım arasındaki farkı da burada belirtmek yerinde olacaktır. Soykırım fiilinde amaç dini, milli bir grubu planlı olarak yok etmektir. Bazen etnik temizlik suçu işlenirken saldırılar soykırım suçunun işlenmesine kadar ulaşabilir. Her iki durum

¹⁹⁴Feride Hamzayeve, *İnsanlığa Karşı Suçlar Bağlamında Soykırım Örneği*, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Araştırma Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Magusa, 2013, s.24.

¹⁹⁵Zafer Koca, *İnsanlık Suçunun Önlenmesi ve Mağduru Korunmasında Uluslararası Ceza Hukuku ve Uluslararası Ceza Mahkemesinin Önemi ve Etkileri*, s.112.

¹⁹⁶Batuhan Duran, *Uluslararası Suçlar*, s.94.

benzerlik taşıyor gibi görünebilir, lakin aradaki fark suçu işlerken yapılan amaçlarla ilgilidir. Herhangi bir yerde soykırım suçu yapılırken, suçu işleyenlerin amacı bir grubu kasten yok etmek; ama etnik temizlikte ise amaç, bir bölgenin sakinlerini o bölgeden göndermektir. Bu halde etnik temizlik soykırım suçunun işlenmesinde sadece soykırımın yöntemlerinden biri olabilir.¹⁹⁷ Etnik temizlik saldırılarında sivillerin katledilmesi, nüfusun zorla başka yere gibi etnik temizliği oluşturan saldırılar, uluslararası suçlardan insanlığa karşı suç olarak nitelendirilebilir.¹⁹⁸

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda 09.12.1948 tarihinde kabul edilen Soykırımın Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi ile daimî bir suç niteliği kazanmış olan soykırım suçunun tanımı, 2. maddede yapılmıştır.

“Soykırım suçunun tanımlandığı 2.madde, “Soykırımı Oluşturan Eylemler” başlığı şeklinde düzenlemiştir. Söz konusu 2. maddeye göre millî, etnik, ırkî veya dinî bir grubu kısmen veya tamamen ortadan kaldırmaya yönelik olarak yapılan ve beş bent hâlinde aşağıda belirtilen durumlardan her biri, soykırım suçunu oluşturmaktadır:

- a. Grup üyelerinin öldürülmesi,
- b. Grup mensuplarında ciddî bedenî ve zihnî zarara sebep olma,
- c. Grubun fizikî varlığını kısmen veya tamamen ortadan kaldırmaya yönelik olarak kasten yaşam şartlarını değiştirme,
- d. Grup içinde doğumları önlemek amacıyla tedbirler dayatma,
- e. Gruba mensup çocukları zorla başka bir gruba nakletme.”¹⁹⁹

Uluslararası Suçların en önemlisi olan Soykırım Suçunun günümüzde kabul ediliş şekli budur.

Öte yandan “Soykırımı Oluşturan Eylemler başlığı” altında yapılan tanımlamadan Soykırım Suçu’nu oluşturabilecek fiillerin özelliklerini incelediğimizde, tüm fiiller için üç ortak durumdan söz edebiliriz. Bu unsurlar;

- a) Mağdur veya mağdurların belirli bir milli, etnik, ırksal ve dini bir gruba ait olması
- b) Failin bu milli, etnik, ırki ve dinsel grubu kısmen veya tamamen yok etme kastını taşıması

¹⁹⁷Batuhan Duran, *Uluslararası Suçlar*, s.94.

¹⁹⁸Batuhan Duran, *Uluslararası Suçlar*, s.95.

¹⁹⁹Bahadır Bumin Özaslan, Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi Açısından Hocalı Katliamı, *Hacettepe HFD*, (2014), s. 194-195.; Hayder İsam Abbas Almayyahi, *Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde Savaş Suçları*, s.35.; <https://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/AYDIN-Nurhan-SOYKIRIM-%c4%b0DD%c4%b0ASI-VE-ULUSLARARASI-KR%c4%b0TERLER.pdf> (09.02.2020)

c) Bu davranışın, o gruba yöneltilmiş benzer hareketlerden oluşan belirgin bir davranışlar bütünü bağlamında işlenmesi ya da hareketin bizzat kendisinin böyle bir yıkıma yol açabilmesidir.²⁰⁰

Batı dünyasının Soykırım (Genocid) kelimesinden ürktüklerini burada söylemek yerinde olacaktır. 25 Şubat 1996'da yayımlanan araştırmasında gazeteci yazar ve Mail on Sunday'ın dış olaylar muhabiri Tim Sebastian Eski Yugoslavya'da Sırpların Bosna Hersek'te işledikleri soykırım suçuna karşı Batılıların umursamaz tavırlarını ifade ederken, Sırpların işledikleri suçlardan dolayı neden ceza almadıklarını Amerikalı bir yetkilinin ifadeleri ile açıklamıştır:

“Her ne pahasına olursa olsun onlar (Batılı Devletler) Genosit (soykırım) kelimesinden uzakta durmak, “G” harfini telaffuz bile etmemek zorundaydılar. Bu nedenle, soykırım yerine “etnik temizlik” terimini kullandılar. “Soykırım” deyimi kullanılsaydı, Birleşmiş Milletler ana sözleşmesine göre olaylara müdahale etmeleri gerekecekti. Birleşmiş Milletler kurulmasındaki temel neden, soykırım ve soykırımın önlenilmesi idi.”²⁰¹

Öte yandan Türk Ceza Kanunu'nda 76 ile 80. Maddede “Uluslararası Suçlar” başlığı altında yer alan soykırım suçu şu şekilde açıklanmıştır:

“1) bir planın icrası suretiyle, milli, etnik, ırk™ veya dini bir grubun tamamen veya kısmen yok edilmesi maksadıyla, bu grupların üyelerine karşı aşağıdaki fiillerden birinin işlenmesi, soykırım suçunu oluşturur:

- a) Kasten öldürme.
- b) Kişilerin bedensel veya ruhsal bütünlüklerine ağır zarar verme.
- c) Grubun, tamamen veya kısmen yok edilmesi sonucunu doğuracak koşullarda yaşamaya zorlanması

d) Grup içinde doğumlara engel olmaya yönelik tedbirlerin alınması

e) Gruba ait çocukların başka bir gruba zorla nakledilmesi

2) Soykırım suçu failine ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilir. Ancak soykırım kapsamında işlenen kasten öldürme ve kasten yaralama suçları açısından belirlenen mağdur sayısınınca gerçek içtima kuralları uygulanır.

3) Bu suçlardan dolayı tüzel kişiler hakkında da güvenlik tedbirine hükmolunur

4) Bu suçlardan dolayı zamanaşımı işlemez.”²⁰²

²⁰⁰Zafer Koca, *İnsanlık Suçunun Önlenmesi ve Mağduru Korunmasında Uluslararası Ceza Hukuku ve Uluslararası Ceza Mahkemesinin Önemi ve Etkileri*, s.113.

²⁰¹Harry Scott Gibbons, *Kıbrıs'ta Soykırım*, Ankara 2003, Özyurt Matbaası, s. 4.

²⁰²TCK Madde 76; Prof. Dr. Ersan Şen-Arş.Gör. Erkam Malbeği, *Türk Ceza Kanunu'nda Uluslararası Suçlar*, Seçkin Yay., Ankara 2011, s. 21-22.

3.3 İnsanlığa Karşı İşlenen Suçlar

Roma Statüsü'nün 7. Maddesinde tanımlanan İnsanlığa karşı işlenen suçlar, “herhangi bir sivil nüfusa karşı işlenen cinayet, soykırım, köleleştirme, göçe zorlama, insanlık dışı davranışlarda bulunulması ve ırksal, etnik veya dinsel nedenlerle zulümler yapılması olarak tanımlanmıştır. İnsanlığa karşı işlenen suçların ağırlığı insan hayatı, insan özgürlüğü, insanın fiziksel bütünlüğü, insan sağlığı ve insan gururu gibi insanı insan yapan en önemli unsurları zedeleyen veya yaralayan insanlık dışı olaylar olmasından kaynaklanır”²⁰³

Nürnberg İlkelerinin VI. Maddesinde ise “İnsanlığa karşı işlenen suçlar: Cinayet, kitle imha, köleleştirme, sürgün ve sivil halka yapılan diğer insanlık suçları, ya da siyasî, etnik ya da dinî nedenlerle eziyet ya da savaş suçu ya da insanlığa karşı işlenen suçlarla ilgili idam ya da eziyet ya da eylemler sürdürülmesi.” Şeklinde tanımlanmıştır.²⁰⁴

Roma Statüsü'nde İnsanlığa karşı suç olarak düzenlenen fiiller şunlardır:

- a) öldürme,
- b) imha,
- c) köleleştirme,
- d) nüfusun zorla nakli,
- e) uluslararası hukukun temel kurallarını ihlal eder biçimde, hapsetme veya fiziksel özgürlükten ağır biçimde yoksun bırakmak,
- f) işkence,
- g) cinsel şiddet biçimleri,
- h) tanımlanabilir bir grup veya topluluğa karşı politik, ırksal, milli, etnik, kültürel, dinsel, bu fıkra da tanımlandığı biçimde cinsiyet ayrımına veya uluslararası hukuk uyarınca evrensel açıdan izin verilmeyen herhangi bir diğer temele dayalı olarak, bu paragrafta atıf yapılan fiillerden herhangi biri veya Mahkemenin yargı yetkisine giren suçlardan herhangi biri ile bağlantılı olarak yapılan zulüm,
 - ı) kişilerin zorla kaybedilmesi,
 - i) apartheid,
 - j) kasıtlı olarak büyük acıya veya vücutta ya da zihinsel veya fiziksel sağlıkta ciddi zarara neden olan benzer nitelikteki insanlık dışı fiiller.”²⁰⁵

İnsanlığa karşı suçlar olarak belirtilen yukarıdaki maddelerden anlaşıldığı kadarıyla, faillerin suçlanabilmesi için bilinçli olarak, herhangi bir sivil halka yöneltilmiş yaygın ve

²⁰³Şule Özsoy, “İnsancıl Hukukun Gelişimi”, *İnsan Hakları Yılığ*, S.19-20, (1997-1998), s.110.-111.

²⁰⁴Yunus Emre Gül, “Uluslararası Ceza Mahkemesi ve İnsan Haklarına Katkıları”, s. 295.

²⁰⁵Roma Statüsü Madde 7.

sistematik bir saldırının parçası olarak yukarıda belirtilen suç ve suçların işlenmesi durumu yeterlidir. Söz konusu hallerin yaygın ve düzenli bir saldırının parçası olması yetmekte, ilaveten Nürnberg Statüsünde ve Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünde²⁰⁶ belirtildiği gibi, herhangi bir silahlı çatışmanın varlığı şartı da aranmamaktadır. Bu bakımdan Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü ile benzerlik taşımaktadır.²⁰⁷

İnsanlığa Karşı İşlenen Suçun oluşumu için aranan şartlardan biri yaygın veya düzenli bir saldırının parçasını oluşturmak, diğeri ise suçun silahlı çatışma dışında kalan sivil kişilere karşı işlenmiş olmasıdır. Sivil nüfusa karşı yapılmış saldırı “bu tür bir saldırıyı işlemeye yönelik bir devlet veya örgüt politikasına uygun olarak veya onu daha ileri götürme amacıyla herhangi bir sivil nüfusa karşı yukarıda belirtilen fiillerin çoklu işlenmesini kapsayan eylemler süreci” olarak tanımlanmaktadır.²⁰⁸

Herhangi bir devletin İnsanlığa Karşı Suç İşlemesi ile suçlanmasında, yaygın ve sistematik bir saldırıyı bir politika durumunda yapması gerekmekte, bu politikanın bir devlet politikası olmasının da gereği olmamasıdır. Herhangi bir örgüt, çete gibi özel gruplara ait bir politikanın varlığında da Devletler, İnsanlığa Karşı Suç İşlemekle suçlanılabilir. Bu politikanın şartı ise, gerçekte insanlığa karşı suç sayılmayacak rastlantısal veya tekil fiillerin tekrarlanmasıdır. Diğer bir şart ise fiilin, saldırının bir parçası olması gerektiğidir.²⁰⁹

3.4 Savaş Suçları

İnsanlık tarihi bir bakıma savaşlar tarihidir de. Savaş, insanlık tarihinin geçmişinden başlayıp günümüzde var olan ve kuvvetle muhtemel devam da edecek olan bir olgu olarak varlığını sürdürecektir. Antlaşmalar ve sözleşmelere göre, herhangi bir kişi, sivil ya da asker olmasına bakılmaksızın asker olsun, çatışmalarda uluslararası hukuk kurallarını ihlal eden kim olursa olsun, Statü’de belirtilen maddelere aykırı olan hareketlerinden dolayı sorumlu durumundadır ve savaş suçlusu olarak cezalandırılacaktır.²¹⁰

Savaş suçları Roma Statüsü’nün 8. maddesinde 4 ayrı kategoride belirtilmiştir. Bu kategorilere göre Savaş Suçları:

“1. Hususi olarak, bir plan veya politikanın ya da bu tarz suçların geniş çapta işlenmesinin bir parçası olarak işlenmesi olmak üzere, Mahkemenin savaş suçları üzerinde yargı yetkisi vardır.

2. Bu Statünün amacına uygun olarak, ‘savaş suçları’ şu anlamlara gelir:

²⁰⁶https://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_sept09_en.pdf (20.02.2020)

²⁰⁷Gökmen Avcı, *Uluslararası Ceza Mahkemesi*, s.63.

²⁰⁸Gökmen Avcı, *Uluslararası Ceza Mahkemesi*, s.64-65.

²⁰⁹Ezeli Azarkan, “Uluslararası Hukukta İnsanlığa Karşı Suçlar”, s.287.

²¹⁰Hayder İsam Abbas Almayahi, *Uluslararası Ceza Mahkemesi’nde Savaş Suçları*, s.5.

a) Birinci kategori 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri'nin ağır şekilde ihlallerini konu edinir. Koruma altındaki kişi ve malları belirtir.

(b) İkinci kategori Uluslararası hukukun mevcut sistemi içerisinde, uluslararası silahlı çatışmalarda uygulanabilir yasa ve geleneklerin diğer ciddi ihlallerini belirtir.

(c) Üçüncü kategori Uluslararası nitelik taşımayan bir silahlı çatışmada, 12 Ağustos 1949 Cenevre Sözleşmeleri'nin müşterek 3. maddesinin ciddi ihlalleri; yani, çatışmalarda fiilen yer almamış kişilere, silahlarını bırakmış silahlı kuvvetler mensupları dahil hastalık, yaralanma, tutulma veya herhangi bir nedenle çatışma dışı kalmış kişilere karşı işlenen fiiller belirtir.

(e) Dördüncü kategori Mevcut uluslararası hukuk çerçevesinde, uluslararası karakterde olmayan ancak iç silahlı çatışmalarda uygulanabilir hukukun ve teamüllerin diğer ciddi ihlallerini belirtir.”²¹¹

Nürnberg Statüsü'nün Madde 6 (b)'sı savaş suçları da yargılama yetkisi Nürnberg Uluslararası Ceza Mahkemesinin yargılama alanında olarak ifade edilmiştir. Statü'ye göre, “savaş suçları; savaş yasaları veya geleneklerinin ihlali. Bu ihlaller; sivil nüfusun kasten öldürülmesi, kötü muameleye tabi tutulması, köle emeği veya başka bir amaç için sınır dışı edilmesi; savaşta yahut denizdeki tutsaklarının, öldürülmesi veya kötü muameleye tabi tutulması; rehinelere öldürülmesi, kamusal ya da özel malların yağmalanması, köylerin, kasabaların, zehirlerin sebepsiz olarak yok edilmesi, askeri gerekliliğin haklı göstermeyeceği bir şekilde tahribat yapılmasının dahil olduğu ancak bunlarla sınırlı olmayan eylemlerdir.”²¹²

Uluslararası Ceza Mahkemesi yargı alanına giren suçları tanımlayan maddeler içerisinde en uzun yer kaplayan Statünün Savaş Suçlarını belirten 8. Maddesi olmuştur. Bahse konu olan suç, Uluslararası Ceza Mahkemesinin yargı yetkisi dâhilinde kabul gören dört suçtan en eski olanıdır. Aynı zamanda uluslararası ceza hukuku tarafından kovuşturulması yapılan ilk suç olma özelliğine de sahiptir.²¹³

Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü, savaş suçlarını iki ayrı kategoride ele almıştır. Buna göre ilk olarak, uluslararası nitelik taşıyan silahlı çatışmalar esnasında, korunan kişilere ve mallara karşı gerçekleştirilen 1949 Cenevre sözleşmelerinin ihlal edilmeleri suç olarak addedilmiştir. Daha sonra savaş antlaşmaları ve savaş gelenek hukuku kurallarının herhangi biri tarafından ihlal edilmesi de savaş suçu sayılmıştır. İkinci

²¹¹Özgür Beyazıt, *Uluslararası Ceza Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Yetkisi*, s.99-100.

²¹²https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocitycrimes/Doc.2_Charter%20of%20IMT%201945.pdf. (04.03.2020).; Batuhan Duran, *Uluslararası Suçlar*, s.272.

²¹³Zafer Koca, *İnsanlık Suçunun Önlenmesi ve Mağduru Korunmasında Uluslararası Ceza Hukuku ve Uluslararası Ceza Mahkemesinin Önemi ve Etkileri*, s.122.

kategoride ifadesi yapılan suçların, uluslararası bir özellik gösterse de göstermese de silahlı çatışma hallerinde geçerliliği olan suçlardır.²¹⁴

Bu Statü'nün 2. maddesinin başlığı "1949 Cenevre Sözleşmelerinin Ağır ihlalleri" olarak belirlenmiştir. Maddede belirtilenlere göre suçu eylemler şu şekildedir.

- a) Kasıtlı öldürme,
- b) Biyolojik deneylerde dahil, işkence veya insanlık dışı muamele,
- c) Kasıtlı olarak sağlığa veya vücuda yönelik ciddi yaralanmalara ya da büyük acılara sebep olma,
- d) Askeri gerekliliğin haklı göstermeyeceği, kanunsuz ve keyfi bir şekilde, mülklerin yaygın olarak tahrip edilmesi ve sahiplenilmesi,
- e) Sivillerin veya savaş esirlerinin, düşman güçlerine hizmet etmeye zorlanması,
- f) Sivillerin veya savaş esirlerinin, adil ve olağan yargılama hakkından kasıtlı olarak mahrum bırakılması,
- g) sivillerin, hukuka aykırı bir şekilde sınırdışı edilmesi veya nakledilmesi veya özgürlükten mahrum bırakılması,
- h) Sivillerin rehin alınması.²¹⁵

Roma Statüsü'nün 8. Maddesindeki savaş suçu saydığı bu maddeleri Roma Statüsü'ne ek bir düzenleme olarak yerleştirilmiş olan Suçların Unsurları bölümündeki açıklamalarla ifade etmek yerinde olacaktır. Buna göre kasıtlı öldürme, bir uzvun kaybına sebep olmak, insanlık dışı muamele, işkence etmek, kişi onurunun ağır şekilde incitilmesi, rehin almak, birini hukuki bir prosedüre tabi tutmadan yargılamak ya da infaz etmek, sivil olan insanlara saldırmak, Cenevre Konvansiyonları'nın tanıdığı amblemleri kullanan kişilere ve nesnelere saldırmak, insani yardım kapsamında ya da barış gücü misyonundaki personele veya hedeflere saldırmak, korunması gerekli olan mekanlara saldırmak, yağma yapmak, cinsel özgürlük aleyhine işlenen suçlar, sivilleri yerlerinden etmek, haince bir şekilde öldürmek ya da yaralamak, hiç merhamet göstermemek, düşman tarafın mal varlığını ele geçirmek ya da tahrip etmek, sivillerin aç bırakılmasını kasıtlı bir savaş yöntemi olarak kullanmak savaş suçunun unsurlarını oluşturmaktadır.²¹⁶

Savaş suçunun oluşumunda Fail sadece gerçek kişi olabilmektedir. Faillerin herhangi bir devletle aralarında organik bağ bulunması zorunluluğu. Fertler herhangi bir örgüt, grup veya devletten bağımsız olarak da bu suçu işleyebilir.²¹⁷

²¹⁴Hakan Yekdeş, *Uluslar Arası Suçlar Işığında Uluslar Arası Terörizm*, s.27.

²¹⁵Batuhan Duran, *Uluslararası Suçlar*, s.273.

²¹⁶http://www.ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/459_1.pdf (06.06.2020)

²¹⁷Hüseyin Pazarcı, *Uluslararası Hukuk*, Turhan Kitabevi, Ankara 2019 s.658.

Devletlerin Roma Statüsüne taraf olduklarında kendilerini Savaş suçundan koruyacak maddeyi de burada ifade etmek gerekmektedir. Roma Statüsünün 124. Maddesine göre bir devlet Statüye taraf olduğunda, 7 yıllık süreyle savaş suçlarıyla ilgili mahkemenin kendisiyle ilgili yargı yetkisini kabul etmediğini ilan edebilir.²¹⁸

Savaş hukukuna göre meşru olan hedefler dışarısında kalan kimselere karşı yapılacak fiiller, savaş hukukunun ihlal edilmesiyle nihayetinde savaş suçlarını oluşturacaktır. Fakat burada belirtmek gerekir ki, savaş ve silahlı çatışma esnasında bazı hareketlerden yararlanarak herhangi bir grubun düzenli olarak tamamının, sırf grubun belli bir özellik taşımasından dolayı ortadan kaldırma eylemi, savaş suçu olarak değil, aksine soykırım suçu kategorisinde değerlendirilecektir.

Sonuç olarak Savaş suçları, açıklanabilecek en geniş manasıyla savaş hukukunun ve savaş adetlerinin ihlal edilmesi fiilleridir diyebiliriz.

²¹⁸Batuhan Duran, *Uluslararası Suçlar*, s.276.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KIBRIS'TA

TÜRKLERE KARŞI İŞLENEN ULUSLARARASI SUÇLAR

1950 yılında Yunanistan'la birleşmek için Kilise'nin denetiminde Plesibit düzenleyen Rumlar, EOKA terör örgütünü kurmuşlar ve Ada'yı Yunanistan'a bağlamak, Megali İdea'yı gerçekleştirmek için 1 Nisan 1955 tarihinde Kıbrıs'ta ilk saldırısını İngilizleri hedef alarak yapmışlar ve saldırılarının yönünü gün geçtikçe Enosis'in karşısındaki en büyük engel olarak gördükleri Türklere çevirmişlerdi. Bu silahlı Rumlar, sadece Türkleri değil Enosis'e destek vermeyen ya da Enosis için silaha sarılmanın yanlış bir politika olduğunu düşünen Rumlara da saldırılar düzenleyerek onları da acımasızca öldürmüşlerdir.

Kıbrıs'taki huzursuzluğun sorumlusu olarak görülen Başpiskopos Makarios'un İngiliz yönetimi tarafından sürgüne gönderilmesinin akabinde İngiliz basını Kıbrıs'ta olayların daha da çok arttığını gazetelerinde belirtmişlerdir. Olaylarda suçlu görülen 2 Rum ölüm cezası almış sonra 9 Mayıs 1956'da Atina'da vuku bulan olaylarda ise; 7 kişi ölmüş, 200 kişi de yaralanmıştır. 27 Mayıs'taki Dailly Mirror'da "Greek Fight Turks: 2 Die" manşetiyle olayları vermiş, 2 Türk'ün öldürüldüğünü, EOKA terör örgütünün Türkleri hedef alarak saldırılar yaptıklarını ve yöneticilerin bir çözüm bulamamaları halinde çok daha fazla kan akacağı yorumu yapılmıştır. Ortalığın karışıklığı devam ederken, Kıbrıs'ta 26 Haziran 1956'da EOKA terör örgütünün militanlarını dağlarda takip eden İngiliz askerlerinin olduğu ormanı ateşe vermiş olan EOKA terör örgütü militanlarının bu saldırıları sonrasında, 19 İngiliz askeri ölmüş, 18 İngiliz askeri de yaralanmıştır.²¹⁹

Ankara'ya gönderilen bir raporda 21 Aralık 1963 günü başlayan saldırıların amacının Rumların saldırılarına Yunanistan'ın destek verdiği ve amaçlarının Enosis olduğu belirtilmiştir.²²⁰

Enosis amacıyla hareket eden Rumların 1963 yılında başladıkları ve 1974 tarihine kadar sürdürdükleri Türklere karşı saldırıları Uluslararası Suçlar kategorilerinde, Roma Statüsü ile belirlenen maddelerce suç teşkil etmiştir.

1.Soykırım Suçları

²¹⁹Esra S. Değerli, "İngiliz Basınında Kıbrıs 1950-1960", *İkinci Kıbrıs Sempozyumu (2)*, (21-23 Ekim 2010) s, 17-18.

²²⁰BCA, 30-10-0/643-942-91

Biz çalışmamızda, yapılan saldırıları yorumlarken, yorumlarımızı Uluslararası geçerliği olan Roma Statüsü'ne göre yapacağız.

1.1. 1963-1964 Yılı İçerisinde Türklere Karşı İşlenen Soykırım Suçları

1.1.1. 21 Aralık 1963'te Başlayan Saldırılarda Türklere Karşı İşlenen Soykırım Suçları

Makarios ve Grivas liderliğinde kurulan EOKA terör örgütü kurulduğu 1 Nisan 1955 tarihinden sonra, Türklere karşı sistemli olarak 1974 yılında kadar süren saldırılarının ilkinin kurulduğu sene içerisinde içinde yapmıştır. 1955'ten 1960'a kadar olan suçlar savaş suçu ile insanlığa karşı işlenen suçlar kategorisine girerken, 21 Aralık 1963 tarihinde başlayan saldırılar soykırım suçu kategorisine giren suçlardır. Bu saldırılar Soykırımın Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesinin 2. Maddesinde belirtilen maddelere göre soykırım suçu olarak kategorisinde olan suçlardandır.

İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'ın Londra ve Zürih'teki toplantılardan sonra 19 Şubat 1959 günü imzalanmış olan Kıbrıs kurucu antlaşması sonucunda 16 Ağustos 1960'ta Kıbrıs Cumhuriyeti ilan edilmiştir.

Milliyet gazetesi Makarios'un şahsında ve Milliyetçi Rumların 1960 Anayasası ve Garanti Antlaşmasından duyduğu rahatsızlığın analizini şöyle yapmıştır:

“Anayasa hükümlerine göre Türk Cumhurbaşkanı Yardımcısı, Rum Cumhurbaşkanı'nın kararlarını veto etmek yetkisine sahipti. Beş yerde bağımsız Türk Belediyeleri kurulacaktı... Anayasadaki bu hükümler, tarafsız bir hukukçunun başkanlığındaki Anayasa Mahkemesi tarafından kontrol edildiği gibi, İngiltere, Yunanistan ve Türkiye tarafından imzalanmış anlaşma ile de garanti edilmişti. Makarios bu düzeni değiştirmek istiyordu. Ona göre Türklerin veto hakkına sahip olması Ada'da işlerin yürütülmesine mâni oluyordu. İddiasına göre Fazıl Küçük bu hakkını, Türk- Rum işbirliğini sabote etmek amacıyla kullanmaktaydı. Bağımsız belediyelerin ise gerçekleştirilmesi imkânsız bir düzen olduğunu ileri sürüyordu. Ve Makarios Anayasada bu hususlarla ilgili maddelerin tadil edilmelerini istiyordu. Bununla da kalmıyordu. İddiasına göre üç devlete müdahale hakkı veren garanti anlaşması yürürlükte kaldıkça, Kıbrıs'ın bağımsız bir ülke sayılmasına imkân yoktu. Bu anlaşma da iptal edilmeliydi.”²²¹

Rum tarafı, 1960 Anlaşmalarını Enosis'i engelleyen uluslararası belgeler olarak görmüştür. Bu anlayış neticesinde 1963 yılı sonlarında, Anayasanın, iki tarafın eşitliğini sağlayan ve değiştirilemez nitelikteki hükümlerini tek tarafı olarak değiştirme amacıyla silahlı eyleme geçmişlerdir. Bu durum, doğal olarak, Kıbrıs Türk toplumunca hiçbir şekilde

²²¹Milliyet, 7 Ocak 1964

kabul edilmemiş olsa da Ada'da yaşayan Türkler ortak yönetimden zorla çıkarılmışlardır. Sonuç olarak, iki toplum arasındaki ortaklık denemesi sadece üç yıl sürmüştür.²²²

18 Ağustos 1963 tarihinde Rauf Denktaş'a bir mektup gönderen Rumlar kendilerini Rum Münevverleri olarak tanımlamıştır. Mektubunda;

“Başpiskopos Makarios’un Zürih Anlaşması ve Kıbrıs Anayasasını kötüye kullanmak isteğine karşılık olmaz üzere verdiğiniz beyanat basında etraflıca okumuş bulunuyorum. Sizi samimiyetle tebrik ederim. Ahlaki ve hukuki sebeplere dayanan davanızı korumak kararınız barışsever ve ahlak sahibi herkesi heyecanlandırmaktadır. Makarios ve genç taraftarlarının bu Adayı kana boyaman ve 1955-58 senelerinin karanlık günlerine dönmemize sebep olmak hakkına sahip olmadıkları konusunda sizinle fikirdaşım... Fakat şunu herhalde takdir ediyorsunuz ki, bu barışçı düşünce ve görüşümüzü açığa vurmaktan korkuyoruz. Zira genç dostlarının sinsi silahlarından korkuyoruz. (Onlara lanet olsun) ...

Kıbrıs Rum Münevverleri”²²³

Demiştir.

Makarios bu arada Kıbrıs Anayasası'nı değiştirmeye çalışmıştır. Yunanistan'daki siyasilerin anayasayı değiştirmesinin zararlı olacağını söylemesine rağmen²²⁴ Makarios anayasayı değiştirmek için faaliyetler içerisine girdi. Makarios'un bu hukuksuz hareketi Yunanistan Ordusundan da büyük destek gördü.

Türklerin belediyede anayasal hakkı olan bazı yetkilerinin Makarios tarafından ellerinden alınması üzerine açılan Anayasa davaları hakkında Makarios, İngiltere'de yayınlanan Sunday Ekspres'in Kıbrıs muhabiri ile yaptığı röportajda “Hareketlerimizin anayasaya aykırı olduğuna dair Anayasa Mahkemesince bir karar alınsa dahi bunlara saygı göstermeyeceğim” demiştir.²²⁵

30 Kasım 1963'te Makarios planının ikinci aşaması için 13 maddelik Anayasa değişikliği önerilerini açıkladı. Cumhurbaşkanı Makarios'un Türklere değişilmesi için sunduğu maddeler:

“1) Cumhurbaşkanı ve Yardımcısının veto hakkının kaldırılması,

2) Cumhurbaşkanı hariçte iken ona Cumhurbaşkanı Yardımcısının vekalet edebilmesi,

²²²Kıbrıs Türk Yönetimi Meclisi Zabıtları, II.Dönem, Yirmibeşinci Birleşim, 25 Mayıs 1973, s.4

²²³Akın, 18 Ağustos 1963.

²²⁴Devrim,11 Aralık 1963.

²²⁵Akın, 12 Şubat 1963.

3) Temsilciler Meclisi Başkan ve Yardımcısı, cemaatler tarafından ayrı ayrı değil, Meclis tarafından bütün milletvekillerin katılması ile seçilebilmesi,

4)Temsilciler Meclisi Başkanına, Temsilciler Meclisi Başkan Yardımcısının vekalet edebilmesi,

5)Bazı kanunların yapılması için Anayasa’da öngörülen ayrı çoğunluğun istenmesinin kaldırılması,

6)Belediyelerin birleştirilmesi,

7) Adalet mekanizmasının tek elde birleştirilmesi,

8) Polis ve jandarma teşkilatının birleştirilmesi,

9)Ordunun miktarının Anayasa’ya bağlı olarak değil, özel bir kanuna göre tayin edilmesi,

10) Memurların nüfus oranlarına göre cemaatler arasından alınması,

11) Amme Hizmeti Komisyonu 10’da 3 oranında bir esas olduğu halde yapılan teklifte bu oranın 5’te 1’e indirilmesi,

12)Amme Hizmeti Komisyonu kararlarının basit çoğunlukla alınması,

13) Rum Cemaat Meclisinin lağvedilmesi”²²⁶ dir.

Başpiskopos Makarios’un bu maddelere gizlediği amacı Anayasal olarak Türkleri güçsüzleştirmek, ellerindeki hakkı almak ve Türklerin azınlık statüsüne düşürülerek Ada’nın tek sahibinin Rumlar olduğunu göstererek en nihayetinde de Enosis’in gerçekleştirilmesidir. Türkler bu Anayasa değişikliğindeki amacın altındaki amacı bildiklerinden dolayı teklifi reddetmişlerdir. Makarios teklifinin reddedilmesini de hesaplayarak başka bir plan yapmıştı:

Bu planda;

a) Bu 13 maddenin Türk tarafına değiştirilmesini önerecek

b) Türkler teklifi reddederse zorla dayatılacaktı.

c)Türkler bu dayatmaya karşı geldiğinde ise ‘Türkler devlete isyan etti’ şeklinde propaganda yapılacak, olaylar Kıbrıs’ın iç meselesi şeklinde dünya kamuoyuna sunulacaktı.²²⁷

²²⁶Abdulhaluk Çay, *Kıbrıs’ta Kanlı Noel-1963*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1989, s. 51-55.

Kıbrıs Cumhurbaşkanı olan Makarios 1963 Şubat ayında kurucu Londra ve Zürih antlaşmalarına aykırı olarak Kıbrıs Ulusal Ordusunun kurulduğunu ilan etti (Kıbrıs Ulusal Muhafızları Kipriaki Ethniki Frura). Yunan yazardan olan Solonos Gregordiades'e göre, Yunan yönetimi yeni kurulan orduyu silahlandırmak üzere 10.000 asker ve neredeyse 7000 Harp Okulu öğrencisini hemen Kıbrıs Adası'na yollamıştır. Bunlardan başka askerleri eğitmek amaçlı resmi görevi olmayan 300 subay da Kıbrıs'a gönderilmiştir.²²⁸

New York Times'a ait raporlar da bu bilgiyi doğrulamaktadır. Adı geçen raporlara göre Kıbrıs Adası'na Yunanistan'dan gönderilen yaklaşık 20.000 asker vardı. Yunan askerleri Ada'ya sıradan turist gibi gelerek İngiliz ve Türklerin onları tanımamaları sağlanmaya çalışılmıştır. Gerçi Türkler ve İngilizler bu gelen Yunanlılardan şüphelenip şikâyetle bulunmuşlar ama Rum yöneticiler ısrarla onların asker olmadığını savunmuştur. Bu inkâr edilen Yunan askerlerinin varlığı, Ada'daki gelişmelerde yakından rol oynamıştır.²²⁹

Bu arada Türklere saldırı hazırlıkları içerisinde olan Rumlar, Türk mahallelerine yakın yerlerdeki otellerin üst katlarını tutmuşlar ve o otellerin katlarına ağır makinalı silahlar yerleştirmişlerdir.²³⁰

10 Aralık 1963 tarihli *Devrim Gazetesi*'nin ana manşeti Makarios'un Anayasa değişikliğini konu edinmiş ve Rumların esas gayesinin Türkleri yönetimden uzaklaştırarak azınlık muamelesi yapmak olduğunu belirterek Rumların, Avrupa İnsan Hakları Beyannamesinde belirtilen maddelere aykırı şekilde hareket ettiklerini ifade etmiştir.²³¹

Başpiskopos Makarios liderliğindeki Rumlar 21 Aralık 1963 tarihinde Kıbrıs'ın tüm bölgelerinde Türkleri bir günde yok etmeyi ayrıntılarıyla belirlemiş oldukları Akritas Planı'nı²³² gerçekleştirmeye başlamak için saldırılara başlamışlardır. Rumların bu saldırıyla başlayan soykırım hareketi 8,5 ay sürmüş ve 10 Ağustos'ta Türkler ve Rumlar arasında bir ateşkesle son bulmuştur. Rumlar bu saldırıda amaçlarına tam manasıyla ulaşamamışlardır. Saldırıları sonrasında Türkler ortak yönetimden silah zoruyla uzaklaştırılmış, yerlerinden edilmiş, ekonomik sıkıntılarla baş etmek zorunda bırakılmıştır.

²²⁷Faruk Akın Emek, *1958-1974 Yılları Arasında Kıbrıs'ta Yerel Basında Rum Mezalimi*, s.13-15.

²²⁸S.R. Sonyel, *Settlers and Refugees in Cyprus*, Cyprus Turkish Association Publications:7, London 1991, p.25.

²²⁹New York Times'tan aktaran S.R. Sonyel, *Settlers and Refugees in Cyprus*, p.25.

²³⁰BCA, 30-10-0/643-942-94.

²³¹*Devrim*, 10 Aralık 1963.

²³²Pierre Oberling, *Bellapais'e Giden Yol*, s.64. Akritas Planı Türkleri bir günde yok etme planıydı. Öte yandan Yunan Genelkurmayı'ndaki bir belgede Kıbrıs Cumhuriyeti kurulduktan sonra Akritas isimli bir örgütün kurulduğu belirtiliyor. bkz Niyazi Kızılyürek, *Bir Hinç ve Şiddet Tarihi Kıbrıs'ta Statü Kavgası ve Etnik Çatışma*, s.286.

Rum tarafının gizli olarak hazırladıkları Akritas Planı ile Türklere karşı girişilecek faaliyetleri şöyle sıralanabilir:

- 1) Kıbrıs'ta var olan Türk liderlerini ortadan kaldırmak veya otoritelerini sarsmak,
- 2) TMT'nin var olan kuvveti ile ilgili istihbarat toplamak,
- 3) Kıbrıs Türklerinin birliğini bozarak parçalanmasını sağlamak için propaganda yapmak,
- 4) Kıbrıs Türk liderlerinin Türkiye ile olan iyi ilişkilerini bozmak,
- 5) EOKA Terör örgütünün yerine kurulmuş olan OPEK teşkilatında görevlendirmek amaçlı olarak Türkler içerisinde sempatican bulup, Türklere karşı faaliyet yapacak bir Türk Teşkilatı oluşturmak,
- 6) Bu Planı gerçekleştirmek için Türk-Rum dostluğunu dillendirmek.

Bu amaçla kurulan Rumların kurduğu Kıbrıs Milli Hürriyet Komitesi, Türklerin yaşadığı yerlerde ikilik çıkarmaya başlamıştır.²³³

Rumlar 21 Aralık Kanlı Noel soykırım saldırısına hazırlık yaparcasına, planladıkları saldırıları yapmak ve Türkleri de suçlu çıkarmak ve Rumları da Türklere karşı galeyana getirmek amaçlı bazı eylemleri ön saldırı olarak yapmışlardır. Bu amaçla 12 Ağustos Pazartesi günü Demokratik Birlik Partisi Başkanı olan Dr Derviş, Ethniki gazetesinde yayınladığı bir yazıda Londra ve Zürih antlaşmalarının lağvına dair yapılan açıklamaların artık gerçekleştirilmesi gerektiğine işaret etmekte ve şöyle demektedir:

“Eğer bu defa Makarios'un cesareti kırılmaz ve Amerikalılar ile Karamanlis'in ajanlarına boyun eğmezse Zürih ihanetini temizleyebilir. Fakat Makarios son dakikada vazifesini yapmayı reddederse o zaman halk yeni bir kurtuluş mücadelesinin liderliğini deruhte etmek üzere Grivas'ı Kıbrıs'a çağırarak hakkına sahip olacaktır.”²³⁴

EOKA terör örgütü militanı olan ve İngiliz askerleri ile Trodos Dağlarında girdiği bir çatışmada öldürülen Markos Drakos'un Baf Kapısındaki kendi isminde olan Meydandaki heykeline yerleştirilen bir bomba 4 Aralık 1963 Çarşamba günü patlatılmış, lakin heykel herhangi bir zarar görmemiştir. Rumlar bu saldırının Türkler tarafından yapıldığını söylese de Türk makamları böyle bir saldırı yapmadıklarını ifade etmiştir. Bunun üzerine Lefkoşa Mücahitler Cemiyeti isimli bir teşkilat açıklama yaparak “Barbar Türklere karşı savaşımaya

²³³Ulvi Keser, *Kıbrıs'ta Türk-Yunan Fırtınası (1940-1950-1960-1970)*, s.269.

²³⁴Akın, 12 Ağustos 1963.

hazır olduklarını” ilan etmişlerdir.²³⁵ Ertesi gün Heykel’e yapılan saldırıdan dolayı gösteri yapan bazı Rum öğrenciler “Enosis” diye bağırarak, “Kahrolsun Vandallar” yazılı pankart taşımışlardır.²³⁶

Öte yandan bu saldırı olayını Türklerin yaptığına dair herhangi bir emare bulunmamıştır. Hakikaten de Türklerin, Rumları galeyana getirecek böyle bir saldırıyı yapmak gibi stratejik bir hayata düşmeleri ihtimal dahilinde değildir. Türklerin uzun yıllardır Ada’da çok sıkıntılı zaman geçirmesi, silah ve teçhizat yönünden de sıkıntıları olması ve 1960 yılında kurulan Cumhuriyet’te paylarının da olması düşünüldüğünde, Türklerin bu saldırıyla Rumların kendilerine nasıl karşılık vereceklerini bilmeleri ve meselenin hassas olduğunun farkında olmamalarının ihtimal dışı olduğu sonucu elde edilmektedir. Nihai olarak Türklerin bu saldırıyla herhangi bir irtibatlarının varlığını düşündürecek bir kanıt yoktur.

Rumlar saldırılarına 7 Aralık günü Baf Kasabası’nda Türklere ait bir bar ve lokantaları kundaklayarak devam etmişlerdir.²³⁷ 9 Aralık günü ise; 50 yaşında olan Fehim Mustafa isimli bir Kıbrıslı Türk’e, Baf yolu üzerinde yürürken bir araba tarafından kasti olarak çarpılmış ve ezilerek öldürülmüştür.²³⁸

13 Aralık 1963 Devrim gazetesi ise; “Emniyeti sağlamakla görevli olan İçişleri Bakanı cemaatleri kışkırtıyor” başlığı ile okuyucuların karşısına çıkmıştır.²³⁹

14 Aralık 1963’te saat 18.20’de Mehmet Mahmut Kasab isimli Türk, Üç Şehitler (Goşşi) köyünde, kendi ne ait olan fırınında otururken tanınmayan bir araba ile ateş edilerek öldürülmüştür.²⁴⁰

21 Aralık 1963 günü Rumlar hazırlıklarını tamamlamış hale gelmişlerdi. 21 Aralık’ın ilk saatlerinde tüm Kıbrıs’ın huzurunu bir daha geri gelemeyecek şekilde ateş çemberine çevrilen saldırının fitilini ateşlemişlerdir. Tarihe Kanlı Noel olarak girecek saldırıların ilk saatlerinde orada bulunan ve bu olaylarla ilgili önemli bir kitap yazan gazeteci Harry Scott Gibbons o anda ilk saldırının yapıldığı yere yakındır. Çalışmasında kıvılcımı ateşleyen ilk saldırıyı şu şekilde ifade etmiştir:

“21 Aralık 1963 Cumartesi saat 02.10. içinde altısı erkek dördü kadın bulunan 10 Türk’ün bulunduğu iki otomobil, Lefkoşa’nın Türk bölgesinde bulunan evlerine gitmek üzere Rum bölgesinden geçiyordu. Kıbrıs’ın

²³⁵ Akın, 4 Aralık 1963.

²³⁶ Akın, 5 Aralık 1963.

²³⁷ Akın, 7 Aralık 1963

²³⁸ Akın, 9 Aralık 1963

²³⁹ Devrim, 3 Aralık 1963.

²⁴⁰ Akın, 16 Aralık 1963

kuzeyinde bulunan sahil kenti Girne'den akşam yemeğinden dönüyorlardı. Güzel bir yemek yemişlerdi, hayatlarından memnundular ve evlerine gelmek üzereydiler.

Türk bölgesine henüz girmişlerdi ki, öndeki arabanın farlarının aydınlattığı yolun ortasına aniden çıkan bir grup sivil silahlı Rum'un "Dur!" işareti yaptığını gördüler. Her iki araba da durdu. Silahlı Rumlar herkesin arabalarından dışarı çıkmasını emrettiler. Şaşkınlarını yenemeyen 10 Türk emre uydular. Bağırma ve gürültüye uyanan çevre evlerdeki Türkler, doluyorlardı.

Aynı anda, sanki gizli bir işaret verilmiş gibi ellerindeki Sterling otomatik silahların namlularını açık camlardan dışarı çıkarmış olan üniformalı Rum polisler ile dolu bir araç konvoyu ilk köşeden çıkarak, son sürat kalabalığa doğru gelmeye başladı. Türklerin arabalarını durdurmuş olan silahlı sivil Rumlar hızla arabaların yanlarından uzaklaştılar.

25 yaşında evli ve 3 çocuk babası Zeki Halil Karabük ile 12 yaşında bir kız çocuğunun annesi olan ve çekici bir güzelliğe sahip 32 yaşındaki dul Cemaliye Emir, ilk açılan otomatik silah ateşi ile delik deşik olmuşlardı...²⁴¹

Saldırıda ateşlenen silahların insanı ürperten sesi karmaşanın ayak sesi gibiydi. Olaylar şu şekilde devam etti:

"Olayı seyretmekte olan Türklerden üçü, vahşi ve gaddarca açılan bu ateş sonucu yaralanarak yere düştüler. Toplanmış olan kalabalık çığlıklar atarak panik içinde sağa sola kaçmaya başladılar. Silahlı Rum siviller çabucak arabalarına doluştular ve gecenin karanlığında süratle uzaklaştılar.

İlk silah sesleri tarihi surlarla çevrili eski şehirde yankılandığı anda, ben, birkaç yüz metre ileride bir lokantada yemekteydim. Bu ilk silah sesleri ile onları takip edecek olan silah seslerinin, bilahare tüm dünyada yankılanacağı ve duyulacağını o anda farkında değildim. Soykırım -Kıbrıs Türklerinin topyekûn imhası- başlamıştı."²⁴²

Cemaliye Emir ise; olaydan saatler sonrasında bile hayatta olmasına rağmen Rumların her şeye saldırmalarından dolayı yardım gelemediği için orada vefat etti.²⁴³ Türklere ateş açan ve sivil olan Türkleri sorgusuz sualsiz öldüren EOKA teröristi ise; Rum Polis Başmüfettişi Pandelis'tir.²⁴⁴

O saatten sonra saldırı haberi Kıbrıs Adası'nın tüm sahasına yayılmış, sivil olan Rumlar da Gibbons'un deyiimiyle "Türk Avı"na çıkmaya başlamışlardı. Saatler sabaha karşı 04.00'ü göstermesine rağmen sivil olan Rumlar ellerine geçirdikleri silahlarla ortaya çıkararak

²⁴¹Ulvi Keser, *Kızılây Belgeler Işığında Kıbrıs 1963-1974 1.cilt*, Türk Kızılayı, Ankara 2014, s.46; *Akın*, 22 Aralık 1963.

²⁴²Harry Scott Gibbons, *Kıbrıs'ta Soykırım*, s.3.

²⁴³Harry Scott Gibbons, *Kıbrıs'ta Soykırım*, s.12.

²⁴⁴Rauf R. Denktaş, *Rauf Denktaş'ın Hatıraları*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1996, s.296.

saldırlara başladılar. Olayları yakından takip eden gazeteci Gibbons’a göre “bu silahların nereden bulunduğu hiçbir zaman açıklanmamıştır”.²⁴⁵

Sivil olan Türklere karşı saldırıların başlamasından sonra Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Yardımcısı Dr. Fazıl Küçük ve Kıbrıs Cumhuriyeti Savunma Bakanı Osman Örek, saldırıları Rumlara şikâyet etmek için Baf Kapısında bulunan polis karakoluna gitmişler ve burada Rum polislerin ellerindeki silahların değiştiğini ve karakolun etrafına da bir savunma çekildiğini görmüşlerdir. Devlet dairelerinde görevli olan tüm Rumların da saldırıların olduğu gün işe gelmemiş olmaları ise bir başka bilinmezlikti.

Bu saldırıyı dönemin Cumhurbaşkanı Yardımcısı Dr. Fazıl Küçük o günkü durumu şöyle anlatmıştır:

“Akşam üzeri arabalarıyla gezmeye çıkan biri kadın, biri erkek iki soydaşımız, sokağa çıkma yasağı olmadığından geç vakit dönüyor ve Tahtakale’nin esas ana yolundan geçerek evlerine gidiyorlardı. Uzun bir mesafe de kalmamıştı kapılarına yaklaşmaya. Tam bu sırada ikisi polis üniformalı, biri sivil, silahlı üç Rum çıkıyor önlerine ve kendilerini durduruyor.

Zeki Karabülük aşağıya iniyor, hüviyet kartını araba sigortasını sürüş ehliyetini takdim ederken, Rum polisler bu kez de yeni bir iddiada bulunarak silah taşıyorsunuz, yoklayacağız diye tutturmuşlardı. Soydaşlarımız ise ‘Hayır, bizi burada yoklayamazsınız. Polis karakoluna gidelim, orada yoklamaya tâbi tutunuz, hem korkumuz da yok çünkü iddia ettiğiniz gibi silah taşımıyoruz.’ şeklinde yanıt veriyorlardı.

Devam eden tartışmalar, giderek şiddetleniyor ve uykuda olmayıp evlerinde, kapılarının önlerinde gönüllü nöbet tutan ve semti savunmaya kararlı soydaşlarımız da arabanın etrafında birikmeye başlıyordu. Kalabalık artarken vaka mahalline hâkim Olimpiyakos Kulübü damındaki silahlı Rum nöbetçiler verilecek işareti bekliyordu. Saat sabahın 02.00’sini gösteriyordu.

O sırada devriyede olan polis cipindeki yetkili Türk subayı, Rum kesimindeki Metaksas Meydanı’ndan geçerken merkezden telsizle gelen sesi şöyle saptıyordu:

‘Tahtakale’de Olimpiyakos Kulübü yanında Türklerle Rumlar arasında büyük bir kavga çıkmıştır. Acele oraya gidiniz, arkanızdan takviye gönderilecektir.’

Devriye ekibinden sorumlu Türk subay, mesajı alır almaz şoföre dönerek ‘En kestirme yollardan hemen Tahtakale’de bulunacağız. Tek yol, çift yol dinlemeden sür.’ direktifini veriyor hem gidiyor hem de aklından çok şeyler geçiriyordu. Çünkü arabadaki Rum polisler silahlıydı. Yorgacis (Rum İçişleri Bakanı)’in direktifleriyle Türk polislerin elinden birkaç gün önce silahları alınmıştı. Sorumlu Türk subay düşünüyor, yalnız kendisinde bir tabanca var... Bu sırada Türk olan şoföre yavaşça ‘Arabalardan aşağı atlar atlamaz gözünüz Rum polislerde olsun. Tabancalarını çıkarmaya teşebbüs eder etmez, kendilerini etkisiz hâle getiriniz.’ diye fısıldıyordu.

²⁴⁵Kıbrıs’ta sivillerin silah taşıması büyük suç sayılıyordu. Kıbrıs gazeteleri silah taşıyanların cezalandırdığı haberlerle doludur. Daha detaylı bilgi için bkz Akın, Bozkurt, Devrim, Halkın Sesi Gazeteleri.

Devriye ekibinde bulunan Rum polisler yüksek sesle birbirleriyle şakalaşıyorlar, Türk meslektaşlarını sinirlendirebilmek için ne gerekirse yapıyorlardı. O kadar ki asabı bozulan Türk şoför kendini kaybetmiş, kaldırımlara çıkıyor, iniyor bütün hızıyla bir an önce olay yerine gelmeye çalışıyordu. Türk polisi nereye gittiğini, ne yapacağını pekâlâ biliyordu. Polis cipi büyük bir felaketi önlemek için gidiyordu Tahtakale'ye.

İşin garibi, Tahtakale'de çıkan tartışmaları mahalle sakinlerinden başka kimse bilmezken, kimse telefon etmeye fırsat bulamazken, Baf Kapısı polisinin tam vaktinde Türk-Rum kavgası başladı' diye devriye ekibini haberdar etmesiydi. Bu da işlenecek cinayetin önceden hazırlanmış bir plan dâhilinde gerçekleştirildiğini ortaya koyuyordu."²⁴⁶

Bu saldırılardan sonra Dr. Fazıl Küçük yanında diğer Türk liderlerle beraber Kıbrıs Cumhurbaşkanı olan Başpiskopos Makarios ile yaptıkları görüşmelerini ise şöyle anlatır:

"...İçeri giriyoruz. Perde açılmış, oyun başlamıştı. Ün yapmış aktörün sahnedeki sanatını seyrediyorduk. Makarios, 'Allah Allah ne oluyor, nedir bu işler? Görüyorsunuz ya sizinkiler neler yapıyor. Yorgacis ve Polis Komutanı Hassabis'ten her şeyi öğrendim. Raporlar aldım. Polisi görevden men edecek kadar cüret eden, üstelik polise silah çeken Türkler, iki toplumu birbirine düşürüyor.' diyordu.

Sözlerini bitirmeden hemen müdahale ettim. Vaka mahalline gidip gitmediğini sordum. 'Gitmedim, ama her şeyi öğrendim.' dedi. Olup bitenleri yerinde görmeden polisin raporuna nasıl inanabilirsiniz? Bir katilin katil olduğunu kabul ettiği hiç görüldü mü?' diye sordum. Yanımdaki Bakan arkadaşlar da hep birlikte hücumla geçer geçmez Makarios yelkenleri indirmişti."²⁴⁷

21 Aralık günü içerisinde Lefkoşa Türk Lisesi bahçesinde top oynayan Türk öğrencilerine Rum polisler tarafından ateş edilmiş ve 2 çocuk yaralanmıştır. Dr. Fazıl Küçük ve Makarios toplantı yaparken Lakadamyia bölgesinde okuldan evlerine giden çocukların servis araçlarına Rumlar ateş açmış ve 5-7 yaşındaki 8 Türk çocuğundan birinin sırtına kurşun isabet ederek ölmüştür. Arabaya 10 mermi isabet etmiştir.²⁴⁸ Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda bulunan Doktor Fazıl Küçük olaydan haberdar olarak Makarios ile birlikte olayın vuku bulunduğu yere doğru yola çıkmışlardır. Bu toplantının ardından Kıbrıs Cumhurbaşkanı Makarios, Kıbrıs Cumhuriyeti ilan edildiğinde kabul edilen Garanti Antlaşmasını tek taraflı olarak feshettiğini, Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nı tek taraflı olarak ve istediği şekilde değiştireceğini dünya kamuoyuna ilan etmiştir.²⁴⁹

Saldırıların başlamasından önce Grivas'ın Kıbrıs'a dönmüş olması, saldırıyı yapanların polis değil de EOKA terör örgütü militanlarının yaptıklarının delili sayılmalıdır. Zaten görgü tanıkları, saldırılarda yer alanların arasında EOKA terör örgütü militanlarının

²⁴⁶Vehbi Zeki Serter, *Kıbrıs'ta Rum-Yunan Saldırıları ve Enosis*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara 2008, s.182-184.

²⁴⁷Vehbi Zeki Serter, *Kıbrıs'ta Rum-Yunan Saldırıları ve Enosis*, s.185.

²⁴⁸Akın, 22 Aralık 1963.

²⁴⁹Harry Scott Gibbons, *Kıbrıs'ta Soykırım*, s.15.

olduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte Kıbrıs Rum Polislerinin Türk Mahallelerinde kimlik sorma yetkisi de bulunmuyordu, ki görgü tanıkları kimlik soran Rumlar arasında sivil giyimliler olduğunu da ifade etmişlerdir. Bunlar saldırıların bilinçli olarak yapıldığını göstermektedir.

21 Aralık Cumartesi günü saat 11.00'da Kıbrıs Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu toplanmıştır. Cumhurbaşkanı Makarios konuşmasında her iki toplumun da birbirlerine güven duymamasından, Polis Teşkilatı içerisindeki Rumlar ve Türklerin bazı yeraltı örgütlere üye olmasından bahsederek olayların daha da aşırya kaçacağını düşündüğünü söylemiştir. İlginç olan ise; bu ifadelerin sahibi olan Makarios'un, bizzat Akritas Planı'nın düğmesine basarak Türkleri tamamen yok etmenin emrini vermiş olmasıdır.

Kıbrıs'taki basın yayını elinde tutan Rum tarafı, "Türklerin devlete isyan ettiğini, Rumların ise bu isyana karşı bastırma girişimlerine girdiğini, Kıbrıs Devleti'nin birliğini sağlamayı amaçladıklarını" dünya kamuoyuna bildirmeye başlamışlardır. Fakat bunun gerçek olmadığı, hakikatin çok farklı olduğu kısa bir süre sonra anlaşılmıştır. Rumlar, bilerek, isteyerek Türkleri yok etmeye çalışmışlar ve 1964 yılına mutlu olarak girmeyi, Türklerden kurtulmuş olarak ve Kıbrıs'ın tamamen kendilerinin olacaklarını planlamışlardır.²⁵⁰

23 Aralık 1963 günü Matyat isimli köye yaklaşık tamamı silahlı 1000'e yakın Rum askeri ve EOKA militanı köye baskın yapmışlardır. Köye girdikten sonra Türklerin yaşadıkları yerlere giderek sağa sola ateş etmeye başlamışlardır. İlk kurşun sıkmalarda 3 Türk yaralanmıştır. Türklerin evlerine zorla girmiş haldeki Rumlar, Türkleri tekmeleyerek evlerinden çıkarmış, lanetler okuyarak sürüklemişlerdir. Türklerin evlerine giren Rumlar, daha sonra evleri yakmaya başlamışlardır. Bu esnada Türklerin hepsi sokaklara çoğu çıplak halde ve diğerleri ise gecelikleriyle çıkarılmıştır.²⁵¹

7 Aralık 1963'ten 21 Aralık 1963 tarihine kadar Rumlar tarafından yapılan saldırılarda Roma Statü'sünün belirlediği soykırım maddelerinin pek çoğunu Rumlar ihlal etmiştir. Akritas Planı çerçevesinde hareket eden Rum saldırganlar, Planın içeriğinin soykırım suçu olan maddelerini gerçekleştirirken Kıbrıs'ta Nazileri aratmayacak şekilde hareket ederek Kıbrıslı Türklere 1974 tarihine kadar sürecektir acıları yaşatmışlardır. Türklere saldırmak için Rum halkının psikolojik olarak hazırlanması amacıyla, kendilerinin planladığı aşkar olan, Rumlar için önemli bir heykele bomba koyma girişimi ile başladıkları faaliyetlerini 21 Aralık

²⁵⁰Harry Scott Gibbons, *Kıbrıs'ta Soykırım*, s.13.

²⁵¹Harry Scott Gibbons, *Kıbrıs'ta Soykırım*, s.77.

1963 gecesi, ortada hiç sebep yokken başlatmışlardır. Türk semtine hâkim noktadaki otellerin önceden kiralanıp, ağır silahların otel odalarına yerleştirilmesi, 21 Aralık günü tek bir Rum'un çalıştıkları devlet dairelerine gitmemesi, güvenlik kuvvetleri içerisinde olan Türklerin elinden silahların toplatılması ve Rumlara makineli silahların verilmesi tüm bu hazırlıkların bir plan çerçevesinde olduğunu ispatlayan unsurlardır. Türklere saldıranlar arasında sivil Rumların olması da bu konuda dikkat çekici olması gereken nokta olarak karşımıza çıkmaktadır. Rumların tamamının olmasa da önemli bir kısmının Türklere karşı soykırıma onay verdiği, vermeyenlerin ise; EOKA terör örgütünün ölüm tehditlerinden dolayı seslerini çıkaramadıkları da anlaşılan bir durumdur.

Rumların 1974 tarihinde kadar sürecek olan soykırım saldırılarının ilki olan 1963'teki bu saldırıları, Soykırımın Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesinde yer alan, Soykırım suçunun tanımlandığı 2.maddesindeki "Soykırımı Oluşturan Eylemler" başlığı altındaki "millî, etnik, ırkî veya dinî bir grubu kısmen veya tamamen ortadan kaldırmaya yönelik olarak yapılan eylemlerin", "a) Grup üyelerinin öldürülmesi, b) Grup mensuplarında ciddi bedenî ve zihnî zarara sebep olma ve c) Grubun fizikî varlığını kısmen veya tamamen ortadan kaldırmaya yönelik olarak kasten yaşam şartlarını değiştirme" bentlerine uyduğu için Rumlar 21 Aralık 1963 tarihindeki saldırılarında, BM'nin 1948 tarihinde kabul ettiği Soykırımın Önlenmesi ve Cezalandırılması kararına göre soykırım suçu işlemişlerdir.

1.1.2. Kumsal Soykırımı 24 Aralık 1963

23 Aralık 1963 tarihinde Kıbrıs Cumhurbaşkanı Başpiskopos Makarios ile Cumhurbaşkanı Yardımcısı Dr. Fazıl Küçük arasında bir ateşkese varılmıştır. Lakin ateşkesin devam ettiği 24 Aralık gecesi Kumsal bölgesine Terezepulos kod ismini kullanan Yunan subayı liderliğinde 150'den fazla tam teçhizatlı Rum EOKA militanı gelmiştir. Buranın korunmasız bir bölge olduğunu dönme bir Ermeni'den öğrenen Rum EOKA militanları, Yunan komutanın idaresinde insanlık tarihine kara leke olarak giren Banyo Soykırımı'nı yapmışlardır.

Kıbrıs Türk Alay Komutanlığı'nda görev yapan Elazığlı Binbaşı Nihat İlhan burada İrfan Bey Sokak, 2 Numara'da oturmaktadır. Nihat Bey görevdeyken, eşi Mürivet İlhan hanımefendi, 3 çocukları olan 6 yaşındaki Murat, 5 yaşındaki Kutsi ve 10 aylık bebek olan Hakan olay günü evde oturuyorlardı. Rum asker ve teröristlerin geldiklerini duyunca, evin banyosunda küvet içerisinde saklanmaya gitmişler; ama Yunan komutasındaki Rum vahşileri

tarafından o küvet içerisinde canice katledilmişlerdir. Soykırımın gelişimi Binbaşı'nın ev sahibi tarafından şöyle anlatılmıştır:

"24 Aralık 1963 akşamı eşim Feride ile ben Dr. İLHAN'ın evine misafirlğe gitmiştik. Komşularımızdan Moralı Ayşe Hanım, kızı ve Ayşe hanımın kız kardeşi Növber de bizimle beraberdi. Hepimiz yemek yediğimiz bir sırada, evin üzerine Pedios Deresi (Kanlıdere) tarafından gelen mermiler yağmur gibi yağmaya başladı. Oturmakta olduğumuz yemek odasının tehlikeli olabileceğini düşünerek, hepimiz daha salim olacağına inandığımız banyo ve tuvalet odalarına kaçtık. Toplam 9 kişi idik. Eşim hariç hepimiz banyo odasına sığındık. Eşim tuvalete girdi. Korku ile bekledik. Dr. Binbaşının eşi Mürüvvet İLHAN çocuklarını kolları arasına alarak banyo odasında durmakta idi. Ansızın büyük bir gürültü ile ön kapının kırılarak açıldığını duyduk. Rumlar içeriye girmişlerdi ve evin her tarafına kurşun sıkıyorlardı. Bu arada Rumca konuşan birilerinin 'Taksim isterseniz ha.' dediğini duydum ve mermiler banyo odası içinde uçmaya başladı. Bayan İLHAN ve 3 çocuğu banyo odasının içine düştüler. Vurulmuşlardı. Bu anda banyo odasına giren Rumlar, silahlarını yeniden bizim üzerimize boşalttılar. Ben Binbaşının çocuklarının birinin inlediğini duydum, sonra bayılmışım.

Birkaç saat sonra kendime geldiğimde, Bayan İLHAN ile 3 çocuğunun ölü olarak küvetin içinde yattıklarını gördüm. Ben ve banyo odasında bulunan komşularımız ağır surette yaralanmıştık. Fakat acaba eşime ne olmuştu?

Ben daha sonra hatırladım ve tuvalete koştum ve eşimin cesedini kapı eşiğinde gördüm. O, gaddarca katledilmişti. Kurşun sesleri arasında sokakta dolaşırken "İmdat, İmdat, bizi kurtaracak biri yok mu" diye bağırın sesler duydum. Korktum. Eğer Rumlar geri gelir ve benim ölmediğimi görürlerse beni de öldüreceklerinden korktum. Böylece yatak odasına koştuk ve yatağın altına saklandım. Bir saat geçti. Hâlâ daha silah sesleri duyuyordum. Ağzım kurumuştı. Yatağın altından çıktım ve biraz su içtim. Daha sonra cebime biraz şekerleme koydum ve yeniden banyo odasına gittim. Orada hepsi de yaralı olan Bayan Ayşe, kızı ve bayan Növber'e şeker ikram ettim. Sabahın saat 05.00'ine kadar banyo odasında bekledik. Asla sabah olmayacağını zannediyordum. Hepimiz yaralı idik ve hastaneye götürülmemiz gerekiyordu. Neticede yürüyebildiğimiz için Bayan Növber'le ben, bir yardım buluruz ümidi ile sokağa çıktık ve Köşklüçiftlik'e kadar gittik. Orada bazı kimselere rastladık ve onlar bizi hastaneye götürüp ameliyat edilmemizi sağladılar. Ben kendime gelince, evde daha başka yaralılar da bulunduğunu söyledim ve ilgililer eve giderek Bayan Ayşe ile kızını hastaneye getirdiler. Hastanede 3 gün kaldıktan sonra daha fazla tedavi için uçakla Ankara'ya gönderildim. Ben orada 4 ay tedavi gördüm, ancak hâlâ kolumu kullanamam. Geri Kıbrıs'a dönüşümde havaalanında Rumlar beni tutukladılar. Yukarıda bütün anlattıklarımı tutukluluk sürem esnasında Rumlara da söyledim. Sonra beni serbest bıraktılar."²⁵²

Bazı yabancı gazeteciler ise olayla ilgili şunları yazarlar:

Daily Harold Gazetesi Muhabiri:

²⁵²Mehmet Zeki Gökhan, *Kıbrıs'ta Rum Katliamları*, s.81-82.

“Kuşatılmış Türk tarafını dolaşmama izin verilmişti. Bir evde boğularak öldürülen ve bir banyoya atılan 3 çocuğun cesetlerini gördüm. Çocukların anneleri başka bir odada vurularak öldürülmüştü. Bir Türk bana acı bir ifadeyle, bunu Rumlar yaptı dedi.”²⁵³

Daily Mail Gazetesi Muhabiri:

“Kumsal bölgesine gittiğimde kırık cam parçaları üzerinden yürüyerek, bahçesinde portakal ağaçları olan yeşil beyaz bir eve girdim. Bu evin banyo odası sanki mezbahaymış gibi kanlar içindeydi. Küvette birbirine sarılmış olarak öldürülen kanlar içinde üç çocuğuyla bir kadın vardı. Rehberim bu üç çocuğun ve kadının seçkin bir Türk’ün ailesi olduğunu ve Rumlar tarafından öldürüldüğünü söyledi... Türk tarafında nereye baktıysam her yerde savaştan çıkmış kasaba olduğunu yansıtan trajik işaretler vardı.”²⁵⁴

Daily Telgraph Gazetesi Muhabiri:

“Bugün son beş gündür 2.000-3.000 kişinin muhasara altında tutulduğu Lefkoşa’nın Türk kesimine gittik. Oraya giden ilk batılı gazetecilerdik ve gördüğümüz manzara tanımlanamayacak kadar korkunçtu. Kumsal’da İrfan Bey Sokak 2 No’lu eve girdik. Evin içi kırık cam parçalarıyla doluydu ve bir çocuk bisikleti köşeye atılmıştı. Banyo odasında bir grup balmumu heykele benzeyen, üstlerinde katledilmiş anneleri bulunan üç çocuk vardı. Onun yanındaki bir odada ise başından vurulmuş bir kadın cesedi gördük. Bize bu evin bir Türk Binbaşısına ait olduğu ve ailesinin olaylar sırasında saldırganlar tarafından öldürüldüğü söylendi.”

Morning Post Gazetesi Muhabiri ise;

“Bir banyo küvetinde bir anne ve üç küçük çocuğunun cesetlerini gördüm. Tek suçları babalarının bir Türk subayı olmasıydı.”²⁵⁵

Diyerek verdi haberi okuyucularına.

Binbaşı Nihat İlhan, ailesinin canavarca hislerle öldürüldüğünü 28 Aralık günü, evlerine her gün ekmek, süt getiren çoban Hüseyin’den öğrenir. Ailesinin ilk başta Rumlar tarafından kaçırıldığını düşünen İlhan, daha sonra hakikati anlar. O esnada Rum bir kadınla kocasını getirirler. İntikam alması için teklifte bulunan bazı kişilere bunu yapmayacağını söyler.²⁵⁶

Kumsal bölgesinde yapılan bu soykırım hareketi, Makarios ve Fazıl Küçük arasında yapılan ateşkes anlaşmasından sonra yapılmıştır. Yani bu soykırım, bir ateşkes hali devam ederken gerçekleştirilmiştir. Kumsal bölgesine giren tam teçhizatlı Rumlar, sokaklarda yürürken Türklerin evlerine saldırı yapmışlar, evlere girdiklerinde tamamen sivil ve

²⁵³Handan Berber, *Ege Bölgesi Yerel Basınında 1963-1967 Kıbrıs Olayları*, s.70.

²⁵⁴Handan Berber, *Ege Bölgesi Yerel Basınında 1963-1967 Kıbrıs Olayları*, s.70.

²⁵⁵Ulvi Keser, *Kıbrıs’ta Türk-Yunan Fırtınası (1940-1950-1960-1970)*, s.293; Handan Berber, *Ege Bölgesi Yerel Basınında 1963-1967 Kıbrıs Olayları*, s.70.

²⁵⁶Ulvi Keser, *Kıbrıs’ta Türk-Yunan Fırtınası (1940-1950-1960-1970)*, s.295-296.

korumasız olan Türklere karşı ve sadece Türk oldukları için sorgusuz sualsiz olarak silahlarındaki mermileri boşaltarak öldürmüşlerdir. Bu saldırılar soykırım suçunu oluşturan “a) Mağdur veya mağdurların belirli bir milli, etnik, ırksal ve dini bir gruba ait olması, b) Failin bu milli, etnik, ırki ve dinsel grubu kısmen veya tamamen yok etme kastını taşıması, c) Bu davranışın, o gruba yöneltilmiş benzer hareketlerden oluşan belirgin bir davranışlar bütünü bağlamında işlenmesi ya da hareketin bizzat kendisinin böyle bir yıkıma yol açabilmesi” unsurları içerisinde yer aldığından dolayı Uluslararası Suçlar içerisinde yer alan soykırım suçudur.

1.1.3 Ayvasıl Soykırımı 24 Aralık 1963

Ayvasıl, içerisinde 120 Türk’ün olduğu karma bir köydü. Kumsal semtinde soykırım suçu işlenirken aynı zamanda Ayvasıl’da da Roma Statü’sünde belirlenen soykırım suçu maddelerini ihlal eden saldırılarla soykırım suçu işleniyordu.

Lefkoşa yönünden Ayvasıl’a gelen arabalarından ve kamyonlarından inen Rum terörist militanları rastgele silah sıkmaya başladılar. Evlerin kapılarını kırıp içerideki insanları sürükleyerek dışarı çıkardılar. Kimilerini ise evlere girer girmez silahla tarayarak öldürüyorlardı. 70 yaşında yaşlı bir Türk seslere çıktığında Rumlar çocuklarını dışarıya yollamalarını istemiş ve o an 19,17 yaşlarındaki erkek çocukları ve 10 kız torununu evlerinin önünde duvarda sıraya dizip makineli tüfeklerle öldürdüler. Bunu 70 yaşındaki Türk’ün gözleri önünde yaptılar. Rumlar başka bir eve girmişler evin erkeğini arkadan bağlamışlar, evi talan ettikten sonra adamın kafasına bir kurşun sıkarak öldürdüler. Daha önceden de boşaltılan evleri yakarak, yağmalayan Rumlar o gece Ayvasıl’da yaşayan Türkleri, genç, yaşlı, kadın, erkek ve bebek demeden öldürmüşler ve açtıkları çukura topluca gömmüşlerdir.²⁵⁷ Türkiye’de tedaviye gelen bir köylü Rumların üzerlerini ararken makineli tüfekle birden herkesi taradıklarını söylemiştir.²⁵⁸

13 Ocak 1964 günü Ayvasıl’da yapılan kazılarda Türklerin çürümüş cesetleri meydana çıkarıldı Sayıları 30 olarak tahmin edilen bu cesetlerin çoğunun kimliklerini teşhis imkân dahilinde değildi ve ateşkesten sonra öldürüldüler.²⁵⁹ Ayvasıl’da yapılan soykırımda öldürülmüş olanların gömüldükleri toplu çukurun açılmasına İngiliz askerleri ve ST John Ambulans Teşkilatı Temsilcileri ile Türk doktorlar da katılmışlardır. Kazının yapılmasında bulunan yerli ve yabancı basından ise toplam 20 gazeteci vardı. Toplu çukurdan çıkarılan

²⁵⁷Harry Scott Gibbons, *Kıbrıs’ta Soykırım*, s.138-139.

²⁵⁸*Milliyet*, 30 Aralık 1963.

²⁵⁹*Bozkurt*, 13 Ocak 1964.

Türklerin bazıları oturur durumda, kimisi de vücutlarının halka şeklinde bağlanmış olarak çıkarılmıştır. Cesetlerin gömülme şekli, bazılarının önce öldürüldükleri, bazılarının ise öldürülenleri atmak için çukur açıldıktan sonra, tamamen giyinik şekilde ve kafalarından vuruldukları anlaşılmıştır. Her çukurda en az 4 ceset vardı.²⁶⁰

Yakın köylere göçemeyen Türkler Ayvasıl'da insanlık dışı muamelelerle öldürülmeye devam edilmişlerdir. Yakın olan Şillura ve Ayvasıl'da öldürülen bu Türklerin cesetleri 'lılar tarafından tarlalara atılmıştır. Bu saldırılarda 2 aylık bebekler dahi öldürülmüştür.²⁶¹

Bozkurt Gazetesi Ayvasıl Soykırımını şu şekilde vermişti:

"En katı yüreklerin tahammül edemeyeceği bir manzara. Elleri, kolları bağlı otururken ve bazıları da elleri önünden ayaklarına bağlı olarak vurulan ve yine aynı şekilde gömülen kardeşlerimizin cesetleri birer birer dışarıya çıkarılıyordu. Rum vahşetinin barbarlığının örneği karşımıza serilmişti. Ayaklarında çizmeleri, ayakkabıları olduğu halde şehit edilen kardeşlerimiz açılan kuyulara toplu halde konmuşlar ve yerlerinin belli olmaması için de üzerinden silindire geçmiştirler."²⁶²

Ayvasıl Soykırımı hakkında Purcell'in ifadeleri ise şöyledir:

"Kumsal'dakinden daha da kötü bir katliam, Lefkoşa'nın kuzeybatısındaki Ayvasıl Köyü'nde yer aldı. Orada, 13 Ocak 1964'te toprağa gömülü 21 Türk'ün cesedi meydana çıkarıldı. Bunların bazıları öldürülmeden önce çok acı verici şekilde birbirine bağlanmıştı. Bir tanesinin, dizlerinde patlatılan bir bomba ile vücudu parçalanmıştı. 14 kişinin cesetleri çıkarılırken İngiliz askerleri ve St. John's Ambulans Cemiyeti görevlisi Bayan Irene Checkley de orada hazır bulunmaktaydı. Geriye kalan cesetler de biraz sonra gün ışığına çıkarıldı. En az 14 gazeteci bu olayın filmini ve fotoğraflarını çekmek ve gerçekleri kayda geçirmek için oradaydı. Öldürülenler arasında, babasının gözleri önünde ve diğer iki erkek kardeşiyle birlikte kurşuna dizilen 10 yaşındaki bir kız çocuğunun cesedi de vardı."²⁶³

Ayvasıl'da yapılan saldırılar da Kumsal'daki saldırılar gibi ateşkesin olduğu bir zamanda yapılmıştır. Rumlar gözü dönmüş bir şekilde Türk köylerine saldırarak orada bulunan insanları sadece etnik kimlikleri Türk oldukları için, onlara Orta Çağ aratmayacak şekilde davranmışlardır. 21 Türk'ün öldürülme şekilleri bakımından ve öldürülmeden önce işkence edilmesinin anlaşılmasından Rumlar sadece soykırım suçu değil hem insanlığa karşı suç hem de savaş suçu işlemişlerdir. Sivillere yapılan saldırılar, planlı bir şekilde yapıldığından, Türkleri yok etme amaçlı işlenen cinayetlerden sonrasında toprağa gömülmeleri tam manasıyla soykırım suçudur.

²⁶⁰Vehbi Zeki Serter, *Kıbrıs'ta Rum-Yunan Saldırıları ve Enosis*, s.212.

²⁶¹Bozkurt, 5 Ocak 1964.

²⁶²Bozkurt, 14 Ocak 1964.

²⁶³Turgay Bülent Göktürk, *Türkiye'nin 1974 Öncesi Kıbrıs Politikası, Vizyonu ve Uygulamaları*, Güneş Yayıncılık, Gazimagusa 2014, s.185

1.1.4.Rum Doktorların Yaralı Türkleri Öldürmesi 23 Aralık 1963

Rumlar arasında Türklerin yok edilmesi için mücadele eden sadece asker, polis, din adamı ve siviller değil aynı zamanda doktorlar da vardı. Türklere karşı işlenilen suçlardan biri de Türk Hastahanesindeki hastaların, Rum doktorlar tarafından öldürülmesidir. The Guardian Gazetesi'nde yayınlanan bir raporda “23 Aralık 1963 günü, Lefkoşe Devlet Hastanesi'ndeki 25 Türk hasta birdenbire yataklarından kaybolmuşlardır.” yazılmış, İngiliz istihbarat subaylarından birinin bu kaybolma hadisesi ile ilgili yaptığı araştırmadan çıkan sonuç ise tam bir soykırım suçunu oluşturmuştur. Rapora göre Hastahane çalışan Rum doktorların Türk hastaları yatarken gırtlaklarından keserek öldürmeleri sonucu ve cesetlerin bir kamyonu yüklenip, hastahanesinin bulunduğu alandan kuzeyde bir yerde çiftliğe götürülerek, orada makinelerle parçalanarak toprağa gömülmüş olduğudur.²⁶⁴

Rum doktorların bu vahşiliğini, Kıbrıs Türk hekimler Birliği yönetim kurulu Dünya Sağlık Örgütü ve Türkiye Etibba Odalarına gönderdikleri mektupta hastahane yaralı bulunan Türklerin öldürülmesini protesto ederek şikâyetle bulunmuşlardır.²⁶⁵

Rum doktorların, Rumların saldırıları sonrası yaralı halde gelen ve hastahane tedavi edilen tamamı sivil olan Türkleri ettikleri Hipokrat yemine aykırı bir şekilde öldürmeleri maalesef tıp tarihine geçen acı ve yüz karartıcı bir olaydır. Görevleri hastaları tedavi etmek olan doktorlar ister çatışmada yaralanmış olsun ister olmasın kim olursa olsun tedavi etmek zorundadırlar. Çünkü yaşam hakkı Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşmenin 2. Maddesinde belirtildiği üzere kutsaldır. Madde şöyledir:

“1. Herkesin yaşam hakkı yasayla korunur. Yasanın ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın infaz edilmesi dışında, hiç kimsenin yaşamına kasten son verilemez. 2. Ölüm, aşağıdaki durumlardan birinde mutlak zorunlu olanı aşmayacak bir güç kullanımı sonucunda meydana gelmişse, bu maddenin ihlaline neden olmuş sayılmaz: a) Bir kimsenin yasa dışı şiddete karşı korunmasının sağlanması; b) Bir kimsenin usulüne uygun olarak yakalanmasını gerçekleştirme veya usulüne uygun olarak tutulu bulunan bir kişinin kaçmasını önleme; c) Bir ayaklanma veya isyanın yasaya uygun olarak bastırılması.”²⁶⁶

Bu maddelerde belirtilen hususların da belirttiği üzere Rum Doktorlar insanın en doğal hakkı olan yaşama hakkını tamamı sivil olan Türk hastaları vahşi şekilde öldürerek ihlal etmişlerdir. Bu hakların varlığı Roma Statüsünde de bellidir. Rum doktorların bu saldırıları,

²⁶⁴Pierre Oberling, *Bellapais'e Giden Yol*, (çeviren Mehmet Erdoğan), s. 7.

²⁶⁵Bozkurt, 10 Ocak 1964.

²⁶⁶https://www.anayasa.gov.tr/media/3542/aihs_tr.pdf (03.06.2020)

Rumların Türkleri, Akritas Planı'nda belirtilen yok etmek amacı ile yaptıkları saldırıların olduğu bir dönemde işlemesi, soykırım saldırılarına iştirak ettiklerine işaret etmektedir. Rum doktorlar tamamı sivil olan hastalara saldırarak Roma Statü'sünün 6. Maddesindeki Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesinde belirlenen;

“a. Grup üyelerinin öldürülmesi,

b. Grup mensuplarında ciddî bedenî ve zihnî zarara sebep olma” Maddelerinin ihlali olarak ve soykırım suçunu oluşturan unsurlarından;

“a) Mağdur veya mağdurların belirli bir milli, etnik, ırksal ve dini bir gruba ait olması

b) Failin bu milli, etnik, ırki ve dinsel grubu kısmen veya tamamen yok etme kastını taşıması

c) Bu davranışın, o gruba yöneltilmiş benzer hareketlerden oluşan belirgin bir davranışlar bütünü bağlamında işlenmesi ya da hareketin bizzat kendisinin böyle bir yıkıma yol açabilmesi” unsurlarının da ihlal edilmesinden dolayı bu suç Uluslararası ceza mahkemesinin yargılama yetkisi içerisinde olan Soykırım suçu kapsamında bir suçtur.

1.1.5 Küçük Kaymaklı Soykırımı 23-24 Aralık 1963

Kıbrıs'ın 1960 tarihli yaptıkları nüfus sayımında Küçük Kaymaklı'nın nüfusunu 5126 Türk ve 1133 Rum oluşturuyordu. Rumlar açısından Türklerin çoğunlukta olduğu bu bölgeye saldırımları Akritas Planının gerçekleştirilmesi bakımından zorunlu bir harekettir. Nitekim 'nın acımasız liderlerinden Nikos Sampson komutasındaki Rumlar ve Ada'da bulunan Yunan Alayı'ndan askerler ile Küçük Kaymaklı'nın etrafını çevirerek kuşatma altına almışlardır.²⁶⁷

2 Ocak günkü gazetelerde, Küçük Kaymaklı'daki soykırımın detayları veriliyordu. Haberde “100 yaşındaki köy imamı Hüseyin İğneci ve 17 yaşındaki kötürüm oğlu kafaları kesilerek öldürüldü. Cesetleri İngiliz askerleri bulup getirmişti Küçük Kaymaklı'daki Türklerin 30 evi yakılmış ve evleri %90'ı yağmalanmış 1 Ocakta Küçük Kaymaklı'daki 5 ev ve Çağlayan'daki 3 ev yakılıp yağmalanmış durumda” denilerek durumunun vahameti açıklanıyordu.²⁶⁸ Aynı gazetenin 3 Ocak günkü manşetinde ise; Küçük Kaymaklı'daki katliamla ilgili, “Yakılarak yıkılan Türk evlerinin enkazı altında yanmış iki ceset bulunduğunu, Daily Telegraph gazetesinin Kıbrıs'taki son olaylarla ilgili olarak verdiği haberinde “Kıbrıslı Rumlar Türk azınlığı ezmeğe yönelirse zannetmesinler ki İngiliz askeri

²⁶⁷Ahmet Gülen, *İnönü Hükümetleri'nin Kıbrıs Politikası (1961-1965)*, Berikan Yayınevi, Ankara 2016, s.78.

²⁶⁸Bozkurt, 2 Ocak 1964.

askerlerinin adada oluşu kendilerini Türkiye'nin müdahalesine karşı koruyabilir" yazdığı belirtilmiştir.²⁶⁹

Rumlar, Küçük Kaymaklı'daki 23 Aralık gecesi saldırıya geçerek, 92 Türkü öldürmüşler, 475 kişiyi yaralamışlardır. Bu saldırıdan sonra çok sayıda Türk'ün akıbetinden haber alınamamıştır.²⁷⁰

Çatışmalarda 2 Yunan askerinin öldürülmesi sonrasında Türkiye Dışişleri Bakanlığı İngiliz Büyükelçiliğine durumun ne kadar hassas olduğunu bildirmiştir. Nikos Sappmpson Elefheria Gazetesinde yayınlanmasına izin verdiği anılarında Yunan Genelkurmayı'nın Küçük Kaymaklı'daki rolünü" Yunanlıların Balkan Savaşlarından sonra Türklere karşı elde ettikleri tek zafer Küçük Kaymaklı'da kazanılmıştır" diyerek belirtmiştir.²⁷¹ Küçük Kaymaklı'daki saldırılarda Yunan Subaylarının ve Yunan teçhizatının kullandığına dair kanıtlar vardır.

Halkın Sesi bu katliamla ilgili Rauf Denктаş'ın verdiği beyanata yer verir:

"Türk ölü sayısının 71 ve yaralı sayısının 450'den fazla olduğunu, Türklere karşı girişilen tecavüz hareketi karşısında birçok Türk köylerine Rumlar tarafından hücum edildiğini ve bu arada tecavüze uğrayan köyler arasında bulunan Denya, Ayvasıl, Şillura köyleri Türk halkının akıbetinin henüz meçhul olduğunu belirtmiştir."²⁷²

Giorgio Bocca 14 Ocak 1964 tarihinde durumu şöyle anlatmaktaydı:

"Şu anda Türklerin köylerinden göçlerine şahit oluyoruz. Rum terörü acımasız. Binlerce kişi evlerini, topraklarını, sürülerini terk ediyor. Bu sefer Helenlik laflarının ve Plato'nAun bütününün bu barbarca ve kudurmuş davranışları gizlemesi imkânsız. Türk köylerinde akşamüstü saat dörtte sokağa çıkma yasağı yürürlüğe giriyor. Tehditler, silah sesleri ve kundakçılık girişimleri karanlık basar basmaz başlıyor. Ne kadın ne de çocuğun gözetildiği Noel katliamından sonra herhangi bir mukavemet imkânsız görünüyor."²⁷³

Rumların bu saldırıları esnasında bölgede olan Harry Scott Gibbons ise, Küçükkaymaklı'da yaşananlar için;

"Eğer Küçük Kaymaklı'dan yapılan göçün filmi çekilebilseydi, 30 yıl sonra Yugoslavya Sırplarının, savunmasız ve masum komşuları ve arkadaşları olan, vatandaşları Bosnalı Müslümanlara yaptıkları zulmün aynısı olduğu görülecekti" demiştir.

²⁶⁹Bozkurt, 3 Ocak 1964.

²⁷⁰Mehmet Altun, *Kıbrıs Olayları (1960 1974) Ve Gaziantep Kıbrıs Gazileri*, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Etnstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep 2016, s.70.

²⁷¹Ahmet Gülen, *İnönü Hükümetleri'nin Kıbrıs Politikası (1961-1965)*, s.79.

²⁷²Halkın Sesi, 31 Aralık 1963.

²⁷³Harry Scott Gibbons, *Kıbrıs'ta Soykırım*, s.15.

Nikos Sampson liderliğindeki EOKA terör örgütü militanlarının Küçük Kaymaklı'daki yaptıkları soykırımdan sonra Kıbrıs Rum gazeteleri Nikos Sampson'u Küçük Kaymaklı Fatihî olarak manşete çıkarır. Kıbrıs Cumhuriyeti ilan edildikten sonra kurulan Üçlü Müşterek Karargahı'nda görev yapan ve Rum soykırım saldırılarını planlayanlardan biri olan Yunanlı üst düzey komutan George Periden, Nikos Sampson'u tebrik edenler arasında yer almıştır.²⁷⁴

Küçük Kaymaklı'da Rumların işledikleri soykırım suçlarıyla Nazi Almanyası'nı aratmamışlardır. Etnik olarak düşmanlıklarından dolayı Küçük Kaymaklı'da Rumlar, saldırılarında 92 Türkü vahşice öldürmüşler, 475 Türk'ü ise yaralamışlardır. Köyün imamı yaşlı Hüseyin İğneci'nin ve kötürüm olan oğlunun başları kesilerek öldürülmesi hem insanlığa karşı işlenen suçlar hem de savaş suçları kapsamına girmektedir. Lakin suçun işlenmesi bakımından planlı olması, saldırının Soykırımın Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesinin, "Soykırımı Oluşturan Eylemler" başlığı şeklinde düzenlenen 2. Maddedeki millî, etnik, ırkî veya dinî bir grubu kısmen veya tamamen ortadan kaldırmaya yönelik olarak yapılan ve her birinin soykırım suçu oluşturan "a) Grup üyelerinin öldürülmesi, b) Grup mensuplarında ciddî bedenî ve zihnî zarara sebep olma, c) Grubun fizikî varlığını kısmen veya tamamen ortadan kaldırmaya yönelik olarak kasten yaşam şartlarını değiştirme" bentlerine göre soykırım suçu içerisinde değerlendirilmesi gerekmektedir.

1.1.6 21 Aralık 1963'ten 27 Aralık 1963 Tarihine Kadar Soykırımda Öldürülen Türkler

Rumların 21 Aralık 1963 tarihinden 27 Aralık 1963 tarihine kadar olan hunharca saldırılarından ölen Türklerin isimleri Şehit Aileleri ve Malûl Gaziler Derneği kayıtlarına göre aşağıdaki gibidir:

21 Aralık 1963: Bahire Hüseyin, Ali Mustafa, Mehmet Raif, Ramazan İsmail.

22 Aralık 1963: Cemaliye Emir Hüseyin, Yusuf Ahmet.

Redif, Hüseyin Hasan, Hüseyin Arif, Havva Durmuş, İbrahim Şenses, Mehmet Veli, Veleddin Hüseyin, Orbay Mehmet Ali, Ahmet Osman, Derviş Mehmet, Hasan Nural, Özer Emin, Salih Mehmet, Şevket Cemal.

24 Aralık 1963: Veysi Hüseyin, Menteş Zorba, Mehmet Hasan, Ömer Hasan, Özad Said, Mehmet Ali Ömer, Murat Nihad, Kudsi Nihad, Mürüvet Nihad, Hakan Nihad, Mustafa

²⁷⁴Ulvi Keser, "1962-1967 Sürecinde Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi, Türk Mukavemet Teşkilatı Ve Kenan Çoygun Paşa", *İkinci Uluslararası TMT Sempozyumu, 26 Ekim-1 Kasım 2011*, (2011) Cilt III. s.160.

İsmail, Mustafa Osman, İsmail Mustafa, Ayşe Hasan Buba, Ayşe İbrahim, Bayram Hasan, Feride Hasan, Hasan Mehmet Musi, Hüseyin Cemal, Halil Abdullah, Seit Ali Emin, Hüseyin Osman.

25 Aralık 1963: Mustafa Halil Genç, İsmail Mustafa Kemal, A.Hacı Fehim, Mehmet Ahmet Koççino, Raşit Ahmet Kurt, Oğuz Osman Nuri, Ahmet Halil, Yusuf Aziz, Ahmet Ali, Gözel Hasan Sami, İbrahim Nidai, Şefket Kadir, Hüseyin Reççalı, Hasan Hakkı, Osman Hüdaverdi, Osman Cevdet.

26 Aralık 1963: Şükrü Şevki, Sezai Nidai, Ömer Depreli, Niyazi Cemal, Behçet Mehmet, Hasan Hüsnü, Ahmet Halili, Hasan Sami, Hüseyin Mehmet Buba.

27 Aralık 1963: Seyit Hüseyin, Süleyman H.Aspri, Turgut Hasan.²⁷⁵

Rumlar bir haftada 74 Kıbrıslı Türkü soykırımda öldürmüşlerdir. Lakin bu listenin eksik olduğunu belirtmek gerekmektedir. Zira, 30 Aralık 1963 tarihli J. Rigas'ın haberinde 21 Aralıktan 30 Aralık tarihine kadar 400 Türkün ve 60 Rum'un öldürüldüğü yazılıydı.²⁷⁶

Batı Avrupa'daki Müslümanların Cemiyeti, 7 Ocak 1964 tarihinde "Kıbrıs Rumları tarafından, Müslüman kardeşlerimize karşı girişilen soykırımı Cemiyetimiz namına şiddetle protesto ederiz. Türk hükümetinin, bu kanlı katliama bigâne kalmaması, yurt dışındaki bütün Müslümanları sevindirdiğini ve her an hükümetin emirlerine amade olduklarını bildiririz. Hunharca öldürülen kardeşlerimiz için, saygı duruşuna müteakip, ruhlarına Mevlit okunmuştur." Şeklinde Başbakan İsmet İnönü'ne telgraf yollayarak Kıbrıs'ta Türklere karşı işlenen soykırım için üzüntülerini ve Türkiye'nin müdahale etmesini istemişlerdir. ²⁷⁷ Yine Türkiye Cumhurbaşkanı İsmet İnöyü'ye gelen isimsiz bir mektupta da Rumların saldırılarının acımasız olduğu, Ada'yı kan gölüne çevirerek soykırım yaptıkları belirtilmiştir.²⁷⁸

1.1.7 Arpalık Köyü Soykırımı 8 Şubat 1964

21 Aralık 1963 tarihinden itibaren Türklere karşı girişilen, ateşkese rağmen durmayan Akritas Planının gerçekleştirilmesi harekâtı, Türk Savaş Uçaklarının Rumları ihtar edencesine Ada üzerinden uçmasıyla durmuş Türklere de bir nebze rahat nefes almışlardı. Lakin bur durum çok uzun sürmemiş, Akritas Planı uygulamasındaki amaç Türkleri toptan yok etmek olduğu için, şehirlerden uzak olan köyler ve özellikle de Rumlarla çevrili olan Türk köylerine

²⁷⁵Mehmet S. Emircan, *Kıbrıs Türk Toprağıdır 2*, s.226.

²⁷⁶BCA,30-10-0/ 643-942-96.

²⁷⁷BCA, 30-10-0/643-94-1.

²⁷⁸BCA, 30-10-0/84-53.

saldırıları planlı şekilde yapılmaya devam edilmiştir. Rumlar bu amaçla 1964'ün ilk soykırımını Lefkoşa'nın güneydoğusunda, Akıncılar semtine çok yakın olan ve içerisinde 30-35 hane olan Arpalık köyüne saldırarak yapmışlardır.

Tam teçhizatlı haldeki kalabalık²⁷⁹ Rum askerine karşılık çok az sayıda olan Türk Mukavemet Teşkilatına mensup Türkler arasında 5 Şubat 1964 tarihinde çok şiddetli çarpışmalar olmuş, Rumlar akşam saatlerinde çatışmayı kesmişti. Türklerin çok kıt sayıda olan teçhizatı tükenmiş ve Rumlar köye girmiş, Akıncılar köyüne göç etmeyerek köyde kalan 5 Türkü öldürmüşlerdi ve çok sayıda Türk'ü yaralamışlardı. Soykırım saldırılarında öldürülen Türklerin isimleri; 70 yaşındaki Hasan Ali Mulla, 26 yaşındaki Hasan Mulla Mustafa, 38 yaşındaki Mehmet Hüseyin, 19 yaşındaki İsmail Musa ve 45 yaşındaki Osman Margili'dir. Rumların bu saldırısında ikisi kadın olmak üzere 5 Türk de kayıp olmuştur. Türkleri katliamdan korumak için gelen BM'ye mensup İngiliz askerleri ise araçlarından dışarı çıkmamışlardı.²⁸⁰

Saldırıdan sonra köye giden yabancı gazeteciler, gördükleri karşısında çok etkilenmişlerdi. Rumların vahşice saldıracaklarını tahmin edememişlerdi. Köy bütünüyle yakılıp yıkılmış, Türkler küçük büyük demeden kurşuna dizilmişti. Cesetlerin hepsi, küçükbaş ve büyükbaş hayvanların tümü hem kurşunlanmış hem de yakılmış hali onları çok etkiledi. 13 yaşındaki İsmail ise diğer cesetlerden daha vahim bir haldeydi. İsmail, esir alındıktan sonra yere yatırılmış ve kafasından vurulmuş ve parçalanan kafatasından beyni dışarı akmıştı. İsmail, Rumlarla çarpışan mücahitlere mermi taşımıştı. Bu kadar hınçla ona saldırılmasının nedeni buydu.²⁸¹

Arpalık köyünden geç vakit Lefkoşa'ya gelen haberlere göre Rum saldırısı ani olmuş ve çeteciler bastıkları evlerde karşılarına çıkan Türklere hiçbir şey söylemeden ateşe başlamışlardır. Karmabadomya köyüne çekilen Türklere biri olan Ersen Hasan adında bir çocuk A.P. muhabirine şunları anlatmıştır:

“Evim köyün hudut yerindeydi. Birden Rumlar bizi öldürmeye geliyor diye bağırان bir ses duydum, Tarlalara baktığım zaman pek çok silahlı Rum'un köyü dört bir tarafından sarmakta olduğunu gördüm. Eve

²⁷⁹Arpalık köyüne saldıran Rum saldırganlarının sayısı konusunda bazı kaynaklar değişik rakamlar vermiştir. Mehmet Remzi Gökhan, eserinde sayıyı 1000 olarak verirken bkz *Kıbrıs'ta Rum Katliamları*, s.80; Nazmiye Sivriservi ise rakamı 3000 olarak vermiştir. bkz Nazmiye Sivriservi, *1963-1964,1967-1974 Buhranları Çerçevesinde Kıbrıs Meselesi ve Türkiye*, Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş 2011, s.78.; Lakin Arpalık köyünde Rumlara karşı çarpışan Kıbrıslı Mücahit Mehmet Savaş Manioğlu sayıyı 250 olarak veriyor bkz Mehmet S. Emircan, *Kıbrıs Türk Toprağıdır 2*, s.243. Küçük bir Türk köyü olan Arpalık köyüne 200-250 civarında Rum'un saldırması akla en yakın olanıdır.

²⁸⁰*Halkın Sesi*,8 Şubat 1964.

²⁸¹Mehmet S. Emircan, *Kıbrıs Türk Toprağıdır 2*, s.244.

kaçtım. Herkes benim gibi evine girmiş ve kapılarını kapatmıştı. Rumlar kapılara ateş ederek içeriye girdiler. Saldırcılara bizim evlerden ateş ediliyordu. Çarpışma çok şiddetli idi. Çekilenlerle beraber buraya geldim. Kaç kişinin öldüğünü bilmiyorum ama kaybımız ağır olmalı”²⁸²

Aynı şekilde geriye çekilmiş olan 53 yaşında Bayan Ayver Ali de şunları söylemiştir: “Rumların saldırdığı sırada kocamla evdeydik. Rumlarla kapımıza yüklenildiği sırada bir koltuğun arkasına birlikte saklandık. El ele tutuşmuştuk. Birden kapı açıldı ve içeriye eli silahlı bir adam girdi. Hiçbir şey söylemeden çok yakından üzerimize ateş etti. Kocam vuruldu ve öldü. İngiliz birlikleri geç geldiler. Çarpışmalar o kadar şiddetli idi ki, İngiliz subayları zaman zaman kendilerini yere atarak köye yaklaşabildiler.”²⁸³

Arpalık Köyü’nde Rum soykırımları diğer köylerde olduğu gibi çok acımasızca yapılmıştı. Rum askerleri Türklere olan hınçlarından dolayı saldırıları acımasızca yapıyorlar, hatta sırf Türklerin malı diye hayvanlara kurşun sıkıp, onları canlı canlı yakmışlardır. Köyü yakıp yıkmaları, Türklere ait bir şey bırakmaları, mallarına zarar vermeleri bir savaş suçudur. Cinayetleri, işkence ve insanlık dışı muamelelerle yapmaları Roma Statüsü’ndeki Savaş suçları kapsamına girmektedir. Ama Arpalık Köyü’nde de yapılan saldırılar, diğer köylerde olduğu gibi planlı bir şekilde gerçekleşmiş, nihai hedefi Türklerin yok olması olan bir amacın ve bu amacın gerçekleşmesi için zincirin halkaları gibi olan saldırıların devamı olmasından dolayı, Arpalık Köyü’ndeki saldırılar da Roma Statüsü’nde belirtilen soykırım suçu kapsamına girmektedir.

Kıbrıs’ta Türklere karşı yapılan soykırım saldırılarından dolayı Ankara’ya, Bağdat’ta okuyan Türkler tarafından duydukları üzüntüyü dile getiren telgraflar gönderilmiş ve Türkiye’nin bu soykırımı izin vermemesini istemişlerdir.²⁸⁴ Bunun yanında Viyana’dan bir mektup yazan vatandaş da artık Rumların saldırısının dayanılacak bir noktada olmadığı, böyle giderse Ada’da tek bir Türk bırakmayacaklarını, Türkiye’nin Ada’ya müdahale etmesini istiyordu.²⁸⁵

1.1.8 11 Mayıs 1964 Magosa Soykırımı

Rum polisi ve Yunanlı üç asker Magosa’nın Türk kesimine geldiğinde Türk polisler tarafından durdurulmak istemişler ama Rum ve Yunanlar bu isteğe karşı Türklere karşı silahlarını kullanarak kurşun sıkmaya başladılar. Bu çatışma esnasında Rum ile Yunanlı iki asker öldürülmüştür. Rumlar bu olayın üzerine Türklerden intikam almak için çarşıda bulunan tamamı sivil olan 32 Türk’ü kaçırıp Magosa’nın dış kısmına götürmüşler ve orada kurşuna dizmişlerdir. Rum yönetici makamlarının bu kanunsuz ve soykırım saldırısını bildiği ve

²⁸²Milliyet, 07 Şubat 1964.

²⁸³Milliyet, 07 Şubat 1964.

²⁸⁴BCA, 30-1-0-0/64-394-2.

²⁸⁵BCA,30-1-0-0/22-128-5.

üstünü örtüğü Rum gazeteleri tarafından daha sonra yazılmıştır. Temsilciler Meclisinde bulunan Rumlar, öldürülen Rum ve Yunanlı asker için taziyelerini bildirmişlerdir ve Kıbrıs'ın milli kurtuluşuna erişinceye kadar silahlı mücadelelerini sürdüreceklerini açıklarlar.²⁸⁶

Rumlar, tamamı sivil olan Türkleri misilleme amacıyla kaçırp kurşuna dizerek öldürmüşler, Rum resmi askerlerinin yaptığı bu saldırı da diğer saldırılar gibi devlet eliyle ve Yunanistan'ın desteği ile yapılmıştır. Magosa'da yapılan bu saldırı Roma Statüsü'nde belirtilen Grup üyelerinin öldürülmesi, Grubun fiziki varlığını kısmen veya tamamen ortadan kaldırmaya yönelik olarak kasten yaşam şartlarını değiştirme maddelerine göre bir soykırım suçu teşkil etmiştir. Rumlar diğer soykırım saldırılarında olduğu gibi Magosa saldırısında da bir soykırım suçu işlemişlerdir.

15 Haziran 1964 BM raporunda 8 Haziran itibariyle 483 Kıbrıslı Türk ve 52 Kıbrıslı Rum'un kayıp olduğu rapor edildi. UNFICYP ve Uluslararası Kızıl Haç Komitesi'nin arama çalışmalarından sonra 9 Kıbrıslı Rum bulunduğu ama 1963 Aralık saldırıları esnasında kaybedilen pek çok kişinin canlı bulunma ihtimalinin pek az olduğu ve bu öldürülmüş olma ihtimalleri 11 Mayıs 1964 Magosa olaylarında da kaybolan kişiler için geçerli olduğu belirtiliyordu.²⁸⁷

1963 Kanlı Noel ile başlayan olayları, Rauf Denктаş. “Var olmak ve yok olmak arasındaki ince çizgideyiz” diyerek bir ölüm kalım mücadelesi olarak görmüş, hayatta kalmak için Türkiye'nin Kıbrıs Türklerine yardımlarında Kıbrıs Türklerinin ihtiyacı olan tek şeyin silah ve mermi olduğunu ifade etmiştir.²⁸⁸ Bu cümlede yer alan ifadelerden de Rumların soykırım hareketlerinin Türkleri yok etmek üzere olduğu anlaşılan bir başka kanıttır.

Türkiye Cumhuriyeti hükümeti ise Kıbrıs'ta yaşanan bu soykırım saldırılarını Kıbrıs Türk haklarına ve Kıbrıs'taki Türk varlığına ciddi bir tehdit olarak değerlendirmiş ve Garanti Anlaşması'nın kendisine verdiği yetki ile Ada'ya müdahale etme kararı vermiştir. Anlaşma gereği Türkiye, Garantör olan diğer üç devleti ve Kıbrıs devlet yöneticilerini bu karışıklıklara son vermeye çağırmıştır. Ancak girşilen bu diplomatik hamleler bir sonuç vermemiş bunun üzerine İsmet İnönü TBMM'nde yaptığı “müdahale hakkını kullanmaya başladık” biçimindeki açıklamasıyla bu müdahale kararını ilan etmiştir.²⁸⁹

Bu kararı Akın gazetesi okuyucularına duyurmuştur:

²⁸⁶Niyazi Kızılyürek, *Bir Hınç ve Şiddet Tarihi Kıbrıs'ta Statü Kavgası ve Etnik Çatışma*, s.345-346.

²⁸⁷BM Doc.VII-S/5950, p.42.

²⁸⁸Rauf Denктаş, *Hatıralar (1964-1974)*, Cilt I, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1996, s.2.

²⁸⁹Akın, 26.12.1963.

“Kıbrıs Devletini meydana getiren Andlaşmalar ve muhadeleler gereğince Kıbrıs’taki nizamı değıştirme teşebbüsü halinde Garanti vermiş olan üç devlet, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere arasında bir müşterek müdahale müzakeresi yapılmaktadır. Dün akşam böyle müşterek müzakere ve müdahaleyi biz teklif ettik ve muhabere ile cereyan eden müzakereler neticesinde muahedenin verdiği münferiden müdahale hakkını kullanmağa başladık²⁹⁰

Aralık 1963’te Kıbrıslı Rumlar tarafından Kıbrıslı Türklere karşı başlatılan soykırım saldırıları, Türklerin zorla mevcut yapı dışına çıkarılması ile sonuçlanmıştır. Anlaşmazlıklar “Kanlı Noel” olarak bilinen Aralık 1963’te iki Türkün ölmesiyle silahlı çatışmaya dönüşmüş ve bu 1974 yılına kadar aralıklarla sürmüştür. Bu durum karşısında Türkiye’nin 13 Şubat 1964’te Güvenlik Konseyi’ne başvurmasıyla beraber, BM, Ada’ya Barış Gücü göndermiştir. 21 Aralık 1963’te başlayan soykırım hareketlerinin BM Barış Gücü’nün varlığına rağmen durmaması üzerine, Türkiye Kıbrıs’a ilk olarak 7 Haziran 1964 günü müdahale kararı almıştır. Ancak, müdahaleden iki gün önce ABD Başkanı Johnson’ın yazdığı mektubun Türk Hükümeti’ne ulaşmasıyla müdahaleden vazgeçilmiştir.²⁹¹

1964 yılının Temmuz ayında UNFICYP tarafından elde edilen bilgilere göre Kıbrıs Cumhuriyeti ordusu yaklaşık 15.000’den 24.000’e yükselmiş durumdadır. Bu rakam, muhtemelen Kıbrıs’tan Yunanistan’a giden ve orada öğrenci olan Rumlarla yükseldi. Rum Silahlı kuvvetlerinde görev almak için gelen acemi kişiler arasında Yunanistan vatandaşları da vardı.²⁹²

21 Aralık 1963’te yaşanan toplumlararası çatışmalardan, 1964-1974 arasında yaşanan olaylar üzerine Kayıp Şahıslar Komitesine 1508 Kıbrıslı Rum ve 493 Kıbrıslı Türk başvurmuştur. 30 Ekim 2014 tarihi itibarıyla Kayıp Şahıslar Komitesi her iki toplumdan katılan arkeologlarla yapılan çalışmalarda Tampon bölgenin yakınlarında 1105 kişinin cesedinden kalıntılara ulaşmıştır²⁹³

1.1.9. 1966-1967 Yılında Rumların İşledikleri Soykırım Suçları

1.1.9.1 Boğaziçi ve Geçitkale Soykırımları 15 Kasım 1967

1963-1964 Soykırım olaylarından sonra olaylar durulmuş ama, Türkler kurucu ortakları oldukları Kıbrıs Cumhuriyeti’nden dışlanmış, Kıbrıs’ta %3’lük bir toprak parçasında insanlık dışı şartlarda yaşamaya mecbur edilmişti. Dünyanın Kıbrıs sorununu bu zaman dilimi

²⁹⁰ Akın, 26.12.1963.

²⁹¹ BCA, 30-18-1-2/176-14-18.

²⁹² BM Doc.VII-S/5950, p.11.

²⁹³ United Nations A/HRC/28/20, p.6

içerisinde çözüme çabaları diplomasi üzerindendi. Bu esnada Yunanistan'da askeri darbe olmuş ve yönetim Milliyetçi askerlerin eline geçmişti.

Kıbrıs konusunda Megali İdea için Enosis'ten başka bir düşünceleri olmayan Yunan Askeri Cuntası, göreve geldikten sonra dış politikada ilk iş olarak, Kıbrıs meselesini çözmek amacı ile Türkiye ile müzakere yapmaya karar vererek, 9-10 Eylül 1967 tarihlerinde, Keşan ve Dedeoğlu'nda iki defa toplantı yapılmıştır. Yunanistanlılar, Kıbrıs'ın Yunanistan'la birleşmesini ve karşılığında ise; Türkiye'nin Kıbrıs'ta üs kurmasına razı olduklarını belirtmişler, bu teklif Türkiye tarafından reddedilmiş ve bu görüşmelerden bir sonuç alınamamıştır. Dönemin Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Süleyman Demirel, 12 Eylül 1967 tarihinde bu konuyla ilgili açıklama yaparak Türkiye'nin tavrını net olarak belirtmiştir:

“Kıbrıs işinin bugüne kadar barışçı bir çözüm yoluna kavuşmamasında, Yunanistan'ın adayı kendisine ilhaktan gayri bir hal şeklini mümkün görmemesi başlıca amil olmuştur. Türkiye adanın ilhakına hiçbir zaman rıza göstermeyecektir.”²⁹⁴

Yunan Askeri Cuntası Türkiye ile bir çözümde anlaşamadıktan sonra EOKA terör örgütünü kuranlardan biri olan Grivas'ı tekrar Kıbrıs'a göndererek yarım bıraktığı işi tamamlamasını ve Kıbrıs'ın Yunanistan'la birleşmesi için elinden geleni yapmasını istemiştir, bunun için her zaman olduğu gibi tüm desteğini vereceğini belirtmişlerdir.

Bu arada Kıbrıs'a girmesi yasaklanan Türk Cemaat Meclisi Başkanı Rauf Denktaş Ankara bulunmaktadır. 31 Ekim 1967 tarihinde gizlice Kıbrıs'a gitmeye karar veren Rauf Denktaş, Rum askerleri tarafından yakalanır ve tutuklanır. Denktaş'ın tutuklandığı haberi üzerine Türkiye devreye girerek Denktaş'ın serbest bırakılmasını ister ama bu istek Rumlar tarafından reddedilir, üzerine Rumlar bazı köyleri kuşatma altına alırlar. Türkiye, ABD ve Yunanistan ile kurduğu diplomatik mekik sonrası Rauf Denktaş, 12 Kasım 1967 tarihinde serbest bırakılır.

15 Kasım'da Grivas Boğaziçi ve Geçitkale köylerindeki Türklere karşı ağır silahlar ile saldırarak 1963 Kanlı Noel'de yarım bıraktığı işi, Yunan askeri Cuntasının isteği üzerine tamamlamaya çalışır. 15 Kasım'daki saldırıların kararının nasıl verildiğini Glafkos Klerides şöyle anlatmaktadır:

“Rum Savunma Konseyi Eylül 1967'de Makarios'un başkanlığında toplanmış. Katılanlar Klerides, İçişleri Bakanı Yorgacis, Dışişleri Bakanı Kyprianu, Maliye Bakanı Solomides, Grivas ve Milli Muhafızlar Kurmay Başkanı Yunanlı General imiş. Yorgacis, konseye, yolu Türklerin kapatması ve polis devriyelerinin yapılamamasının köyün Rum sakinlerinin 'hükümetle' bağlantısını kestiğini, köy halkının moralinin çok bozuk olduğunu söylemiş. Yol açılmazsa göç başlayacağını da vurgulayarak durum hakkında bilgi vermiş. Barış

²⁹⁴Mücahit Bektaş, *Türkiye'nin Dış Politikasında 'Kıbrıs Sorunu': Kriz Yönetimi Stratejisi Açısından Bir İnceleme*, Harp Akademileri Komutanlığı, Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2013, s.92-93.

Gücünün bütün girişimlerine rağmen yolun açılmasının mümkün olmadığını söylemiş. Müzakerelerden sonra oybirliği ile şu karar alınmış:

a) Kıbrıslı Türklerin, polisin Boğaziçi köyünü ziyaret etmesini önlemelerine ve bu suretle bölgede bir Türk ‘enclavei’ kurmalarına müsaade edilmemelidir. Devriyelerin yeniden başlatılmaması, Rumların köyü terk etmeleri, Lefkoşe-Limasol ve Limasol-Larnaka yolunu kesecek bir Türk ‘enclavei’ kurulması sonucunu verecektir.

b) Boğaziçi’nde oturan Rumların bozuk moralleri dolayısıyla, devriyelerin tekrar başlaması ivedilik taşıyan bir sorundur. Bu husus Barış Gücüne bildirilmelidir.

c) Barış Gücü makul bir süre içinde sorunu çözemezse, konu nihai karar için tekrar savunma konseyinin önüne getirilmelidir...

“Toplantıda, Geçitkale ve Boğaziçi köyleri arasındaki yolda ulaşım serbestliğinin ve bu yoldan polis devriyelerinin Boğaziçi köyüne yeniden girebilmelerinin sağlanmasının, icabında buna karşı mukavemeti en kısa zamanda kırmanın şart olduğuna, Türklerin yol üzerinde takviye etmiş oldukları mevzilerden sökülüp atılmaları için zırhlı araçlar ve toplar da dahil, kuvvetli güç kullanılmasına oybirliğiyle karar verilmiş. Ayrıca, Türkiye’nin müdahalede bulunması ihtimali dolayısıyla bu hareketin birkaç saat içinde bitirilmesi de öngörülmüş. Eğer Türkiye’den bir tepki gelirse, bunun Adanın işgali şeklinde değil, hava hücumları şeklinde olacağı değerlendirilmesi yapılmıştır.”²⁹⁵

Rumların saldırılarına Türkler karşılık vermişler ama direnişleri uzun sürmemiştir. Rumlar bu saldırıda 26 Türkü acımasızca öldürmüşler ve 230 kadın ile çocuğu esir almışlardır. Rumlar bu saldırıya başlamadan önce Türkleri korumak için bölgede bulunan BM askerlerinin silahlarını tehdit ederek ellerinden almışlardır. Bu saldırı ile Yunan subaylarının Kıbrıs’ta çok etkin olduğu bir kez daha ispat edildi.²⁹⁶

Geçitkale ve Boğaziçi’nde Rumlar, kadın ve çocukların da içinde olduğu 26 kişiyi arkadan kurşuna dizerek canice öldürmüşlerdir. Cesetler arasında gözleri oyulmuş, süngü ile delik deşik edilen ve ikiye bölünerek öldürülen Türkler vardır. Her iki köyü işgal eden Rumlar ve Yunan askerleri tüm evleri soyarak yağmalamışlar, Türklerin keçi ve tavuklarını dahi yanlarında götürmüşlerdir. Saldırıda sırtı delik deşik olan ve 15 kurşunla yaralanan Ayşe Hasan olayı şöyle anlatmıştı:

“Savaş çok şiddetli başlamıştı. Köyümüze her taraftan top mermileri düşüyordu. Her taraf toz duman içinde kalmıştı. Ateşin gittikçe artması üzerine kızım Selma’ya 4 çocuğunu alarak köyün dışına kaçmasını söyledim. Öyle yaptı. Ben 95 yaşında olan felçli annemle birlikte evimizin bir köşesine sığınmıştım. Gece olmuştu. Ansızın odamızın kapısı açıldı ve içeriye ellerinde silahları bulunan iki Rum askeri girdi. Bizi görünce hiçbir şey söylemediler ve ikisi birden üzerimize ateş etmeye başladılar. Annemle birlikte kanlar içinde kalmıştık. Zavallı annem derhal ölmüştü. Ben ise ağır yaralı idim. Bu sabah eve gelen kızım beni aldı Birleşmiş Milletler Barış Gücüne teslim etti”²⁹⁷

²⁹⁵Mücahit Bektaş, *Türkiye’nin Dış Politikasında ‘Kıbrıs Sorunu’: Kriz Yönetimi Stratejisi Açısından Bir İnceleme*, s. 95.

²⁹⁶Bozkurt, 16 Kasım 1967.

²⁹⁷Bozkurt, 17 Kasım 1967.

Geçitkale'ye 17 Kasım tarihinde giden muhabir Bilbay Eminoğlu ise gördüklerini şöyle anlatıyor:

“Sekiz seneden beri gazetecilik yapmaktayım. Görevim icabı, dehşet verici, tüyler ürpertici yüzlerce olayı fotoğrafla tesbit ettim! Ama hiçbir olayda, dün Geçitkale’de gördüğüm tüyler ürpertici bir manzara karşısında bu kadar irkildiğimi, tüylerimin diken diken olduğunu hatırlamıyorum. Kelimenin tam manasıyla en katı yürekli bi insanı dahi ürpertecek, dehşet verici bir manzaraydı bu.

Bir ceset gördüm! Ceset demiyeğim... Bir insan cesedi olduğuna bin şahit isterdi çünkü. İki kalın kemik üzerinde yanmış, kapkara bir et yığını. Yaşlı gözlerle şöyle anlattılar;

‘Evet, işte bu Mehmet Emin Said ağa... Rumlar evden eve köyün içinde ilerliyorlardı ateş açarak. Ama o kaçmadı. Son dakikaya kadar kapısının eşiğinden av tüfeği ile ateş açtı düşmana. Nihayet kendi evinin kapısına geldiler. Hayret! Hala terketmiyordu bulunduğu yeri. Son fişenke kadar ateşledi. Nihayet gözlerimizle gördü; önce kapının önünden kendisine jarjürler dolusu mermi boşalttılar. Tüfeği elinde yere yıkıldı. Ölmüştü. Fakat düşman için henüz ölmemiş olacaktı ki, birisi üzerine bir bidon dolusu benzin döktü, ötekiler ateşledi. Sabaha kadar yandı bulunduğu yerde. İşte böyle...!’

Bir başka ceset gösterdiler. Ötekinden tek farkı yanmamış olmasıydı. Yanmamıştı ama tam ortadan iki parçaydı... Bomba elinde infilak etti diyerek ‘çok iyi döğüştü’ diye ilave ettiler. Daha sonra bir başkasının cesetini işaretle ‘Bu çok ihtiyardı, kaçamazdı’, ‘Bu mevziinin içinde can verdi’, ‘Bu ise falanın yardımına koşarken havan topu isabeti ile şehit oldu’ dediler...

Köyü geziyoruz. Rastgele, sadece duvarları ayakta kalan bir evden içeri girdik. Yanıp kül hale gelen müstemilat ile eşyaların enkazı hala sıcak Şuradan buradan hala duman tütüyor...Her evde yürekler acısı manzaralarla karşılaştık... Top isabet alan minareyi görmek üzere köyün içlerine doğru ilerlerken ‘bir dakika’ dediler. ‘Bu evi de görünüz’ İçeri girdik. 27’sinde bir kadın feryat ediyordu. Tahrip edilmiş eşyalar arasında, bir çiltenin üzerinde bir bebek herşeyden habersiz uyuyordu... ‘Öksüz kaldı’ dediler. Köyün daha ziyade yola yakın bu yıkılmış evlerinin yanında daha fazla...”²⁹⁸

BM Genel Sekreteri U Thani, hazırladığı bir raporda Kıbrıs’taki son olayların Rum Milli Muhafızları tarafından önceden planlandığını bildirmiştir. Genel Sekreter U Thani, bu konudaki raporunu da Güvenlik Konseyinin toplantısında açıklamıştır. U Thani 10 sayfalık raporunda Boğaziçi ve Geçitkale çarpışmalarının nedenlerini, gelişmelerini ve sonuçlarını anlatmıştır. Kıbrıs’taki son olayların tekrar etmemesi için taraflara çağrıda bulunan U Thani, gerginliğinin son haftalarda özellikle Boğaziçi dolaylarında çok arttığını belirtmiş, bunun sebebinin Kıbrıs Rum Polisinin bölgede yeniden devriye gezmesine bağlamıştır.²⁹⁹

Saldırının olduğu gece Türkiye’de hükümet acil olarak toplantı yaptı. Sivil 27 Türk’ün vahşice öldürülmesi üzerine BM Türk temsilcisi saldırıyı proteste etmiş ve Yunanistan’a nota vermişti. Yunanistan Başbakanı Kostandinos Kollias verdiği barış yanlısı demeçlerle tansiyonu düşürmeye çalışırken bir yandan da “Grivas ve Enosis’i destekliyoruz” diyerek güvenilir olmayan tavırlar sergiliyordu.

²⁹⁸Bozkurt, 18 Kasım 1967.

²⁹⁹Bozkurt, 19 Kasım 1967.

18 Kasım'da Makarios liderliğindeki Rum yönetimi, Grivas'ı Kıbrıslı Ortodoksların Türklere saldırısında Yunanistan'ın geri çekil emrine uymamasından dolayı görevinden aldıklarını, Ada'dan gönderdiklerini duyurdular. Bir nevi Türkiye'nin tepkisi üzerine bu karar alınmıştır. Türkiye, notasında, Yunanistan'ın Ada'da bulunan askerlerinin gönderilmesi, Geçitkale ve Boğaziçi'ndeki katliamlar için tazminat ödenmesini ve Grivas'ın Ada'dan gönderilmesini şart koşmuştu.

Türkiye bu olayların durmaması üzerine Kıbrıs'a bir kez daha müdahale kararını almış bunu Meclis'te görüşülmek üzere olağanüstü toplanmıştı. Gizli oturumdaki konuşmada, Kıbrıs'taki 1963 olaylarına atıfta bulunup, 1967'deki katliamı anlatıp karar şöyle alındı:

“Mer’i milletlerarası andlaşmaların verdi hakka istinaden; Kıbrıs’a Türk Silahlı Kuvvetleri gönderilmesine izin verilmesine dair evvelce T.B.M.M.lisince alınan 16.3.1964 tarih ve 93 sayılı Karar muvacehesinde; Devletin; dolayısıyla Meclis ve hükümetlerin temadiyeti esasına bianen bu mevzuda yeniden bir karar ittihazına mahal olmamakla beraber; bu hakkın istimalinden doğacak muhtemel inkişaf ve ihtilatlar karşısında; lüzum, hudut ve şümulü Hükümetçe takdir ve tayin olunacak şekilde Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine Anayasanın 66 ncı maddesi gereğince izin verilmesine karar ittihazını arz ve teklif ederim.

Başbakan

Süleyman Demirel”

Şeklindeki tezkerenin okunmasından sonra Meclis'ten 1 hayır ve 432 oy ile geçen müdahale kararı alınmıştır.³⁰⁰

Geçitkale ve Boğaziçi köyünde Rumlar 1963-1964'teki yaptıkları gibi tam bir soykırım yapmışlardır. Hem görgü şahitlerinin hem de bölgeye giden gazetecilerin gördüklerini anlattıkları durumlar, Rumların Nazileri aratmayacak kadar cani olduklarını gösteren ifadelerdi. Özellikle sivil olan Türklerin cesetlerinin bulunduğu gözlerinin çıkarılmış olması, cesetlerin benzin dökülerek yakılması, evlere girildiğindeki yaşlı genç ayırım yapılmadan sorgusuz sualsiz otomatik silahlarla öldürülmesi, elleri arkadan bağlanarak öldürülenlerin olması, vücudunun ikiye bölünerek öldürülenlerin 26 kişi olması, Geçitkale ve Boğaziçi saldırılarının ne kadar acımasızca gerçekleştirildiğini göstermektedir.

Geçitkale ve Boğaziçi'nde Rumların bu Nazi saldırılarını aratmayan fiilleri, 1963 yılında başladıkları Türkleri yok etme planlarının devamı olarak yorumlanmalıdır. Rumlar Enosis fikrinden vazgeçmemişler, Yunanistan'ın da desteğiyle bu fikirlerini gerçekleştirmek için sistematik olarak Türkleri yok etmekten çekinmemişlerdir. Rumların bu saldırıları Roma statüsü ile belirlenmiş olan Soykırım suçu kategorisinin “a) Grup üyelerinin öldürülmesi, b)

³⁰⁰T.B.M.M. Tutanak Dergisi, Cilt:7, Toplantı:7, 2nci Birleşimi 17.11.1967, s.4. Dışişleri Bakanlığı Belleteni, Kasım 1967, Sayı 38, s. 23-24.

Grup mensuplarında ciddî bedenî ve zihnî zarara sebep olma, c) Grubun fizikî varlığını kısmen veya tamamen ortadan kaldırmaya yönelik olarak kasten yaşam şartlarını değiştirme” maddeleri içerisinde olmasından dolayı tam manasıyla bir soykırım suçudur.

Bununla birlikte burada yapılan saldırılar uluslararası suçlar içerisinde yer alan başka suçları da içinde barındırmaktadır. Onlar ise kendi kategorilerinde incelenmiştir.

1.1.10. 1974 Yılında Rumların İşledikleri Soykırım Suçları

Türkiye’nin Kıbrıs’taki katliamlar üzerine 1964 ve 1967 yıllarındaki müdahale kararına rağmen, Milletvekili Faruk Önder Meclis’te konuşmasında belirttiği gibi, özellikle Amerika’nın tehditleri bu askeri müdahaleyi engellemiştir.³⁰¹ Tüm tehdit ve engellemelere rağmen 1964’te aldığı müdahale kararını Türkleri yok etmek için tekrar başlayan Rum saldırıları sonrasında 1974’te gerçekleştirmiştir.

20 Temmuz 1974 tarihine gelmeden önce Yunanistan’ın devlet olarak Kıbrıs Adası üzerindeki emellerini şu şekilde raporlayan Yunanistan’ın dokümanlarına bakmak konunun anlaşılması için daha önemli bir haldedir. Bu belgelere göre:

“1- Yunanistan’ın 1952 yılından bu yana Kıbrıs’ı kendine bağlamak için Birleşmiş Milletlere müracaat ettiği ve bu mücadelesinde Kıbrıslı Rumların da (buna) 1 Nisan 1955’te İngiltere’ye karşı başlattıkları mücadelesiyle katkıda bulundukları bilinmektedir.

2- Bu mücadele neticesinde Yunanistan, Türkiye ve İngiltere’nin dâhil olduğu Londra ve Zürih Anlaşmaları (Şubat 1959) imzalandı ve neticede bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti kuruldu. Mezkûr anlaşma mucibince İngiltere’ye Kıbrıs’ta üsler bulundurma yetkisi verildi.

3- Londra ve Zürih anlaşmalarını uygulama yönüne gidildiğinde bunun yeni kurulmuş cumhuriyetin ilerlemesine mâni olduğu görüldü. 1963 yılında bu husus Kıbrıs Cumhurbaşkanı Başpiskopos Makarios tarafından şikâyet edildi.

4- Bu şikâyetten memnun olmayan Türkiye, meclisten, Türk köyleri, üçlü karargâh ve eğitim grubundan subaylarını çekmiş ve bazı bölgelerin Türk sakinlerini de Türklerin çoğunlukta olduğu bölgelere çekerek bir de facto durumu yaratıp Kıbrıs hükümeti içerisinde sözde bir Türk yönetimi kurmuştur.

5- Yukarıda yazılı Türk planını akamete uğratmak için Başpiskopos Makarios, Türklere karşı silahlı müdahalede (Kaymaklı, Erenköy ve St.Hilarion’a karşı 1964 harekâtı) bulunmak mecburiyetinde kalmıştır. Fakat dış müdahale nedeniyle Türkler planlarını uygulayabilmişler ve neticede şimdiye kadar muhafaza ettikleri Ağırdağ-Lefkoşa, Mağusa, Lefke, Erenköy, Yeşilirmak gibi bölgeleri ve köprübaşı kurmuşlardır. Bu arada Türklerin çoğunlukta olduğu köylerde de Türkler askeri yönden teşkilatlanmışlardır. Ağırdağ-Lefkoşa kantonunu da Kıbrıs Türk Alay Komutanlığı kampından çıkarak yerleşmiştir.

6- Türkiye’nin devamlı olarak yaptığı müdahale tehditlerine karşı Yunanistan’ın Yunanlar, Kıbrıs Yunanlarına (Kıbrıslı Rumlar) mümkün olan her türlü personel ve teçhizat yardımında bulunmuşlardır. Adada bu şekilde meydana gelen Yunan birlikleri Aralık 1967’de Köfünye hadiselerinden (Kasım 1967 harekâtı) sonra

³⁰¹“Türkiye’nin Kıbrıs’a yapabileceği, Andlaşmalardan doğan meşru müdahaleyi önleme teşebbüsü, hem Amerika’dan, hem de Rusya’dan gelmiştir.” *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Dönem:2, Cilt:2, Toplantı:135. Birleşim, 14.1.1966, s.385.

adadan ayrılmışlardır. Harekât Köfünye'deki Kıbrıs Türk birliklerini kesmiş oldukları Lefkoşa-Limasol yolunu açmak için yapılmıştır.”³⁰²

1955'te başlayan kanlı olarak sürdürülen Enosis'i gerçekleştirme mücadelesinde Makarios-Grivas-Yunanistan üçlüsü zaman içerisindeki şartların da değişimleriyle, aynı amaç için farklı yollara sapmak olarak bir fikir ayrılığına düşmüşlerdi. Başpiskopos ve Cumhurbaşkanı Makarios,²¹ Aralık 1963 tarihinde başlattığı saldırılarla nihai hedefleri olan Enosis'e gidecek yolun büyük bir kısmını açmıştı. Çünkü 1693 Kanlı saldırılarından sonra Türkler, devlet yönetiminden dışlanmış, toprakların büyük bir kısmından gönderilmiş ve bundan sonrası için azınlık statüsüne razı gelmeleri için daha yumuşak ama devamlı bir politikadan taraf olurken, Grivas ve Yunanistan'daki Askeri Cunta, Enosis'in bir an önce gerçekleştirilmesi için gerekirse toptan bir yok etmenin de yapılacağı bir hareket istiyorlardı. Enosis'in geciktirilmesine tahammülleri yoktu.

Milliyet gazetesi bu durumu şu şekilde haber ediyordu:

“Makarios'un değişen politikasından rahatsızlık duyan Yunan cuntası, Makarios'un yerine katı bir Enosis taraftarı olarak bilinen EOKA'cı Grivas'ı desteklemeye başlamıştır. Ancak bu durum Türk tarafınca pek kayda değer bir değişim olarak düşünülmemiştir. Nitekim Kıbrıs Türk Cemaati Başkanı ve aynı zamanda Kıbrıs Türk Yönetimi Yürütme Kurulu Başkanı olan Rauf Denktaş gazetelere verdiği demeçlerde, aslında Makarios ve Grivas'ın tek hedeflerinin Enosis olduğunu, sadece uygulamada farklılıklarının olduğunu dile getirmiştir.”³⁰³

Bu mücadelelerden dolayı Yunanistan ve Grivas'ın desteklediği EOKA-B'yi, Grivas öldükten sonra yasadışı ilan etmiştir.³⁰⁴ Makarios'un bu hamlesi kendi sonunu getiren ve cesur bir adımdır. Rum polisler ile EOKA-B militanları arasında bir mücadele başlamış, Ada genelinde onları yakalamak ve tutuklamak için harekete geçtiler. Kıbrıs'ın birçok yerinde daha önceleri Türkleri yok etmek için mücadele edenler, artık kendi aralarında çarpışmaya başlamışlardır. Bu durum Türkiye açısından farklı olmadıkları ama Nikos Sampson Makarios'a darbe yapınca meselenin şeklinin çok değişmesi olarak yorumlanmıştır. Çünkü Sampson'un tek amacı tek bir Türk kalmayana kadar savaşmaktı. Bu amaçla, Kıbrıs'ta Türklere karşı yapılan soykırım saldırısının birçoğundaki işlenen cinayetler ona aitti.

Makarios ve EOKA-B mücadelesinde 15 Temmuz 1974 tarihinde 1960 Antlaşmasıyla Kıbrıs Cumhuriyeti'ne Garantör ülkelerden biri olan Yunanistan'daki Askeri Cuntanın yardımlarıyla Makarios'a darbe yapıldı.³⁰⁵

³⁰²Ulvi Keser, *Kızılây Belgeler Işığında Kıbrıs Barış Harekâtı 1974-2*, s.58.

³⁰³Milliyet, 18 Temmuz 1974.

³⁰⁴Feshedilmiş olan EOKA terör örgütü, Yunan Askeri Cuntası tarafından desteklenerek EOKA-B ismiyle yeniden dizayn edilmiştir. Bu örgütün yeniden dizayn edilmesindeki kurucuları, Kıbrıs'taki Rum Milli Muhafız Ordusu'nda görevli olan Yunanlı subaylardır. Örgütün başına da 1971 yılında Yunan Cuntası tarafından gizlice Ada'ya getirilen Grivas geçirilmiştir. Yusuf Hacek, *Öncesi ve Sonrasıyla Türkiye'nin Kıbrıs Üzerindeki Garantörlük Hakkı*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş 2005, s.65-66.

³⁰⁵Bozkurt, 16 Temmuz 1974.

Rauf Denktaş, Kıbrıs Türklerinin sesini duyurmak için açtıkları Bayrak Radyosu'ndan bir açıklama yaparak Makarios'a darbe yapılmasını "Darbenin Rumlar arasında bir iç sorun olduğunu ve Türkleri ilgilendirmediğini" ifade ederek, Türkleri sakinleştirmeye çalışmış, diğer yandan da Ankara ile irtibata geçerek artık Ada'ya müdahale etmeleri gerektiği, yoksa çok geç olacağı şeklindeki düşüncelerini belirtiyordu.³⁰⁶

Osman Örek ise o günleri 19 Nisan 1978 tarihli Halkın Gazetesi'ne şöyle anlatıyordu:

"Darbecilerin Türklere de saldıracaklarından hiçkimsenin şüphesi yoktu. Bu arada Türk kesiminde tanıdığı olan bazı Rumlar dahi telefonla arayarak, 'Ne yapıyorsunuz? Türkiye nerede? Müdahale edip bizi de katillerin elinden neden kurtarmıyor?' şeklinde endişelerini belirtiyorlardı"³⁰⁷

Türkiye, bu tehlikeli durum karşısında İngiltere ve Amerika ile diplomatik bir mekik dokumaya başlamış, lakin Garantörler'in bu meselede yapıcı bir tutum sergilememesi üzerine, Uluslararası Antlaşmaların ve Garantörlüğün kendisine verdiği hukuki dayanakla da Kıbrıs'a 20 Temmuz 1974 tarihinde askerî harekât yapmaya karar vermiştir.³⁰⁸

Başbakan Bülent Ecevit, Kıbrıs'a yapılan çıkarma harekâtı ile ilgili şunları söylemiştir:

"Kıbrıs'taki son Yunan hareketi, yalnız bir hükümet darbesi değildi. Onun ötesinde, bağımsız Kıbrıs devletini temelinden yıkmayı amaçlayan ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yasa niteliğindeki anlaşmaları çiğneyen bir hareketti. Türkiye'nin davranışı ise, bir garantör devlet olarak, uluslararası anlaşmalara göre, Kıbrıs'ın bağımsızlığından, toprak bütünlüğünden, anayasal düzeninden sorumlu bir devlet olarak, Türkiye'ye düşen bir yetkinin ve görevin yerine getirilmesidir. Türkiye bu harekâta geçmeden önce, başka her çareyi denemiştir, fakat sonuç alamamıştır. Kıbrıs'ta zorbalıkla ve meşruluk dışı yollardan yaratılan kuvvet dengesizliği bu harekâta giderilmiş olacaktır. O zaman, ancak o zaman, Türkiye, hakkın değil, kuvvetin dilinden anlayanlarla, Kıbrıs sorunu için de müzakereyi kabul edecektir."

1.1.10.1. İphestos Planı

İphestos Planı olarak bilinen plan, Akritas Planının 1974'te güncellenmiş halidir. Rum Milli Muhafız Ordusu'nun Kıbrıs'ta Türkleri tamamen yok etme planı olarak yorumlanmalıdır. Harry Scott Gibbons'un İphestos Planı ile ilgili düşüncelerine göre; İphestos Planının bilgileri, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yaptığı 1974 Attila Harekâtında Rumlardan ele geçirilen belgelerde yer almaktadır. Bu ele geçirilen belgelerde var olan bilgilere göre; Kıbrıs'ta var olan ve Türklerden tam olarak arındırılacak bölgeler ve bunun daha ötesinde soykırımla yok edilecek Türklerin nerelere gömüleceğini gösteren bilgiler vardır.³⁰⁹

³⁰⁶Milliyet, 16 Temmuz 1974.

³⁰⁷Yeşim Örek, *Belgelerle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Tarihi Gerçekleri Osman Örek'in Kişisel Arşivinden*, Alfa Yayınları, İstanbul 2010, s.222.

³⁰⁸T.B.M.M Tutanak Dergisi, Cilt:13, Toplantı:13,3ncü Birleşim, 20.7.1974.; BCA, 30-18-1-2/317-47-8.

³⁰⁹<http://www.oocities.org/gercekkatiller/rum.htm> (25.05.2020)

1.1.10.2 Alaminyo Köyü Soykırımı 20 Temmuz 1974

Rumca Aleminos denilen Alaminyo köyü, 350 Rum ve 183 Türk'ün birlikte yaşadığı katma bir köydür. 20 Temmuz'da Türk Silahlı Kuvvetlerin Kıbrıs'ta harekate başlamasından sonra, bu köye gelen Rum militanları, köye girmişler ve Türklerin yaşadığı bölgeye giderek, burada yaşayan ne kadar Türk varsa toplayıp (erkek, kadın, çocuk, bebek, yaşlı, genç) köyde bulunan Rum okuluna hapsetmişler ve genç olan Türk erkeklerini kurşuna dizerek öldürmüşlerdir. Öldürdükleri Türklerin cesetlerini iş makinaları ile açtıkları çukurlara gömmüşlerdir. 24 Temmuz günü Aleminyo köyünde 5 yaş ile 80 yaşında değişen Türklerden 20 kişiyi Rumlar acımasızca öldürmüşlerdi.

Amerika'da çıkan Associated Pres gazetesi özel muhabirinin 11 Eylül 1974 tarihinde bu olayla ilgili Special News Bulletin'de çıkan haberi şu şekildedir: “Bayan Arif'in evinin altındaki kuru bir arkın içinde kocasının Kıbrıs'ın aşırı sıcağından parçalanmış hâle gelen cesedi yatmaktadır.”³¹⁰

Türk askerinin başladığı Barış Harekâtından sonraki gün olan 21 Temmuz 1974 tarihinde ise Nikosya'da bulunan Gaziveren köyünde EOKA-B terör örgütüne mensup olan militanlar önlerine çıkan Türklere ayırım yapmadan ateş ettiler. Bu saldırıda toplam 6 Türk'ü öldürmüşler ve 22 Türk'ü de yaralamışlardır. 21 Temmuz 1974'te ise Rumlar Limasol'da yaşayan Türklerden silahsız 26 kişi öldürdüler ve 1750 Türkü de rehin olarak esir aldılar.³¹¹

Aleminyo Köyü'nde Rumlar 1963,1967 yıllarında yaptıkları soykırımlarının son zincirleri olan 1974 yılındaki soykırım saldırılarının ilki olan saldırılarını yapmışlardır. Tamamen sivil olan köy halkını toplayıp yaşları 5 ile 80 arasında değişen Türklerden 20 kişiyi, artık kendi yöntemleri olan Rum yöntemleriyle öldürmüşlerdir. Akritas Planının güncellenmiş hali olan İphestos Planı çerçevesinde bu saldırılarının planlı olduğu aşikâr olan Rumlar, 1974 yılının ilk soykırım saldırısını gerçekleştirmiştir.

Roma Statüsünde belirlenen Soykırımın Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesinin 2. Maddesinde belirlenen suçlardan “Grup üyelerinin öldürülmesi, Grup mensuplarında ciddî bedenî ve zihnî zarara sebep olma, Grubun fizikî varlığını kısmen veya tamamen ortadan kaldırmaya yönelik olarak kasten yaşam şartlarını değiştirme” olan alt maddelerinin Rumların Aleminyo Köyü, Gaziveren ve Limasol'daki soykırım saldırılarınca ihlal edildiklerinden dolayı bu yerlerde Rumlar en ağır Uluslararası Suç olan soykırım suçunu işlemişlerdir.

³¹⁰Mehmet Zeki Gökhan, *Kıbrıs'ta Rum Katliamları*, s.89.; Salim Durukoğlu, Sevim Salik, “Türklerin Uğradığı İşkence, Sürgün, Katliam ve Soykırımlar Sözlüğü”, s.7.

³¹¹Bozkurt, 28 Temmuz 1974.

1.1.10.3.Atlılar Köyü Soykırımı 14 Ağustos 1974

Türk Askeri'nin Kıbrıs Adası'na ayak basmasından sonra başlayan çatışmalarda varlık gösteremeyen Rum Milli Muhafız Ordusu ve yeniden tasarlanan EOKA-B militanları geri çekilerek merkezden ve Türk askerinden uzakta ve savunmasız olan Türk köylerine saldırmaya başladı. Bu saldırılarında da Rumlar vahşice davranmışlar, 100'lerce Türk'ü küçük büyük demeden öldürmüşler, kadınlara tecavüz etmişler ve Türk köyleri yakılıp yıkılmıştır.

Savunmasız olan 20 hanelik köy halkı, 14 Ağustos 1974 tarihinde gelen Rumlar tarafından yapılan baskınla, bir araya toplanılmış ve köy dışına çıkarılmıştır. Burada elleri, arkaya bağlanarak sıraya dizilmişler ve Rumlar genç, yaşlı, bebek, kadın demeden bu Türkleri kurşuna dizmişlerdir. Daha sonra iş makinaları ile 20 metrelik bir çukur açılmış ve Türkler o halde çukura atılmışlardır. Olaya tanıklık edenler Türk kadın ve kızlarının öldürülmeden önce tecavüze uğradıklarını söylemişlerdir.

Uluslararası Savaş kurallarına uymayan bir şekilde saldırılara uğrayan Atlılar Köyü Türklerinden, olaylara tanık olan Hüseyin Aslantürk:

“14 Ağustos 1974 tarihine kadar Rumlar burada [Atlılar-Sandallar-Muratağa] birçok tecavüzde bulundu. Burada bebekleri genç kızlar katledildiler. Zaten erkekleri alıp Limasol'a esir kampına götürmüşlerdi. Burada gayriahlaki birçok harekette bulundular. Burada Türk askerinin ayak seslerini hissettikleri anda, 14 Ağustos'ta bu katliamı yapmışlardır. Bu katliamın açılışı 19 Ağustos 1974'tür. Bu katliamları Limasol'da görevimi devam ettirirken birisinden öğrenmiştim... Biz o katliam çukurunu 1 Kasım 1974 tarihinde açtık. Görmeniz lazımdı, bedenler hep parçalanmış. Çok ağır bir koku. Burada gözlemlediğim şuydu: Kıbrıs'ta Temmuz-Ağustos sıcakları dayanılmaz olurdu. Buna rağmen kadınlar ceket, yani kazak giymiş, çocuklar kucaklarında ve elleri önden naylon ip ile bağlı bağlı. Yeni, yani bakkaldan yeni alınmış iplerle bağlı. Ve başları tamamen kapatılmış vaziyete. Yani katliamlar planlanarak yapılmış. Katliamlardı. Ve orada onlar [Rumlar] ateş açtı, geri çekildi ölen öldü, ölmeyenleri ise diri diri gömdükleri kanaatine vardık... 16 günlük bebekten, 1 yaşına, 8-10 yalına kadar olan çocuklarımız ve genç kızlarımızın yani 37 şehidimizin hepsi burada. Katliam çukurunu açtığımızda anasının kucağındaki bir bebeğin göğsündeki pembe yalancı emzik hala duruyordu...

Muratağa Köyü'ndeki katliam, Atlılar Köyü'nden aldıkları genç kızları otobüslere bindirmek istemişler, hatta gitmek istemeyenleri otobüsün arkasına bağlayıp sürükleyerek götürmüşler. Ve bu aralarında kadın, yaşlı, çocuk ve genç kızlar olan 89 kişiyi Muratağa'nın oradaki çöplükte öldürmüşlerdir. Bu üç Türk köyünde 56 civarında çocuk cesedi bulunmuştur. Bunları Sandallar ve Atlılar katliamında orada satırlarla parçalamışlar paramparça etmişler ondan sonra da yakmışlar. Bu katliamda öldürülenler 3 Eylül 1974 tarihinde bulunmuştu. Yani 3 Eylül 1974 tarihine kadar bu insanların ne olduğu, nereye götürüldüğü bütün aramalara rağmen tespit edilememişti. Sağ kurtulanlar ve saklananlar vardı...Bunlar ezelden beri Ayvasol'da, Aluminio'da, Taşkent'te, Atlılar, Sandallar, Muratağa'da bu katliamlarını yapmışlardır. Katliamlar çok vahşice, zalimce, yani yüz kızartıcı, iğrenç denecek şekilde yapılmıştır. Bu katliamlar, katliam mezarları Birleşmiş Milletler Başkomiseri

Larc Hanison'un gözetiminde yapılmıştır. Birleşmiş Milletler zabıtlarında da vardır bu katliam çukurları. Ve ifadesinde diyor ki, 'Çocuk kafalarını saydım, saydım en son sayacak rakamı unuttum' ama biz Türk ve Müslüman olduğumuz için ne yazık ki Birleşmiş Milletler şimdiye kadar bize yardım elini uzatmadı, korumadı, aksine o katliamı yapma fırsatını da Rumlara vermiştir kanısındayım"³¹²

Şeklinde gördüklerini anlatmıştır.

23.08.1974 tarihli Milliyet Gazetesi Atlılar köyünde yapılan katliamların dış basındaki yansıyan hallerini paylaşmıştır. Buna göre; İngiltere'nin en ciddi gazetesi olarak tanınan The Times bu vahşeti gazetesinin ilk sayfasının en üst köşesinde çift sütun üzerinde vermiştir. İsveç'te bir televizyon kanalı ise; önceki gece "Raport" isimli yarım saatlik haber programının başlangıcına "Kıbrıs'taki Katliam" diye başlamış, Ada'ya ve Türkiye'ye son olayları izlemek üzere gönderilen muhabiri İngemar Olander'in izlenimlerini yayımlamıştır. Muhabir, Kanal'a, Kıbrıs'ta Magosa yakınlarındaki "Atlılar" köyü sakinlerinin kurşunlanarak gömüldükleri mezarlar açılırken çektiği renkli televizyon filmin yanı sıra, yakınlarını kaybeden Kıbrıslı Türklerle ve Barış Gücü askerleri ile yaptığı röportajlarını da göndermiştir. Televizyon, Kıbrıs'taki katliamı yansıtan filmi gösterdikten sonra, muhabiri Olander'in "İnsanlığa karşı işlenen bu cinayetlerin Kıbrıs'taki iki topluluğu birbirinden tamamen uzaklaştırdığını" ifade eden açıklamalarını paylaşmıştır. Kanal, çekilen filmi gösterirken "Şimdi Kıbrıs'tan aldığımız katliam filmini göstereceğiz sinirlerine ve midesine hâkim olamayanlar bakmasınlar" diyerek olayın ne kadar acı olduğunu belli etmiştir.

Bununla birlikte İsveç'in iki büyük akşam gazetesi olan Expressen ve Aftonbladet Gazeteleri de katliam haberine tam sayfa ayırarak yer vermişlerdir. Toplu Mezarların açılmasını gösteren fotoğraflara da yer veren gazetelerden Expressen habere "Kıbrıs'taki Katliam'da Bir Köyde Sadece Üç Kişi Canlı Kaldı" başlığını kullanmıştır.

Daily Mall gazetesi muhabiri Frank Thompson ise Atlılar köyündeki soykırımı aynı şekilde açıklarken "Bir Türk dehşet mezarlığı" diyerek vermiş, Türklerin kitle halinde gömüldükleri mezar kazılırken yabancı muhabirlerin dehşet duyduklarını açıkladıktan sonra, Türk subayları ve Kıbrıslı Türklerle yaptığı konuşmaları anlatmıştır. Daily Express gazetesi muhabiri Don Coolian da Atlılar köyü katliamı hakkında ayrıntılı bilgi vermekte, gazetenin öteki muhabiri Colin Pratt ise Kıbrıslı Türklerden olayın tanıklarıyla konuştuğunu yazmaktadır.³¹³

³¹²Ali Satan, Erdoğan Şentürk, *Tanıkların Diliyle Kıbrıs Olayları 1955-1983*, Tarihçi Kitabevi, İstanbul 2012, s.257-259.

³¹³Milliyet, 23 Ağustos 1974.

Hüseyin Güler Atlılar katliam çukurundan cesetleri çıkarırken durumu şöyle anlatmıştır:

“20 Ağustos 1974 günü tüm basın oradaydı. Birleşmiş Milletler gözlemcileri, halk hatta bazı esir Rumlar dahi oraya getirilmişlerdi. Katliam çukurunu tüm dünya medyasının önünde açmak için sağlık ekipleri, sivil halk, askerler bizimle birlikte idiler. Yavaş ve titiz bir şekilde çalışılarak cesetlere ulaşıldı. Durum çok korkunçtu. Cesetlerin üst üste yığıldığı hatta iplerle bağlı oldukları görülüyordu. Tek tek cesetleri gömüldükleri yerden çıkarmak istedik ama bu mümkün olmuyordu. Çünkü cesetler küçük bir çukura atıldıktan sonra üstleri toprakla örtülmüş ve dozerle üstleri çığnenmişti. Yeri düzleştirmek için çığnenen cesetler sanki pres makinesinden geçirilmiş gibi birbirleri içine girmişti. Birbirlerinden ayırmak imkansızdı. Çığnenen cesetler erimeye yüz tutmuştu. Cesedin neresinden tutsak derisi elimizde kalıyordu. Saatlerce uğraşılmasına rağmen cesetlerin birbirilerinden ayrılarak çıkarılması mümkün olmamıştı. Durum böyle iken oradaki yetkililerin emri ile cesetler yeniden örtüldü ve bu durumda cesetlerin çıkarılması imkânsız olduğunu bir müddet bekletildikten sonra çıkarılmaları için yeniden karar verileceğini açıkladılar.”³¹⁴

Atlılar Köyünden olan Kâmil Simtaş da soykırıma gözleriyle şahit olmuş ve 5 çocuğu ile eşini bu soykırım saldırısında kaybetmiştir.³¹⁵

Atlılar soykırımı Rumların yapmış olduğu en ağır ve en acımasız soykırımlardandır. Rumlar burada bebek, çocuk, kadın, yaşlı demeden sadece Türk olduklarından dolayı Atlılar köyünde tamamı sivil olan insanları vahşi bir şekilde öldürmüşler ve onları toprağa gömmüşlerdir. Soykırım saldırısı o kadar şiddetli olmuştur ki köyden sadece 3 kişi sağ kurtulabilmiştir. Bu saldırı Roma statüsünde belirlenen soykırım suçunu oluşturan maddelerden “a) Grup üyelerinin öldürülmesi, b) Grup mensuplarında ciddî bedenî ve zihnî zarara sebep olma” maddelerine giren suçlar olduğu için Atlılar’da Rumlar soykırım suçu işlemişlerdir.

1.1.10.3. Muratağa- Sandallar Soykırımı 14 Ağustos 1974

Atlılar Köyü ile aynı bölgede yer alan Sandallar ve Muratağa köyü de gözü dönmüş Rum militanlarının vahşiliklerinden payını almıştır. Atlılar’da vahşet yapan Rum militanlar soykırım faaliyetlerine Sandallara ve Muratağa’ya geçerek devam etmişlerdir.

Rumlar, Sandallar köyündeki Türkleri toplamışlar ve Muratağa köylüleriyle beraber, köylerin birleşim noktasında bulunan çöplüğe götürerek kurşuna dizmişler ve daha sonra da öldürdükleri Türkleri yakmışlardır. Bu saldırıda 88 sivil kadın-çocuk demeden öldürülmüştür.

³¹⁴Muratağa-Atlılar-Sandallar Şehitlerini Yaşatma Derneği, *1955-1974 Muratağa-Atlılar-Sandallar Adım Adım Soykırım III. Cilt*, Muratağa-Atlılar-Sandallar Şehitlerini Yaşatma Derneği Yayınları, Lefkoşa 2014, s.106.

³¹⁵Ali Satan, Erdoğan Şentürk, *Tanıkların Diliyle Kıbrıs Olayları 1955-1983*, s.101-104.

Cesetleri bir çobanın bulduğu Muratağa ve Sandallar katliam çukurunda 2 haftalık bebeklerin yanı sıra çok yaşlı olan Türkler de vardır.³¹⁶

Yunanistan'da bizzat Yunanistan Başbakanı Konstandinos Karamanlis tarafından Atlılar, Muratağa ve Sandallar soykırımından bahsetmek yasaklanmıştır. Rumlar işlenen bu vahşetin sorumluluğunun Türklere ait olduğunu, bizzat Türkler tarafından yapıldığını söylemişler ve bu durum bugün KKTC'de yaşayan Türk gençlerinin bir kısmı arasında kabul edilmiştir.

Bunun gerçek olmadığını, o dönemin canlı şahitlerinin anlattıkları ispat etmektedir. Bu soykırım saldırısında ailesini kaybeden Ahmet Süleyman Aşır o dönemde TMT saflarında Rumlara karşı Magosa'yı savunmaktadır. TMT'den yakın bir arkadaşının Köylerinde kimsenin olmadığını söylemesi üzerine köyüne gider ve köylülerin öldürüleceklerinin aklına gelmediğini söyleyerek olayları anlatmaya şöyle devam eder:

“Köye girerken bir cip bizi durdurdu. Türk askeri idi. ‘Kimsiniz?’ diye sordu. ‘Buralıyız’ dedik. ‘Tamam’ dediler. Meğer o gün katliam çukurunu bulmuşlar ve şehitlerimizi çıkarmak için hazırlık yapıyorlarmış. Bunu duyunca yıkıldım. Çünkü bunu beklemiyordum. Olacak şey değildi. İnsan olan zaten esir edilmiş silahsız çocuk ve kadınları öldürmezdi. Sarman diye bir kurt köpeğimiz vardı. Eve vardığımda Sarman çok sevinmişti. Bağırarak üzerime atıldı. ‘Sarman ne oldu oğlum’ dedim ve onun başını okşadım. Bana bakıyor ve gözlerinden yaşlar akıyor ve inliyordu Ağlıyordu. Öylece kalakalmıştık. Bana sarılmış bırakmıyordu. Neden sonra ayaklarını indirdi ve ısrarla beni bir yere götürmek istedi. Konuşacaktı sanki. Takip ettim. Doğruca katliam çukurunun olduğu yere doğru gittik. Orada Türk askerleri birer birer yarı yanmış şehitlerimizi çıkarıyorlardı. Sarman her şeyi görmüştü bence... Bir ara annem olduğunu gördüm. Annem olduğunu dışından tanıdım. Annemin bir altın dişi vardı, yoksa tanıyamazdım. Çünkü köpekler öldürdükten sonra yakmışlardı. Sonra yarı yanmış elbiselerinden 8 yaşındaki erkek kardeşimi tanıdım. Başı gövdesinde yoktu. O zaman nasıl öldürdükleri anlaşıyordu. Sonra fark ettim bütün erkek çocuklarının başları yoktu. Demek ki önce erkek çocuklarının başlarını analarının önünde kesmişler, sonra da diğerlerini. O analar başı kesilmeden önce son çığlıklarını atarken ne yapıyorlardı düşüncesi bile insanın kanını donduruyordu. Şehitlerimizi bir bir Türk askeri çıkarıyordu. Başlarında olan komutanı askere şöyle seslendi; ‘Asker biz böyle çocuklara kurşun sıktık mı?’ Asker cevap verdi; ‘Hayır komutanım’. ‘Peki bunu gördükten sonra bizde Rum çocuklarını öldürecek miyiz?’ Asker komutanına baktı ve cevap verdi ‘Asla komutanım’.”³¹⁷

³¹⁶Milliyet, 2 Eylül 1964.

³¹⁷Muratağa-Atlılar-Sandallar Şehitlerini Yaşatma Derneği, 1955-1974 Muratağa-Atlılar-Sandallar Adım Adım Soykırım III. Cilt, s.33-34.

Muratağa köyünde imamlık yapan emekli öğretmen Hasan Murat ise vahşete canlı olarak şahit olmuştur:

“Üç gün ses etmeden kaldık. Dışarıda köpek gezse tavuk eşelense, eyvah! Geldiler, buldular bizi diye korkup kaldık...Allah, günahsa affetsin...Köylülerimin ölümüne götürülüşlerini gördüm; yerimden çıkıp bir şey yapamadım”³¹⁸

Kıbrıs'ta çıkarılan gazetelerden biri olan Bozkurt ise; “Muratağa ve Sandallardan 88 sivilin akıbeti hakkında bilgi yok” diyerek saldırı sonrasında haber alınmayan Türklerin durumunu merak etmektedir.³¹⁹ Katliam çukurundan daha sonra haberleri olacaktır.

Yabancı Basının Muratağa ve Sandallar köyündeki soykırım haberini hangi manşet ve hislerle okuyucularına duyurduğunu Milliyet gazetesinden öğreniyoruz. Buna göre:

UPİ Ajansı soykırım haberini Lefkoşa'daki muhabirine atfen şöyle bildirmiştir:

“Kıbrıslı Rumların toplu halde öldürüp Magosa yakınlarındaki Muratağa köyünde çukurlara gömdükleri 88 Türk'ün cesedinin çıkarılması için yapılan çalışmalara dün de devam edilmiştir. Türk istihkam birliklerinin ve Kıbrıslı mücahitlerin katıldıkları çalışmada dün öğleye kadar çıkarılan ceset sayısı 45'e yükselmiştir. Çalışmalara katılan Kıbrıs Türk Yönetimi yetkilileri her saat yeni çukurlar ve bu çukurların içinde 10'larca ceset bulunuyor, çalışmaları seyretmeğe dayanmak çok güç demektedirler. Muratağa köyündeki çalışmaları Birleşmiş Milletler gözlemcileri de izlemektedirler. Tanıkların bildirdiklerine göre, şimdiye kadar çıkartılabilen 35 cesedin ancak bir ikisi parçalanmadan toprağa gömülmüştür. Çıkartılan çoğu cesetlerin tanınmayacak derecede paramparça olmuş bir durumda bulundukları belirtilmektedir.

Associated Press Ajansının Lefkoşa'da bulunan muhabiri David Lancashire, dün bütün dünyaya yayılan haberinde şunları yazmıştır:

“Muratağa köyü ile ilgili olarak konuştuğum B.M. Barış Gücü görevlisi İsveçli Subay Lare Hakanssom katliam kurbanlarından 21'inin cesedini ben gözlerimle gördüm. Cesetlerin gömüldüğü çukurdan herhalde bir düzine ceset daha çıkacaktır. Öte yandan Kıbrıs'taki Rum yönetiminin radyosu, Türk katliamını yalanlamamıştır”

AP muhabiri haberinde, Muratağa katliamı kurbanlarının yakınlarıyla yaptığı konuşmaları da nakletmiş ve şu ayrıntıları da vermiştir:

“Kıbrıs Türk makamları, Doğu Kıbrıs'ta Muratağa köyünde Kıbrıslı Türk erkek, kadın ve çocuğa ait 70 cesedin bir arada gömülü olarak bulunduğunu açıklamışlardır. Magosa'nın 15 kilometre Kuzey Batısındaki olay yerine yabancı muhabirler de götürülmüştür. En az 4 cesedin ortaya çıktığını haber vermektedirler. Türk yetkilileri daha önce de 16 cesedin çıkarıldığını ve toplam ceset sayısının 70'e yükselmesinin beklenildiğini söylemişlerdir. Muratağa ve bu köye yakın Sandallar köyünde yaşayan daha önce kayboldukları bildirilmiştir.

³¹⁸Milliyet, 3 Eylül 1974.

³¹⁹Bozkurt, 24 Ağustos 1974.

Türk İşgal Ordusu yetkilileri, Türk askerlerinin 16 Ağustos'ta bu iki köye girdikleri zaman 70 köylünün kaybolduğunu bildirmişlerdi. Bu köyler, Rum kontrolünde bulunuyorlardı. Sandallar köyü 20 Ağustos'ta cesetlerin çıkarıldığı Atlılar köyünden 3 buçuk kilometre uzaklıkla bulunmaktadır³²⁰

Milliyet Gazetesi 20-27 Temmuz tarihleri arasında Kıbrıs'ta Rum soykırım ve mezaliminin dökümünü aşağıdaki şekilde yayınlamıştır:

“Rumların Kıbrıslı sivil Türk halka insanlık dışı davranışları bütün dünya kamuoyu tarafından açıklanmıştır. Yabancı ve Türk resmi kaynakları ile görgü tanıklarını ve Kıbrıs'ta bulunan muhabirlerine dayanarak çıkarmanın başladığı gün olan 20 Temmuz 1974-27 Temmuz 1974 arasındaki Rumların Türklere yaptıklarını tespit etmiştir. Aşağıdaki yazıda Rum Mezaliminin dökümünü bulacaksınız.

20 Temmuz 1974

Ortaköy, Gönyeli ve Boğaz bölgelerinde yoğun havan top ve tank ateşleri deva etmektedir. Bölgedeki Türk halkı panik içindedir. Tarla yangınları başlamıştır. Cihangir, Çukurova ve Yenice köy alevler içindedir. Larnaka'nın Aleminyo köyü Rum kuvvetlerince işgal edilmiş ve köyde bulunan Türk halkı havan ateşine tutulmuştur. Rum Milli Muhafız ve Yunan askerleri yeşil hat boyunca Türklere karşı ağır silahlar kullanmışlardır. Bu olay insanlık dışı bir olaydır.

21 Temmuz 1974

Baf ilçesinde Rum Milli Muhafız Birliklerince Türk halkından 60 kişi rehin alınmıştır. Rehin alınan Türkler, bu bölgede yapılacak Türk hava akınlarında kaybedilecek Rum personel karşılığı olarak tutulduğunu Rum ilgilileri belirtmişlerdir.

22 Temmuz 1974

Rumlar, Gönendere'de toplanmış olan 10 Türk köyünün kadın ve çocukları üzerine havan ve top ateşi açmışlardır Aynı gün Rumlar bu köyleri yakıp yıkmaya devam etmişlerdir. Serdarlı köyünü de Rum askerleri işgal ederek büyük bir katliama girişmişlerdir. Bu arada ateşkes antlaşmasının yürürlüğe gireceği saat yaklaşırken Rum askerlerinin sivil hedeflere tecavüzlerini arttırdıkları ve bazı Türk köylerinde katliama giriştikleri tespit edilmiştir. Üçgen bölge dışında kalan halka saldırılar devam etmiş esir edilen Türkler hunharca öldürülmüştür.

Aynı gün Nergisli, Çamlıca, Sötlüce ve Serdarlı çember içine alınan Kıbrıslı sivil Türk halkına Rum muhafızları havan ve toplarla desteklenen yoğun bir saldırı harekâtına girişmiştir. Sivil halk bu saldırıda hunharca katledilmiştir. Magosa'nın sur dışındaki bölgelerini Rumlar Türk bayrağı çekerek yakıp yıkmaktadır. Bu arada çok sayıda masum Türk öldürülmüştür.

Ateşkese Uyulmuyor

Ada sathında ateşkesten sonra Rum ve Yunanlılar Poli, Erenköy, Yeşilırmak ve Gönendere'ye taarruz ederek Türk halkına zayıat verdirdiler. Gönendere'de toplanan 10 Türk köyü halkına havan ve top ateşi açmışlardır. Boşaltılan Türk köylerini yakıp yıkmışlardır. Bozdağ ve Karnı orman bölgelerinde de faaliyetlerini

³²⁰Milliyet, 3 Eylül 1974.

yürütmüşlerdir. BM Barış Gücü'nün Dağaşan köyünde müdahalede bulunduğu, diğer bölgelerde etkili olmadıkları öğrenilmiştir.

Askerlik görevini 'Masum sivil halkı öldürmek' şeklinde anlayan tüm Milli muhafız Örgütü, Ada'nın çeşitli kesimlerinde bir yandan kadın, çocuk, yaşlı demeden Türklere karşı bir katliam hareketi uygularken diğer yandan da Makarios taraftarı Rumları kitle halinde öldürmeye devam etmişlerdir.

Rumlar, Magosa surları boyunca toplar yerleştirerek şehrin içini dövmeye başladılar. Sivil halkın Barış Gücünden yardım isteği karşılıksız kalmıştır.

Kuşatılmış yerlerdeki Kıbrıs Türklerinin maruz bırakıldığı yiyecek ve su sıkıntısının giderilmesi konusunda BM Genel Sekreterliğinin Sekreteryasına durum duyurularak müdahale talep edilmiştir. Kıbrıs Rum askerleri kadın ve çocukların da aralarında bulunduğu 380 sivil bir otelde silah zoru ile 38 saat tutmuşlardır.

23 Temmuz 1974

Kıbrıs'taki Rum mezaliminin görgü tanığı durumu şöyle anlatmıştır:

'Rum askerleri etrafa ateş saçıyordu. Bir eve girdim. Rumlar bir Türk kadınına tecavüz ediyorlardı. Gözlerimi kapadım kaçtım.'

Rumlar, yalnız sivil Türklere değil, bu arada yabancı uyruklu bazı şahısları da öldürmüşlerdir. 'UPI'nin haberine göre, İngiliz uyruklu Bayan Shirley Valadrin, Rum Ulusal Muhafızlarının kocasını evinden alarak öldürdüklerini ifade etmiştir.

Yine UPI'nin bir başka haberinde 'Limasol hapishanesinin avlusunda büyük bir kalabalık beklemekte ve çok sayıda çocuk ağlamakta idi. Bir küçük Türk kıızı da annesinin kollarında ağlıyordu. Bir Rum askeri, kızın annesine bağırarak 'eğer onu susturmazsan öldürürüz' dedi. Anne yalvararak elinden bir şey gelmediğini söyledi ama asker bebeği öldürdü' denilmiştir.

24-27 Temmuz 1974

'Limasol'da Rumlar birçok kadın ve çocuğu vurdular. Ben sokaklarda 20 ölü çocuk gördüm ve diğer yaralıları da ağlıyorlardı. Rum askerleri akbabalar gibi kadınları öldürmek için evlerine girmelerini bekliyorlardı. Tecavüz edildikten sonra bir kadın gördüm. Tecavüz edilen daha birçoğu vardı. Geride kalan için orası bir cehennem' demiştir.

Ateşkesin ardından Rumlar Magosa'da yoğun bir eyleme girişmişlerdir. Esir alınanların ve bu bölgelerde şehit olanların iadesini reddetmektedirler. Terkedilen bölgeler yağma edilmektedir. Serdarlı sancağına havan ve otomatik silahlarla saldırılmaktadır. Yeşilırmak'ta Rumlar bir saldırıya hazırlanıyorlar.

Londra'da yaşayan Keziban Derviş adlı Türk kızının anlattıkları ise şöyledir:

'Kıbrıs'a amcamı ziyarete gitmiştim. Cumartesi öğleden sonra evimize baskın yapan Rumlar amcam, yengemi ve bütün ailesini öldürdüler. Kaçmayı başarmıştım. Rum askerleri arkamdan koşuyor ve devamlı olarak ateş ediyorlardı. Bir eve girdim. Rum askerleri bir kadını öldürdüler. Tekrar kaçtım. Arkamdan birçok Türk kadını benimle kaçıyordu. Fakat nereye gidebilirlerdi ki?'

Rum muhafızları Türk rehinelere bir meydana toplayarak, makineli tüfek ateşiyle öldürdüklerini gördüm. Öldürülenlerin çoğu kadın, çocuk ve yaşlı kimselerdi.'

Ateşkesin ardınlar Rumlar, Lefkoşa dışındaki Türk bölgelerine taarruzlarını arttırmışlardır. Erenköy, Balalama, Yeşilirmak bölgelerinde şiddetli çarpışmalar olmaktadır. Poli'nin saat 18'de düştüğü öğrenilmiştir.

Lefkoşa'daki diplomatlar, Kıbrıslı Rumlar ve Ulusal muhafızların güney sahildeki Türk köylerine ve Larnaka, Limasol'un Türk kesimlerine baskınlar yaparak çok sayıda Türkü katlettiklerini söylediler.

Limasol yakınlarında küçük bir Türk köyüne Rumlar tarafından yapılan baskında 200 kişilik köy halkının 36'sı katledildi. Rumlar 'Daha önce bize emir verildi, Türkler gelmeden önce bize hedef olarak verilen Türk köylerini katledeceksiniz' diye kendilerine daha önce emir verildiğini beyan ettiler.

Yunan birlikleri Türklerle meskûn ve içerisinde asker bulunmayan Erenköy'e top ve ağır silahlar desteğinde taarruza geçtiler.

Limasol bölgesinde Kıbrıs Türklerinin esir edildiği stadyuma girmek isteyen Barış Gücü önledi. Baf bölgesinde Manora köyü tahrip edildi. Burada meskûn birçok kişi öldürüldü. 60 kişi yaralandı. Stavrokono'da birçok Kıbrıslı Türk bir araya toplanmış olarak Rum Milli Muhafız birliklerinin hücumlarına hedef olmakta ve ağır zayıyata uğramaktadır.

İngilizlerin Anlattığı

Bir İngiliz kadını her yanda sivil Türk cesetlerine rastladığını, Rumların cesetleri Limasol'da çukurlara attığını bildirmiştir.

Bir İngiliz Subayının karısının ifadesine göre: Rum Ulusal Muhafızları her şeyi yağmalamakta ve kendi milletinden olanların bile eşyalarını çalmaktadırlar. Limasol'dan gelen bir başka turist Ulusal Muhafızların herkese ateş ettiklerini belirtmiş ve 'Bunların hepsi canavar' demiştir.

Baf'tan Londra'ya gelen iş adamı Derek 'Baf Kasabasında 14 Türk'ün bir okula sığındığını, ancak Rum Milli Muhafız askerlerinin okulu kuşatarak masum Türkleri öldürdüklerini gördüğünü' söylemiştir.

Almanya'nın Sesi Radyosu

'Türklerin insanca davranışına karşı, Yunanlılar yabancıların bulunduğu bölgelere ateş ediyor, hastane ve otellerde karargâh kurarak Türkleri tahrik edip dünya kamuoyuna küçük düşürmeye çalışıyor. Demiştir.³²¹

Dünya medyasının da detaylarıyla verildiği, göğü şahitlerinin de ifade ettikleriyle Muratağa ve Sandallar köyünde yapılanlar, Rumların 1963'te karar verdikleri soykırım saldırılarının 1974 yılında yaptıkları 2.sidir. Bu soykırım saldırılarında Rumlar akla gelmeyecek yöntemleri hayata geçirmişler, Türkleri öldürürken bunun planlı bir saldırının parçası olduğunu bilerek yapmışlardır. Zaten Türk ordusunun yaptığı harekatta ele geçirilen Rumlar ifadelerinde bu hususu ifade etmişlerdir.

³²¹Milliyet, 02 Ağustos 1974.

Hem BM hem de dünya medyasının gözü önünde açılan çukurlardan çıkarılan Türklere yapılanların şekli resmi kayıtlara girmiştir. Öldürülme şekli açısından ellerinin arkaya bağlanarak kurşuna dizilmeleri, cesetlerin ve öldürülmeyen Türklerin canlı canlı yakılması, bundan başka olarak Kıbrıs'ın coğrafi şartlarında saldırının yapıldığı mevsimde çok sıcak olması, öldürülenlerin kışlık giysileri içerisinde olması Rumların, Türkleri öldürürken ne kadar acı çekmelerini istediğinin bir kanıtı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Rumların tüm bu saldırılarının tamamı sivil olan bir halka karşı yapılmış olması, saldırıların plan çerçevesinde yapılmış olması, Roma statüsünde belirlenen Soykırım suçunun “a) Grup üyelerinin öldürülmesi, b) Grup mensuplarında ciddî bedenî ve zihnî zarara sebep olma” maddeleri içerisinde yorumlanmasını gerektirmektedir. Rumlar diğer köylerde yaptıkları gibi Muratağa ve Sandallar köyünde de soykırım suçu işlemişlerdir. Soykırım suçundan başka Rumlar burada hem insanlığa karşı suç hem de savaş suçu işlemişlerdir. O hususlar kendi kategorilerinde yorumlanmıştır.

1.1.10.4. Taşkent Soykırımı 15 Ağustos 1974

Larnaka'ya bağlı olan Taşkent köyüne, Rumlar 15 Ağustos'ta saldırmışlar ve masum 50 sivil Türk'ü acımasız şekilde katletmişlerdir. Soykırımdan yaralı olarak kurtulan Fuat Hüseyin Rumların canice saldırısının tanığıdır ve verdiği bilgilere göre katliam şöyle meydana gelmiştir:

“20 Temmuz günü Rumlar Taşkent köyündeki Türkleri huzursuz ve tedirgin etmeye başlamışlardır. Bu durum 14 Ağustos tarihine kadar devam etmiş ve Türk Silahlı Kuvvetlerin Kıbrıs'ta giriştiği ikinci harekât günü olan 14 Ağustos'ta Taşkent Türklerine karşı harekete geçerek 50 yaşına kadar olan 83 kişiyi Rum okulunda bir araya toplamışlardır. 83 kişi arasından 45-50 kişi ayırarak Limasol'dan Kombos otobüs şirketinden çalınan bir otobüse koyarak önce Limasol'a nakletmişlerdir. Dört otomatik silahlı Rum da Türklere refakat etmiş ve Ayafilya Rum köyünden yarım saatlik yol kat edildikten sonra Yereze ve Palatia köyleri arasındaki dağlık bölgede daha önce buldozerlerle açılmış çukurlar hazırlayan kahbeler önce soydaşlarımızın üzerlerinde bulunan hüviyet ve paralarını almışlar ve kendilerine birer sigara ikram etmişlerdir. Henüz sigaralarını içmeye fırsat bulamayan kardeşlerimizin üzerlerine kalleşçe yayılım ateşi açılması sonucu katledilmişlerdir. Çukurları kapatmak için buldozer getirmek için bölgeden uzaklaşan Rum askerlerinin kaçışından istifade eden 19 yaşındaki Fuat Hüseyin, yaralı olarak 6 gün dağlarda dolaştıktan sonra Mutlukaya köyüne sığınmaya muvaffak olmuş ve canını kurtarmıştır.

Taşpınar'daki 5 Türk ise palalarla parçalanarak öldürülmüş ve 43 sivil de esir olarak Rumlar tarafından yanlarında götürülmüştür.³²²

³²²Bozkurt, 23 Ağustos 1974.

EOKA-B terör örgütü militanı yıllar sonra Rum gazetesinin birine verdiği bir demeçte Taşkent Soykırımı ile ilgili konuşarak işledikleri soykırım suçunu itiraf etmiştir:

“Ne yaptıysak devletin yasal güçleriyle birlikte yaptık. Köydeki 89 Türk erkeğini topladık. Onlar öldürüleceklerini bilmiyorlardı. Toplananlar Hirokitia’dan gelen askerler tarafından götürüldü. Bu arada gelen askerler intikam için bazı genç kadınlara da tecavüz ettiler. Toplanan Türk erkekleri daha sonra topluca öldürüldü, dozerlerle açılan çukurlara gömüldü.”³²³

Taşkent soykırımının bir başka tanığı da Taşkent Köyü muhtarı Ersoy Taluğ’dur. Soykırım saldırısını şöyle anlatıyor:

“22 Temmuz günü Barış Gücü askeri ve Kıbrıs Cumhuriyeti polisi geldi, silahlarımızı teslim etmemizi istedi. Bizde silah yoktu. Birkaç tane av tüfeği vardı. Çünkü bizim köyde hiç olay olmamıştı köyümüzde. Bu yüzden de silahımız yoktu. Tabii biz av tüfeklerimizi vermek istemedik. Barış Gücü askeri ‘Biz size güvence veriyoruz. Burada kalıp sizi koruyacağız’ dedi. Biz de inandık, güvendik. Teslim ettik av tüfeklerimizi. Aynı gün 4 saat sonra Türk mahallesini kurlun yağmuruna tuttular. Her taraftan kurşunlar geliyordu. Tabii biz de kapı arkalarında sopalarla, demirlerle beklemeye başladık. Allah’a yalvardık. ‘Türk askeri gelsin bu gözü dönmüş Rumları dize getirsin, bizi bunlardan kurtarsın’ diye. Bu olaylar böyle devam etti. Ondan sonra yine Kıbrıs Cumhuriyeti’nin polisi 23 Temmuz’dan 14 Ağustos’a kadar her gün Türk Mahallesine gelip 2-3 erkeği alıp polis karakoluna götürüp ‘silahlar nerede saklı?’ ‘Kimin silahı vardı?’ diyerek işkence yapıyordu. Oysa bizim silahımız yoktu. Bu işkenceleri duyunca bazılarımız saklanmaya başladı... 14 Ağustos günü, beraber yaşadığımız Rumlar ve elebaşları Andikko, Türk mahallesine geldiler. Silahlarla evleri tek tek gezip bütün erkekleri topladılar. Saklı olanlara ‘Eğer çıkıp teslim olmazsanız sizi bulduğumuz yerde vuracağız’ diye çağrı yapıyorlardı. Tabii onlar da da korktular ve ortaya çıktılar. Hepsini topladılar. Rum okuluna götürdüler...”

Biz, eniştemi ve dayılarımı aldıkları gün yeğenimle beraber dağa kaçtık ve 15 gün dağda kaldık. 15 gün boyunca dağda incir, harnup ve keçi boynuzu yedik. Birgün, köylümüz yaşlı Luija av tüfeğini aldı ve dağa çıktı bizi vurmak için. Bilirlerdi bizi. Mustafa’nın oğlu teslim olmadı, Ali beyin oğlu teslim olmadı, Şevket’in oğlu teslim olmadı diye. Av tüfeğini aldı ve dağa çıktı bizi vursun diye. Düşünebiliyor musunuz?”³²⁴

Taşkent’te de Rumlar soykırım saldırılarının bir başkasını gerçekleştirmişlerdir. Planlı olarak devlet güçlerinin de kullanılmasıyla yapılan saldırılar soykırım suçu kategorisine giren suçlardır. Rumların, Türkleri yok etme kastıyla yaptıkları bu soykırım saldırısı Roma statüsünde Soykırım suçuna giren maddelerden, “a) Grup üyelerinin öldürülmesi, b) Grup mensuplarında ciddî bedenî ve zihnî zarara sebep olma” olan maddelerinin ihlali neticesinde oluşan bir Soykırım suçudur. Bu saldırı bu bağlamda yorumlanmasını gerektiren bir saldırı olarak Rumlar’ın bu saldırılardan dolayı bir yaptırıma uğramaması adaletin yerine getirilmemesinden dolayı bir başka üzüntü verici durumdur.

³²³Hürriyet, 22 Kasım 2004

³²⁴Ali Satan, Erdoğan Şentürk, *Tanıkların Diliyle Kıbrıs Olayları 1955-1983*, s.89-90.

Burada aynı zamanda diğer uluslararası suçlar kategorisine giren suçlar da işlenmiştir.

1.1.10.5. Limasol Soykırımı 21 Temmuz 1974

Rumlar, 21 Temmuz'da da başka bir soykırım suçu işlemişlerdir. Limasol'da yaşayan 13-16 yaşlarında toplam 25 erkek çocuğu evlerinden zorla toplayarak briket fabrikasına götürmüşler ve burada küçük çocukların kafalarını prest makinasında ezerek öldürmüşlerdir. Rumların çocukları acımasızca prest makinasına koyarken, "Türklerin soyunu işte böyle kurutuyoruz" şeklinde bağırmaclarına tanık olanlardan biri olan Salahi Hilal isminde bir Türk'tür. Salahi bey, Doğruyol semtinden, EOKA-B tarafından kaçırılan, vücudunun etleri bıçakla kesilerek kanı emilen bir Türk'tür. Olayı şöyle anlatmıştır:

"Beni kaçıran EOKA'cılar bellerinden çıkardıkları kamalarla kollarımı ve omuz başlarımın etli yerlerini kesmeye başladılar. Bu arada yanlarına Yunanlı bir subay geldi. 'Aranızda Türk kanı içmeyen var mı? Diye sordu. İçlerinden bazıları 'içmedik' diye bağırıldılar. Bunun üzerine Yunanlı subayla birlikte 10-15 kişi bıçakla kestikleri etlerimden sızan kanı yalamaya başladılar. Bayılmak üzereyken beni dışarı çıkardılar. Dışarıda tutsak bir arkadaşımı gördüm. Elleri ve ayakları bağlıydı. Bu arada bir Rum, belindeki el bombasını alarak emniyet mandalını çekti ve tutsak arkadaşımın üzerine fırlattı. Zavallı paramparça olmuştu."³²⁵

Rumların yaptığı bu saldırı hem insanlığa karşı suçlar hem savaş suçu hem de soykırım suçu bağlamında değerlendirilebilecek davranışları barındırmaktadır. Soykırım suçuna giren durumları burada incelenmiş olup diğer suçlar kendi kategorisinde değerlendirilmiştir.

Limasol'daki 13-16 yaşındaki Türk çocuklarının kafalarının makinaya sıkıştırılarak patlatılarak öldürülmesi, öldürürken de "Türklerin soyunu kurutmalarını" ifade etmeleri Roma statüsünde belirlenen maddeler içerisine giren suçlardır. Bu maddeler; "a. Grup üyelerinin öldürülmesi, b. Grup mensuplarında ciddi bedenî ve zihni zarara sebep olma," maddeleridir. Rumların, 25 çocuğu öldürmelerinin tek sebebi, Türk çocuğu olmalarından kaynaklanmaktadır. Bu hareket planlı olarak yok etmektir ve zikredilen maddelerden dolayı soykırım suçu içerisinde değerlendirilmelidir.

1 Nisan 1955 tarihinde başlayan Rum saldırıları dozunu iyice arttırarak 1974 yılına kadar sürmüştür. Detaylarıyla anlatılan saldırıların Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı amacıyla yapıldığı dönemin Rum ve Yunan yetkilileri ağızlarından defalarca ifade edilmiş, Enosis amacının önündeki en büyük engel olarak gördükleri Türklere, yok etmek amacıyla 1974 tarihine kadar defalarca saldırılar yapmışlardır. Yapılan saldırıların bir ateşkes halinde

³²⁵Turgay Bülent Göktürk, "Kıbrıs'ta Rumların Gerçekleştirdiği 1974 Katliamları", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, S.228, (2017) s.6.

işlendiği, niteliği, planlı ve hazırlıklı olunması, tek bir yerden yönetilmesi “uluslararası hukuk antlaşmalarının, Cenevre Sözleşmelerinin, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin, Sivil ve Siyasi haklara ilişkin Uluslararası Antlaşmaların, Ateşkes Zamanında ve Askeri Çatışmalar Zamanı Kadın ve Çocukların Korunması Beyannamesi ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 09 Aralık 1948 tarihinde kabul ettiği Soykırım Suçunun önlenmesine ve Cezalandırılmasına İlişkin Sözleşme olan Roma Statüsü’nün 2. Maddesinde belirtilen;

“a) Grup üyelerinin öldürülmesi,

b) Grup mensuplarında ciddî bedenî ve zihnî zarara sebep olma” maddelerinin ihlali olan saldırılardır. Rumların işledikleri suçlar tam olarak bu maddelerle örtüşmektedir. Rumlar, Türklere karşı soykırım suçunu işlerken etnik temizlik saldırılarını, amaçlarına hizmet eden bir araç olarak kullanmışlardır. Etnik temizlik bir bölgede bir nüfusun zorla yerinden edilmesi durumu vardır. Soykırım ise bir grubu toplu yok etmek amacıyla hareket etmektir. Bu açıdan soykırım amacıyla, etnik temizlikle yerinden edilen Türklere karşı suç işlenirken etnik temizlik bir amaç durumundadır.

Soykırım suçunu diğer suçlardan ayırın en temel nokta suçun bir grup tarafından işlenirken özel bir amaçla saldırılmış ve işlenilmiş olması gerekmektedir. Bir saldırının soykırım suçu sayılması için yukarıda yazılan olan Roma Statüsü’nün belirlediği 5 gruptan birinin bilinçli olarak işlenmesi gerekir. Soykırım suçundan mağdur olan kimse, sistemli olarak saldırıya uğrayan grup içerisinde yer almak zorundadır. Yani bir soykırım suçundan bahsedebilmek için mağdurun belirli bir etnik, ırksal, dinsel veya ulusal grup içinde yer alması gerekmektedir.

Uluslararası Ceza Mahkemesinin yargılama alanına giren soykırım suçundan yargılanmak için özel bir statüye sahip olmak gerekmez. Yukarıda bahsedilen gruplar içerisinde yer alanlara karşı bir saldırı yapan herkes soykırım suçlusu olarak suçlanabilir. Asker veya sivil fark etmeden fail olarak kişiler yargılanabilir. Devlet’in sistematik olarak bir gruba karşı soykırım suçu işlemesi devletin tüzel kişiliğinden dolayı devlet yargılanamaz ama soykırım suçunu oluşturacak kararları alan, suça iştirak eden, uygulayan kim varsa soykırım suçlusu durumdadır ve Uluslararası Ceza Mahkemesinde yargılanabilecektir. Ve Soykırım suçunun da dahil olduğu işlenilen uluslararası suçlar için bir zaman aşımı söz konusu değildir ve Roma Statüsü’ne taraf olan devletlere mensup suçlular bu suçlardan yargılanabilir.

Nürnberg Mahkemelerinde soykırım suçunun yargılaması yapılmamıştır. Ama savcı iddianame hazırlarken soykırımdan bahsetmiştir. Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesinde ise soykırım suçunun işlenmesinden dolayı sanıklar yargılanmıştır.³²⁶

Rumlar yanında Yunanistan da Kıbrıs'taki Türklere karşı işlenen soykırım suçuna ortak oldukları için yargılanmaları gereken diğer suçludur. 1955'ten 1974 tarihine kadar Kıbrıs'ta terör örgütü kurup, örgüte silah ve asker tedariki yapan, 1963,1967 ve 1974 tarihlerinde Türk köylerine saldırılar yaparak Türkleri soykırıma uğratan saldırganlar içerisinde bizzat Yunan subayları vardır. Yunan subaylarının saldırıda bulundukları tespit edilmiştir. Bundan dolayı Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesinin yargılamalarında, Kambanda'nın soykırıma iştirak ettiğine delil getiren mahkeme, bu kişiye soykırım suçundan ömür boyu hapis cezası vermiştir.³²⁷ Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesinin verdiği bu karara dayanarak Yunanistan'ın da Kıbrıs'taki Rum Soykırımına iştirak ettiği, teşvik ettiği sabit olduğundan soykırım suçlusu olarak yargılanmaları gerekmektedir.

Rumların 1955'ten başlayan ve 1974 tarihine kadar yukarıda açıklanan saldırıları, yine yukarıda açıklanan uluslararası hukukun kabul ettiği sözleşmelerindeki suç tanımlarına girdiği için Rumlar, Türklere karşı bu süre zarfında soykırım suçu işlemişlerdir. İşlenen suçun zaman aşımına uğramaması, Rumların statüye taraf olduklarından dolayı Rumlar hakkında Uluslararası Ceza Mahkemesinde Soykırım Suçu İşlemesinden ötürü yargılanmaları için gerekli girişimler yapılmalıdır.³²⁸

2. Savaş Suçları

2.1. 1955-1958 Yıllarında İşlenen Savaş Suçları

Enosis amacıyla ilk saldırısını Lefkoşa'da bulunan Türk Mahallesindeki Polis karakoluna koyan EOKA terör örgütünün bu saldırısında 14 Türk yaralanmış, çevredeki Türklerin ev ve dükkanları zarar görmüştür.³²⁹

2.1.1. Üç Şehitler Köyünde İşlenen Savaş Suçları (Goşşi) 19 Temmuz 1958

1955'te başlayan saldırıları, gün geçmeden devam ediyor ve İngiliz yönetimi bu saldırıları engellemekte isteksiz davranıyordu. 19 Temmuz 1958 günü Goşşi köyündeki saldırıda üç Türk EOKA terör örgütünü EOKA terör örgütü militanları tarafından taranarak öldürülmüştü. Planlı olduğu belli olan bu saldırıda Rumlar, Köyün suyunu kesmişler ve su

³²⁶ https://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_sept09_en.pdf (21.07.2020)

³²⁷ <https://unictr.irmct.org/sites/unictr.org/files/case-documents/ict9-97-23/appeals-chamber-judgements/en/001019.pdf> (21.07.2020)

³²⁸Rumların Statüye taraf olmasıyla ilgili olarak bkz <https://web.archive.org/web/20040605155639/http://www.icc-cpi.int/statesparties.html> (04.06.2020).

³²⁹Akşam, 21 Haziran 1955.

deposunu açmaya gelen Ahmet Pekmez, Özkan Hasan ve ağabeyi Yılmaz Hasan'ı pusuya düşürerek öldürmüşlerdi

Goşşi saldırısından sonra köyde yaşayan Türkler, Türkiye'ye bir telgraf göndermişler ve şöyle demişlerdir:

“Sayın Celal Bayar, Cumhurbaşkanı, Ankara

Sayın Adnan Menderes, Başbakan, Ankara

Sayın Fatin Rüştü Zorlu, Dışişleri Bakanı, Ankara

İki gün önce su ihtiyacını karşılayan su motorunu çalıştırmak için köy dışındaki bahçelerimize inen üç kardeşimiz silahlı Rum canileri tarafından pusuya düşürülerek su başında kahpece vurularak şehit oldular. Aylardır can ve mal emniyetimiz kalmadı, her türlü silahlarla mücehhez Rum çetelere karşı emniyet tedbirleri alınması için kapısını vurmamak makam bırakmadık. Bütün bu endişelerimizde ne kadar haklı olduğumuzu hadiseler ispat etmiştir. İngilizler adada 37.000 askerleri olduğunu nizam ve asayişin temin edildiğini, can ve mal emniyetinin garanti edildiğini adadaki temsilcileri Foot vasıtası ile dünyaya ilan ettiler. Biz silahsız ve masum Türk köyleri emniyetimizi sağlayacakları bildirilen 37.000 İngiliz askerinin nerede olduğunu mumla arayıp bulmaya çalıştık. Bulamadık. Evlatlarımızın masum kanları döküldükten sonra Vali Foot, can ve mal emniyetimizin ancak bizleri evlerimize kapamak, açlık ve sefaletin pençesine terk etmekle temin yoluna saptı. Siz büyüklerimize insaniyet adına rica ediyoruz. İngiliz Emniyet Kuvvetlerinin himayesinden mahrum, tarlalarımıza inemez, hayvanlarımıza bakamaz, işlerimiz başına gidemez hâle gelen Goşşi Türklerine elinizi uzatınız. Medeni İngilizler(!) biz silahsız Türk köylüsünü senelerdir silahlandırılmış Eoka'nın insafına bırakırken tüyleri bile ürpermemektedir. Üç şehidimizin yetim kalmış 12 yavrusu hükûmetinizin acele müdahalesini aynı şekilde birçok kardeşlerinin babasız, anasız bırakılmasının önüne geçilmesini siz büyüklerinden istirham etmektedirler. Korkmuyoruz, yılmıyoruz fakat silahsız elimiz kolumuz bağlı adaletin tecellisini bekliyoruz. Bu da ancak hasretini çektiğimiz ve yegâne ümidimiz olan Mehmetçiğin adaya ayak basmasıdır. Can ve mal emniyetimiz ancak bu suretle temin edilecektir. Hepimizin katliamını hazırlayan ve artan bir vahşetle devam ettiren canilerin başı Grivas'la görüşmek isteyen Vali Foot'a karşı hiç itimadımız kalmamıştır. Eoka'nın silahına, Foot'un şiddet politikasına imanımızı siper edeceğiz, fakat teslim olmayacağız siz büyüklerimize itimadımız tamdır.

Goşşi Köyü Türkleri”³³⁰

20 Temmuz 1958 tarihinde ise Aytotro köyündeki yaşayan Türkler can güvenliklerinden dolayı mal ve mülklerini arkada bırakarak Galatya'ya göçmüşler, köyde tek kalan 76 yaşında Ayşe Mehmet Ali isimli Türk kadını, EOKA'lı militanlar tarafında arkasından vurularak öldürülür. Aynı gün Baf'ın Akarsu köyü etrafında yol kenarında Mustafa Emir Ali isimli bir Türk ölü olarak bulunmuştur. Mustafa Emir Ali'nin sivri uçlu bir aletle başına vurularak öldürüldüğü rapor edilmiştir.³³¹

³³⁰Vehbi Zeki Serter, *Kıbrıs'ta Rum-Yunan Saldırıları ve Enosis*, s.107.

³³¹Bozkurt, 21 Temmuz 1958.

14 Temmuz 1958 tarihinde EOKA terör örgütü militanları, Türkleri yıldırma için sadece öldürmekle kalmamış, onları zarara uğratacak her türlü saldırıyı kendilerine prensip haline getirmişlerdir. Türklerin sadece can korkusuyla değil; mallarını, evlerini kaybetme korkusuyla da psikolojik olarak zor duruma düşürmeye çalışıyorlardı. Türklerin ekonomik olarak zor şartlara düşmesi için faaliyetlerini arttıran EOKA terör örgütü bu amaçla Arnayı köyündeki 25 Türk'ün evini, Patariko köyünde ise 2 Türk'ün evini tamamen yaktı³³²

EOKA terör örgütüne mensup Rumların Üç Şehitler Köyü'nde işledikleri cinayetin kasıtlı olması, Akarsu Köyü'ndeki Mustafa Emir Ali'nin sivri uçlu bir aletle öldürülmesi, Arnayı'da 25 Türk'ün evini ve Patariko köyünde 2 Türk'ün evini tamamen yakmaları, Savaş Suçu'nu oluşturan "a", "b", "c", "d" maddelerine göre Uluslararası Suçların Savaş Suçu kategorisi kapsamında değerlendirilmelidir.

21 Temmuz 1958 akşamı Lefkoşa kazasına bağlı Anayonda köyünde, akşam yemeklerini yemek için masa etrafında oturan bir Türk ailesi EOKA terör örgütünün militanlarının saldırısına uğramış ve bunun sonucunda tüm aile efradı ağır surette yaralanarak Lefkoşa Hastanesine kaldırılmıştır. Saldırı olayında ağır surette yaralanan Türkler şunlardır:

70 yaşındaki Pembe İsmail, 46 yaşındaki Saffet Hasan, 20 yaşındaki Mehmet Ali Hasan, 12 yaşındaki Münise Hasan. Bu yaralanan Türklerden Pembe ve Saffet isimli Türkler, aldıkları yaraların çok olmasından dolayı vefat etmişlerdir.³³³

Akşam yemeklerini yemek için evlerinde olan sivil Türk ailesinin evine kasıtlı olarak saldırılması üzerine, EOKA terör örgütüne mensup Rumların, tamamen sivil olan aile fertlerine kasıtlı olarak saldırılması ve akabinde öldürülmesi savaş suçunu oluşturur.

28 Temmuz 1958'de Pazartesi öğle saatlerinde Larnaka'daki Kıbrıs Hala Sultan Tekkesi'nde bilinmeyen kişiler yangın çıkarmışlar, itfaiye yetişmiş ve yangının Tekke'ye sıçramasına engel olmuşlardır. Kıbrıs Türkleri için önemli olan Tekke'nin yakılmaya çalışılması Türkler arasında nefretle karşılanmıştır. Tekkenin imamı Halkın Sesi gazetesine mektup yollayarak olayın iç yüzünü anlatmıştır:

"Kasabada oturmaktayım. Dip Baf'ın iki mil açığında kırk dönüm bahçem, bahçenin içinde ise dört kuyu, dört havuz, çeşitli ağaç ve evler vardır. 20 Temmuz'dan beri tedhişçiler beni fena hâlde tehdit etmektedirler. Kendilerine karşı tatlı dil kullandım, çeşitli politikada bulundum ama yine nafi! 21 Temmuz'da dört kişi olarak yanıma gelen tedhişçiler malımı terk edip başka yere kaçmamı emrettiler. 23 Temmuz'da tekrar geldiler ve yanımda çalışmakta olan dünyadan habersiz zavallı bir adamı ellerindeki değneklerle ve de demir çatallar ile öldürmeye teşebbüs ettiler. O gün çarşıya götürmek üzere toplamış olduğum bir araba kavunun birçoğunu parçaladılar, bir kısmını da alıp evlerine götürdüler.

³³²Bozkurt, 17 Temmuz 1958.

³³³Vehbi Zeki Serter, *Kıbrıs'ta Rum-Yunan Saldırıları ve Enosis*, s.109.

Bu haydutlar beni, beş defa öldürmeye teşebbüs ettikleri hâlde, öfkeleri belki geçer düşüncesi ile polise şikâyetle bulunmadım. Meğer bu düşüncemde aldanmışım. 24 Temmuzda gece saat 10.00 raddelerinde 12 kişi olarak bahçeme gelen tedhişçiler, değnek, nacak ve demir çatallar ile üzerime hücum ettiler. Allah'ıma sığınarak kendileri ile yarım saat kadar çarpıştım. Kullandıkları demir çatal ve değneklerden birkaçını elime geçirdikten sonra kendilerini kaçırmaya mecbur ettim. Ne çare ki bu tabansızlar beni yine rahat bırakmadılar.

27 Temmuz gecesi, tekrar gelen haydutlar evlerimi ve bütün zahiremi yaktılar. Artık dayanamadım ve meseleyi polise bildirdim. Aynı zamanda ellerinden almaya muvaffak olduğum değnek ve demir çatalları polise teslim ettim.³³⁴

2 Ağustos 1958 tarihinde Kırklar Tekkesi Rumlar tarafından yakılarak tahrip edilmiştir. Bir süre önce de Kırklar Tekkesi'nin 70'lik imamı esrarengiz bir şekilde Rumlar tarafından kaçırılmıştı. Aytoto köyünden göç eden Türklerin evleri yakılmış; Lefkonuk'tan Rum zulmünden kaçmak isteyen Türklerin otobüsleri de bombalanmıştır. Burada az nüfusa sahip olduklarından dolayı Türkler, artan Rum mezalimi ve saldırıları karşısında sahip oldukları ne varsa gerilerinde bırakarak kendileri için çok daha güvenli olan Türklerin hâkim oldukları bölgelere doğru göç etmeye başlamışlardır. Bu göç hareketi, Kıbrıs'ta Türklerin ilk göç hareketi olmuştur.³³⁵

Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi statüsüne göre, eğitim öğretim yapılan, bilim ve sanat, dini, tarihi, hayır kurumu özelliğindeki mekanlara saldırılması savaş suçu olarak sayılmıştır. Roma Statüsü, biraz daha kapsamlı ifadelerle, eğitim, sanat, bilim, dini, tarihi, hayır kurumu niteliğindeki mekanlara ilaveten hastahaneler ya da hasta ve yaralıların toplandığı yerlere saldırılmasını da savaş suçu olarak düzenlemiştir. Bu açıklamalara bakarak EOKA'lı Rumların, Türkler için önemli olan dini mekânlarının yakılmak teşebbüsü, hele hele içerisinde bir sivil din adamı varken yakılmak istenmesi savaş suçudur. Bunun yanında Kırklar Tekkesi'nin imamının, kaçırılması Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nün 3. Maddesine göre de savaş antlaşma ve savaş gelenek hukuku kurallarına ait insaniyet hukukunun ihlal edilmesi kapsamında savaş suçudur. Sadece bu saldırılar değil, sivil Türklerin otobüsünün bombalanması da savaş suçu kapsamında değerlendirilmesi gereken bir suçtur.

23 Nisan 1956 tarihinde Lefkoşa'nın Türk kesiminde görevli Türk Polisi olan Nihat Vasıf, Rum polisine ateş ettikten sonra kaçmaya başlayan 2 EOKA terör örgütü militanını kovaladığı esnada, saldırı sonrası kaçan militanlardan birinin silahından çıkan mermiyle hayatını kaybetmiştir. Türk Polis Nihat Vasıf'ın öldürülmesi Türkler içerisinde haber alındığında bir infial uyandırmış ve Türkler Lefkoşa'da toplanarak, Rumlar ve Türkler

³³⁴Vehbi Zeki Serter, *Kıbrıs'ta Rum-Yunan Saldırıları ve Enosis*, s.112.

³³⁵Vehbi Zeki Serter, *Kıbrıs'ta Rum-Yunan Saldırıları ve Enosis*, s.113.

arasında bazı arbedelerin yaşanmasına sebebiyet vermiştir. Türk tarafında bulunan birkaç Rum dükkânları yakılmış, Rumların sahibi oldukları dükkanların camları kırılmış ve dükkanlar kundaklanmıştır. 1956 yılının Mart-Nisan dönemlerinde başlatılan saldırılardan sonra Lefkoşa’da sıklıkla sokağa çıkma yasakları ilan edilmiş ve İngiliz yönetimi en nihayetinde 25 Nisan 1956’da Lefkoşa’yı iki kesime ayırmışlardır. Baf Kapısı’ndan Mağusa Kapısı’na kadar olan Ermu Caddesi ve Mağusa Sokakları yasak bölge ilan edilmiştir.³³⁶

EOKA terör örgütü saldırıları hız kesmesen 4 Aralık 1957 tarihinde de artarak devam ederken Melandra köyünde, tarlasına giden 25 yaşındaki Halit Derviş, 33 yaşındaki Ali Arif ve 55 yaşındaki Halil Mustafa isimindeki 3 Türk, Rumlar tarafından, nacak, bıçak gibi kesici aletlerle parçalanarak feci şekilde öldürülmüştür.

Muhabir, üç Türkün öldürülüşünü şu şekilde betimlemiştir:

“Halit ve iki arkadaşı, çarşamba gecesı (4 Aralık) saat 24.00’te ormana gitmek üzere köyden ayrılmışlardı. Orada ertesi gün, köye yakında hükümet tarafından getirilecek suyun geçtiği yerde çalışacaklar ve daha sonra da bir miktar odun keserek köye döneceklerdi. Bunun için beraberlerinde üç merkep ve birer de balta götürmüşlerdi. Onların köyden ayrılışından bir saat sonra bardaktan boşanırcasına yağmur yağmaya başlaması ve kuvvetli gök gürültüleri işitilmesi, ailelerini meraka sürüklemişti. Fakat yapılacak hiçbir iş yoktu. Çünkü onlar köyden oldukça uzaklaşmışlardı. Geceyi büyük bir heyecan içinde geçiren Halit’in üç aylık nikâhlısı Gülsün, sabahleyin sokağa fırlayarak nikâhlısının geleceği istikamete gözlerini dikmiş ve bütün gün yağan şiddetli yağmur karşısında beklemiştir.

Saat 15.00’e doğru ani olarak Halit’in beraberinde götürdüğü merkebin boş olarak köye dönmesi, heyecanı son derece kuvvetlendirmişti. Bunun üzerine köylüler derhâl meseleyi polise bildirmişler ve yardım istemişlerdir. Faaliyete geçen emniyet kuvvetleri yaptıkları araştırmalar neticesinde üç kardeşimizi baltalarla parçalanarak öldürülmüş bir vaziyette ormanda bulmuşlardır.

Melandra köyünden iki saat mesafede olan ve Meledina diye bilinen bu mevkide ölü olarak yatmakta olan üç kardeşimizin cesetlerinin bulunduğu anı, orada hazır olduğunu bildiren bir köylünün anlattığına göre öyle hazin, öyle tüyler ürpertici bir manzara vardı ki, bu manzara karşısında taş yürekli insanların dahi durması imkânsızdı. Bu manzarayı yaratanların medeniyet ve insaniyetini izah edecek hangi kelimeyi kullanacağımızı bilmiyoruz.

Köylülerin bildirdiğine göre, bu vahşi cinayeti işleyenler etrafa, platin diye bilinen ve polis köpeklerinin iz takip etmesini güçleştiren bir nevi ilacı cinayet mahalline serptikten sonra tabana kuvvet oradan kaçmışlardır. Yine köylülerin bildirdiğine göre ertesi gün oraya götürülen polis köpekleri, hakikaten hiçbir iş yapamamışlar ve izleri bulamamışlardı.”³³⁷

Rumlar saldırılarını bu tarihten sonra arttırarak 1958 yılını Türkler için tam bir cehenneme çevirmişlerdir. Nişanlısıyla beraber kendi arabası ile Lefkoşe’den Omorfo’ya

³³⁶Halkın Sesi, 25 Nisan 1956.

³³⁷Vehbi Zeki Serter, *Kıbrıs’ta Rum-Yunan Saldırıları ve Enosis*, s.14.

giden Türk polis komiseri Mustafa Ahmet Beyaz otomatik silahlarla taranarak öldürülmüş nişanlısı ağır yaralanmıştır.³³⁸

Melandra köyünden Halit Derviş, Ali Arif ve Halil Mustafa isimdeki 3 Türk'ün, sadece Türk oldukları için Rumlar tarafından, kesici aletlerle kesilip, intikam ve nefret eylemi olarak öldürülmesi, Savaş suçlarında belirtilen, bir uzvun kaybı, insanlık dışı muamele, işkence, sivillere saldırma, haince bir şekilde öldürme, hiç merhamet göstermemek maddelerine giren bir savaş suçudur.

2.1.2. Sinde Köyünde İşlenen Savaş Suçları 12 Temmuz 1958

12 Temmuz 1958 tarihinde başlayan Rumlar saldırıları uzun süre devam etmiştir. Bu saldırılar planlı bir şekilde olduğu için Rumlar çok sayıda Türkü öldürmüşler ve pek çok Türkü de yaralamışlardır. 12 Temmuz 1958'deki ilk Rum saldırısı, işlerine gitmek için köylerinden çıkan, 1 otobüs, 1 kamyon ve 2 otomobil olan bir konvoydaki İnönü köyünden olan Türklere yapılmıştır. Türklere pusu kuran EOKA terör örgütü mensupları arabalara karşı ateşe başlamışlar ve arabalarından çıkamadan 59 yaşındaki otobüs şoförü Yusuf Hasan, 49 yaşındaki Ali Mustafa Yorgancı, 44 yaşındaki Mehmet İbrahim, 37 yaşındaki Ali Hasan ve 14 yaşındaki Ahmet Mehmet isimdeki 5 Türkü öldürmüşler ve birkaç Türk'ü ise yaralamışlardır.³³⁹

EOKA terör örgütünün bu saldırısından yaralı olarak kurtulanlar arasında yer alan İzzet Akın bu saldırıda gözlerini kaybetmiş, Halil Salih ayaklarından yaralanmış ve Fikriye Muzaffer isminde Türklerdir. O günkü saldırıyı yaralı olarak kurtulan İzzet Akın pusuyu anlatmıştır;

“Ben Mağusa ilçesine bağlı İnönü köyünde yaşıyor ve geçimimi çeşitli işlerde çalışarak sağlıyordum. 12 Temmuz 1958 günü bir işim için, köylülerimden bir grupla birlikte bir otobüse binerek Mağusa'ya doğru yola çıktık. Vakit sabahın saat 06.00'sı idi. Benim bulunduğum otobüste Şoför Yusuf Hasan, Ali Yorgancı, İbrahim Mehmet Emin ve Ali Hasan da vardı. Cıvardaki Rum Köyü Lisi'den gelen 10 kadar Rum, Sinde- Kukla yolu üzerinde pusu kurarak yolu kalaslarla kesmişlerdi. Bir anda üzerimize çeşitli çaptaki silahlarla ateş açarak bizim otobüsten şoför de dahil 4 kişiyi şehit ettiler. Bu olayda ben de yaralandım ve bir gözümü kaybettim. Ben, bize pusu kuran Rumlar arasında Lisi köyünden Andreas Vazanyas'ı tanıdım. Bu Rum EOKA'cı idi ve daha sonra İngiliz askerleri ile girişilen bir çatışmada vurularak öldürülmüştür. Bizim otobüsün arkasından gelmekte olan bir kamyonunda baba-oğul iki kişi vardı. Bunlar İnönülü Mehmet İbrahim ve oğlu Ahmet Mehmet'ti. Rumlar onlara da ateş açarak Ahmet Mehmet'i de öldürdüler. 4 araçlık Türk konvoyunda en önde bulunan salon arabanın şoförü yola konulan kalası aşarak kaçınca ve en arkadaki salon araba da geri dönünce, pusuyu kuran Rumlar, İngilizlere ve İnönü köylülerine haber verilecek korkusu ile pusuyu yarıda keserek kaçmak

³³⁸Milliyet,10 Kasım 1957.

³³⁹Mehmet Gökhan, *Kıbrıs'ta Rum ve Yunan Katliamları*, Yeni Avrasya Yayıncılık, Ankara 2003, s.6.

mecburiyetinde kalmışlardı. Pusu yerinde bir bidon benzin bulunması Rumların kötü emellerinin açık bir işaretidir.”³⁴⁰

Bir diğer ağır yaralı Arif Halil isimli Türk, hastahane de iken olayı anla şm ıştır:

“Önce şoförü vurdular, oğlum. Sür bacanak, dedim, çünkü şoför benim bacanağımıdır. Süremem bacanak, dedi. Sürsem yolu göremem, yüzünden kanlar aktığını fark ettim. Kurşunlar devam ediyordu. Otomobilin içine yattım. Yanıma Ali Yorgancı ile İbrahim Mehmet, Emin Tarhan dü ştü. Ölülerdi, oğlum. Silahlarında kurşun bitinceye kadar sıktılar, kardeş. Kurşunlar durunca yerimi değ iştireyim dedim. Otomobilin önünde bir boşluk var ya, işte oraya yatayım dedim. Kalkıp baktığımda yolun sol tarafında kırmasını kırıp fişek koyduğunu gördüm. Ben onu on beş senedir tanırım. Otomobilden inip kaçmayı düşündüm. Elinde silah vardı ve ben yaralandıy dım, yere dü ştüm. Döndüm Aliye, yaralandım arkadaş, dedim. Onun öldüğünü bilmiyordum. Biz Mağusa’ya daima beraber giderdik. Bugün dört tane otomobil vardı. Bir taksi önümüzde diğ eri arkamızdaydı. Öndekini yeti şemediler. Arkadaki köye döndü. Bereket versin gördüler ki arkadaki taksi köye döndü de korktular, yoksa vallahi hepimizi oracıkta öldüreceklerdi.”³⁴¹

3 araçlık bir konvoyun gideceğ i güzergahı bilip, onların hangi saatte yola çıkacaklarını bilerek planlanan pusu ile yapılması ve hiç beklemeden makinalı tüfeklerini ateşleyerek araçlarda bulunan kişileri, Türk etnik kimliğine mensup olmalarından ötürü öldürmeleri ve kaçtıkl arında arkada bıraktıkları benzin bidonunun varlığının anlaşılması hem öldürdüklerini hem de yaralı olan diğ er Türkleri yakacaklarına işaret ettiğ inden ve saldırılarında, mağdur olan Türklerin uzuvlarını kaybetmelerinden dolayı EOKA terör örgütü mensubu Rumların bu planlı saldırıları savaş suçu kategorisinde değ erlendirilecek bir suç türüdür.

2.2. 1963-1964 Yılları Arasında İşlenen Savaş Suçları

EOKA terör örgütü mensupları 21 Aralık 1963 yapılan saldırılarını artırarak devam ettirmişlerdir. Bu saldırılar esnasında Rumlar savaş suçları kategorisinde olan esir almak ve kasıtlı öldürmek amacı ile girdikleri evleri yağmalamaya devam ederek savaş suçları işlemeye devam ettiler.³⁴²

22 Aralık 1963 Pazar akşam ı Lefkoşa’da Girne yolu üzerinde Aspava Bar yanında pusu kuran Rum polisleri buradan geçmekte olan Türklere ateş etmişlerdir. Ateş sonunda Vasit Mustafa öldürülmüş, Saffet Anibal, Adil Salahi, Nevzat Mulla Hasan, Tacit Atai ve Hüseyin Halil Salih isimdeki Türkler de yaralanmışlardır.³⁴³

21 Aralık saldırılarında öldürülen Türklerin evlerine yağmalamak amacı ile giren Rumlar hem evleri yağmalamışlar hem de öldürmedikleri Türkleri esir olarak almışlardır. Rumların bu davranışları Roma Statü’sünün belirlediğ i 8. Maddede bulunan Savaş suçları

³⁴⁰Mehmet Gökhan, *Kıbrıs’ta Rum ve Yunan Katliamları*, s.7.

³⁴¹Mehmet Gökhan, *Kıbrıs’ta Rum ve Yunan Katliamları*, s.7.

³⁴²Bozkurt, 1 Ocak 1964.

³⁴³Vehbi Zeki Serter, *Kıbrıs’ta Rum-Yunan Saldırıları ve Enosis*, s.188-189.

kategorisinde belirtilen yağmalama, sivilleri esir alma ve suç unsurlarının belirlediği maddelerden insan onurunun ayaklar altına alınması maddelerinin ihlal edilmesinden dolayı Rumlar savaş suçu işlemişler bu davranışlarından dolayı bir yaptırıma uğratılmalıdır.

21 Aralık 1963 saldırıları başladığından beri kayıp olan Baf'tan Kubilay Ahmed ve Çavuş Yakup Ali'den kimse haber alamamıştır.³⁴⁴ 7 Ocak 1964 tarihli Bozkurt Gazetesi, Küçük Kaymaklı'dan Ferhat Mehmet, Mustafa Cemil ve Abbas Kani isimli 3 Türk'ün kayıp olduğunu yazmıştır.³⁴⁵

Kayıp olarak addedilen Türkler, kaybolmadan önce kaçırılmıştır. Bu kaçırma ise bir savaş suçudur. Akıbetlerinin bilinmiyor olması, suçun işlenmesi esnasında soykırım amacıyla hareket edildiğinden kayıp insanların durumu soykırım suçuna da girmektedir.

Ada'da bulunan Türk Alayı'nın kışlasından çıkıp Rumlara karşı mevzi almıştır. Türkiye'nin de Kıbrıs'a müdahale etme tehdidinin doğması üzerine Kıbrıs Cumhurbaşkanı olan Başpiskopos Makarios 25 Aralık 1963 tarihinde istemeyerek de olsa ateşkes ilan etmek zorunda kalmıştır. 21 Aralık 1963 günü başlayan çatışmalardan 30 Aralık 1963 tarihine kadar Rumlar çok sayıda Türk'ü esir olarak almıştı. Türkler arasında kaybolanların sayısı 90 olmuştu. Türklerin esir aldığı Rumlar ile Rumların esir aldığı Türkler İngiliz Bakan Duncan Sandys'ın bulunduğu sırada değiştirilmiştir. Fileleftheros gazetesinin 24 Aralık tarihli nüshası 20-40 arasında Türk'ün öldürüldüğünü, 80-100 Türk'ün ise yaralandığını, olayların Türklerin saldırmasıyla başladığını ve kahraman Rum polislerin başkaldıran Türklere karşı kahramanca Kıbrıs'ın bütünlüğünü savunduğun ve Türklerin Kıbrıs Cumhuriyeti'ni yıkmaya çalıştığını yazıyordu.³⁴⁶

Başpiskopos Makarios liderliğinde olan Rumlar, 21 Aralık günü başladıkları soykırım saldırılarının yanı sıra bu sırada hem insanlığa karşı hem de savaş suçuna giren eylemlerde bulunmuşlardır. 25 Aralık tarihinde yapmış oldukları ateşkes ile saldırılarına son vermiş görünse de Makarios liderliğindeki EOKA terör örgütüne mensup olan ve devlet içerisinde güvenlik kuvvetlerine mensup olan Rumlar saldırılarına bir daha başlamışlardır. İlk saldırılarından 30 Aralık tarihine kadar işlenen suçlarda, kaybolan Türk sivillerinin sayısının 90 olması ve esir alınan sivillerin sayısının öldürülenlerden fazla olması Rumların Roma Statüsü hilafına davrandıklarının en büyük kanıtı olarak karşımıza çıkmaktadır. Rumların bu saldırıları savaş suçu kapsamına giren eylemlerdir.

³⁴⁴Bozkurt, 4 Ocak 1964.

³⁴⁵Bozkurt, 7 Ocak 1964.

³⁴⁶Niyazi Kızılyürek, *Bir Hınç ve Şiddet Tarihi Kıbrıs'ta Statü Kavgası ve Etnik Çatışma*, s.325.

1964 yılında Kıbrıs'ta Rumlar Anayasaya aykırı olarak bir grup Türk'ü, Rumlara karşı savaş hazırlığı yapmakla suçlayarak mahkemeye çıkararak yargılamak istediler. Lakin bu durum Kıbrıs Anayasası'na aykırı bir durumdu. Çünkü Türkleri sadece Türk hakimler yargılayabilirdi. Olağanüstü şartlar olduğunu iddia eden Rumlar, ayrıca etnik temelli olan Anayasa'nın adaletin önünde bir engel olarak bulunduğunu ve duruma son vermek için bazı düzenlemeler yapmak için bu davayı kullandıkları, böylece Türklerin elinde olan anayasanın verdiği hakları geri almak olduğu anlaşılmaktadır.³⁴⁷

Rumların, Türklerin anayasal olan haklarını ellerinden almak için hazırlanan bir planla suçsuz olan Türkleri yargılamaya çalışması hukuksuz bir harekettir. 1960 Anayasasına göre Türklerin, Türk hakimler tarafından yargılanması maddesi varken, Rumlar bu yasaı çiğneyerek hukuksuz bir yargılama yapmışlardır. Bu hukuksuzlukları ise Uluslararası Suçlar'ın belirlendiği Roma Statüsünün, Savaş Suçları kategorisinin, suçun unsurları alt başlığında olan “Hukuki bir prosedüre tabi tutmaksızın yargılamak ya da infaz etmek” bentine aykırı bir durumdur. Bu da Rumların Türklere karşı işledikleri bir başka savaş suçudur.

Türklere, Yunan askerleriyle ortak şekilde saldıran Rumlar tarafından acımasızca katledilirken Türklerin evi, malı, mülkü de yakılıp yıkılmış, evlerinden güvenli bölgelere Türklerin gerideki mal ve hayvanları yağma ediliyordu. Saldırıları sadece bu şekilde kalmayan Rumlar Türkler açısından önemli olan ne varsa onlara saldırılarını yapmaktan geri durmamıştır. Bu maksatla 23 Ocak 1964 tarihinde saat 21.30'da Lefkoşa'da Bayraktar Camisi'ne bomba konularak patlatılmış, tarihi Türk camisi Rumlar tarafından üçüncü kez, havaya uçurulmuştu. Minaresi tamamen parçalanmış Cami'de çok büyük hasarlar meydana gelmişti.³⁴⁸

Kutsal mabede yapılan saldırı hakkında gazetelere konuşan Türk halkı lideri Dr. Fazıl Küçük:

“Bilindiği gibi Bayraktar Camisi, Türk halkı için mukaddes bir yerdir. Üçüncü defa olarak yapılan bu hunharca hücumun, mesuliyetsiz şahıslar tarafından değil Türk halkını imha yoluna giden, onları en insafsız bir surette çoluk, çocuk, kadın, erkek boğazlamaktan çekinmeyen, organize edilmiş gruplar tarafından yapıldığına inanıyorum.”³⁴⁹

Demıştır.

³⁴⁷Niyazi Kızılyürek, *Bir Hınç ve Şiddet Tarihi Kıbrıs'ta Statü Kavgası ve Etnik Çatışma*, s.391.: Nacak, 20 Aralık 1963.

³⁴⁸Bozkurt, 24 Ocak 1964

³⁴⁹Halkın Sesi, 14 Ocak 1964.

16 Ocak 1964 tarihli Bozkurt gazetesine göre; Lefkoşa'nın tamamen Türk semti olan Çağlayan'da 19 Türk evi Rumlar tarafından tamamen yakıldı 10 Türk evi Rumlar tarafından yakılarak tahrip edildi, 80 Türk evinin eşyalarının bir kısmı çalındı, 76 Türk evinin eşyalarının büyük kısmı çalındı ve 74 Türk evini terk etmek zorunda kaldı. Türklere ait 35 bina (dördü dükkân gerisi ev) tamamen yakılıp yıkılmıştır. Turabi bölgesindeki Türk şehitliklerine Rumlar saldırılmıştır.³⁵⁰ Lefkoşa'da kurulan ve Kıbrıs'ta hayatın eskiye dönmesi hususunda çalışmak için görevlendirilen alt komiteye ait 4 kişi, Çağlayan bölgesine gitmiş ve 17 evin tamamen yakıldığını ve birçok evin Rumlar tarafından soyulduğunu belirlemiştir. Belirlenen ve kayıt altına alınan bu durum, Rumların Çağlayan bölgesinde savaş suçu işlediklerinin kanıtıdır. Çünkü Roma Statüsünün belirlediği savaş suçları maddelerini oluşturan unsulardan “yağmalama” ve “düşman tarafın malvarlığını ele geçirme ya da tahrip etme”nin bu davranışlarda olduğu bellidir. Bu ise Rumların Türklere karşı işlediği bir başka savaş suçudur.

12 Ocak'taki bir başka saldırılarda ise; Arpalık köyünde 2 Türk çoban kaybolmuş, Larnaka Türkleri 20 gündür muhasara altında tutulmuş ve Mormenekşede 7 Larnaka ile Tuzla'da 6 Türk öldürülmüştür. Magosa'da ise; Rumlar Namık Kemal lisesini silahlarla taramışlardır.³⁵¹

Türk çobanlarının kaybolması bir savaş suçudur. Larnaka Türklerinin ise muhasara altında tutulması, orada yaşayan Türklerin en doğal hakkı olan yaşamlarını sağlayacak olan besinlerin ellerine ulaşmasının Rumlar tarafından engellenmesi, Roma statüsünün savaş suçunu oluşturan maddelerinin unsurlarından olan “sivillerin aç bırakılmasının kasıtlı bir savaş yöntemi olarak kullanmak” olan unsuruna girmesinden dolayı bu muhasarada bir savaş suçu oluşmuştur. Böylece Rumlar bir kez daha Türklere karşı savaş suçu işlemiştir. Bununla beraber Rumların muhasara etmeleri, “bir topluluğun bir bölümünü ortadan kaldırmak amacıyla, yiyecek ve ilaca ulaşmayı zorlaştırmanın yansıya yaşam koşullarını kasıtlı olarak kötüleştirmeyi amaçlar” unsurundan dolayı insanlığa karşı suçlar bağlamında da yorumlanması gerekir. Rumların, bir saldırıda soykırım, insanlığa karşı suç, savaş suçu işledikleri suçlar birden çok kez olmuştur. Rumlar bu suçlardan dolayı sorumlu tutulmalıdır.

21 Ocak 1964'te Rumlar, Baf kasabasında birçok Türk evine zarar verip Türklerin keçilerini çalarak Türklere ait benzin depolarını patlatmışlar,³⁵² 23 Ocak 1964 Maroni

³⁵⁰Bozkurt, 16 Ocak 1964

³⁵¹Bozkurt, 12 Ocak 1964.

³⁵²Bozkurt, 21 Ocak 1964.

köyündeki Türk malları tahrip etmişlerdir.³⁵³ 1 Nisan 1964 tarihinde ise Süleymaniye köyünden Ekrem Namık isimli Türk tarlasına giderken Rumlar tarafından pusuya düşürülerek makineli tüfeklerle delik deşik edilerek öldürülmüştür.³⁵⁴

Türklerin evlerine zarar vermeleri, Türklere ait malların çalınması daha önce de belirttiği şekilde bir savaş suçudur. Çünkü Türklerin mallarını çalmaları, benzin depolarının havaya uçurulmaları “düşman tarafın malvarlığını almak veya zarar vermek” suç unsuruna giren bir suçtur. Ekrem isimli Türk’ün ise vahşice öldürülmesi “haince bir şekilde öldürme veya yaralama” unsuru olduğundan dolayı bu yapılanlar Roma Statüsüne göre belirlenen Uluslararası Suçlar kategorisinden savaş suçudur.

Kanlı Noel saldırılarından sonra yapılan 15 Haziran 1964 tarihli BM toplantı raporunda BM Barış Gücüne katılan ülkelerin askerlerinin hangi bölgelere yerleşeceği belli olmuştur.³⁵⁵ Bu raporda 8 Haziran 1964 tarihinde öldürülen insanlar da belirtilmiştir. Buna göre Rum silahlı kuvvetlerini güçlendirmek için Çok sayıda Kıbrıslı Rum’un silaha sarılabileceği olduğu da belirtilmelidir.³⁵⁶ Rapora göre: “Kıbrıs Hükümeti, büyük miktarda silah ve teçhizatı ithal etti. Limasol rıhtımları ile ana, muhtemelen Yunanistan’dan gelen silah ve teçhizat 3.000 tondan fazlaydı ve bu gelen teçhizatı 1000 kamyon yükündeydi.³⁵⁷ Bu yeni gelen teçhizatların Kıbrıs gibi Akdeniz’in ortasında bulunan bir konumda olması ve dönemin şartlarında herhangi bir devletin Kıbrıs’a saldırmasının söz konusu olmaması da eklenince Türklere karşı kullanılacağı o dönemin yöneticileri tarafından düşünülmüş bir gerçektir. Nitekim o silahlar daha sonra 1967 ve 1974’te Türklere karşı tekrar kullanılmıştır.

Kıbrıs’ta 1963-1964 olayları hakkında en detaylı raporu BM A.Ortega’ya yaptırmıştır. Ortega’nın raporuna göre; 21 Aralık 1963’te başlayan saldırılardan sonra Kıbrıslı Türklerden 20.000 kişi mülteci durumuna düşmüş, 109 köyde 527 ev tamamen yıkılan ve yağmalanan 2000 ev vardı. Baf’ta 38 dükkân yıkıldı. 122 ev ve iş yeri zarar gördü. Küçük Kaymaklı’da 50 ev yıkıldı. Yenişehir ve Flatro’da 190 ev hasar aldı. Toplam hasar 874.500 lirasıdır.³⁵⁸ Bu sürede Kızılay’dan yardım alan Türklerin sayısı 56.000 kişi oldu.³⁵⁹

BM’nin bir başka raporuna göre; Olaylar esnasında 109 köyde birçoğu Türk köyü ve karma köyler de 2.000 kişi bu saldırılarda bir şekilde zarar gördü. 527 ev zarar görmüş, 38 ev

³⁵³Bozkurt, 23 Ocak 1964.

³⁵⁴Vehbi Zeki Serter, *Kıbrıs’ta Rum-Yunan Saldırıları ve Enosis*, s.230.

³⁵⁵BM Doc. S/5764, 15 June 1964, p.2-5.

³⁵⁶BM Doc.VII-S/5950, p.12.

³⁵⁷BM Doc.VII-S/5950, p.17.

³⁵⁸Mr. A.Ortega UNFICYP Expert *The Ortega Report*, Dünya Kıbrıs Türkleri Vakfı Yayınları No.1, Ekim 2011, s.1

³⁵⁹Kızılay’ın yardımları için daha detaylı bilgi için bkz Ulvi Keser, *Kızılay Belgeler Işığında Kıbrıs 1963-1974*.

ve dükkân tamamen yıkılmıştır. Gerçekleştirilen bu saldırılar UNICYF tarafından detaylı bir raporda ortaya konularak Kıbrıs Hükümeti, Yunanlar ve Türklere sunulmuştur.³⁶⁰

Ortega Raporu’nda Kıbrıs’taki durum hakkında verdikleri bilgi ve Rumların işledikleri savaş suçlarının dökümü şöyledir:

“Bu rapor, Ada’daki toplam 587 yerleşim yerinden sadece 111 köyde konut yıkımı ile ilgilidir. Araştırılan her köy havadan fotoğraflandı. Hasar gören evler gözlemlendiğinde havadan özel fotoğraflar çekildi; hasar önemli olduğunda yerden ek fotoğraflar çekildi. Her köyün fotoğrafları, sakinlerin sayısı, etnik grupların büyüklüğü, köydeki evlerin sayısı ve tamamen yıkılan evlerin sayısı ile ilgili ayrı zarflarda sunulmaktadır. Ayrıca, yeterli su temini, elektrik ve kanalizasyonun yanı sıra zeminlerde, duvarlarda ve çatılarda kullanılan temel yapı malzemelerinin de belirtilmesi önemlidir³⁶¹

1963 Rum saldırılarının Türklere maliyeti her biri £ 500’den tamamen yıkılmış 465 Köy evleri,£ 232500; her biri £ 80’den yağmalanmış 2.000 ev köy evleri (kapılar, pencereler ve küçük hasarlar kaybı) £160.000 Ktima’da her biri £ 4.000’den tamamen yıkılan evler ve dükkanlar £ 144.000’de Ktima’da her biri £ 500’den kısmen yıkılan ev ve dükkanlar £ 61.000 Omorphita’da her biri £ 50.000’den tamamen yıkılan evler £ 150.000 Omorphita’da şehir evleri kısmen yıkıldı, Neapolis, Flatro ve Trakhonas £400’den yıkılan evler £ 96.000 olmak üzere Toplam £ 843,500’dir.³⁶²

Özel Raportör on sekizinci yüzyıldan kalan Lefkoşa yakınında bulunan geleneksel Kıbrıs Türklerinin eseri olan Deneia/Denya camisini ziyaret etti. 1963’te silahlı çatışmalardan çok zarar görmüştü. Kıbrıslı Türkler, yerinden edildi, ancak yerel yetkililer ve nüfus tarafından bir zamanlar köyde yaşayan ve eski komşuların geri dönmek için memnuniyetle karşılanacaktır.³⁶³

Hem Ortega’nın raporunda belirlenen zararlar hem de diğer BM raporunda bahsedilen yıkılan evlerin, iş yerlerinin varlığı Rumların bir kez daha savaş suçu işlediğinin BM tarafından ispat edilmiş halidir. Çünkü Rumların bu saldırıları tamamen sivillere olmuş, sadece Türk etnik kimliğine sahip olmalarından dolayı olmuş, bu saldırılarda yağmalamalar, hırsızlıklar olmuş, Türklerin dini mekanlarına saldırarak yıkılmış veya zarar görmüş olmaları Roma Statüsü’nde belirtilen “sivillere saldırma, korunması gerekli olan mekanlara saldırma, yağma, sivilleri yerinden etme, düşman tarafın mal varlığını ele geçirme ya da tahrip etme, sivillerin aç bırakılmasını savaş yöntemi olarak kullanmak” gibi suç unsurlarının oluşmasından dolayı BM raporunda yer alan Rum saldırıları savaş suçudur.

15 Haziran 1964 tarihinde BM raporunda Mayıs ayında gerçekleşen olaylar ve savaş suçları olayları aşağıdaki gibi verilmiştir:

³⁶⁰BM Doc.VII-S/5950, p.51. Burada daha önceden yapılan raporun varlığından bahsedilen rapor Ortega raporudur.

³⁶¹Mr. A.Ortega UNFICYP Expert *The Ortega Report*, Dünya Kıbrıs Türkleri Vakfı Yayınları No.1, Ekim 2011, s.1

³⁶²Mr. A.Ortega UNFICYP Expert *The Ortega Report*,s.2.

³⁶³BM Doc A/HRC/34/56/Add.1.

“Tarih	Yer	Bölge	Kayıplar
2 Mayıs	Gaziveran	Baf	4 Kıbrıslı Türk BBC tarafından yaralandı
2 Mayıs	Kouklia	Baf	1 Yanlışlıkla Kıbrıs Rum polisi Kıbrıslı Rumlar tarafından vurularak öldürüldü
4 Mayıs	Lefkoşa	Lefkoşa	2 UNFİCYP (İngiltere) askeri hafif yaralandı (el bombası ile)
4 Mayıs	Alevkaya	Baf	Bir Kıbrıslı Türk yaralandı
5 Mayıs	Gönyeli	Lefkoşa	Bir Kıbrıslı Rum vuruldu
6 Mayıs	Gazimagusa	Gazimagusa	Bir Kıbrıslı Türk vurularak öldürüldü
11 Mayıs	Aghirda	Lefkoşa	1 Türk kazayla yaralandı (kendi açtığı)
11 Mayıs	Magusa	Magusa	2 Yunan Subayı vurularak öldürüldü
			1 Kıbrıslı Rum polis vurularak öldürüldü
			1 Kıbrıslı Türk vurularak öldürüldü
			1 Kıbrıslı Türk vurularak yaralandı
			1 Kıbrıslı Rum Subay vurularak yaralandı
Tarih	Yer	Bölge	Kayıplar
14 Mayıs	Akıncılar	Lefkoşa	1 Türk vurularak yarandı
14 Mayıs	Pileri	Lefkoşa	1 Kıbrıslı Rum vurularak öldürüldü
14 Mayıs	Margi	Lefkoşa	1 Kıbrıslı Türk vurularak öldürüldü
20 Mayıs	Yerolakkos	Lefkoşa	1 UNFİCYP (Finlandiya) askeri vurularak öldürüldü
29 Mayıs	Vrecha	Baf	1 Kıbrıslı Türk kadın vuruldu
TOPLAM		ÖLEN	YARALANAN
	UNFİCYP	1	2
	Kıbrıslı Rum	4	-
	Kıbrıslı Türk	4	9
	Yunan Subay	2	1

Kıbrıslı Rumlar tarafından UNFİCYP askerleri ateş altına alındı ve bu birliklere bağlı bazı askeri bölgede yangınlar çıkarıldı.³⁶⁴

Bu rapora göre Rumlar sadece Türkleri saldırarak öldürmemiş, aynı zamanda BM Barış Gücü'ne mensup olan askerlere de saldırarak onları öldürmüş ve yaralamışlardır. Bu bakımdan Rumların sadece Türklere karşı işledikleri saldırıları savaş suçu kapsamında kalmamış, BM'ye karşı yapmış olduğu saldırılar da savaş suçudur. Bunun kanıtı ise Roma Statüsü ile belirlenmiş olan savaş suçunun unsurlarından olan “insani yardım kapsamında ya da Barış Gücü misyonundaki personele veya hedeflere saldırma” unsurudur. Bu maddeye göre ve BM'nin kendi raporuna göre Rumlar hem Türklere hem de BM'ye karşı savaş suçu işlemiştir.

BM raporunun başka bir sayfasında Türk bölgelerinde benzin pompalarının var olduğu ama yakıt alımının çok zor olduğu belirtilmiştir. Aynı zamanda Türklerin meyve bahçelerinin Rumlar tarafından oldukça fazla zarar görmüş olması da raporda belirtilmekteydi. 1964 Mayıs ayında Kıbrıs Telekomünikasyon Merkezi, Tohum Temizleme Tesisi, Tahıl Komisyonu Mağazası, Bayındırlık İşleri Binası, Su Geliştirme Dairesi, Orman Dairesi ve Kaymakamlık bu binalara saldırı olmamış ama, Türklere ait binalar az ya da çok şiddetli zarar görmüş olduğu ayrıntılı şekilde belirtilmişti.³⁶⁵

Rumların Türklerin mallarına zarar vermesi, evlerine zarar vermesi daha önceden de belirtildiği bir savaş suçu olarak yorumlanan bir suç türüdür.

Bu arada Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye Kıbrıs'ın eski yöneticilerinden Lusignan ailesine mensup Mustafa Şevki Bey, Kıbrıs konusunda fikirlerini bildirdiği bir mektup yollamış, Türkiye'nin Kıbrıs'a bir müdahale etmesi gerektiğini ifade ederken Kıbrıs'taki son durum hakkında da bilgiler vermiştir.³⁶⁶

Türklere uygulanan ablukanın sonunda, Türk köylerinin düştüğü zor durum Dr. Fazıl Küçük tüm dünyaya çağrıda bulunarak, Türklere yardım edilmesini istemiştir. Küçük, Türk köylerinin susuz ve aç bırakıldığını, Türklere karşı yapılan ablukanın devam etmesini telgraflarla Birleşmiş Milletler nezdinde protesto etmiştir. Bu arada Yunanistan Kıbrıs'a silah sevkiyatı devam etmiştir.³⁶⁷

³⁶⁴BM Doc. S/5764, 15 June 1964, p.6

³⁶⁵BM Doc.VII-S/5950, p.47.

³⁶⁶BCA, 30-1-0-0/8-46-6.

³⁶⁷Bozkurt, 27 Ağustos 1964.

Bu paragrafta Rumların Türklerin en temel hakkı olan hayatını devam ettirmesinin temeli olan su ve yiyeceklerin gelmesini engellemeleri, aç bırakılmalarının kasıtlı bir abluka ile olmasından dolayı bir savaş yöntemi olarak kullanmaları, abluka altına alınan Türklerin yerlerinden edilmiş olması, bu ablukadan dolayı aç ve susuz kalan Türklerin onurlarının çok ağır bir şekilde incitildiği ve insanlık dışı muamele etmelerinin kanıtı olan ifadeler vardır. Hepsinden önemlisi bu saldırılar tamamen sivil olan bir halka karşı yapılmıştır. İfade edilen sebeplerin bir savaş suçu unsurlarının olmasından dolayı Rumlar Türklere karşı abluka yapıp yeme-içme-sağlık gibi en hayati ihtiyaçlarına engel çıkardıklarından dolayı Roma statüsüne göre savaş suçlusudur. Bununla beraber bu saldırılar hem insanlığa karşı suç hem de soykırım suçu kapsamında da değerlendirilebilir. Çünkü Rumlar bu saldırılarını bir grubu yok etmek gayesi ile sistemli olarak yapmaktadır.

Kıbrıs'tan Türkiye'ye gönderilen bir raporda, 11 Ağustos 1964 tarihinden sonraki olaylar ayrıntılı şekilde bildirilmiştir. Lefkoşa'nın kuzeybatısındaki Kambili Türk köyünün Rumlar tarafından 11 Ağustos 1964 tarihinde muhasara ettiği bildirilen raporda, Lefkoşa'da benzin ve mazotun azaldığı, Baf merkezinde muhasaranın devam ettiği, yemek ve içeceğin bitmek üzere olduğu, Rumların Baf'a ve Poli'ye yiyecek girmesine izin vermedikleri yazılıydı. Erenköy çarpışmalarında kaybettikleri için hınçlandıkları ve Baf'ı muhasaraya bu hınçla devam etmeye karar verdiklerinin de yazılı olduğu rapor durum hakkında Ankara'ya doyurucu bilgiler içermekteydi.³⁶⁸

Raporda bahsedilen muhasaranın varlığı, Türklerin yiyeceklerinin bitmek üzere olması ve Rumların buna izin vermemesi savaş suçudur. Zaten Enosis fikriyle sistematik bir şekilde Türkleri yok etmeye çalışmalarının da yanında, Erenköy'de başarısız olmalarının da verdiği intikam hırsıyla bu hareketleri yapmaları, Türklerin onurlarının kırılmasına sebep olduğundan da bu filler savaş suçu kapsamında değerlendirilmelidir. Diğer yandan bu muhasaraları yapmaktaki nihai amaçlarının Türklerin yok edilmesi amacı ile sistematik bir şekilde olması bu saldırılarının aynı zamanda soykırım suçu kapsamında değerlendirilmesini de saptamaktadır.

2.3.1966-1967 Yılı Rumların İşledikleri Savaş Suçları

2.3.1. Boğaziçi ve Geçitkale'de İşlenen Savaş Suçları 15 Kasım 1967³⁶⁹

Yunanistan'da yapılan askeri darbeden sonra hem Kıbrıs'ta hem de Yunanistan'daki Enosis fikri tekrardan alevlerini arttırdı. Bu amaçla tekrardan Kıbrıs'a gönderilen Grivas komutasında Rumlar Türklere karşı saldırılarına tekrar başladılar. Bu amaçla 15 Kasım 1967

³⁶⁸BCA,30-1-0-0/38-228-9.

³⁶⁹Bu saldırının detayları Soykırım Suçu kısmında incelenmiştir.

yılında Geçitkale ve Boğaziçi köyüne tam teçhizatlı saldırı yapan Rumlar, burada kimseye acımamışlar, Türkler ve onlara ait ne varsa ona karşı canı hislerle saldırmışlardır.

Bu saldırıda 26 Türk öldürülmüş, 230 Türk kadını çocuklarla beraber esir alınarak götürülmüştür. Türklerin evlerini Rum ve Yunan askerleri soyarak yağmalamışlar, Türklerin geçimlerini sağladıkları hayvanlarını da yanlarında götürmüşlerdir. Olaydan sonra köyü gezen bir gazeteci “evlerin ateşe verildiğini, köyün camisine top mermisiyle saldırıldığını ve evlerin yıkıldığını” yazmıştır.³⁷⁰

Geçitkale ve Boğaziçi’ne saldıran Rumlar burada yaptıkları ile Roma statüsünün belirlediği savaş suçlarının maddelerini ve suçu oluşturan şu unsurlara giren suçları işlemişlerdir: “Kasıtlı öldürme, Biyolojik deneylerde dahil, işkence veya insanlık dışı muamele, Kasıtlı olarak sağlığa veya vücuda yönelik ciddi yaralanmalara ya da büyük acılara sebep olma, Askeri gerekliliğin haklı göstermeyeceği, kanunsuz ve keyfi bir şekilde, mülklerin yaygın olarak tahrip edilmesi ve sahiplenilmesi, Sivillerin veya savaş esirlerinin, adil ve olağan yargılama hakkından kasıtlı olarak mahrum bırakılması, sivillerin, hukuka aykırı bir şekilde sınırışı edilmesi veya nakledilmesi veya özgürlükten mahrum bırakılması, Sivillerin rehin alınması, Hiç merhamet göstermemek, düşman tarafın malvarlığını ele geçirme ya da tahrip Etme, **Korunması gerekli olan mekanlara saldırma, yağma, İnsanlık dışı muamele, İşkence, Kişi onurunun ağır biçimde incinmesi, Rehin alma, Hukuki bir prosedüre tabi tutmaksızın yargılamak ya da infaz etmek.**

Tüm bu unsurların oluştuğu bu saldırı Rumların Türklere karşı işledikleri savaş suçudur.

2.4. 1974 Yılında Rumların İşledikleri Savaş Suçları³⁷¹

21 Temmuz 1974 tarihinde Rumların Limasol’da yaşayan Türklerden silahsız ve tamamıyla sivil olan 26 kişiyi öldürmelerinin ardından, tamamı sivil olan 1750 kişiyi de rehin olarak esir almaları olayı yaşanmıştır. Türk Ordusunun Kıbrıs’a çıkarma yapmasından sonra yapılan bu saldırıda esir alınanların sayısının bu kadar fazla olması, Türk Ordusuna karşı rehine olarak kullanılacak olmalarından dolayıdır.

Bu saldırıda Rumlar, Savaş suçunun Roma statüsünde belirlenmiş olan “Kasıtlı öldürme, Kasıtlı olarak sağlığa veya vücuda yönelik ciddi yaralanmalara ya da büyük acılara sebep olma ve Sivillerin rehin alınması” maddelerine karşı ihlaller ettiklerinden dolayı Limasol’da Türklere karşı savaş suçu işlemişlerdir.

³⁷⁰Akın, 16 Kasım 1967.

³⁷¹Burada işlenen saldırılar Soykırım Suçunda incelenmiştir.

20 Temmuz 1974'te Taşkent'te soykırım yapan Rumlardan birinin daha sonra verdiği beyanatında, burada soykırım suçundan başka savaş suçu kategorisine de giren suçları işledikleri anlaşılmaktadır. Taşkent'te esir alınan Türklerin öldürüleceklerini bilmedikleri, bazı Rumların Türk kadınlarına tecavüz ettiklerini, Türklere öldürülmeden önce sigara ikram edildiğini ama akabinde hemen silahlarla taranarak öldürüldüklerini ifade etmiştir.

Burada Rumların bu saldırıları savaş suçuna giren unsurları taşımaktadır. Bu unsurlar, “kasıtlı öldürme, insanlık dışı muamele, kişi onurunun ağır biçimde zedelenmesi, rehin alma, hukuki bir prosedüre tabi tutmadan infaz etmek, sivillere saldırmak, cinsel özgürlük aleyhine işlenen suçlar”dır. Bundan Rumlar Taşkent'te sadece soykırım suçu değil aynı zamanda savaş suçu da işlemişlerdir.

2 Ağustos 1974 tarihli Milliyet Gazetesi, 20 Temmuz'da Ortaköy, Gönyeli ve Boğaz bölgelerindeki Rum saldırılarının ağır silahlarla ve tank atışlarıyla olduğunu bildirmiştir. Rumların, Türklerin bahçelerinin bilerek yaktığını ifade eden gazete, Cihangir, Çukurova ve Yenice köylerinin Rumlar tarafından ateşe verildiğini de bildirmiştir.

Aynı tarihli Gazete, 21 Temmuz'da ise; Baf'ta, tamamı sivil olan Türklerden 60 kişinin Rumlar tarafından rehin alındıklarını, rehin alınan Türklerin, bölgede Türk hava saldırılarında öldürülecek Rumlara karşı ellerinde tutulduğu Rum resmi kişiler tarafından bildirildiği belirtilmiştir.

22 Temmuz'da Gönence köyünün yakıldığı, esir alınan Türklerin öldürüldüğü, Magosa'nın Sur dışındaki bölgesini yakıp yıktıkları, Rumlar tarafından bazı kuşatılan bölgelerde Türklere yiyecek içecek verilmesine engel olmuşlardır. Aynı zamanda içerisinde çocukların ve kadınların olduğu tamamı sivil 380 Türk'ü 38 saat boyunca silah zoruyla rehin tutmuşlardır. 24 Temmuz'da ise, Rumlar, Magosa'da esir alınan Türklerin iade edilmesini reddetmişler, Türklerin boşalttığı köyleri yağma etmişlerdir. Baf bölgesinde ise Manora köyünü yakarak yağmalamışlardır.³⁷² Taşpınar köyünde 5 Türk'ü palalar ile öldüren Rumlar Türklerden 43 sivil esir olarak almışlardır.³⁷³ Tüm bu saldırıların yanında Limasol, Larnaka ve Baf'ta askerlik çağında olan 3.000 kadar Türk'ü Rumlar esir olarak almışlardır.³⁷⁴

20 Temmuz ve 24 Temmuz arasında Rumlar Türklerin mallarına zarar vermiş, evlerini yakmış ve yağmalamış, sivil olan Türkleri esir almış, esir alınanların geri iadesini reddetmişlerdir. Tüm bu suçlar soykırım amacı ile yapılan saldırılar arasında yapılan

³⁷²Milliyet, 02 Ağustos 1974.

³⁷³Bozkurt, 23 Ağustos 1974.

³⁷⁴Milliyet, 07 Ağustos 1974.

hareketlerdir. Bu açıdan Rumlar saldırılarında sadece soykırım suçu değil aynı zamanda savaş suçu da işlemişlerdir. Çünkü Rumların bu saldırıları Roma statüsü ile belirlenmiş olan savaş suçlarının maddelerine ve suçu oluşturan unsurları arasındaki bentlere girmektedir. Bu unsurlar: “kişi onurunun ağır biçimde zedelenmesi, rehin alma, yağmalama, düşman tarafın malvarlığını ele geçirme ya da tahrip etme ve sivillere saldırma”dır. Burada da görüldüğü üzere Rumların bu saldırılarında diğer saldırılarında olduğu gibi savaş suçu vardır.

21 Temmuz 1974’te Rumlar bir başka savaş suçu içerisine giren saldırı yapmışlardır. 13-16 yaşları arasında olan 25 Türk erkek çocuğunu kaçıracak kafalarını prest makinasında bastırarak öldürmüşlerdir. Aynı zamanda bu olayın tanığı olan Türk’ün etlerini keserek kanını içmişlerdir.

Türk çocuklarının kafalarının prest makinasında bastırılmak suretiyle öldürülmesi, öldürülmeden önce kaçırılmış olmaları, ayrı görgü tanıdığı olan Türk’ün kanını içmeleri ve bu saldırıların tamamen sivil olanlara karşı yapılması, soykırım amacıyla yapılmış olmasından başka saldırının aynı zamanda bir savaş suçu olarak yorumlanmasını gerektirecek karakteri vardır. Çünkü bu saldırıda Rumlar, Roma statüsünde belirtilen savaş suçlarını oluşturan maddelerin unsurlarını ihlal etmişlerdir. Bu belirlenen unsurlar:” sivillere saldırma, kasıtlı öldürme, bir uzvun kaybı, işkence ile öldürme, insanlık dışı muamele, rehin alma, hukuki bir prosedüre tabi tutmadan infaz etme, hiç merhamet göstermeme”dir.

Tüm bu unsurların ihlal edildiği anlaşılan bir saldırı olan çocukların öldürülmesi ile Rumlar diğer saldırılarında olduğu gibi bu saldırıda da Türklere karşı bir savaş suçu işlemişlerdir. Bu bakımdan Rumların bu saldırılarının tümünden uluslararası hukuku ihlal ettikleri belli olmuş olup haklarında bir uluslararası ceza mahkemesinde davalar açılması gerekmektedir.

İşlenen bir suçu savaş suçları içerisinde yorumlamak için o suçun bir devlet tarafından işlenmesi, faillerin bir devlet görevlisi olması gerekmektedir.

“Roma Statüsünün 1977 yılı Ek I. Protokol’ündeki 43/2 maddesinin belirlediği şekilde, bir savaşta veya çatışmada dini çalışan olan ve tıbbi çalışan haricindeki çatışmalara iştirak eden herkes silahlı kuvvetlere mensup savaşıdır, çatışmalara doğrudan katılma hakkına sahiptir. Buna karşın silahlı kuvvetlere mensup olmayan herkes sivil sayılır.”

Bununla beraber hakları korunan gruplar arasında yaşlılar, hastalar, siviller, yararlılar savaş hukuku kapsamında hakları korunanlar içerisinde yer alır.³⁷⁵

Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde, 1991'den sonra meydana gelen olaylarda işlenen savaş suçlarının yargılanmasında Mahkeme yargılamaları Roma Statüsü'nde belirlenen savaş suçları maddelerine göre hareket etmiştir. Mahkeme savaş suçlarını 2 şekle ayırarak yargılamıştır.

1.si Uluslararası durumdaki çatışmalarda korunan şahıslara ve mallara yönelik 1949 tarihli Cenevre Sözleşmelerinin ihlali;

2.si Savaşla ilgili belirlenen kurallar ile savaş gelenek hukukunun ihlal edilmesi.

Burada kabul edilen 1949 tarihli Cenevre Sözleşmelerinin ihlali olan durumlar şunlardır: “a) Kasten adam öldürme, b) Biyolojik deneylerde dahil, işkence ve insanlık dışı muamele, c) bilerek olarak sağlığa ve fiziki bütünlüğe yönelik yapılan ve ciddi yaralanma ve acılara sebebiyet verme, d) Kasten ve keyfi olarak gerçekleştirilmiş olan ve askeri gereklilik olmayan durumlarda mala geniş kapsamlı zarar verme, e) Sivillerin veya savaş esirlerinin düşman güçlere hizmet etmeye zorlanması, f) Sivillerin veya savaş esirlerinin adil bir yargılamadan mahrum bırakılması, g) Hukuk dışı tahliye ve göçe zorlama, keyfi olarak özgürlükten mahrum bırakma, h) Sivilleri rehin alma.”³⁷⁶

Savaş gelenekleri ise yine bu mahkemede şu şekilde ifade edilmiştir:

“a) zehirli silahların veya gereksiz acıya sebep olabilecek silahların kullanımı, b) askeri gerekliliğin haklı göstermeyeceği, keyfi olarak, köylerin, kasabaların, şehirlerin yok edilmesi veya tahrip edilmesi, c) herhangi bir sebeple, savunmasız köylere, kasabalara, konutlara veya binalara saldırılması veya bombalanması, d) dini, eğitime, bilime, sanata, hayıra adanmış kuruluşlar ile tarihi anıtların ve bilim ve sanat yapıtlarının, yok edilmesi, el koyulması ya da kasıtlı zarara uğratılması, e) özel veya kamusal mülklerin yağmalanması.”³⁷⁷

Eğer ortada bir iç çatışma hali söz konusuysa ve yabancı herhangi bir devletin de bu silahlı çatışmalara katıldığı durum varsa, uluslararasılaşmış silahlı çatışmanın varlığı kabul edilir. Bunun yanında self-determination hakkını almak ve bağımsızlığını kazanmak amacı ile gerçekleştirilen bağımsızlık savaşı adı verilen silahlı çatışmaların içinde bulunduğu durum

³⁷⁵ Batuhan Duran, *Uluslararası Suçlar*, s.268.

³⁷⁶ Suhad Othman Qasim, *Savaş suçları ve Uluslararası Ceza Mahkemesi*, s.24.

³⁷⁷ Batuhan Duran, *Uluslararası Suçlar*, s.273.

tartışma konusudur. Bu şekilde bağımsızlığı için mücadele etme hakkını mücadele hakkının, sadece sömürge altında yaşayan halkalar verileceği kesindir.³⁷⁸

Ruanda’da kurulan Uluslararası Ceza Mahkemesi savaş suçundan yargılanan suçluları şu maddelerle suçlamıştır:

“Öldürmek, kasten sivil nüfusa saldırmak, öldürmek, tecavüz, düşman mallarını imha etmek, kasaba, köy veya karşı gruba ait bir yeri yağmalamak, küçük düşürücü davranışlar.”³⁷⁹

Daha önce yapılan davalarda görüldüğü üzerine Uluslararası Ceza Mahkemesinin savaş suçlularını yargılamalarında kabul ettikleri maddelere giren suçlar ve suçu oluşturan unsurların hepsi Kıbrıs’ta Rumlar tarafından yapılmıştır. Türklere karşı saldırılarında Uluslararası Savaş Hukukunu ve Savaş geleneğinde belirlenen kuralları ihlal ederek suç işlemişlerdir. Savaş suçunun herhangi bir asker, militan işleyebilir. 1955’te başladıkları saldırılarda da 1963,1967,1974 yıllarındaki saldırılarında da Roma Statüsü’nün belirlediği maddeleri, suç unsurlarını ihlal etmişler, Türkleri öldürmüşler, evlerini, köylerini, işyerlerini yakıp yıkmışlar, yağmalamışlar, tecavüz etmişler, dini mekanlarına saldırarak zarar vermişlerdir. Rumlar bu işledikleri tespit edilen saldırılarında Türklere karşı 1955-1974 tarihleri arasında Savaş Suçu işlemişlerdir. Uluslararası Suçlarda zaman aşımı işlemediği ve Rumların Roma Statüsüne taraf olmasına dayanarak Uluslararası Ceza Mahkemelerinde yargılanmaları gerekmektedir.

3.İnsanlığa Karşı İşlenen Suçlar

İnsanlığa Karşı İşlenen Suçun oluşumunun kabulü için şartlardan birinin yaygın veya düzenli bir saldırının parçasını oluşturmak, diğerinin ise suçun silahlı çatışma dışında kalan sivil kişilere karşı işlenmiş olması şartlarıdır. Sivil nüfusa karşı yapılmış saldırı “bu tür bir saldırıyı işlemeye yönelik bir devlet veya örgüt politikasına uygun olarak veya onu daha ileri götürme amacıyla herhangi bir sivil nüfusa karşı yukarıda belirtilen fiillerin çoklu işlenmesini kapsayan eylemler süreci” olarak tanımlanmaktadır.³⁸⁰

3.1. 1955-1958 Yıllarında İşlenen İnsanlığa Karşı Suçlar

3.1.1. Vasilya ve Gaziköy’de İşlenen İnsanlığa Karşı Suçlar 20 Mart 1956

EOKA terör örgütünün, polis teşkilatı içerisindeki, kanunen de silah kullanma yetkisi ve silaha sahip olan Türklere sistemli olarak saldırma politikası devam ederken Vasilya Köyünde Türkler ve Rumlar arasında olaylar meydana gelmiştir. 20 Mart 1956 tarihinde

³⁷⁸Junior Kayambe Mayamba, *Afrika’da İşlenen Uluslararası Suçlar ve Uluslararası Yargı*, s.17.

³⁷⁹Suhad Othman Qasim, *Savaş suçları ve Uluslararası Ceza Mahkemesi*, s.54.

³⁸⁰Gökmen Avcı, *Uluslararası Ceza Mahkemesi*, s.64-65.

ortaya çıkan olaylarda 19 kişi yaralanmış ve bu yaralananların 16'sı Türk'tür. Bu olaylardan sonra Kıbrıs'ta bir iç savaştan söz edilmeye başlanmıştır.

Bir anlatıma göre olayların gelişimi şöyle olmuştur: Saldırıdan bir gün önce köylüler bir düğünde bir araya gelmişler, bazı iddialara göre düğünde Rum ile bir Türk arasındaki şahsi sorundan dolayı bir veya Vasilya köyü ahalisinden olan Ahmet Fraga'nın EOKA terör militanı olan bir Rum'u güvenlik güçlerine söylemesi üzerine burada bir tartışma çıkmıştır. Ertesi gün Kıbrıslı Rumlar dini yeşil Pazartesi gününü kutlamak üzere kırsal alana çıkmışlar ve Türklerin Rumlara saldırdığı haberi almalarının akabinde köye dönerek Türklere saldırmışlardır.³⁸¹

Türklerin Rumlara saldırıyor haberi üzerine saldırıya geçen Rumların ifadeleri gerekli görülmemektedir. Yaralı sayısındaki Türklerin çok olması ilk saldırının Rumlardan gelmesine işaret etmektedir.

Vasilya ve Gaziköy saldırılarını TMT içerisinde önemli görevler üstlenen Mücahide Fatma Tahsinoğlu ise olayların gelişimini şöyle açıklamıştır:

"Vasilya (Karşıyaka) köyünde yaşayan savunmasız Türkler, 18 Mart 1956 günü Rumların saldırısına uğrarlar. Pazar günü olan 18 Mart tarihinde köyde bir düğün vardır ve köyün Türk erkekleri gelini bir diğer köye götürmek üzere köyü terketmişlerdi, Türk erkeklerinin köyü terk etmelerini fırsat bilen Rumlar, köyde kalan diğer Türklere saldırırlar. Olayların duyulması üzerine köye giden İngiliz askerlerinin komutanı sokağa çıkma yasağı koyacağını söyler. Bunun üzerine Rum Muhtar 'biz Türklerle barıştık, sokağa çıkma yasağı koymayınız' der ve Türk Muhtarla el sıkışır. Böylelikle de sokağa çıkma yasağı konulmaz.

19 Mart 1956 Pazartesi günü ise köyün Türk erkekleri çalışmak üzere işlerine giderler. Rum erkekleri ise yortu bayramı nedeniyle köyde kalmışlardır. Köyde ise Türk kadınları, yaşlılar, çocuklar ve Türk Muhtar kalmıştı. Bunu yine fırsat bilen Rumlar, köy papazının kilise çanıyla verdiği işaret üzerine Türk evlerine saldırırlar. Türk Muhtar taş ve sopalarla dövmeye başlarlar. Muhtarın annesi 'vurmayın, öldüreceksiniz' diyerek kollarını uzatır ve yaşlı kadının her iki kolu da Rumlar tarafından kırılır. Türk Muhtarın akan kanlarına parmaklarını batıran Rumlar, Türk kanıyla duvara haç resmi çizerler. Rumların bu vahşi saldırısında yaşlı Türkler, kadınlar ve çocuklar taş ve sopalarla ağır şekilde yaralanırlar. 17 soydaşımız hastahaneye kaldırılırken, ikisinin durumu ağırdı."³⁸²

Ahmet Kardana olayların olduğu zamanlarda 11 yaşlarındadır. Olayı şöyle anlatır:

"25 Mart 1956 tarihinde yapılan bir Türk düğünü dolayısı ile köyün Türk erkeklerinin çoğu Lefkoşa'da bulundukları için (gelin Küçük Kaymaklı'ya götürülmüştü). Köyün Rumları, bunu fırsat bilip Türk mahallelerine saldırdılar. Saldırı öğle saatlerinde başlamıştı. Bu saldırı esnasında köyde çoğu çocuk ve kadınlardan oluşan 50 kişi vardı. Elllerinde Yunan bayrakları taşıyan 70 kadar Rum, kendini savunmadan aciz Türklere saldırdılar. 'Nomize de ine o kerestu Küçük Mehmet'i' -Zannediyor musunuz küçük Mehmet'in zamanıdır- [Küçük

³⁸¹Niyazi Kızılyürek, *Bir Hınç ve Şiddet Tarihi Kıbrıs'ta Statü Kavgası ve Etnik Çatışma*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, İstanbul 2016, s.115-116.

³⁸²Ayşe Kılınç, *1955-1974 Yılları Arasında Kıbrıs'ta Yaşanan Canlı Hatıralar*, Y.D.Ü. Fen. Ed. Fak. Türk Dili ve Ed. Bölümü, Mezuniyet Çalışması, Lefkoşa 2001, s. 9-12.

Mehmet, 1821’de Osmanlı idaresine isyan eden Başpiskopos Kyprianos’u idam ettiren Osmanlı valisidir] diye bağıldılar ve ‘Eyirisen o trohos’ -tekerlek döndü- diye eklediler İlkokuldaki 30 kadar öğrenci arasında ben de vardım. Okuldaki kürek, balta, tırmık vs.’yi ele geçirerek okulun bahçesinde Rumların gelmesini beklerken Kyriazis isimli bir Rum okulun bahçesine girmeye çalıştı. Ben de cebimden kuş lastiğini -sapan- çıkararak ona karşı taş atarak bahçeye girmesini engelledim. Bu olay olduğu zaman okulun öğretmenini Mithat ÖZDEN’di. Taş atmamdan sonra köylümüz Şerife Abla beni kolumdan tuttu ve bana: ‘Gel kaçalım bizi öldürecekler.’ dedi. Biz de daha yukarılara kaçtık. Biz kaçarken üzerimize Rumlar iri taşlar atıyorlardı. Biz sığınmak için köylümüz Mustafa GAGARİ’nin evine girdik. Köyün Türk muhtarı Mehmet HARMANCI, bıçaklanmış hâlde sandalyede oturuyordu. Yarası göbeği civarında idi. Orada bir müddet kaldıktan sonra, İngiliz askerlerinin köye geldiklerini öğrendik ve dışarı çıktık. İngilizlerden köyde kamp kurmalarını istedik. Ancak Rumlar, tekrar olay çıkarmayacakları garantisini verince İngiliz askerleri köyden ayrıldılar

25 Mart 1956 günkü olay, bu kadarla sona erdi.

Ertesi gün 26 Mart günü, Rumların ‘SARAKOSTI’ isimli dinî oruç günleri olduğu için deniz kenarında yiyip içiyorlardı. Orada sarhoş olduktan sonra köye gelip Türk mahallesine saldırdılar. Köyün Spor kulübü olan Anamur Kulübünde kadınlar toplandılar. Öğretmen bizi okula kapadı. Kasap bıçağını almak için kendisi okulun üst katına çıktı Okulun yanındaki yoldan bir Rum geçiyordu. Bu Rum, öğretmene ‘Kateva kato ge nabgo to yemassu’ -Aşağıya in kanını içeceğim- dedi. Öğretmen Rumca bilmediği için kasap bıçağını alıp okula indi ve çocuklara ‘Rum’un söyledikleri ne anlama gelir’ diye sordu. Anlamını öğrenince ‘Vay Canına’ deyip kürsüye gidip oturdu. Çocukları rahlelerin altına yatırdı. Bundan da amacı Rumların anahtar deliğinden bakmaları hâlinde okulun boş olduğunu zannetmeleri idi. Öğretmen bize “Eğer Rumlar kapıyı kırıp girerlerse Ben yetiştirdiğim kadar Rumlara kasap bıçağı ile vuracağım, siz de arka kapıdan evlerinize kaçınız” dedi. Beklemeye koyulduk. Takriben yarım saat sonra dışarıdan gelen balta sesleri duyduk. Öğretmene ‘Öğretmenim zeytin ağacını kesiyorlar’ dedik. O da bize ‘bırakın kessinler.’ dedi. Aslında Rumlar, kadınların bulunduğu kulübün penceresini kesiyorlardı. Biz kapalı olduğumuz için dışarıda neler olduğunu bilmiyorduk. Biraz sonra Fikriye Mustafa ismindeki bir kadın gelerek kapıyı çalıp: “İngiliz askerleri köye geldi. Korkmayın kapıyı açın.” dedi, öğretmen kapıyı açtı. Biz de evlerimize gittik. Evlerimize giderken, sanki bir katliam havası hissediyorduk. Daha sonra öğrendik ki Rumlar, sarhoş olarak kulüp binasına girip oraya sığınan Türk kadınlarını balkondan aşağı atıyorlardı. Rumlar, ayrıca Şükrü Pelit’in evinin damını delip mazot dökerek evi ateşe vermeye teşebbüs etmişlerdi. Tabii o sırada evde oraya sığınan bir sürü Türk vardı.”³⁸³

Vasilya’daki olayların bir başka şahidi Hamit Üçok’tur. Gördüklerini şöyle anlatıyor:

“26 Mart 1956 Pazartesi günü Rumların SARAKOSTI günleri vardı. O gün Karşıyaka’dan Vasilya’ya (Güzelyalı) deniz kıyısına gelerek ot yiyip içki içtiler, sarhoş oldular. Bu Rumlar, yalnızca Karşıyaka Rumları değildi. Civar köylerden gelen arkadaşları da vardı. Sarhoş olunca hep beraber Karşıyaka’ya gidip oradaki Türkleri köyden atmak için onlara saldırdılar. Rumların bahanesi Ahmet IFGAGA (Büyük kulaklı) ismindeki bir Türkün kendi aleyhlerine İngilizlere bilgi vermesi idi. Rumlar, Türk muhtarını kendi kahvehanelerinde buldular ve Ahmet’i kendilerine teslim etmesini istediler.

³⁸³Mehmet Zeki Gökhan, *Kıbrıs’ta Rum Katliamları*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara 2008, s.14.

Türk muhtar bunu reddetti. ‘Yapamam, yetkim yoktur.’ dedi, ve oradan kaçtı. Rumlar, Türk muhtarın peşine düştüler. Muhtar, Türk okulu karşısındaki tarlada bulunan hasılları (yeşil arpa) kesmeye durunca Rumlar etrafını sardılar ve onu sopalarla dövmeye başladılar.

Muhtar da kendisini savunmak için elinde bulunan kakıç ile bir Rum’u yaraladı. Kendisine saldıran bir Rum kadını da kışından yaraladı. Bunun üzerine Rumlar, ‘Sen bizleri nasıl yaralarsın?’ diye muhtarın etrafını sardılar ve onu feci şekilde dövdüler. Muhtarın kayınvalidesi Emine Hüsnü damadını kurtarmak için onun üstüne kapandı. Rumlar, onun da kolunu kırdılar. Bu durum üzerine Türklerin arasında bulunan Ahmet VARIMLI ve Behzat KARAMUSTAFA isimli 2 Türk genci sıyrılarak Lapta Polisine gidip durumu bildirdiler. Oradaki sorumlu Rum polis, ‘Sizi öldürmediler de buraya kadar gelebildiniz.’ diye sordu. Bu konuşmayı duyan Laptalı yardımcı Türk polis Hüseyin SANDALLI durumu İngilizlere aktardı. İngilizler derhâl Landroverle köye geldiler. İngilizlerin geldiğini gören köydeki Rumlar, derhâl dağıldılar...

Bir kısım Rum, bu olaydan ötürü mahkemeye verilmişlerse de olay toplu isyan kapsamına girdiğinden tümü de serbest bırakılmıştır.”³⁸⁴

Vasilya katliamında EOKA terör örgütüne mensup Rumların Türk köy ve kasabalarına saldırımları, soykırım hareketlerine bir başlangıç teşkil etmiştir. Bir nevi Vasilya Köyü’ndeki bu saldırılar 1963’teki Akritas Planı’nın temelini oluşturan hareket diyebiliriz.

Özellikle Ahmet Kardana’nın ifadelerinde belirttiği Rumların nefretle, “kanını içeceğim” söylemi ve Muhtar ile annesine olan saldırıların sırf Türk Etnik grubuna mensup olduklarından dolayı yapılması Roma Statüsü’nde belirlenen İnsanlığa Karşı İşlenen Suçlar bölümündeki maddelerden “(i) Apartheid (ırk ayrımcılığı)” suçuna giren bir Uluslararası Suçlardandır.

Rum saldırıları, şiddetini arttırarak devam etmiş, 3 Temmuz 1958’de Lefkoşa’da yaşayanlar tarafından bir Türk ailesinin sahibi olduğu evlerine Rumlar tarafından saldırılar olmuştur. Olayları gören bir Türk şöyle anlatmıştır:

“Evde saat 13.30 sıralarında yemek yemekte idik. Bizim komşu (Rum dülgerinin) evinden pense (tel kesmek için kullanılan alet) alarak karşıdaki Rum okulunun etrafını çevreleyen telleri keserek civardan da gelen 60 kadar Rum, taşlarla, topuzlarla saldırdılar. Sekiz kişilik aile efradına karşı saldıran Rumlara karşı bir erkek olarak öne atıldım. Bu altmış kişi, karımın, kızlarımın ve oğlumun üzerine çullandılar. Polis ve askerlerin olay yerine yetişmesi üzerine Rumlar firar ettiler.”³⁸⁵

Rumların bu saldırıları Soykırım Suçunun “Grup mensuplarında ciddî bedenî ve zihnî zarara sebep olma” maddesine girdiğinden hem soykırım suçu içerisinde yer almakla birlikte Roma Statüsü’nün İnsanlığa Karşı Suçları belirlediği maddenin “h” bendine göre insanlığa karşı işlenen suçlar kategorisine girmektedir.

³⁸⁴Mehmet Zeki Gökhan, *Kıbrıs’ta Rum Katliamları*, s.16-17.

³⁸⁵*Halkın Sesi*, 4 Temmuz 1958.

Kıbrıs'ta 1958 yılının ortalarında Rumların artan baskıları üzerine Türklerin temsilcisi konumunda olan Rauf Denktaş, 7 Temmuz tarihinde hem Türkiye'ye hem de İngilizlerin Valisi Fot'a telgraf çeker:

"Kıbrıs Türkleri aleyhindeki Rum mezalimi gittikçe artmaktadır. Baf bölgesinde iki Türk ölünceye kadar dövülmüş ve otomobilleri ağır hasara uğramıştır. Lefkoşa'daki Türk evleri ateşe verilmiştir. Rum mahallelerinden geçmek zorunda kalan Türkler taşlanmakta ve tahkir edilmektedir. Bir Türk Din adamı dünden beri kayıptır. Tedhişçi teşkilatı Eoka, Rum emellerine Türkleri boyun eğdirmek için Türkler aleyhine tedhiş kampanyasını hızlandırmıştır. Durum kötüleşmektedir. Yegâne adilane çare en erken zamanda Kıbrıs'ı taksim ile cemaatleri ayırmak ve fazla kan dökülmesine mâni olmaktır. Türkler aleyhine girişilen kampanya devam ettiği müddetçe Türklerin reaksiyonunu önlemeye imkân yoktur. Eoka önlerine gelen her Türk'ün öldürülmesi emrini vermiştir. Birçok köylerde Türk köylüleri zahirelerini toplayamamakta, işlerine gidememektedir. Her an büyük çapta bir katliam beklenebilir. 35.Dairesine doğru topyekün hicret hazırlığına başlamayı düşünmekteyiz. Güvenimiz sizdedir, imanımız tamdır.

K.T.K. FEDERASYONU BAŞKANI

Rauf Denktaş³⁸⁶

Artan Rum saldırıları ve tahrikleri karşısında Rum soykırımı saldırılarında ölmekle amacıyla Türkler, eşyalarını, evlerini ve hayvanlarını bırakarak gece karanlığında civar köy ve kasabalara sığınmaya başlamışlardır. Nitekim Litrankomi Türkleri, Ayantroniko'ya; Ayototrolular Galatya'ya (Mehmetçik Türk köyüne); Gilanemoslular Bladanisyo'ya; Piperisteronahılar Marata'ya; Arnayililer çeşitli köylere, Lefkonuk Türkleri İpsillat'a (Sütlüce); Lakadamy, Deftera, Somolof civarındaki Türkler de Mora (Meriç) ve Lefkoşa'ya göç etmişlerdir. Aynı şekilde Baf ve Limasol kazalarında da göçler başlamıştı.

Türkler bir taraftan güvenli bölgelere göç ederken geride bıraktıkları malları ve hayvanları Rumlar tarafından yağmalanıyor, evleri de yakılıyordu. Kıbrıs Hükûmeti Enformasyon Dairesinin 15 Temmuz 1958'de yayımladığı bir bildiriye göre, 1 Haziran-14 Temmuz 1958 tarihleri arasında meydana gelen saldırılarda 44 Rum ve 24 Türk öldürülmüştü³⁸⁷ 30 Temmuz Bozkurt gazetesi 7 Haziran ile 30 Temmuz arasında ölenlerin sayısını şu haberle paylaşmıştır: "7 Haziran Cumartesi akşamı EOKA tarafından Lefkoşa'daki Türk Haberler Bürosuna atılan bombayı müteakip başlayan cemaatler arası çatışmalarda, dün akşama kadar 46 Türk ve 63 Rum öldürülmüş bulunmaktadır. 7 Haziran'dan dün akşama kadar öldürülenlerin sayısı 109'a yükselmiştir."³⁸⁸

³⁸⁶Mehmet Bahadır, *Kıbrıs'ta Katliamlar*, C.1, Rüstem Yayınevi, Lefkoşa 2001,37-38.

³⁸⁷Bozkurt, 16 Temmuz 1958.

³⁸⁸Bozkurt, 30 Temmuz 1958.

Kandu köyünde ise EOKA terör örgütüne mensup militanlar Türklerin otomobilleriyle seyahat ettikleri sırada, bu Türkleri pusuya düşürerek öldürmüşlerdir.³⁸⁹

EOKA terör örgütüne mensup olan Rumların saldırısı sonrası can güvenliğinden emin olmayan Türklerin daha güvenli bölgelere göç etmesi, psikolojik olarak bir çeşit göçe zorlama olarak adlandırılabilir. Bu şekliyle Türklerin 1958 yılındaki saldırılardan korunmak için göç etmek zorunda kalmaları, EOKA teröristi olan Rumların, Türklere karşı bu şekilde saldırıları insanlığa karşı suçlar kategorisine giren bir suç fiilidir.

Öte yandan bu saldırılarda insanlığa karşı suçlar kategorisine giren “apateid” suçu da Rumlar tarafından işlenmiştir. Ayrı bir ırka sahip oldukları için Türkler, ayrımcılığa tabi tutulmuş, toplu yok etme ve dinsel nedenlerden ötürü de saldırıya uğramışlardır. Rumlar bahsi geçen suçlardan dolayı Uluslararası Roma Statüsünü ihlal ederek Uluslararası ceza mahkemesinin yargılama alana giren suçları işlemiş olmuşlardır.

1 Ağustos 1958 Baf’a bağlı bir Türk köyünde çalışmakta olan 50 yaşındaki Emir Ali Osman, 40 yaşındaki Emine Salih ve 35 yaşındaki Aliye Nazım isimindeki üç Türk dövülerek öldürülmüşlerdir.³⁹⁰

Bu saldırı da Roma Statüsü’nde belirtilen insanlığa karşı işlenen suçlardandır. Çünkü bu saldırıda sivil bir halka bilinçli ve sistematik bir saldırı vardır. Bu nedenle Rumların bu saldırısı insanlığa karşı işlenen suçlardan biridir.

3.1.2. Atlılar Köyü’nde İşlenen İnsanlığa Karşı Suçlar 13 Temmuz 1958

Sinde köyü cinayetlerinden bir gün sonra 13 Temmuz 1958’de Atlılar (Aloda) köyünde EOKA terör örgütünden olan Rumlar tarafından bir başka saldırı oldu. EOKA terör örgütü militanları, 54 yaşındaki Hasan Süleyman, 30 yaşındaki Hüseyin Hasan ile kardeşi 16 yaşındaki kardeşi Arif Hasan olmak üzere 3 Türkü hayvanlarını otlattıkları esnada öldürdüler.³⁹¹ Bu saldırıda öldürülen Hasan Süleyman’ın oğlu Hüseyin bu saldırıya şahit olan birisiydi ve olayı şöyle anlattı:

“13 Temmuz 1958 günü ben 11 yaşında idim. O gün babamla hayvanları otlatmak için meraya çıktık. Bizimle beraber köylümüz olan 2 kardeş, Hüseyin ve Arif Hasan da vardı. Meradan Arnai (Kuzucuk) yönüne doğru gittik. Orada hayvanlarımız otlarken, babam ve diğer iki kardeş sürülerimizin karışmaması için orta yerde duruyorlardı. Ben de hayvanların ormanlık bölgeye girmemelerini sağlamaya çalışıyordum. Bu esnada bizim doğu tarafımızdan, silahlı 3 EOKA’cı Rum’un üzerimize doğru geldiklerini gördüm. Rumlar, babamla diğer iki kardeşin yanına yaklaşınca, bizim köpekler, Rumların üzerine saldırdı. Aradaki mesafe bir dönüm kadar vardı. Bu arada babamla diğer iki kardeş çobanlar ayağa kalktılar. Onlar ayağa kalkınca, Rumlar silahlarını çevirerek

³⁸⁹Bozkurt, 31 Temmuz 1958.

³⁹⁰Bozkurt, 1 Ağustos 1958.

³⁹¹Faruk Akın Emek, 1958-1974 Yılları Arasında Kıbrıs’ta Yerel Basında Rum Mezalimi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Aydın 2014, s. 45.

üzerlerine ateşe başladılar. O anda rahmetli babam vurularak yere düştü. Diğer iki kardeş genç oldukları için koşarak oradan uzaklaşmaya başladılar. 3 Rum'dan biri babama doğru yöneldi diğer ikisi ise kaçan iki kardeşin arkasına düştüler. Benimle bunlar arasında 5 dönüm bir mesafe vardı. Ben bu olayı görünce, köye doğru koşarak kaçmaya başladım. Babama doğru yönelen Rum beni fark edince bana ateş etmeye başladı. Hatta mermilerden 1-2 tanesi benim pantolonumu sıyrarak geçti. Ancak ben yaralanmadım. Ben koşarak köye geldim. Olanları köylülere anlattım. Köylülerin hepsi koşarak olay yerine gittik. Oraya vardığımız zaman, sürülerin birbirinden ayrı olarak toplu hâlde durduklarını gördük. Rahmetli babam sürülerin arasında yaralı olarak yatıyordu. Diğer iki kardeşi ise aşağı yukarı 1 km uzaklıkta ölü olarak bulduk. Babamı vuran Rum'u tanımıştım. Bu Rum Peristeronalı Panayis Zindilis'ti. Bu esnada durum köylüler tarafından Magosa'ya bildirildi. Az sonra olay bölgesine kamyonlarla İngiliz askerleri geldi. Araştırma yapıldı. Rahmetli babam yaralı olarak İngilizler tarafından hastaneye kaldırıldı. Aynı gün hastanede öldü. Diğer iki kardeşi olay yerinde bulduğumuz zaman çok feci bir şekilde idiler. Ağızlarına kurşun sıkılmıştı.”³⁹²

Sadece Türk olduklarından dolayı öldürülen sivillerin bu durumu Kaçan iki kardeşin olay yerinden 1 km uzakta ve ağızlarına kurşun sıkılmış olarak öldürülmeleri, suçu işleyen Rumların Türklere karşı nefretlerinin delilidir.

1958 yılında ise EOKA terör örgütünün saldırılarından birine şahit olan Hüseyin Güler'dir. O da saldırıyı şu şekilde anlatıyor:

“13 Temmuz 1958'de arkadaşlarla köyün kuzey tarafında koyun sürüsü otlatıyorduk. Ansızın, saat 2 sularında, 3 tane EOKA'cı silahlarıyla üzerimize doğru geldi. Arkadaşlardan büyük olanı benden 20 adım uzaktaydı ve ben de hayvanlar ormana girmesin diye bekliyordum. 11 yaşında çocuktum o zaman. 2 sürünün ara yerindeydi bu vurulan arkadaşlar. Diğer ikisi kardeşti. 3 kişi bu arkadaşların üzerine yürüdü ve silahlarını ekip ateş etti. İkisi gençti, koştular ama rahmetli babam yaşlı olduğu için kaçamadı, ateş ettiler düştü kaldı orada.”³⁹³

1955 yılından 1960 yılına kadar olan bu saldırılarının Roma Statüsünün belirlediği “Herhangi bir sivil topluluğa karşı saldırı” maddesinde bahsedilen herhangi bir sivil topluluğa karşı eylemlerin böyle bir saldırıyı yapmaya yönelik bir örgüt veya devlet politikasına uygun olarak veya söz konusu politikanın aşılması biçiminde birçok kez gerçekleştirilmesi anlamına gelmediği de belirtilmiştir. Bahsi geçen yıllar içerisindeki saldırılar EOKA terör örgütünün Türklere karşı sistematik bir saldırısı sonucu işlenmiştir. Dolayısıyla, Roma statüsünde belirtilen insanlığa karşı suçlar maddelerinin ihlali yapılmış, bu yıllar içerisinde Kıbrıs'ta Türklere karşı işlenen bu suçlardan sorumludur.

3.2. 1963-1964 Yılları Arasında İşlenen İnsanlığa Karşı Suçlar

³⁹²Mehmet Zeki Gökhan, *Kıbrıs'ta Rum Katliamları*, s.74.

³⁹³Ali Satın, Erdoğan Şentürk, *Tanıkların Diliyle Kıbrıs Olayları 1955-1983*, s.261.

Türkleri yok etmek için 21 Aralık 1963 tarihinde saldırıya geçen Rumlar, Kıbrıs Devletinin de verdiği olanakları kullanarak ve Yunanistan'ın da desteği ile Türklere karşı Uluslararası Suçlar kategorisine giren suçların tamamını işlemişlerdir.

Saldırılarından sonra çatışmaların durması için Türkler, İngilizler ve Rumlar arasında yapılmakta olan 4 Ocak'taki görüşmeler esnasında, Rumlar 21 Türk'ü öldürdüklerini kabul etmişler ama 21 Türk'ün nereye gömüldüklerini bildirmemekte ısrar etmişlerdir. Bu durum görüşmeleri tıkamış, ayrıca bu görüşmelerde Rumlar, olaylarda yaralanan 5 Türk'ün Genel Hükümet Hastahanesinde bulunduğunu itiraf etmişlerdir.³⁹⁴

Rumların 21 Türk'ü öldürmeleri soykırım suçu içerisine girerken, Türklerin öldürülmesini resmi olarak kabul etmeleri Türklere karşı soykırım suçunu işledikleri manasına gelir. Diğer yandan 21 Türk'ü nereye gömdüklerini söylememeleri Roma Statüsün maddelerinden olan “i) şahısların zorla kaybettirilmesi, bir devlet yada politik örgüt tarafından veya onların yetkisi, desteği ve bilgisi dahilinde şahısların yakalanması, gözaltına alınması veya kaçırılmalarını takiben şahısların uzun bir süre kanun korumasından uzak tutulması amacıyla bu şahısların nerede oldukları ve gelecekleri hakkında bilgi vermeyi ve özgürlüklerinden yoksun bırakıldıklarını teyit etmeyi reddetme anlamına gelir.” Maddesinin ihlalidir. Rumlar silahların susması için yapılan görüşmelerde dahi Türklere karşı insanlığa karşı işlenen bir suç işlemişlerdir.

Saldırılarından dolayı köylerinden olan Defretalı Türkler, Lefkoşa'ya akrabalarının yanına sığınarak canlarını kurtarmışlardır. Lefkoşa'ya geldikten sonra yaptıkları açıklamada, Rumların Türk kızlarını kaçırmak istediklerini söylediler.³⁹⁵ Rumlar, Türklere, insanlığa karşı işlenen suçlar kapsamına giren tüm maddelerin neredeyse hepsiyle saldırmışlardır. Türk kızlarına yaptıkları bu saldırı Roma statüsünde insanlığa karşı işlenen suçlar kategorisinde yer alan cinsel şiddet bağlamında belirtilen bir suçtur. Rumlar yaptıkları saldırıların kendileri tarafından yapıldığını bir kez daha 20 Ocak'ta kabul ederek bu suçu işlediklerini de kabul etmiş oldular.³⁹⁶

21 Aralık 1963 saldırılarından sonra Kıbrıs Türk Cemaati Başkanlığına iletilen ilk bilgilere göre; Lefkoşa'daki 14 merkeze 2.109 kişinin, Lefkoşa'ya tanıdıklarının yanına gelen 3.800 kişinin, Lefkoşa'dan ve Küçük Kaymaklı'dan kaçarak Hamitmandres'e gelen 4.200 kişinin, Gönyeli'deki tanıdıklarına gelen ise 400 kişinin gelmiş olmasıdır. Bu kişilerden başka Fota'da 485 kişi, Ağırdağ'da 100 kişi ve Ayakebir köyüne de toplam 670 Türk göçmek

³⁹⁴Bozkurt, 5 Ocak 1964.

³⁹⁵Bozkurt, 6 Ocak 1964.

³⁹⁶Bozkurt, 20 Ocak 1964.

mecburiyetinde kalmıştır.³⁹⁷ 21 Aralık 1963'ten önce karma nüfuslu olan köy sayısı 135'ti. Bu tarihten sonra 65'e ve 1967'den sonra da bu sayı 40'a düştü.³⁹⁸ 1963 Saldırılarından önce Türkler toplam nüfusun %18'ini oluşturuyordu ve toprakların %35'ine sahiptiler. Saldırılarından sonra Ada topraklarında %3'üne sıkışmak zorunda kalmışlar ve 30.000'den fazla Türk sığınmacı durumuna düşmüştür.

Burada Rumların sistematik olarak saldırımları sonucu Türklerin köylerini boşaltması, zorla yerinden edilmek olarak yorumlanmalıdır. Rumlar saldırarak Türklerle dehşet salmış, soykırım yapmış, ölmek istemeyenler ise güvenli bölgelere göç etmek zorunda kalmıştır. Bu bakımdan bahsi geçen sonuçlar, Roma Statüsünde belirlenen İnsanlığa karşı işlenen suçlar kategorisinin “d” bendinde belirtilen “halkın sürülmesi veya zorla nakli uluslararası hukukun temel kurallarının ihlali sonucu hapsedme veya fiziksel özgürlüğün başka biçimlerde ciddi olarak kısıtlanması” suçuna girmektedir. Rumlar bu saldırıların sonucundan sorumlu olarak insanlığa karşı suç işlemişlerdir.

11 Ocak Bozkurt Gazetesi 11 Türk'ün kaybolduğunu ifade ederken³⁹⁹ 17 Ocak 1964 tarihinde Kayıp Şahıslar Bürosu 209 Türk'ün kayıp olduğunu bildirdi.⁴⁰⁰ 21 Ocak 1964 tarihinde ise; Kızıl Haç Kıbrıslı Türklerden 250 kişinin kayıp olduğunu, Rumlardan 25 kayıp olduğunu açıklamıştır. 1967 Resmi Kıbrıs Türk kayıtlarında 1963 olaylarında kayıplar 225 ölü ve 203 kayıptır.⁴⁰¹

Kayıp şahıslarla ilgili olarak bir görgü tanığı olan Küçük Kaymaklı'dan Hamitköy'e kaçan Emine Değirmencioğlu'nun ifadelerine burada yer vermek yerinde olacaktır:

“Hamitköy'de yeğenim yeğenimin evi vardı, o evini açtı bize. Ama tabii onlar da kalabalık aile. İçeri girdik, samanlık. ‘Burada kalacaksınız, başka yer yok’ dedi. Küçük ve yukarı baktığımızda gökyüzünü gördüğümüz samanlıkta 60 kişi kaldık. Hayatımda böyle bir soğuk yaşamadım bu memlekette... Sonra eşimi mevziye çağırdılar, bizden ayrılıp Hamitköy'e gitti... Ertesi gün, yani 27 Aralık günü eşim bana Küçükkaymaklı'ya geleceği haberini gönderdi. O günün sabahı, Koçino derdik Mehmet Dayı, kardeşi Kemal, Hüseyin ve Ömer Dayı Hamitköy'den davalarını yedirmek için gelmişler, yedirmişler ve tekrar Hamitköy'e dönmüşlerdi. Onları gören eşim ben de gideceğim sizinle öğleden sonra demiş. Bu defa öğleden sonra benimki de kalktı geldi. O kaçış oldu. Aradan 15 gün geçti ama geri gelmedi beyim. Kardeşim Lefkoşa'da polis idi. Geldi ‘Abla’ dedi ‘gidelim gazetelere ilan verelim. Çünkü eniştemi görürüm diye sana haber yolladım ama o günden beri hiç görmedim eniştemi. Onun için gidelim bildirelim, polisi falan araştıralım, belki nerede olduğunu bilen

³⁹⁷Ulvi Keser, *Kızılây Belgeler Işığında Kıbrıs Barış Harekâtı 1974 2.*, Türk Kızılayı, Ankara 2013, s.29.

³⁹⁸Niyazi Kızılyürek, *Bir Hınç ve Şiddet Tarihi Kıbrıs'ta Statü Kavgası ve Etnik Çatışma*, s.357.

³⁹⁹Bozkurt, 11 Ocak 1964.

⁴⁰⁰Bozkurt, 17 Ocak 1964.

⁴⁰¹Niyazi Kızılyürek, *Bir Hınç ve Şiddet Tarihi Kıbrıs'ta Statü Kavgası ve Etnik Çatışma*, s.356.

biliyorlardır' dedi. Geldik, gerçekten her yeri araştırdık, sorduk, izine rastlanmadı; yok. Bu defa gazeteye ilan verdik, kayıptır diye..."⁴⁰²

Bir başka kayıp yakını ise kayıp olan eşinin, Rumlar tarafından "yem kıyma makinesinde öldürdükten sonra et parçalarını tarlalara serptiğini" anlatmıştır.⁴⁰³

Kıbrıs'ta kayıp insanların durumu hem savaş suçu hem insanlığa karşı suç hem de soykırım suçu kapsamına girmektedir. Çünkü kayıp kişilerin Rumların Türkleri kasti ve planlı şekilde yok etme amacı ile saldırımları esnasında kaybolmaları soykırım suçu, kaçırılmalarının esir alma şeklinde olması savaş suçu ve son olarak kaçırıldıktan sonra haklarında haber alınmaması ise insanlığa karşı işlenen suçlar kategorisine girmektedir. Çünkü insanlığa karşı işlenen suçları oluşturan maddelerinden "şahısların zorla kaybettirilmesi, bir devlet ya da politik örgüt tarafından veya onların yetkisi, desteği ve bilgisi dahilinde şahısların yakalanması, gözaltına alınması veya kaçırılmalarını takiben şahısların uzun bir süre kanun korumasından uzak tutulması amacıyla bu şahısların nerede oldukları ve gelecekleri hakkında bilgi vermeyi ve özgürlüklerinden yoksun bırakılmaları" maddesi tam olarak bu suçun içerisinde değerlendirilen bir maddedir. Biz burada kayıp olan bu insanların durumunu insanlığa karşı işlenen suçlar bağlamında kabul ettik ama bu durum diğer suçlar bağlamında değerlendirilmesine engel olmamaktadır.⁴⁰⁴

2 Mayıs 1964 tarihinde çatışmaların seviyesinin düşmesinde iki tarafın da hasat toplamaları etkili olmuştur. Buna rağmen Türklerin hasatlarına Rumların saldırısı durmadan devam etmiştir.⁴⁰⁴ BM'nin 1964'teki VII-S/5950 numaralı raporuna göre, mevcut gerginlik atmosferinin devam ettiği, Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk çiftçilerinin, diğerleri tarafından kontrol edilen alanların yakınında veya içinde bulunan topraklarında, güvensizlik hissi ve vurulma korkusu veya kaçırılma korkusu yüzünden topraklarında çalışmaya isteksiz olduğu bildirilmiştir.⁴⁰⁵ Bu durum Kıbrıs'ta durumun ne kadar hassas ve ipin ucunda olduğunu göstermektedir.

Yine bu raporda 11 Mayıs'ta Rumlar tarafından kaçırılan 32 kişinin akıbetinden haber alınmadığı ve bu kaçırılmanın Türkler arasındaki korku ve güvensizliği arttırdığı belirtilmiştir. Gazimağusa'daki bu kaçırılma olayından sonra Kıbrıs Türklerinin yollara çıkmaktan çekincelerinin arttığı belirtilmiştir.⁴⁰⁶ Aynı rapora göre, 8 Haziran 1964 tarihinde elde edilen bilgilere göre 43 Kıbrıslı Türk rehin alınmıştır. Kıbrıslı Rumlar, rehin aldığı

⁴⁰²Ali Satan, Erdoğan Şentürk, *Tanıkların Diliyle Kıbrıs Olayları 1955-1983*, s.96-97.

⁴⁰³Ali Satan, Erdoğan Şentürk, *Tanıkların Diliyle Kıbrıs Olayları 1955-1983*, s.100.

⁴⁰⁴BM Doc. S/5764, 15 June 1964, p.15.

⁴⁰⁵BM Doc.VII-S/5950, p.45.

⁴⁰⁶BM Doc. S/5764, 15 June 1964, p.15

Türkler hakkında ne BM'ye ne de Türklere bir bilgi vermemiştir. Aynı raporda 15 Haziran'da Kıbrıs'ta kayıp kişiler meselesi hala gerilim konusu olduğu ve Türklerin endişelerinin artmasına sebep olduğu belirtilerek 32 kişinin daha rehin alındığı ve Kızıl Haç'ın yardım etmeye çalıştığı belirtilmiştir.⁴⁰⁷

BM raporuna göre 11 Mayıs'tan 15 Haziran'a kadar 107 Türk'ün kaçırıldığı bildirilmiştir. 170 Türk'ün kaçırılması Roma statüsündeki insanlığa karşı sular başlığı altındaki maddeler tarafından yorumlanması gerekmektedir. Kaçırılanların sivil olması, sistematik bir kaçırma suçunu işlemiş olmaları, apartheid ve şahısların bir devlet veya örgüt tarafından zorla kaçırılmalarından sonra kaçırılanlardan uzun süre haber alınamamasından dolayı BM raporunda belirtilen suçlar insanlığa karşı suçlar bağlamında yorumlanmalıdır. Bununla birlikte bu saldırılar savaş suçu kapsamına da girmektedir.

Türkler 1963'te Rumların Uluslararası suçlara giren saldırıları sonrasında çok zor duruma düşmüşlerdir. Tek geliri memurluk olan Türklerin, bu olaylardan sonra devlet memurluklarından çıkarılmaları onlar için çok zor günlerin yaşanmasına sebep olmuştur. Bu durumu aşağıdaki ifadeler gayet güzel açıklamaktadır:

“Türk memurlar 1963 Aralık olaylarından sonra yıllarca otuz lira gibi düşük bir maaşla çalışmak zorunda kalmışlardır. İşi bozulan Küçük esnaf bir takım ekonomik çıkmazlara itilmiştir. Fırsatlardan istifade edip halkı sömüren vurguncu ve karaborsacılar ile ganimetçiler dışında büyük vatandaş kitlesi elindekini avucundakini harcayıp ağır şekilde borçlanmıştır. Şimdi ise Kıbrıs Türk toplumunun yaşantısı çok garip bir duruma girmiştir. Türkler, Rumlar gibi tüketim maddelerini aynı fiyata aldığı, vergileri aynı şekilde ödediği halde, örneğin, bir Türk memur, bir Türk öğretmen veya bir Türk polisin maaşı ile bir Rum memur, bir Rum öğretmen veya bir Rum polisinin maaşı arasında çok büyük farklar vardır. İstatistikler, Kıbrıs'ta insanca yaşamak için şehirde normal bir ailenin yüz elli Kıbrıs lirası harcaması gerektiğini açıklarken, bizde nice aileler bu paranın çok altında, belki de dörtte biri ile, beşte biri ile yaşantılarını sürdürmeye çalışmaktadırlar”⁴⁰⁸

21 Aralık Kanlı Noel saldırılarında Türklerin posta, telgraf gibi hakları da Rumlar tarafından engellenmiştir. Bunu ifade eden meclis konuşmasının devamı şöyledir:

”1963 Aralığı hadiseleri ise yine bizi yolumuzdan menetmiş daha ileri gitmemizi engellemiş ve birçok kritik günler yaşayarak, günlerce aylarca hakkımız olan birçok malzemeleri dahi, inşaat malzemelerini, gıda malzemelerini dahi alma imkânı bulamadık.”⁴⁰⁹

BM raporu da bu ifadeleri doğrulamaktadır:

“Kıbrıs Türk Toplumuna karşı bazı hallerde tam bir abluka şiddetinde uygulanan ekonomik kısıtlamalar, Kıbrıs hükümetinin olası bir çözümü empoze etmek için askerî harekât yerine ekonomik baskı kullanmakta olduğunu göstermektedir”⁴¹⁰

⁴⁰⁷BM Doc. S/5764, 15 June 1964, p.16.; BM Doc.VII-S/5950, p.18.

⁴⁰⁸Kıbrıs Türk Yönetimi Meclisi Zabıtları, Dönem II, Yirminci Birleşim, 25 Mayıs 1973, s.4.

⁴⁰⁹Kıbrıs Türk Yönetimi Meclisi Zabıtları, Dönem II, Yirminci Birleşim, 25 Mayıs 1973, s.8.

Kıbrıs Türkleri, 21 Aralık 1963'teki saldırılardan sonra kurucuları olduğu iki toplumlu cumhuriyetten zorla dışlandıktan sonra kendi kendini yönetmiş ve yüksek yargı dışında Rum yönetiminin herhangi bir kurumunda görev almamıştır⁴¹¹

Yabancı yazarlar da bu duruma değinmişlerdir:

“Kıbrıslı Türkler, 1963-64 toplumlararası çatışma dönemi ve sonrasında, 10 seneyi aşkın bir süre boyunca sığındıkları askeri gettolarda yaşadıkları dönemden beri Türkiye'nin mali desteğini almaktadırlar. 1964-1974 yılları arasındaki bu mali destek, üretim kaynakları ile ilişkisi kesilen Kıbrıslı Türk toplumuna yardımcı olurken, 1974 sonrası dönemde dünyanın geri kalan kısmı ile değişen derecelerde ilişkisi kesilen tanınmayan bir devletin vatandaşlarına yardımcı olmuştur.”⁴¹²

Kıbrıs Türk Yönetimi Meclisinde geçen ifadeler maalesef gerçektir. Rumlar 1963 saldırılarından sonra 1960'ta kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin hazinesine sahip olmuşlar, diğer devletlerden gelen yardımları yönetimde oldukları için kendilerine harcamışlar, bundan başka olarak Ada'ya gelen BM askerlerinin Türk tüccarlardan herhangi bir alışveriş etmesine izin vermeyerek Türkleri ekonomik olarak çok zor duruma düşürmüşler, bu dönemde Türkler, Kızılay'dan gelen yardımlarla ayakta kalmak zorunda kalmıştır. Bahsi geçen bu durumdaki fillerin girdiği Uluslararası Suçlar kategorisi İnsanlığa karşı işlenen suçlardır. Çünkü Rumlar bu hareketlerinde Türklere karşı; “köleleştirme, halkın zorla nakli, fiziksel özgürlüğün başka biçimlerde ciddi olarak kısıtlanması, aparteid, işkence, herhangi bir sivil topluluğa karşı saldırı, yok etme amacı ile yiyecek ve ilaca ulaşımını zorlaştırmak ve yaşam koşullarını kasıtlı olarak kötüleştirme amacı ile hareket etmişlerdir. Bu bahsedilen tüm suç unsurlarının Rumlar tarafından oluşmasından dolayı, Rumların Türklere karşı işlediği bu fiiller insanlığa karşı işlenen suçlardandır.

3.3. 1966-1967 Yıllarında Rumların İşledikleri İnsanlığa Karşı Suçlar

1966 yılında İçel Milletvekili Kemal Ataman Meclis'te yaptığı konuşmada Kıbrıs'a gidip orada 12 gün geçirdiğini ve Türklerinin durumunun çok kötü olduklarını, hürriyetlerinin olmadıklarını ve Yunanistan'ın Ada'da 15.000 askerinin olduğunu söyleyerek konuşmasına şöyle devam etmiştir:

“Kıbrıs Rumlarının Ada'yı fiilen işgalleri altında bulundurmakta oldukları aşikâr vaziyette göze çarpmaktadır.

Buna karşılık Kıbrıs Türkleri, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bahsettiği haklardan mahrum edilmiş, memurlar vazifelerinden uzaklaştırılmış, tabii maaşları da kesilmiş, ithalat ve ihracat mevzularına Türkler sokulmamış,

⁴¹⁰BM Doc.VII-S/5950, p.222.

⁴¹¹Soyalp Tamçelik, Türk Cumhuriyetleri Açısından KKTC'nin Tanınma Olgusu ve Esasları, 21.Yüzyılda Türk Dünyası Uluslararası Sempozyum Bildirileri 2-5 Aralık 2010/Lefke KKTC s169-183

⁴¹²Rebecca Bryant, Christalla Yakinthou, *Kıbrıs'ta Türkiye Algısı [perception about Turkey in Cyprus]*, Tesev-Friedrich Ebert Stiftung, İstanbul 2012, p.2.

posta telgraf, nakliyat, gümrük, bayındırlık velhasıl bütün müşterek Devlet hizmetlerinin kendilerine mal edilmiş olduğunu gördüm.

Birleşmiş Milletlerin gönderdikleri askerlerin birer müstehlik turist olduklarını ve her türlü ihtiyaçlarını Rum bölgesinden tedarik etmeleri dolayısıyla makariosun döviz açığının kapandığını, bundan Rumların memnun olduklarını öğrendim...

Muhterem milletvekilleri,

Yavru vatani mahallen gören ve hadiseleri tetkik eden bir Parlamento Üyesi sıfatıyla naçiz kanaatim şöyledir: ' Kıbrıs'ta bugünkü durum, fiili bir enosisin dikkati çekmesi ve papaz ile Yunanistan'ın bu fiili durumu hukuki bakımdan da tescil ettirme hayreti içinde olduklarıdır.'⁴¹³

Milletvekilinin yerinde görüp anlattığı Kıbrıs Türklerinin durumu Roma statüsünün belirlediği insanlığa karşı suçlar kategorisinde değerlendirilecek suçlar barındırıyor. Çünkü Türklerin hürriyetlerinin olmaması, Kıbrıs'ın ekonomik hayatından dışlanmaları, bu durumun Türkler açısından bir manevi işkenceye dönüşmüş olması, zulmetme, apartheid gibi İnsanlığa karşı işlenen suçlar maddelerine giren bir suçlardır. Rumlar, insanlığa aykırı davranışlarını, bilhassa sivil olan Türklere karşı böyle yaparak uluslararası suç işlemiştir.

3.4.1974 Yılında Rumların İşledikleri İnsanlığa Karşı Suçlar⁴¹⁴

19 Mart 1971 yılında Ertan Ersan isimli Türk'ü yakalan Rum güvenlik kuvvetleri, Ersan Ertan'a işkence uygulayarak saçlarını yolmuşlardır. Öldüğünü sandıktan sonra onu bırakmışlar ve Ersan Ertan 18 gün hastahane de tedavi görmüştür.⁴¹⁵

23 Temmuz 1974 tarihinde Rumların Türklere karşı saldırılarında bir görgü tanığının "Rum askerleri etrafa ateş saçıyordu. Bir eve girdim. Rumlar bir Türk kadınına tecavüz ediyorlardı. Gözlerimi kapadım kaçtım." ifadesi soykırım amacıyla yapılan saldırılarda insanlığa karşı işlenen suçların da varlığının delili sayılmalıdır.

24 Temmuz 1974'te ise bir başka görgü tanığı Limasol olaylarında Rumların saldırısında: "Limasol'da Rumlar birçok kadın ve çocuğu vurdular. Ben sokaklarda 20 ölü çocuk gördüm ve diğer yaralılar da ağlıyorlardı. Rum askerleri akbabalar gibi kadınları öldürmek için evlerine girmelerini bekliyorlardı. Tecavüz edildikten sonra bir kadın gördüm. Tecavüz edilen daha birçoğu vardı. Geride kalan için orası bir cehennem" demiştir.⁴¹⁶

Bu ifadelerin varlığı, soykırım suçu içerisinde gerçekleştirilirken hem savaş suçu hem de insanlığa karşı suçlar bağlamında değerlendirilmesini gerektirmektedir. Çünkü Roma Statüsünün insanlığa karşı suçlar başlıklı 7.maddesinde statünün amaçları bakımından insanlığa karşı suçlar, herhangi bir sivil topluluğa karşı geniş çapta veya sistematik bir

⁴¹³Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem:2, Cilt:2, Toplantı: 42. Birleşim, 7.2.1966, s.602-603.

⁴¹⁴Bu başlık altındaki saldırıların detayları Soykırım başlığı altında yazılmıştır.

⁴¹⁵Ali Satan, *Erdoğan Şentürk, Tanıkların Diliyle Kıbrıs Olayları 1955-1983*, s.80.

⁴¹⁶Milliyet, 02 Ağustos 1974

saldırının parçası olarak işlenen eylemleri kapsayan suçlardır. Bu kapsam içerisine giren maddelerden “adam öldürme, apartehid, işkence, ırza geçme vücuda veya ruh ve beden sağlığına ciddi zarar vermeye bilinçli olarak neden olacak nitelikteki diğer benzeri insanlık dışı fiiller” maddeleri yukarıda görgü şahitlerinin ifade ettiği saldırıların içerisinde oldukları maddelerdir. Bu bakımdan Rumlar 23-24 Temmuz içerisindeki saldırılarında soykırım ve savaş suçunun yanında aynı zamanda insanlığa karşı suçları kategorisindeki suçları da Türklere karşı işlemişlerdir.

3.4.1. Atlılar-Muratağa-Sandallar Köyünde İşlenen İnsanlığa Karşı Suçlar 14 Ağustos 1974

20 haneden meydana gelen Atlılar’da, Rumlar tamamen savunmasız sivil olan köylüleri, köy dışına çıkarılmıştır. Burada elleri, arkaya bağlanarak sıraya dizilmişler ve Rumlar genç, yaşlı, bebek, kadın demeden bu Türkleri kurşuna dizmişlerdir. Daha sonra iş makinaları ile 20 metrelik bir çukur açılmış ve Türkler o halde çukura atılmışlardır. Olaya tanıklık edenler Türk kadın ve kızlarının öldürülmeden önce tecavüze uğradıklarını söylemişlerdir.

Bu saldırıdan sonra Muratağa ve Sandallar köylerine geçen Rumlar, burada da aynı saldırı şekliyle tamamı sivil, kadın ve çocuk olan Türkler öldürmüşlerdir. Öldürmeden önce işkence ve tecavüzlerin olması dolayısıyla burada yapılan saldırılar arasında sadece soykırım ve savaş suçu değil aynı zamanda insanlığa karşı işlenen suçlar kapsamında değerlendirilmesi gereken suçlar oluşmuştur.

Roma statüsünün belirlediği 7.maddedeki insanlığa karşı suçlar kategorisindeki maddelerden: “b) toplu yok etme, e) işkence, f) ırza geçme, cinsel köleleştirme, fuhuşa zorlama, hamileliğe zorlama, zorla kısırlaştırma veya benzer ağırlıkta diğer cinsel şiddet, h) şahısların zorla kaybettirilmesi, i) apartheid, j) vücuda veya ruh ve beden sağlığına ciddi zarar vermeye bilinçli olarak neden olacak nitelikteki diğer benzeri insanlık dışı fiiller” maddelerine giren suçlardan dolayı Rumlar Atlılar-Muratağa-Sandallar Köylerinde işledikleri saldırılarından dolayı insanlığa karşı suç işlemişlerdir.

Saldırılarda kadınlara sistematik tecavüz saldırılarının olduğu, tecavüz olaylarının hiç konuşulmadığından, bu tecavüzlerin hiç meydana çıkmamasından dolayı Türk kadınlarının ruhsal bozukluk içerisine girdiklerini, kaybolan kişilerin büyük bir kısmını erkeklerin oluşturmasından dolayı geride kalan kadınların çocuklarını büyütmelelerinin zor olmasını

gazeteci Sevgül Uludağ kayıp insanların aileleriyle ilgili yaptığı görüşmelerden sonraki yorumunda belirtmiştir.⁴¹⁷

Roma Statüsü’nde İnsanlığa karşı suç olarak düzenlenen fiiller şunlardır:

“Madde 7

İnsanlığa Karşı Suçlar

1. Bu tüzüğün amaçları bakımından “insanlığa karşı suçlar”, herhangi bir sivil nüfusa karşı yaygın veya sistematik bir saldırının parçası olarak işlenen aşağıdaki eylemleri kapsamaktadır:

- (a) öldürme;
- (b) toplu yok etme;
- (c) köleleştirme;
- (d) nüfusun sürgün edilmesi veya zorla nakli;
- (e) uluslararası hukukun temel kurallarını ihlal ederek, hapsedme veya fiziksel özgürlükten başka biçimlerde mahrum etme;
- (f) işkence;
- (g) ırza geçme, cinsel kölelik, zorla fuhuş, zorla hamile bırakma, zorla kısırlaştırma veya benzer ağırlıkla diğer cinsel şiddet şekilleri;
- (h) paragraf 3’te tanımlandığı şekliyle, herhangi bir tanımlanabilir grup veya topluluğa karşı, bu paragrafta atıf yapılan her hangi bir eylemle veya Mahkemenin yetki alanındaki her hangi bir suçla bağlantılı olarak siyasi, ırki, ulusal, etnik, kültürel, dinsel, cinsel veya evrensel olarak uluslararası hukukta kabul edilemez diğer nedenlere dayalı zulüm; (i) zoraki kayıplar;
- (j) ırk ayrımcılığı (apartheid) suçu; (k) kasıtlı olarak ciddi ıstıraplara ya da bedensel veya zihinsel veya fiziksel sağlıkta ciddi hasara neden olan benzer nitelikteki diğer insanlık dışı eylemler.

2. 1. paragrafın amaçları bakımından:

- (a) “Herhangi bir sivil topluluğa yönelmiş saldırı”, devlet ya da kurumsal bir politikanın uzantısı ya da bu politikanın daha da ileri götürülmesine yönelik olarak 1.

⁴¹⁷Öncel Polili, *Kuzey Kıbrıs’ta Kayıp Kişiler ve Ailelerinin İnsan Hakları*, Kıbrıslı Türk İnsan Hakları Vakfı Yayınları No:9, Lefkoşa 2012, s.42.

paragrafta belirtilen eylemlerin herhangi bir sivil topluluğa karşı müteaddit kereler yapılması anlamına gelir;

(b) “Toplu yok etme”, nüfusun bir bölümünü yok etmek amacıyla, yiyecek ve ilaca erişimden mahrum bırakmanın yanı sıra, yaşam koşullarını kasten kötüleştirmeyi de içerir;

(c) “Köleleştirme”, kadın ve çocuklar başta olmak üzere, bir kişi üzerinde sahiplik hakkına dayalı yetkilerin, insan ticareti dahil kullanılması anlamına gelir;

(d) “Nüfusun sürgün edilmesi veya zorla nakli”, uluslararası hukukta izin verilen gerekçeler olmaksızın, belli bir yerde, hukuka uygun olarak ikamet eden insanların sürülmesi ya da başka zorlayıcı fiillerle zorla yer değiştirilmeleri anlamına gelir;

(e) “İşkence”, yasal yaptırımlardan kaynaklanan, kaza eseri ya da yaptırımın doğasından kaynaklanan acı ve ıstırap hariç olmak üzere, gözetiminde bulunan veya sanığın gözetiminde bulunan bir kişinin, fiziksel ya da ussal olarak şiddetli acı veya ıstırap çekmesini bilerek sağlama anlamına gelir;

(f) “Zorla hamile bırakma”, uluslararası hukukun ciddi bir şekilde ihlali veya bir topluluğun etnik bileşimini ~~değiştirme amacıyla, bir kadının arzusu hilafına, zorla hamile bırakılması anlamına gelir; ancak bu tanım, hiçbir şekilde hamileliğe ilişkin ulusal yasaları etkileyecek şekilde yorumlanamaz;~~

(g) “Zulüm”, bir grubun veya topluluğun, kimliğinden dolayı, uluslararası hukuka aykırı olarak, temel haklardan ağır bir şekilde mahrum bırakılması anlamına gelir;

(h) “İrk ayrımcılığı (apartheid)”, bir ırkın, başka bir ırk grubu veya grupları üzerinde, sistematik hakimiyet ve baskı kurmaya yönelik kurumsal bir rejim 4 çerçevesinde ve bu rejimi koruma amacıyla işlediği ve 1. paragrafta sözü edilen insanlık dışı fiiller anlamına gelir;

(i) “Zoraki kayıplar”, bir devlet veya siyasi bir örgüt tarafından ya da onların yetkisi, desteği ve bilgisi dahilinde, kişilerin gözetim altına alınması, tutuklanması veya kaçırılmasını takiben, bu kişilerin uzunca bir süre, kanun korumasından uzak tutulması amacıyla, nerede oldukları ve akıbetleri hakkında bilgi vermeyi reddetme ve bu kişilerin özgürlüklerinden mahrum bırakıldıkları bilgisini inkâr anlamına gelir;

3. Bu tüzüğün amacına uygun olarak, “cinsiyet” toplumsal bağlamda, kadın ve erkek olmak üzere iki cinsiyete atıf yapmaktadır. “Cinsiyet” terimi, yukarıda açıklanandan başka bir anlam taşımamaktadır.”⁴¹⁸

Nürnberg ve Tokyo Mahkemeleri Statülerinde ilk kez yer almış olan İnsanlığa Karşı Suçlar bu mahkemelerde; “Mahkemenin yargılama yetkisine giren her bir suçun icrası için veya bu suçla ilgili olarak, savaştan önce veya savaş sırasında, herhangi bir sivil nüfusa karşı işlenmiş insan öldürme, imha, köleleştirme, sürgün ve diğer tüm insanlık dışı fiiller veya siyasal, ırksal veya dinsel sebeplerle yapılan zulümler, işlendikleri ülkenin iç hukukuna aykırılık oluştursun veya oluşturmazın insanlığa karşı suç olarak nitelendirilirler” şeklinde tanımlanmıştı.”⁴¹⁹ Bu mahkemelerin bu tanımlamaları sayesinde iç çatışmalar uluslararası ceza hukuku içerisinde yer almıştır.

Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi ise; insanlığa karşı suçları tanımlarken: “Uluslararası mahkeme, uluslararası veya iç silahlı çatışma sırasında işlenmiş ve herhangi bir sivil nüfusa karşı yöneltilmiş aşağıdaki suçlardan sorumlu sayılan kişileri yargılamaya yetkilidir: adam öldürme, imha, köleleştirme, sürgün, hapis, işkence, tecavüz, siyasal, ırksal ve dinsel sebeplerle zulüm ve diğer insanlık dışı fiiller”.⁴²⁰ demıştır.

İnsanlığa karşı işlenen suçlar ile savaş suçları maddelerinin içerikleri birbirine yakın gibi durmaktadır. İnsanlığa karşı işlenen suçların diğer suçlardan ayırıcı en önemli özelliği, işlenilen suçların yaygın ölçekte ve sistematik olarak yapılan saldırıların söz konusu olmasıdır. Söz konusu olan saldırıların yalnızca silahlı kuvvetlere ait yapılan bir saldırı olması gerekmemektedir. Sivil insanları zorlayarak yerlerinden etmek, sivil insanlara ambargo baskısı yapmak sivil olan şahısların da çoğunlukla yaptığı bir suçtur. İnsanlığa karşı oluşan bir suçtan konuşabilmek için, yapılan saldırıların sivil bir gruba karşı ve sistemli olarak yapılması gerekmektedir. Bunula beraber işlenilen saldırıların bir devlet ya da herhangi bir örgütün sistemli ve süreklilik arz eden bir politikası içerisinde işlenmiş olması lazımdır. Eğer bir devlet suç içerisinde direk yoksa, bir herhangi bir örgütü bu bahsedilen suçlara teşvik ederek de bu suça iştirak etmiş olur.⁴²¹ Rumlar da buradan da anlaşılacağı üzerine EOKA terör örgütünü teşvik ederek bu suç içerisinde yer almıştır.

⁴¹⁸<http://sorular.rightsagenda.org/Uploads/UCM%20MEV/Roma%20Stat%C3%BCs%C3%BC.pdf> (14.05.2020)

⁴¹⁹<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2013-103-1231> (03.06.2020)

⁴²⁰<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2013-103-1231> (03.06.2020)

⁴²¹Günal Kurşun, *101 Soruda Uluslar Arası Ceza Mahkemesi*, s.18-19.

Ortak şekilde kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluş tarihi olan 1960 tarihinde 106,000 kişiden oluşan Kıbrıslı Türkler Kıbrıs'ın genelinde 114 karma köy ve 117 tamamı Türk olan köyler şeklinde yaşamaktaydı. 1891 tarihinde 46 olan karma köylerin sayısı, 1931'de 252'ye çıkmış ve 1960'ta 114'e kadar düşmüştü. 1963 saldırılarından sonra Kıbrıs genelinde, 500 Kıbrıslı Rum, 1,200 Ermeni ve 25,000 Kıbrıslı Türk, köylerinden ve mahallelerinden ayrılmışlar ve bu süre zarfında Türklere ağır bir saldırı yapılmıştır. 1963 saldırılarında Kıbrıslı Türkler toplam olarak 72 karma köyünden tümüyle ve 24 tamamı Türk olan köylerinden ayrılmak zorunda kalmışlar ve bununla beraber 8 karma köyde de, Türkler kısmen ayrılmak zorunda kalmıştır. Kıbrıs'ta yerlerinden edilen Türklerin nüfusa oranı yaklaşık dörtte birini oluşturmuş, yerlerini bırakıp göç etmek zorunda kalan Türkler, Kıbrıs Türk nüfusunun çok olduğu ve daha önemlisi can güvenliğini sağlayabileceği yerlerde öncelikle akrabaların yanlarına sığınmışlardır. Bu durum daha çok insanın sıkıntı çekmelerine sebep olmuştur. Daha sonra Türklerin yaşadıkları yerlere Rumlar ve BM tarafından barikatlar çekilerek uygulanan ambargolarla sıkıntılar daha da artmıştır. Yukarıda ifade edilen BM raporlarında da görüldüğü üzere Türklere hayatlarını devam ettirmelerine olanak verecek en hayati yiyecek, içecek, ilaç gibi maddeler verilmemiş, verilenlere de büyük bir ambargo uygulanmıştır. 1974 sonrası dönemde toplam yaklaşık 61,500 yerlerinden edilmiş Kıbrıslı Türk vardı.⁴²²

TCE

Görgü şahitleri, vesikalar ve yaşayanların anlattıklarıyla ifade edilen Rum saldırıları, Rumların Türk nüfusunu bir yerden bir yere nakletme, %38'lik bir yaşam alanından %3'lük dar bir alanda yaşamaya mecbur etmeleri hem yerlerinden edilme hem de Evrensel İnsan haklarında ifade edilen yaşama hakkının devamı için gerekli olan malzemeler başta olmak üzere uygulanan her türlü ambargoların Türklerin hayatı açısından uzun süre zor ve meşakkatli bir hayat yaşamalarına sebebiyet vermiştir. Türklere yapılan ambargolarla engellenen mallar aşağıdaki gibidir: Demir, demirden araç ve eşyalar, çelik ve çelik ürünleri, kereste ve kereste çivisi, taş, kum, çakıl, çimento, tel, kamuflaj ağı, kablo, tel kesiciler, mayın arayıcıları, patlayıcı, telsiz, radyo, telefon, saçma, TNT dinamit, detonafer, kükürt, amonyum nitrat, çelik yün, akaryakıt, oto yedek parçası, oto lastiği, akü ve batarya, dikenli tel, ölçüm aletleri, yangın söndürücü, torba çeşitleri, çizme, çizme çivisi, deri, çizme bağı, lastik ökçe, haki kumaş, eldiven, çorap, deri ceket, palto ve yağmurluk, yünlü madde, ithal kömür, termos,

⁴²²Rebecca Bryant *Kıbrıs'ta Yerinden Olmak Sivil ve Askeri Çatışmanın Sonuçları Rapor 2 Hayat Hikayeleri Kıbrıs Türk Toplumu*, Peace Research Institute Oslo- Barış Araştırmaları Enstitüsü Oslo (PRIO), 2012, s. 5-11.

plastik boru. Uygulanan bu ambargo 1964 yılında başlamış ve ambargo uygulanan liste 1 Mart 1965'te daha da genişletilmiştir.⁴²³

Kıbrıslı Türklere bu dönemde yardım eli sadece Türkiye'den uzatılmış, hayatlarını devam ettirmek için gerekli olan malzemeleri Türkiye sağlamıştır. Rumlar Türklere karşı uyguladıkları ambargoları bir savaş aracı olarak kullanmışlar, telgraf, radyo, gibi haklarını ellerinden almışlardır. Rumların, Türklere karşı 1963-1974 arası bu şekilde ambargo uygulamaları, yerlerinden yurtlarından etmeleri, Kıbrıs'ın %3'lük bir kesiminde yaşamaya zorlamaları Roma statüsünde belirlenen İnsanlığa Karşı İşlenen suçlar maddelerinden; “toplu yok etme, köleleştirme, nüfusun sürgün edilmesi veya zorla nakli, uluslararası hukukun temel kurallarını ihlal ederek, hapsetme veya fiziksel özgürlükten mahrum etme, herhangi bir tanımlanabilir bir suçla bağlantılı olarak siyasi, ırki, ulusal, etnik, kültürel, dinsel, cinsel zulüm, veya evrensel olarak uluslararası hukukta kabul edilemez diğer nedenlerle zulüm, ırk ayrımcılığı, kasıtlı olarak ciddi ıstıraplara ya da bedensel veya zihinsel veya fiziksel sağlıkta ciddi hasara neden olan benzer nitelikteki diğer insanlık dışı eylemler” maddelerinin açıkça ihlalidir. Rumlar, Türklere karşı ambargo uygulamakla, hayatlarını devam ettirmek için gerekli olan temel besin kaynaklarından, sağlık sorunlarını giderici ilaçlardan ve temel ihtiyaçlarından geri koymuşlardır. Bu durum yukarıda bahsedilen maddelerin ihlalini ortaya çıkardığından uygulanan ambargo ve Türklerin yerlerinden edilmesi insanlık suçu kapsamında değerlendirilmesi gereken suçlardan biri haline gelmiştir.

Diğer taraftan Kıbrıs'ta 1955'te başlayan saldırıların 1963-1967-1974 yılında artması ve bu saldırılarda gözaltına alınan ve gözaltına alınmadan direk kaçırılan Türkler vardır. Bu kayıpların nerede olduğunu araştırmak için Birleşmiş Milletlerin himayesinde Kayıp Şahıslar Komitesi kurulmuş ve bu komite bugün dahi bu kayıp insanları aramakla görevlerini sürdürmektedir.⁴²⁴ Kayıp Şahıslar Komitesi'ne başvurusu yapılan toplam kayıp olan Türk sayısı 492'dir. Bu kayıplar Komite'nin arama çalışmaları sonrasında kalıntılarının kime ait oldukları tespit edilerek ailelerine teslim edilmiştir. Bu sayı ise 274'tür. Kayıp olup bulunarak teslim edilenlerin, 21 kişinin 1963'te, 128 kişinin 1964'de, 4 kişinin 1965'de, 1 kişinin 1966'da, 5 kişinin 1967'de, 272 kişinin de 1974 yılında kaybolduğu tespit edilmiştir. Kayıp kişilerden 371'ü erkek, 64'ü kadın, 66'sı çocuktur. Hala aramaları süren kayıp Türk sayısı ise 218'dir.⁴²⁵

⁴²³Vehbi Zeki Serter, *Kıbrıs'ta Rum-Yunan Saldırıları ve Enosis*, s.523.

⁴²⁴Daha detaylı bilgi için <https://kktcb.org/tr/kayip-sahislar-komitesi-5780> (04.06.2020); <http://www.cmp-cyprus.org/tr> (04.06.2020).

⁴²⁵<http://www.cmp-cyprus.org/tr> (04.06.2020).

Bu kayıp insanların durumu, Birleşmiş Milletler Genel Kurulun 18 Aralık 1992 tarih ve 47/133 sayılı Kararıyla kabul edilen Zorla Kayıp Edilmeye Karşı Herkesin Korunmasına Dair Bildirisi'nde kayıp olan insanlarla ilgili olarak insanlığa karşı işlenen suçlar arasındaki ilişkiyi teyit etmektedir. Bildiri, insanların gözaltında iken kayıplarının sistematik biçimde gerçekleşmesinin insanlığa karşı suç teşkil ettiğini belirtmektedir.⁴²⁶ Bu bildiride yer alan aşağıdaki maddelerden;

“Madde 1) Zorlanmış ortadan kaybolma insanlığa karşı bir suçtur. BM şartı amaçlarının inkaridir ve İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nde yer alan insan hakları ve temel özgürlükleri ağır ve açık bir ihlali olarak kınanmalıdır ve bu alandaki uluslararası belgeler pekiştirmeli ve daha ileri götürülmelidir. Zorla kayıp edilme, kişileri kanunun korumasının dışında bırakmakta ve hem kaybolan kişilere hem de ailelerine büyük acılar vermektedir. Uluslararası hukukun güvence altına aldığı kanunu önünde birey olarak tanınma, serbest bırakılma hakkı ve bireyin güvenliği hakkı ile kişinin işkence ve diğer zalimane insanlık dışı ya da küçültücü davranış ve cezanın konusunu oluşturamayacağı hakkının ihlalini oluşturur.

Madde 2- Hiçbir devlet zorla kayıp edilmeyi uygulayamaz, izin veremez ya da hoş göremez. Devletler zorla kayıp edilmeleri önlemek ve ortadan kaldırmak için gerekli tüm araçları ulusal ve uluslararası düzeyde BM ile işbirliği halinde kullanırlar. Madde 5- Uygulanabilir böylesi cezalara ilave olarak zorla kayıp edilmeler bu suçu işleyenlere ve uluslararası hukuk ilkeleri uyarınca ilgili devletin uluslararası sorumluluğu saklı kalarak bu eylemi organize eden, rıza gösteren ya da hoşgörü gösteren devlet ya da devlet makamlarını da sorumlu kılmaktadır.

Madde 7- Hiçbir durum, savaş tehdidi, savaş ilanı, iç siyasi istikrarsızlık ya da diğer olağanüstü haller zorla kayıp edilmeleri haklı çıkarmaz

Madde 8- Hiçbir devlet bir kişiyi zorla kayıp edilme tehlikesinin bulunduğuna inanmak için yeterli neden sahip olduğu devlete dönmeye zorlayamaz ya da gönderemez. Böylesi bir durumun varlığına karar vermek amacıyla yetkili makamlar söz konusu devlette büyük, yoğun insan hakları ihlallerinin varlığı da dahil olmak üzere tüm koşulları dikkate alırlar.

Madde 9- Serbest bırakılma hakkından mahrum edilen kişilerin sağlıkları hakkında açıklamada bulunmak ya da nerede olduğunu bildirme ve serbest bırakılma hakkı mahrumiyetini emreden ya da yerine getirin makamın belirlenmesi araçları olarak çabuk ve etkin adli bir çözüm bulma hakkı 7. maddede atıfta bulunulan koşullar da dahil olmak üzere her şartta zorla kayıp edilmelerin önlenmesini gerektirmektedir. Bu gibi durumlarda, ulusal yetkililer özgürlüğü elinden alınmış kişilerin tutulduğu tüm yerlere ve her bölümüne ve aynı zamanda böyle insanların bulunabileceği şüphelendiği her yere girebileceklerdir. Kanun veya herhangi bir uluslararası anlaşma tarafından yetkili kılınan başka bir kişi de bu gibi yerlere girebilecektir.

Madde 10- Özgürlüğü elinden alınan kişi resmi olarak kabul edilen bir yerde gözaltında tutulacak ve ulusal yasalar gereği tutuklanmasından hemen sonra adli merci önüne çıkartılacaktır. Göz altında tutulan kişiler tarafından aksi talep edilmedikçe, göz altına alınmaları ile ilgili tam bilgi tutuklama yeri veya yerleri transfer de dahil olmak üzere aile fertlerine, avukatlarına veya hukuki olarak konu ile ilgisi olan şahıslara derhal bildirilecektir.

⁴²⁶<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/299-305.pdf> (04.06.2020.)

Madde 17- Zorla kayıp etme eylemini gerçekleştirenlerin işledikleri suç, kayıp edilen kişilerin durumu ve yeri hakkında bilgi vermedikçe ve bu gerçek açıklığa kavuşmadıkça devam eden bir suç olarak kabul edilecektir. Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 2. maddesinde yer alan öneriler etkinliğini kaybettiğinde bu öneriler yeniden oluşturulana kadar zorla kayıp edilme eylemi ile ilgili dava zaman aşımını tayin eden hükümler geçici olarak durdurulacaktır.

Madde 19- Zorla kayıp edilme eylemlerinin kurbanları ve ailelerinin durumu telafi edilecek ve yeterli tazminat hakkına sahip olacaklardır. Zorla kayıp edilme neticesinde kurbanın ölmesi durumunda bakmakla yükümlü olduğu kişiler de tazminat hakkına sahip olacaklardır.”⁴²⁷

Maddeleri Roma Statüsü'nde belirlenen İnsanlığa Karşı İşlenen Suçlar maddeleri olan;

(e) uluslararası hukukun temel kurallarını ihlal ederek, hapsedme veya fiziksel özgürlükten başka biçimlerde mahrum etme;

(i) zoraki kayıplar;

Maddeleri ve maddenin amaçları bakımından açıklanan

(i) “Zoraki kayıplar”, bir devlet veya siyasi bir örgüt tarafından ya da onların yetkisi, desteği ve bilgisi dahilinde, kişilerin gözaltına alınması, tutuklanması veya kaçırılmasını takiben, bu kişilerin uzunca bir süre, kanun korumasından uzak tutulması amacıyla, nerede oldukları ve akıbetleri hakkında bilgi vermeyi reddetme ve bu kişilerin özgürlüklerinden mahrum bırakıldıkları bilgisini inkar anlamına gelir;”⁴²⁸

Maddeleri ile bağlantılı ve bu maddelere eklenmiş olan maddelerdir. Bu birbiri ile ilgili bağlantılardan dolayı Kıbrıs'ta Rumların gerek devlet eliyle gerekse de terör örgütü ile yaptıkları saldırıları sonrası kaybolan Türklerin sayısı BM raporuna göre 232 Türk'tü ve bu Türklerin çoğu sivildi, güvenlik kuvvetlerine mensup olanlar da vardı⁴²⁹ Kaybolan Türklerin bazısı köylerinden başka bir köye giderken, bazısı da silahlı Rumlar tarafından zorla esir olarak alınmıştı. Bu dönemde Türk Kayıp Aileleri bir miting yaparak BM'ye dilekçeler vermiştir.⁴³⁰

Rumların Türklere verdikleri zararlarda kaybolan Türklerin durumu zaman aşımına girmeyen Uluslararası Suçlardan insanlığa karşı işlenen suçlar kategorisinde yorumlanarak bu konuda bir dava açılması gerekmektedir. Çünkü Rumlar hem devletin olanakları ile hem de kurdukları EOKA-B terör örgütü ile bu suçları işlemiş bulunmaktadır. Birleşmiş Milletlerin Yugoslavya'daki saldırılar için hazırladığı raporda Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin kurulması gerektiği suçları sayarken; kasıtlı öldürmek, işkence, tecavüz, dini ve kültürel yerlerin yerle bir edilmesi, hukuksuz ve keyfi tutuklamalarla oluşan insanlığa karşı suç ve savaş suçlarının işlendiğini belirtmişlerdir.⁴³¹ Rumların yargılanmaları gerektiği Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesinde görülüp karara bağlanan Tadiç Davası'na

⁴²⁷<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/299-305.pdf> (04.06.2020.)

⁴²⁸http://www.ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/459_1.pdf (04.06.2020)

⁴²⁹BM Doc.VII-S/5950.

⁴³⁰https://www.ahdr.info/images/pdf/missing-persons/missing-cyprus/MISSING%20PPL_S4%20TR.pdf (04.06.2020)

⁴³¹https://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_re808_1993_en.pdf (21.0.2020).

dayanarak ifade edilmektedir. Çünkü Tadić, Eski Yugoslavya ülkelerinin iç savaş içerisinde birbirleri ile çatışmaları esnasında Müslüman Boşnaklara karşı işlenen hem savaş hem insanlığa karşı suçlar hem de soykırım suçlarında askeri ve siyasi olarak dahli olan bir suçludur. Nitekim kurulan Uluslararası Ceza Mahkemesi hakimleri Tadić’i insanlığa karşı suç işlemek, savaş suçu işlemekten dolayı 20 yıl hapse mahkûm etmiştir.⁴³²

4. Saldırı Suçu

Saldırı suçları sıradan asker veya siviller tarafından işlenebilecek bir suç kavramı değildir. Askeri, Siyasi bakımdan en yetkili konumda bulunan devlet liderlerinin bu suçla suçlanabildiği bir suç tanımı olan bu suçlar devletlerarası saldırılarda Roma statüsü ile belli olan maddelerin ihlallerini konu edinen bir Uluslararası Suçlar başlığıdır. Bugüne kadar bir tanımı yapılmamış olan Saldırı suçu, Nürnberg Askeri Mahkemesi tarafından yapılan şekliyle” Bir devletin bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü bozman amacıyla, hukuka aykırı davranarak silahlı bir kuvvete başvurmak” şekliyle kabul edilebilen bir suçtur.⁴³³

Roma Statüsü’nde belirlenen Saldırı Suçları:

“1. Bu statünün amacı bakımından “saldırı suçu”, bir Devletin siyasi veya askeri eylemlerini etkili biçimde kontrol edebilme veya yönetebilme pozisyonunda bulunan bir kimse tarafından, karakteri, ağırlığı ve boyutu itibarıyla Birleşmiş Milletler Şartı’nı açıkça ihlal eden bir saldırı fiilinin planlanması, hazırlanması, başlatılması veya icrasını ifade eder.

2. Paragraf 1’in amacı bakımından “saldırı fiili”, bir Devlet tarafından, bir başka Devletin egemenliğine, toprak bütünlüğüne veya bağımsızlığına karşı veya Birleşmiş Milletler Şartı’na aykırı başka şekillerde silahlı kuvvet kullanılmasıdır. Aşağıdaki eylemlerden her biri, savaş ilan edilmiş olup olmamasına bakılmaksızın, BM Genel Kurulu’nun 14 Aralık 1974 tarih ve 3314(XXIX) sayılı kararına uygun olarak saldırı fiili biçiminde değerlendirilir:

(a) Bir Devletin silahlı kuvvetlerince, bir diğer Devletin topraklarına yönelik olarak yapılan istila veya taarruz ya da ne kadar geçici olsa da, bu tür bir istila veya taarruzdan kaynaklanan her hangi bir askeri işgal veya kuvvet kullanarak başka bir Devletin topraklarının tümünün ya da bir bölümünün ilhakı;

(b) Bir Devletin silahlı kuvvetleri tarafından, başka bir Devletin ülkesine karşı yapılan bombardıman veya bir Devlet tarafından diğer Devletin ülkesine karşı gerçekleştirilen herhangi bir silah kullanımı;

⁴³² Tadić Yargılamaları ve kararı için bkz https://www.icty.org/x/cases/tadic/cis/en/cis_tadic_en.pdf (21.07.2020).

⁴³³ M.Yasin Aslan, “Uluslararası Ceza Divanı ve Kişisel Ceza Sorumluluğu”, *TBB Dergisi*, Sayı 73, (2007), s.243.

(c) Bir başka Devletin silahlı kuvvetleri tarafından, bir Devletin limanlarının veya kıyılarının ablukaya alınması;

(d) Bir Devletin silahlı kuvvetleri tarafından, bir başka Devletin kara, deniz veya hava kuvvetlerine ya da deniz ve hava filolarına saldırı;

e) Kabul eden Devletle yapılan bir anlaşma uyarınca o Devletin ülkesinde bulunan bir Devletin silahlı kuvvetlerinin, o anlaşmada belirtilen koşullara aykırı olarak kullanılması veya anlaşmanın sona ermesinden sonra da bu topraklardaki varlığını devam ettirmesi;

(f) Topraklarını başka bir Devletin kullanımına tahsis eden bir Devletin, topraklarının diğer Devlet tarafından üçüncü bir Devlete karşı bir saldırı eyleminde kullanımına izin vermesi;

(g) Bir başka Devlete karşı yukarıda sayılan fiiller düzeyinde silahlı kuvvet eylemleri gerçekleştiren silahlı çetelerin, grupların, düzensiz birliklerin veya paralı askerlerin bir Devlet tarafından veya bir Devlet adına gönderilmesi ya da o Devletin bu eylemlere önemli ölçüde katılması.⁴³⁴

Şeklindedir. Bu bakımdan Saldırı suçu kişilere değil bir devlete karşı işlenen suçlardır. Buradan yola çıkarak Yunanistan'ın 1955 yılında kurulan terör örgütüne silah yollayarak Kıbrıs'ın toprak bütünlüğüne bir saldırı yaptığı, daha sonra Kıbrıs Adası'na Londra Antlaşmasına aykırı şekilde asker yollayarak 1963 yılında başlayan soykırım suçuna iştirak etmişler, 1967'de bizzat Yunanistan tarafından Kıbrıs'a gönderilen Grivas'ın Boğaziçi ve Geçitkale'de Türk köylerine yaptırdığı saldırı Kıbrıs Cumhuriyeti'nin birliğine yapılmış bir saldırı suçu teşkil etmektedir. 1974 tarihinde ise yine Kıbrıs'ta bulunan Yunan askerleri liderliğinde Makarios'a askeri bir darbe yapılmış akabinde Rumlarla beraber Türk köylerine saldırılar düzenlenmiştir. Bu durum Yunan mahkemeleri tarafından da tescillenmiştir.

Kıbrıslı Rumların ateş açarak düşürdükleri uçakta ölen evladı için tazminat isteyen bir aile Yunanistan'da 1976 tarihinde bunun için Yunan devletinin suçlu olmasını belirterek bir dava açtılar. Dava Atina Mahkemesi'nde 1978 tarihinde Yunanistan Devleti'nin suçlu olduğuna hükmederek tazminat alması ile sonuçlandı. Yunanistan devleti karara tepki göstererek temyiz yoluna gitmeyi seçti. Mahkeme temyizde davacının haklı olduğunu belirterek 21.03.1979 tarihli ve 2658/79 sayılı bir karar çıkarttı. Bu kararda Türkiye'nin yaptığı Barış Harekâtı da haklı olarak gösteriliyordu. Karar metni ise şöyleydi:

⁴³⁴Hasan Utku Şatıroğlu, *Uluslararası Ceza Hukukunda Saldırı Suçu*, s.113-114.

“Zürih Antlaşması’nı imzalayan taraflar, Yunanistan, Türkiye ve İngiltere ‘garantör’ devletler olarak, Kıbrıs’ın herhangi bir devlet ile birleşmesini ya da bölünmesini önlemek için ‘Kıbrıs Cumhuriyeti’nin güvenliğini garanti altına alıp koruyacaklarına dair taahhütte bulunmuşlardır.

1974 Temmuz ayının ilk haftası içinde Kıbrıs Devlet Başkanı Makarios, Ada’da görev yapan bazı subayların, darbe girişimi hazırlığı içinde bulunduklarını ve kendisini öldürmeyi planladıklarını öğrenmiş ve durumu Atina’ya duyurarak Yunanistan Devlet Başkanı General Gzikis’ten önlem almasını istemiştir.

Ancak Atina’daki yönetim bu talebe resmi bir cevap vereceği ya da önlem alacağı yerde, 15 Temmuz 1974’te General Yoannidis, Makarios’a karşı Kıbrıs’taki Yunan birliğinin komutanı General Yorgitis ve General Yanadokimos ile birlikte 102 Yunan subayının da yer aldıkları darbeyi gerçekleştirdi ve Makarios’u öldürmeye teşebbüs etti.

Lefkoşa’daki Başkanlık Sarayı ağır silahlarla ateşe tutulmuş, Başkan Makarios bu saldırıdan bir mucize olarak kurtulmuştur. Kıbrıs Anayasası asi Yunan subayları tarafından çiğnendikten sonra, Nikos Sampson başa getirildi. Türkiye ise 20 Temmuz 1974’te yaratılan durum nedeniyle hukuki hakkını kullanarak Kıbrıs’a müdahalede bulunmuştur.”⁴³⁵

Atina Mahkemesinin verdiği bu kararda da görüldüğü üzere Yunanistan bağımsız olan bir devlette yönetime darbe düzenleyerek O devletin bağımsızlığına aykırı bir tutum içerisine girerek bir saldırı suçu işlemiştir. Hem terör örgütü kurup hem bu terör örgütünü silahlarla destekledikten sonra orada soykırım harekâtına iştirak etmek ve hem de bağımsız bir devlette darbe yapmak Yunanistan’ın Kıbrıs Cumhuriyeti’ne karşı işlediği bir saldırı suçudur. Çünkü bu suç fiilleri Roma Statüsünün ilgili maddeleri olan “a”, “b”, “e”, “f”, “g” maddelerine aykırı bir tutum tutumdur. Yunanistan bu açıdan bakıldığında Kıbrıs’ın toprak bütünlüğünü bozmaya çalışan Yunanistan bu bakımdan dönemin Kıbrıs Cumhuriyeti’ne karşı bir saldırı suçu işlemiştir. Bu yüzden Yunanistan cezai bir yaptırıma maalesef uğramamıştır.

4.1. Türk Hava Kuvvetleri Harp Pilotu Yüzbaşı Cengiz Topel’in Öldürülmesi 8 Ağustos 1964

8 Ağustos 1964 tarihinde Türk Hava Kuvvetleri Harp Pilotlarından Yüzbaşı Cengiz Topel’in uçağı Yunan savaş gemisinden atılan füze ile düşürülür. Düşürüldükten sonra esir alınan Cengiz Topel öldürülür. Rumlar 9 Ağustos günü öldürüldüğünü ilan ederler. 1 Ağustos’ta cenazesi Türkiye’ye getirilir. Cengiz Topel’in öldürülmesi Rumların ne derecede vahşi olduklarının göstergesidir.

Bir anlatışa göre Rumlar, Cengiz Topel’in gözlerini oymuşlar, pazusunu yarmışlar, kalbini çıkarmışlardır. Tüm anlatımlara rağmen resmi bir belge olan otopsi evraklarının doğru

⁴³⁵[NAF, *Kıbrıs Gerçeğinin Bilinmeyen Yönleri*, s.89.

olduğu kabul edilmelidir. Uçağının başka bir ülke ordusu tarafından düşürülmesi Roma Statüsü'nün belirlediği Saldırı suçlarının “d” maddesindeki “Bir Devletin silahlı kuvvetleri tarafından, bir başka Devletin kara, deniz veya hava kuvvetlerine ya da deniz ve hava filolarına saldırı” saldırı suçunu ve (f) Topraklarını başka bir Devletin kullanımına tahsis eden bir Devletin, topraklarının diğer Devlet tarafından üçüncü bir Devlete karşı bir saldırı eyleminde kullanımına izin vermesi;” suçunu oluşturmaktadır. Resmi otopsi raporunda geçen, öldürülmeden önceki işkence ve acı verici olaylar ise hem insanlığa karşı işlenen suçlar hem savaş suçları kapsamında olan suçlardır. Bu Açıdan Yunanistan ve dönemin Kıbrıs Cumhuriyeti, Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı bir saldırı suçu işlemişlerdir diyebiliriz. Yunanistan ve Rumlar bu suçlardan dolayı yargılanabilirler.⁴³⁶

Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesinde görülen Kunarac Davası'nda saldırı suçu tanımı yapılırken düşman ile olan mücadelede çatışmak dışında göz altında iken, çatışmalar esnasında hiç bulunmamış kişilere karşı yapılan saldırılar da bu mahkeme tarafından saldırı suçu sayılmıştır.⁴³⁷ Rumlar ve Yunanistan hakkında Kunarac Davası'ndaki durumlara dayanarak da saldırı suçu işlemelerinden dolayı Uluslararası Ceza Mahkemesinde davalar açılabilir.

⁴³⁶ Cengiz Topel'in öldürülmesinin detayları ve otopsi raporları için bkz. Emin Kurt, *Kıbrıs Şehidi Hv Plt. Yzb. Cengiz Topel ve 1964 Kıbrıs Hava Harekâtı*, Hava Basımevi ve Neşriyat Müdürlüğü, Ankara 2009, s.118-121.

⁴³⁷ <https://www.icty.org/x/cases/kunarac/tjug/en/kun-tj010222e.pdf> (21.07.2020).

SONUÇ

1963 tarihinde daha önceden psikolojik ve lojistik hazırlığının yapıldığı belli olan sistemli saldırılarına başlayan Rumlar, bu saldırılarında Türklere karşı soykırım suçu, insanlığa karşı suçlar ve savaş suçlarını işlemişlerdir. Bununla yetinmeyen Rumlar'a Yunanistan da, 1964 tarihinde Türk Savaş Pilotu Yzb Cengiz Topel'in uçağının Yunanistan'a bağlı savaş gemisinden atılan füze ile düşürerek katılmışlardır. Canlı olarak ele geçirilen Cengiz Topel'e hayale gelmeyecek şekilde işkenceler uygulanarak öldürmüşlerdir. Cengiz Topel'in uçağının Yunanistan'a bağlı bir gemiden atılan füze ile düşürülmüş olması Yunanistan'ın Türkiye'ye karşı işlediği bir savaş suçu olmuş, Rumların, Cengiz Topel'i esir almaları bir savaş suçu, yaptıkları işkenceler hem insanlığa karşı suçlar hem de bir savaş suçu oluşturmuştur.

1967 yılında Yunanistan'da askeri darbe gerçekleşmiş, bu askeri cuntanın Enosis için sabrı olmamalarından dolayı Rumlar Yunanistan destekli soykırım suçu, savaş suçu ve insanlığa karşı işlenen suçlar kategorisindeki maddeler ve suçun unsurlarını ihlal ederek 1967 yılında bu suçları Türklere karşı bir kez daha işlemişlerdir. Bunun yanında Yunanistan Askeri Cuntası, bir Yunan Subayı olan Grivas'ı Kıbrıs'a tekrar göndererek burada vuku bulan saldırılarda fiili olarak yer almıştır. Bu durum da ayrıca Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığına ve toprak bütünlüğüne bir saldırı olarak saldırı suçu niteliğinde olan bir uluslararası suçtur.

1974 yılında ise Kıbrıs'ta Makarios'a karşı Yunan destekli bir darbe gerçekleşmiş, Türk düşmanı ve Milletlerarası Ceza Mahkemesinde yargılanması gereken Nikos Sampson Kıbrıs'ta yönetime gelmiştir. Türkiye bu durumun vahametini Garantör Ülkelere aksettirerek bir şeyler yapılmasını istemiş, olumlu bir sonuç elde edemeyince 1960 tarihli Garanti Antlaşmalarının kendisine verdiği yetki ile Kıbrıs'ta Uluslararası Suçlara uğrayan Türkleri kurtarmak amacıyla harekete geçmiştir. Rumlar, bu duruma korumasız olan köylere saldırarak cevap vermişler ve insanın kanını donduracak şekilde davranış sergilemişlerdir. 1974 yılında Rumlar tarihlerinin en ağır suçlarını işlemişlerdir. Türklere karşı saldırılarında hem soykırım suçunu hem savaş suçunu hem de insanlığa karşı suçları işlemişlerdir. Bu süre zarfında sadece Türklere değil hem Rumlara hem de BM askerlerine karşı aynı suçları işlemişlerdir. Rumların Türklere karşı saldırılarının tümü, sivil olan halka karşıdır. Yunanistan burada yapılan askeri darbeye Kıbrıs Cumhuriyeti'ne karşı da bir saldırı suçu işlemiş, bu durumu Atina Mahkemesinde 1979 tarihinde verilen bir karar tescil etmiştir. Türkiye Yunan

mahkemelerinin verdiği bu karardan bugüne kadar maalesef yararlanma yoluna gitmemiştir. Umut ediyoruz ki bundan sonra Yunanistan'ın tezlerinin çürütülmesinde Yunan mahkemesinin verdiği bu kararı Türkiye uygulamaya koyar.

1956'dan 1974 yılına kadar soykırıma uğrayan Türklerin sayısı ise yaklaşık 2100 kişidir. Diğer Türkler soykırıma uğramamak için ve Rumlar tarafından zorla topraklarından dışlanmışlardır. Kıbrıs'ta 1958-1964 tarihleri arasında yaklaşık 35.000 Türk topraklarını bırakarak canlarını kurtarmak için başka bölgelere göçmüştür. 1974 yılında da yaklaşık 60.000 Türk, Rum saldırılarından kaçarak güvenli bölgeye geçmeye çalışmışlardır. Bu yerinden edilen Türkler 1963'ten 1974 yılında kadar çok büyük sıkıntılarla mücadele etmek zorunda kalmışlardır. Bu yerinden edilen Türklerin hepsi, Rumlar tarafından insanlığa karşı suçlara maruz kalmıştır. Savaş suçuna uğrayan Türklerin sayısı da çok fazladır.

Öte yandan Kıbrıs'ta 1955'te başlayıp 1974 tarihine kadar süren saldırılarda oluşan kayıp şahıslar meselesi büyük bir sorun olarak varlığını devam ettirmektedir. Kayıp kişilerin ailelerinin yaşadıkları sıkıntılar, yakınlarının kadar bulunmamış olmaları, kayıp yakınlarını sadece fiziksel bir yıkıma değil aynı zamanda psikolojik olarak da bir yıkıma uğratmıştır. İnsanların yakınlarının saldırılar esnasında kaybolmaları geride kalanların göç etmesine sebep olmuştur. Bu göçlerde mallarını geride bırakarak, yaşamlarını devam ettirecek olan ekonomik varlıklarını da geride bırakmış oldular. Tüm bu durumlar, Roma statüsünde belirlenen insanlığa karşı suçlar kategorisinin; "halkın sürülmesi veya zorla nakli uluslararası hukukun temel kurallarının ihlali sonucu hapsedme veya fiziksel özgürlüğün başka biçimlerde ciddi olarak kısıtlanması, ırza geçme, cinsel köleleştirme, fuhuşa zorlama, hamileliğe zorlama, zorla kısırlaştırma veya benzer ağırlıkta diğer cinsel şiddet, politik, ırksal, ulusal, etnik, kültürel, dinsel veya cinsel nedenlerle uluslararası hukukta kabul edilemez olarak benimsenen evrensel ölçütlere bağlı, bu paragrafta yada mahkemenin yetkisi içindeki herhangi bir suç ile ilgili olarak diğer eylemlerle ilgili esaslar çerçevesinde herhangi bir gruba veya herhangi bir belirlenebilir topluluğa zulmetme, şahısların zorla kaybettirilmesi, apartheid, vücuda veya ruh ve beden sağlığına ciddi zarar vermeye bilinçli olarak neden olacak nitelikteki diğer benzeri insanlık dışı fiiller" maddelerinin ihlali demektir. Bu ihlalleri işleyen Rumlar bu davranışları ile Türklere karşı uluslararası suçlar kategorisinde yer alan insanlığa karşı suçlar olarak belirlenen suçları işlemişlerdir.

Tüm devletlerin kendi mahkemeleri, dünyanın her neresinde işlenirse işlensin Uluslararası Suçlar olan soykırım suçu, insanlığa karşı işlenmiş suçlar, savaş suçları ve saldırı

suçlarını işleyenleri yargılamak için uluslararası hukukun o devletin mahkemesine tanıdığı yargılama görevine sahiptir. Bu küresel yargının yetkisi Roma statüsüne taraf olmayan devletlerin hakimiyet sınırları içinde işlenen uluslararası suçların sorumlularını yargılamaya izin vererek büyük suçları işleyenlerin adalet önüne çıkmasına yardımcı olacaktır.

Roma Statüsünün 13.maddesinde Uluslararası Ceza Mahkemesinin, Roma Statüsünü kabul etmeyerek taraf olmayan devletlerle ilgili olarak yargılamada bulunabilmesi ancak o taraf olmayan devletin rızası alınarak anlayış göstermesi ile yapılabilmektedir. Taraf olmamış ve herhangi bir uluslararası suçlarla suçlanan devlet, Uluslararası Ceza Mahkemesinin kendisini yargılama yetkisini kabul etmezse, Birleşmiş Milletler Sözleşmesinde yer alan 7. Bölümün tanıdığı olduğu bir hak olarak, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Uluslararası Ceza Mahkemesinin savcısına yapılan başvurularında ispatlarıyla belirtilen bir veya birden fazla uluslararası suçun vuku bulması ile Uluslararası Ceza Mahkemesi bu devletler üzerinde yargılama yapmasının önü açılmaktadır.

Roma Statüsünün 24. maddesinde, Roma Statüsünün kabul edilip yürürlüğe girmesinden önce gerçekleştirilmiş olan fillerden dolayı bu suçlardan sorumlu tutulamayacağı ifade edilmiştir. Lakin doktrinde vurgulanan Uluslararası Ceza Mahkemesinin de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde Türkiye'ye karşı görülen Loizidou davasının kararında geçen devam eden ihlal kavramına dayanarak, Roma Statüsünün yürürlüğe girmesinden daha önce yapılmış fiilleri Roma Statüsü içerisinde kabul edip yargılama ihtimali bulunmaktadır.

Evinin işgal edildiği konusunda dava açan Loizidou'nun davasının benzerleri Türklere karşı işlenmiştir. KKTC'de eski Rum evlerinde yaşayan Türkler, bu evlere herhangi bir zarar vermeden evleri korumuşlar, Rumlar ise kendi yönetiminde olan Güney Kıbrıs'ta Türk evlerine zarar verip onları yıkmışlardır. Kıbrıslı Türkler de bu konuda Loizidou'yu emsal olarak Rumları AHİM'e şikâyet ederek tazminat davasında bulunabilirler.

Kıbrıs'ta Rumların Türklere karşı saldırıları bir iç savaş şeklinde değerlendirilmemelidir. Çünkü Türklere saldırıların geneli tamamen sivil olan, eline silah almamış kadı, çocuk, yaşlı ve bebek olanlara karşı yapılmıştır. Türkler Kıbrıs Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğünü bozmak, ayrı bir devlet kurmak için ayaklanma yapmamışlardır. Zaten kendileri 1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurucu ortaklarıdır. Türklere karşı saldıran Rumlar, imzalanan Londra Antlaşmasının maddelerine aykırı olarak saldırmışlar ve Türklere karşı Soykırım, İnsanlığa Karşı Suçlar, Savaş Suçu işlemişlerdir. Dolayısıyla Uluslararası Hukuka göre Türklere karşı işlenen suçların

Uluslararası Ceza Mahkemesinde yargılanması gerekmektedir. Eğer Türkler Kıbrıs Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğünü bozacak bir tutum sergilemiş olsalardı bu durum iç savaş şeklinde ve ayrılıkçı hareket olarak yorumlanabilirdi.

2002 tarihinde Kıbrıslı Türkler'in Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine açtıkları Kıbrıs, no. 76575/01, Kıbrıs, no. 77116/01, Kıbrıs, no. 13212/02, Kıbrıs, no. 28280/02 numaraları 4 davadan 3'ünü, davacı olanların davaları, dava açmak için çok fazla zaman geçirtmeleri sebep gösterilerek bu açılan davalar reddedilmiştir. Aynı durumu gerekçe gösteren mahkeme, 51 benzer davayı da geri çevirmiştir. Bununla birlikte AHİM'de devam eden Kıbrıslı Türklerin açmış olduğu dava vardır. Sivil toplum kuruluşları ve kişiler, Uluslararası Ceza Mahkemesi Savcısına, Kıbrıs'ta İşlenen Uluslararası Suçlarla ilgili suç duyurusunda bulunularak, bu devam eden davaya müdahil olması sağlanarak Rumların yargılanması sağlanabilir.

Kayıp Şahıslar Komitesi'nin çalışmaları sonrasında tespit edilen kişilerden bazılarının aileleri, bazı yöneticiler hakkında insan haklarının ihlal edilmesi ve saldırılara kayıtsız kalmak suçlamasıyla davalar açarak şikâyetle bulundular. Yine o kazılardan birinde kimliği tespit edilmiş olan Rum Hristofis Passias'ın eşi de bu davalardan birini açanlar arasındadır. 2002 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti aleyhine bir dava açarak Kıbrıs Cumhuriyeti'nden şikayetçi oldu. 2010 yılında karara bağlanan davada, Kıbrıs'ta bulunan mahkeme, yönetici hükümeti, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ndeki 3. Maddenin ihlali olan kayıp şahsın akıbetini etkin olarak soruşturmamaktan suçlu buldu. Bu karar bir emsal niteliğindedir. Kayıp şahısların kaybolmadan önce işkence çektiğinin de büyük bir ihtimal dahilinde olması bu durumun insanlığa karşı suçlar içerisinde değerlendirilmesinin başka bir zorunluluğunu ortaya koymaktadır.

Zaman aşımına uğramayan Uluslararası Suçların, yargılanabilmesi için Statü'ye taraf olan devletin rızası gerekmektedir. Ama buna rağmen Uluslararası Ceza Mahkemesi Savcısına ispatlanabilecek delillilerin varlığı ile başvurulması halinde de Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun vermiş olduğu Kararlar Birleşmiş Milletlere üye olan devletleri bağlayıcı olması hasebiyle suçlu olan tarafa bir dava açılabilir. Statü'yü kabul eden bir devletin, Statü'yü kabul etmesinden önceki gerçekleşen bir suçla ilgili yargılama yapılabilmesi için o devletin Uluslararası Ceza Mahkemesini yetkilendirmesi lazımdır. Ama burada daha önce de belirtildiği üzere AHİM'de devam eden bir davaya şikayetler yapılarak Uluslararası Ceza Mahkemesi dahil edilebilir. Aksi halde statünün kabulünden önceki işlenen suçlarla ilgili bir devletin suçlanamayacağı Statü'nün maddeleri arasında sayılmaktadır.

Roma Statüsünün kabulünden önceki suçlarla ilgili yargılama yapılmaması maddesi varsa bile, Rumların Türklere karşı işledikleri Uluslararası Suçlar, başta sivil toplum kuruluşları ve dışişlerinin bunu her mecrada dile getirmesi, belgeleriyle ortaya koyması önemli bir farkındalık yaratacaktır. Bu farkındalık, Uluslararası Ceza Mahkemesinde olmasa bile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılacak olan davaların sayılarının artmasında pozitif etki oluşturacak ve bu devam eden davalara Uluslararası Ceza Mahkemesi Savcısının da dahil edilmesi ihtimalleri artacaktır.

Öte yandan Rumların 1955'ten 1974 tarihine kadar işledikleri soykırım suçu, insanlığa karşı suçlar, savaş suçu ve saldırı suçlarından dolayı yargılanmasını gerek Türkiye ve gerekse de sivil toplum kuruluşları kanıtları öne sürerek Birleşmiş Milletler nezdinde gerekli girişimleri yaparak "Ad Hoc" mahkemeler kurdurarak sağlayabilirlerdir. Nürnberg, Eski Yugoslavya Ceza Mahkemesi için kurulan "ad hoc" özel mahkemeleri, Kıbrıs için de kurulabilir ve Rumlar burada, işledikleri uluslararası suçlardan dolayı yargılanabilir.

Kıbrıs'la ilgili olarak BM raporları çok fazladır. Özellikle 1964 yılında Ortega Raporu ile başlayan bu raporlar günümüze kadar devam etmektedir. O dönemde başlayan raporlar içerisinde Kıbrıslı Türklere karşı yapılan, Uluslararası Suçlar kapsamında olan saldırılar, Türk Dışişleri tarafından BM toplantılarında ve diğer Uluslararası Toplantı mecralarında dile getirilerek, Rumların Türklere yaptığı soykırım, insanlığa karşı suçlar, savaş suçları ve Yunanistan'ın işlediği saldırı suçlarını ifade ederek, Uluslararası Toplumun işlenmiş olan bu suçlara karşı bir hareket içerisine girmemelerinin de Rumların işledikleri bu suça ortak olduklarını, adaletin tecelli etmesine engel olduklarını ifade etmelidir.

Rumların işledikleri eylemler, Nürnberg, Tokyo, Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi, Uganda Uluslararası Ceza Mahkemesi statülerinde ve dava kararlarında belirtilen durumlara göre Uluslararası Suçtur. Rumların adalet önüne çıkarılması ve işledikleri soykırım, insanlığa karşı suçlar, savaş suçları ve saldırı suçlarından dolayı yargılanmasını, emsal davalardaki karar ve maddelere göre talep etmeliyiz.

Çalışmamızda ortaya konulmaya çalıştığımız iddialarımızın ve bilgilerin bundan sonra yapılacak olan çalışmalara bir ilham kaynağı olacağını ümit etmekteyiz. Adaletin sağlanması Kıbrıslı Türklerin hakkını savunması yanında dünya barışı için de büyük bir katkı olacaktır. Rumların Uluslararası Ceza Mahkemesinde yargılanması, diğer devletlerin herhangi bir uluslararası suç işlemelerinin önüne geçmeye katkısı olacaktır. Adaletin sağlanması için yapılacak en büyük görevin ise genç adalet savaşçılarında olduğunu ifade etmeliyim.

KAYNAKÇA

Akbulut, Levent *Kıbrıs'ın Yunanistan'a İlhakı Amacıyla Ada'da Türklere Karşı Yürütülen Askeri ve Siyasi Faaliyetler (1950-1960)*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2019.

Akçam, Taner, *1915 Yazıları*, İletişim Yay., İstanbul 2015.

Akçay, Deniz, “Sevr Antlaşması Hazırlık Görüşmelerinde 1915 Olayları Konusu ve Bugünkü Uluslararası Yargı Kararlarına Göre Değerlendirilmesi”, *Uluslararası Suçlar ve Tarih Dergisi*, S.18 (2017).

Akgün, Sibel, *Türk Mukavemet Teşkilatı*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2009.

Akkurt, Aydın *Türk Mukavemet Teşkilatı*, Bayrak Matbaacılık, İstanbul,1999.

Almayyahi, Hayder İsam Abbas *Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde Savaş Suçları*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.

Alpyavuz, Tolgahan, “Soykırım Suçu”, *Journal of Naval Science and Engineering Vol. 5, No.1*, (2009).

Altun, Mehmet, *Kıbrıs Olayları (1960 1974) Ve Gaziantep Kıbrıs Gazileri*, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep 2016

Arbel, Benjamin “What happened to Famagusta's Jews following the Ottoman Conquest of 1571”, *Mediterranean Historical Review*, 27:2, (2012).

Armaoğlu, Fahir, *Siyasi Tarih 1789-1960*, Ankara 1973.

Armaoğlu, Fahir, *Kıbrıs Meselesi 1954-1959, Türk Hükümeti ve Kamuoyunun Davranışları*, Ankara 1963.

Aslan, M.Yasin “Uluslararası Ceza Divanı ve Kişisel Ceza Sorumluluğu”, *TBB Dergisi*, Sayı 73, (2007).

Ata, Feridun, *İşgal İstanbul'unda Tehcir Yargılamaları*, TTK Yay., Ankara 2011.

Avcı, Ahmet, *1950-1960 Arası Türk-İngiliz İlişkiler Işığında Kıbrıs Meselesi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2014.

Avcı, Gökmen, *Uluslararası Ceza Mahkemesi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2012.

Azarkan, Ezeli, “Uluslararası Hukukta İnsanlığa Karşı Suçlar”, *AÜHF Dergisi*, C. 52, S. 3, (2003).

Azarkan, Ezeli, “Silahlı Çatışma Hukuku ve Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Bireyin Sorumluluğu, *Uluslararası Suçlar ve Tarih Dergisi*, S.5-6, (2008).

Bahadır, Mehmet, *Kıbrıs'ta Katliamlar*, C.1, Rüstem Yayınevi, Lefkoşa 2001.

Balıkçıoğlu, Emrah, “Kıbrıs Müzakerelerinde Taksim Tartışmaları (1956-1959)”, *VAKANÜVİS- Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, (2016).

Balıkçıoğlu, Emrah “KKTC Milli Arşiv Belgeleri Işığında Kıbrıs Adası Türk Azınlığı Kurumunun (KATAK) Kıbrıs Türk Toplumuna Yararına Yürüttüğü Faaliyetler (1943-1946), *VAKANÜVİS- Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, Yıl 4, S.1, (2019).

Balyemez, Mehmet *İngiliz Yönetimi Döneminde Kıbrıs Türklerinin Siyasi Örgütlenmeleri (1923-1960)*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2017.

Bayülken, Haluk *Cyprus Question And The United Nations*, MSB Yayınları Ankara 1983.

Berber, Handan, *Ege Bölgesi Yerel Basınında 1963-1967 Kıbrıs Olayları*, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Manisa 2013.

Bektaş, Mücahit, *Türkiye'nin Dış Politikasında 'Kıbrıs Sorunu': Kriz Yönetimi Stratejisi Açısından Bir İnceleme*, Harp Akademileri Komutanlığı, Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2013.

Berberer, Halil Murat *Soykırım Suçu*, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana, 2007.

Brendan O'Malley, Ian Craig, *The Cyprus Conspiracy America, Espionage and the Turkish Invasion*, I.B. Tauris Publishers London/ New York 2001.

Beyazıt, Özgür, *Uluslar Arası Ceza Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Yetkisi*, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2008.

Bryant, Rebecca, Yakinthou, Christalla, *Kıbrıs'ta Türkiye Algısı [perception about Turkey in Cyprus]*, Tesev-Friedrich Ebert Stiftung, İstanbul 2012.

Bryant, Rebecca, *Kıbrıs'ta Yerinden Olmak Sivil ve Askeri Çatışmanın Sonuçları Rapor 2 Hayat Hikayeleri Kıbrıs Türk Toplumuna*, Peace Research Institute Oslo- Barış Araştırmaları Enstitüsü Oslo (PRIO), 2012.

Cankut, Ayhan, *Kıbrıs Türkünün Varoluş Mücadelesi (Türk Mukavemet Teşkilatı Ve Faaliyetleri)*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2006.

Civgin, Sanem, *Kıbrıs ve Dr. Fazıl Küçük*, Yeditepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2013.

Çakmak, Cenap, “İsrail’in Gazze Saldırısında İşlenen Uluslararası Suçlar Ve Uluslararası Yargı İmkânı”, *Akademik Orta Doğu Dergisi*, Cilt 4, Sayı 1, (2009).

Çakmak, Zafer, *Kıbrıs’ta İsyan*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2009.

Çanak, Erdem “1937 Tarihli Bir Rapora Göre Kıbrıs Türkleri”, *Uluslararası Boyutlarıyla Kıbrıs Meselesi Ve Geleceği Uluslararası Sempozyumu Bildiriler*, (Hızl. Duygu Türker Çelik), Ankara, 2016.

Çay, Abdulhaluk, *Kıbrıs’ta Kanlı Noel-1963*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1989.

Çiçek, Cemil, *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs’ın İdari ve Sosyal Durumu (1878-1914)*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi Antalya 2012.

Dağlıoğlu, Burcu *1923-1960 Yılları Arasında Türkiye’nin Kıbrıs Politikası*, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gaziantep 2019.

Değerli, Esra S., “İngiliz Basınında Kıbrıs 1950-1960”, *İkinci Kıbrıs Sempozyumu (2)*, (21-23 Ekim 2010).

Demirel, Ege *Türkiye ve Yunanistan Tetzleri Işığında Kıbrıs Sorunu*, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Denizli 2016.

Denktaş, Rauf, *Hatıralar (1964-1974)*, Cilt I, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1996.

Denktaş, Rauf Raif., *Rauf Denktaş’ın Hatıraları*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1996.

Denktaş Rauf Raif, *Hatıralar-Toplayış 10. Cilt*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2000.

Derneği, Muratağa-Athılar-Sandallar Şehitlerini Yaşatma, *1955-1974 Muratağa-Athılar-Sandallar Adım Adım Soykırım III. Cilt*, Muratağa-Athılar-Sandallar Şehitlerini Yaşatma Derneği Yayınları, Lefkoşa 2014.

Dimitrakıs, Panagiotıs “The Special Operations Executive and Cyprus in the Second World War”, *Middle Eastern Studies*, Vol.45, No.2 (2009).

Dışişleri Bakanlığı Belleteni, Kasım 1967.

Domaç, Bilal, “Roma Statüsü’nün Kabulü Sürecinde Türkiye’nin Karşılaşabileceği Muhtemel Sorunlar ve Çözüm Yolları”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, C 5, S 9, (2009).

Duran, Batuhan, *Uluslararası Suçlar*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 2013.

Durukoğlu, Salim, Salik, Sevim, “Türklerin Uğradığı İşkence, Sürgün, Katliam ve Soykırımlar Sözlüğü”.

Dündar, Fuat, *Modern Türkiye 'nin Şifresi*, İletişim Yay., İstanbul 2019.

Düzeyli, Osman, *Milli Birlik Komitesi Döneminde Türk Dış Politikası*, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bolu 2019.

Emek, Faruk Akın, *1958-1974 Yılları Arasında Kıbrıs 'ta Yerel Basında Rum Mezalimi*, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın 2014.

Emircan, Mehmet S. *Kıbrıs Türk Toprağıdır 2*, Türk Metal Sendikası Araştırma Bürosu, İstanbul 2000.

Erol, Hande, *Kıbrıs Politikalarında Lider Rauf Denktaş 'ın Rolü*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2014.

French, David, *Fighting The British Counter-Insurgency Campaign on Cyprus 1955-1959*, Oxford University Press, New York 2015.

Gazioğlu, Ahmet C., *Kıbrıs Tarihi İngiliz Dönemi 1878–1960*, Lefkoşa 2003.

General Grivas, *Hayatım*, (editör: Charles Foley) Çev. Cumhur Atay, Kalkedon Yayınları, İstanbul 2012.

Gibbons, Harry Scott, *Kıbrıs 'ta Soykırım*, Ankara 2003, Özyurt Matbaası, Ankara 2003.

Gökhan, Mehmet, *Kıbrıs 'ta Rum ve Yunan Katliamları*, Yeni Avrasya Yayıncılık, Ankara 2003.

Gökhan, Mehmet Zeki, *Kıbrıs 'ta Rum Katliamları*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara 2008.

Göktürk, Turgay Bülent “Rumların Kıbrıs 'taki Enosis İsteklerinin Şiddete Dönüşmesi: 1931 İsyanı; -Öncesi ve Sonrası-”, *ÇTTAD*, VII/16-17, (2008).

Göktürk, Turgay Bülent, *Türkiye 'nin 1974 Öncesi Kıbrıs Politikası, Vizyonu ve Uygulamaları*, Güneş Yayıncılık, Gazimagusa 2014.

Göktürk, Turgay Bülent, “Rum Ortodoks Kilisesi 'nin Kıbrıs 'ta Karar Alma Sürecine Etkisi” *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, XV/30 (2015).

Göktürk, Turgay Bülent, “Kıbrıs 'ta Rumların Gerçekleştirdiği 1974 Katliamları”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, S.228, (2017).

Gül, İdil Işık *Bosna Hersek İnsan Hakları Mahkemesi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1999.

Gül, Yunus Emre “Uluslararası Ceza Mahkemesi Ve İnsan Haklarına Katkıları”, *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, C.3 S.1, (2018).

Gülen, Ahmet, *İnönü Hükümetleri’nin Kıbrıs Politikası (1961-1965)*, Berikan Yayınevi, Ankara 2016.

Güllü, Ramazan Erhan *Ermeni Sorunu ve İstanbul Ermeni Patrikhanesi (1878-1923)*, TTK Yay., 2015 Ankara.

Gürel, Şükrü S., *Kıbrıs Tarihi (1878-1960) Kolonyalizm, Ulusçuluk, ve Uluslararası Politika 2*, Kaynak Yayınları, İstanbul 1985.

Gürpınar, Gözde, *Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü’ndeki Uluslararası Suçlarda Zamanaşımı ve Zamanaşımı Meselesinin Karşılaştırılmalı Hukuktaki Yeri*, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2013

Gürses, Umut, *Kıbrıs Türktür Cemiyeti ve Faaliyetleri*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2014.

Gürsoy, Cevat R.”Kıbrıs Müşahedeleri”, *Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C.XX, S. 3-4 (1962).

Hacek, Yusuf, *Öncesi ve Sonrasıyla Türkiye’nin Kıbrıs Üzerindeki Garantörlük Hakkı*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş 2005.

Hamzayeve, Feride, *İnsanlığa Karşı Suçlar Bağlamında Soykırım Örneği*, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Araştırma Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Magusa, 2013.

Hasgüler, Mehmet, *Kıbrıs’ta Enosis ve Taksim Politikalarının Sonu*, Alfa Yayınları, İstanbul 2007.

İNAF, *Kıbrıs gerçeğinin Bilinmeyen Yönleri*, İNAF Yay., 1992 İstanbul, s.45.

İsmail, Sabahattin, *Kıbrıs Sorununun Kökleri: İngiliz yönetiminde Türk-Rum ilişkileri ve İlk Türk-Rum Kavgaları*, Akdeniz Haber Ajansı, Mersin 2000.

Hill, George, *Kıbrıs Tarihi Osmanlı ve İngiliz İdaresi Dönemi 1571-1948*, Çev. Nazım

Kadıoğlu, Pınar, *The Rise Of Ethno-Nationalism in Cyprus Under The British Rule: 1878-1960*, The Graduate School Of Social Sciences Of Middle East Technical University, Masters Thesis, Ankara 2010.

Karo, Emina, *Kente Karşı İşlenen Suçlar Üzerine Bir Çözümleme: Bosna Hersek Örneği*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2016.

Kar Ayşe Tuğba, *6-7 Eylül Olayları Işığında Türk Basınında Yunan İmgesi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2018.

Karakehya, Hakan “Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Uygulanabilir Hukuk,” *AÜHFD*, C.57 S.2, (2008).

Kasapoğlu M. Can, *Kıbrıs'ta Yerel Bir Mukavemet Örgütü Olarak Türk Mukavemet Teşkilatı'nın (TMT) İncelenmesi*, Kara Harp Okulu Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008.

Keser, Ulvi “Cyprus in American Central intelligence Agency (CIA) Document”, *Mare Nostrum'dan Casus Belliye Bizim Deniz Akdeniz*, (Editör Doç.Dr. Ulvi Keser), Besabes Yayıncılık, Ankara, 2013.

Keser,Ulvi, “Çılgın Türkler Kıbrıs Kitabı Üzerine Eleştirel Bir Bakış”,*History Studies: International Journal of History*, Volume 4, Issue 2, (2012),

Keser, Ulvi, *Kıbrıs'ta Türk-Yunan Fırtınası (1940-1950-1960-1970)*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2006.

Ulvi Keser, *Kızılay Belgeleri Işığında Kıbrıs 1963-1974*, Türk Kızılayı Yayınları, 2010 Ankara.

Ulvi Keser, *Kızılay Belgeleri Işığında Kıbrıs Barış Harekâtı 1974*, Türk Kızılayı Yayınları, Ankara 2013.

Keser, Ulvi, “Strateji ve Güvenlik Bağlamında CIA ve Yunan İstihbarat Belgelerinde Kıbrıs”, *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 1, Sayı:1 (2016).

Keser, Ulvi, “1962-1967 Sürecinde Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi, Türk Mukavemet Teşkilatı Ve Kenan Çoygun Paşa”, *İkinci Uluslararası TMT Sempozyumu, 26 Ekim-1 Kasım 2011*, (2011).

Keskin, Funda, *Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma: Savaş Karışma ve Birleşmiş Milletler*, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları Tezler Dizisi 4.

Kılınç, Ayşe, *1955-1974 Yılları Arasında Kıbrıs'ta Yaşanan Canlı Hatıralar*, Y.D.Ü. Fen. Ed. Fak. Türk Dili ve Ed. Bölümü, Yayınlanmamış Mezuniyet Çalışması, Lefkoşa 2001.

Kızılyürek, Niyazi, *Bir Hınç ve Şiddet Tarihi Kıbrıs'ta Statü Kavgası ve Etnik Çatışma*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, İstanbul 2016, s.115-116.

Kurşun, Günal *101 Soruda Uluslar Arası Ceza Mahkemesi*, İnsan Hakları Gündemi Derneği, Ankara 2011,

Kurt, Emin, *Kıbrıs Şehidi Hv Plt. Yzb. Cengiz Topel ve 1964 Kıbrıs Hava Harekâtı*, Hava Basımevi ve Neşriyat Müdürlüğü, Ankara 2009.

Koca, Zafer, *İnsanlık Suçunun Önlenmesi ve Mağduru Korunmasında Uluslararası Ceza Hukuku ve Uluslararası Ceza Mahkemesinin Önemi ve Etkileri*, Muğla Sıtkı Kocaman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla, 2013.

Küçük, Süheyla, *Dr. Küçük'le Bir Ömür*, Selen Ofset, Lefkoşa 2009.

Külçür, Erdem İzzet, *Uluslararası Suçlar, Sınırışan Suçlar ve Yabancılaşma Unsuru Kavramlarına Dar ve Geniş Anlamda Bir Bakış*, “Suç ve Ceza”, S.1-2 (2016).

Lindsay, James Ker, *The Cyprus Problem What Everyone Needs To Know*, Oxford University Press, New York 2011.

Maden, Rukiye Dr. *Fazıl Küçük ve Kıbrıs*, Tarihçi Kitabevi, İstanbul 2014.

Mavuş, Ali, *Uluslararası Ceza Mahkemesinin Yargı Yetkisine Giren Bir Suç Olarak Uluslararası Ceza Hukukunda Saldırı Suçu*, Harp Akademileri Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2015.

Mayamba, Junior Kayambe, *Afrika'da İşlenen Uluslararası Suçlar ve Uluslararası Yargı*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2016.

Mayes, Stanley, *Kıbrıs'ın İlk Cumhurbaşkanı Başpiskopos III. Makarios Yaşam Öyküsü*, Kalkedon Yayınları, İstanbul 2019.

Mutlu, Hasan, *Kıbrıs Türk Mukavemet Teşkilatı*, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılapları Tarihi Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007.

Nas, Fatime, *Uluslararası Alanda Kıbrıs Sorunu (1960-1965)*, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde 2013.

Oberling, Pierre, *Bellapais'e Giden Yol*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1987.

Örek, Yeşim, *Belgelerle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Tarihi Gerçekleri Osman Örek'in Kişisel Arşivinden*, Alfa Yayınları, İstanbul 2010.

Özaslan, Bahadır Bumin, *Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi Açısından Hocalı Katliamı*, Hacettepe HFD, (2014).

Özoran, Beria Remzi “Enosis Karşısında Kıbrıs Türkü”, *Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Türk Kültürü*, S.31, Yıl III, (1965).

Özmen, Süleyman, *Avrasya'nın Kırılma Noktası Kıbrıs*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2006.

Özsoy, Şule “İnsancıl Hukukun Gelişimi”, *İnsan Hakları Yıllığı*, S.19-20, (1997-1998).

Öztürk, Elif *Tarih Araştırmalarına Kaynak Olarak Milliyet Gazetesi'nde Kıbrıs Sorunu (1974-1980)*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van 2012.

Papuçcular, Hazal, *Türkiye ve Oniki Ada 1912 1947*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2019.

Pazarcı, Hüseyin, *Uluslararası Hukuk*, Turhan Kitabevi, Ankara 2019.

Pejic, Jelena, Accountability for international crimes: From conjecture to reality, *RICR Mars IRRC March*, 2002 Vol. 84 No 845.

Polili, Öncel, *Kuzey Kıbrıs'ta Kayıp Kişiler ve Ailelerinin İnsan Hakları*, Kıbrıslı Türk İnsan Hakları Vakfı Yayınları No:9, Lefkoşa 2012.

Qasim, Suhad Othman, *Savaş Suçları ve Uluslararası Ceza Mahkemesi*, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Araştırma Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Magusa, 2014.

Sarbast, Gırnas *Uluslararası Suçlarla Mücadelede Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Rolü*, Zirve Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep, 2014.

Satan, Ali, “Yeni İngiliz Belgeleri Işığında Kıbrıs ve Önemi”, *TC.İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılapları Tarihi Enstitüsü Dergisi Yakın Dönem Araştırmaları*, S 6, (2004),

Satan, Ali, Şentürk, Erdoğan, *Tanıkların Diliyle Kıbrıs Olayları 1955-1983*, Tarihçi Kitabevi, İstanbul 2012.

Savrun, Ergenokon Melih Tinal, “Soğuk Savaş Döneminde İngiltere ve Türkiye'nin Kıbrıs Politikası (1955-1964)”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, XVII, 34, (2017).

Serter, Vehbi Zeki, *Kıbrıs'ta Rum-Yunan Saldırıları ve Enosis*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara 2008.

Sivriservi, Nazmiye, *1963-1964, 1967-1974 Buhranları Çerçevesinde Kıbrıs Meselesi ve Türkiye*, Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş 2011

Solakoğlu, Özgür, *Türk Mukavemet Teşkilatı*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2004.

Somuncuoğlu, Sadi, *Arka Kapımıza Dayandılar Kıbrıs'ta Sirtaki*, Yeni Avrasya Yayınları, Ankara 2002.

Sonyel, Salahi R. “İngiltere Dışişleri Bakanlığı Belgelerine Göre: Osmanlı Padişahı Abdülhamit 48 Saat İçinde Kıbrıs’ı İngilizlere Nasıl Kiraladı?”, *Belleten*, C. XLII, Sayı 165-168, (1978).

Sonyel, S.R., *Settlers and Refugees in Cyprus*, Cyprus Turkish Association Publications:7, London 1991.

Şahin, Güneş, Tarih çalışmalarına kaynak olarak Tercüman, Cumhuriyet, Milliyet, Hürriyet Gazetelerinde Kıbrıs Sorunu (1954-1974), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van 2006.

Şahin, İsmail, *Kıbrıs’ın Sosyal Tarihi (Tarihi Arka Planı ve 1945-1974 Arası Olayları)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2011.

Şatiroğlu, Hasan Utku, *Uluslararası Ceza Hukukunda Saldırı Suçu*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2015.

Şen, Ersan, Malbeleş, Erkam, *Türk Ceza Kanunu’nda Uluslararası Suçlar*, Seçkin Yay., Ankara 2011.

Tamçelik, Soyalp, “Türk Cumhuriyetleri Açısından KKTC’nin Tanınma Olgusu ve Esasları”, *21.Yüzyılda Türk Dünyası Uluslararası Sempozyum Bildirileri 2-5 Aralık 2010*, 2010 Lefke.

Tansu, İsmail “Türk Mukavemet Teşkilatı”, *Kıbrıs Mektubu Dergisi*, (1997).

Toluner, Sevin, *Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Milletler Arası Hukuk*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yay., İstanbul 1977.

Yalçın, Emrullah, “Kıbrıs’ta Türk Mukavemet Teşkilatı Ve Rauf Denktaş”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S.58, Bahar (2016).

Yalçın, Emrullah “Yunanlıların Bitmeyen İdeali: ‘Megali İdea’, *İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 4, Sayı 7 (2017).

Yaycı, Cihat *Yunanistan’ın Talepleri [Ege Sorunları] Soru ve Cevaplarla*, TTK Yayınları, Ankara 2020.

Yekdeş, Hakan, *Uluslar Arası Suçlar Işığında Uluslar Arası Terörizm*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon, 2010,

Yüksel, Dilek Yiğit “Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi (1914-1958), *ÇTTAD*, VIII/18-19, (2009).

Zenginkuzucu, Dikran M., “Filistin Devleti’nin Başvurusu Bağlamında Uluslararası Ceza Mahkemesi’nin Yargı Yetkisi ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin Rolünün Analizi”, *Uluslararası Suçlar ve Tarih Dergisi*, S. 19, (2018).

Arşiv Belgeleri

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı.

30-1-0-0/133-865-4.

18-01-02/146-42-12

30-10-0-0/254-712-44.

30-10-0-0/109-727-4.

30-10-0-0/124-887-3

30-1-0-0/123-738-8;

30-10-0/ 643-942-91

30-10-0/643-942-94.

30-10-0/ 643-942-96.

30-10-0/643-94-1.

30-10-0/84-53.

30-1-0-0-/64-394-2.

30-1-0-0/22-128-5.

30-18-1-2/176-14-18.

30-18-1-2/317-47-8.

30-1-0-0/8-46-6.

30-1-0-0/38-228-9.

T.B.M.M, Millet Meclisi Tutanak Dergisi, 8. Dönem 23. Cilt, 4. Birleşim.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem:2, Cilt:2, Toplantı: 42. Birleşim, 7.2.1966.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem:2, Cilt:2, Toplantı:135. Birleşim, 14.1.1966.

T.B.M.M. Tutanak Dergisi, Cilt:7, Toplantı:7, 2nci Birleşimi 17.11.1967.

T.B.M.M Tutanak Dergisi, Cilt:13, Toplantı:13,3ncü Birleşim, 20.7.1974

Kıbrıs Türk Yönetimi Meclisi Zabıtları, Dönem II, Yirminci Birleşim, 25 Mayıs 1973.

Gazeteler

İstiklal, 06 Aralık 1949.

Akşam, 21 Haziran 1955

Akşam, 24 Haziran 1955

Akşam, 25 Ağustos 1955.
Akşam, 2 Eylül 1955
Halkın Sesi, 25 Nisan 1956.
Hürriyet, 26 Haziran 1956.
Bozkurt, 5 Haziran 1957.
Bozkurt, 28 Ekim 1957.
Milliyet, 10 Kasım 1957.
Milliyet, 24 Mayıs 1958.
Halkın Sesi, 4 Temmuz 1958.
Bozkurt, 16 Temmuz 1958.
Bozkurt, 17 Temmuz 1958.
Bozkurt, 21 Temmuz 1958
Bozkurt, 30 Temmuz 1958.
Bozkurt, 31 Temmuz 1958.
Bozkurt, 1 Ağustos 1958.
Milliyet, 11 Şubat 1959
Akın, 12 Şubat 1963.
Akın, 12 Ağustos 1963.
Akın, 18 Ağustos 1963.
Devrim, 3 Aralık 1963.
Akın, 4 Aralık 1963.
Akın, 5 Aralık 1963.
Akın, 7 Aralık 1963
Akın, 9 Aralık 1963
Devrim, 10 Aralık 1963.
Devrim, 11 Aralık 1963.
Akın, 16 Aralık 1963
Akın, 22 Aralık 1963.
Akın, 26 Aralık 1963.
Milliyet, 30 Aralık 1963.

TCE™

Halkın Sesi, 31 Aralık 1963.

Bozkurt, 1 Ocak 1964.

Bozkurt, 2 Ocak 1964.

Bozkurt, 3 Ocak 1964

Bozkurt, 4 Ocak 1964.

Bozkurt, 5 Ocak 1964.

Bozkurt, 6 Ocak 1964.

Bozkurt, 7 Ocak 1964.

Milliyet, 7 Ocak 1964

Bozkurt, 10 Ocak 1964.

Bozkurt, 11 Ocak 1964

Bozkurt, 12 Ocak 1964

Bozkurt, 13 Ocak 1964.

Halkın Sesi, 14 Ocak 1964

Bozkurt, 14 Ocak 1964

Bozkurt, 16 Ocak 1964

Bozkurt, 17 Ocak 1964.

Bozkurt, 20 Ocak 1964

Bozkurt, 21 Ocak 1964.

Bozkurt, 23 Ocak 1964.

Bozkurt, 24 Ocak 1964

Milliyet, 07 Şubat 1964.

Halkın Sesi, 8 Şubat 1964

Bozkurt, 27 Ağustos 1964.

Milliyet, 2 Eylül 1964.

Bozkurt, 16 Kasım 1967.

Akın, 16 Kasım 1967.

Bozkurt, 17 Kasım 1967.

Bozkurt, 18 Kasım 1967.

Bozkurt, 19 Kasım 1967.

TCE™

Bozkurt, 16 Temmuz 1974.

Milliyet, 16 Temmuz 1974.

Milliyet, 18 Temmuz 1974.

Bozkurt, 28 Temmuz 1974.

Milliyet, 02 Ağustos 1974

Milliyet, 07 Ağustos 1974.

Bozkurt, 23 Ağustos 1974.

Milliyet, 23 Ağustos 1974.

Bozkurt, 24 Ağustos 1974.

Milliyet, 3 Eylül 1974.

Hürriyet, 22 Kasım 2004

Raporlar

United Nations A/HRC/28/20.

BM Doc A/HRC/34/56/Add.1

BM Doc. S/5764, 15 June 1964.

BM Doc.VII-S/5950.

Mr. A.Ortega UNFICYP Expert *The Ortega Report*, Dünya Kıbrıs Türkleri Vakfı

Yayınları No.1, Ekim 2011, s.1

İstanbul Ticaret Odası, *Kıbrıs Hakkında Rapor*, İstanbul 1975.

İnternet Siteleri

<https://www.icc-cpi.int/pages/situation.aspx> (04.02.2020)

<https://islamansiklopedisi.org.tr/kibris> (04.02.2020);

<https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/handle/11543/1734> (05.02.2020)

<http://diad.mfa.gov.tr/diad/50yil/50-yil-lozan-1922-1923.pdf> (05.02.2020);;

<https://www.ttk.gov.tr/wpcontent/uploads/2016/11/3-Lozan13-357.pdf> (05.02.2020)

<https://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/AYDIN-Nurhan-SOYKIRIM-%c4%b0DD%c4%b0ASI-VE-ULUSLARARASI-KR%c4%b0TERLER.pdf> (09.02.2020)

https://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_sept09_en.pdf
(20.02.2020)

https://asp.icc-cpi.int/iccdocs/asp_docs/Resolutions/ASP16/ICC-ASP-16-Res5-ENG.pdf (01.03.2020)

https://avalon.law.yale.edu/20th_century/kbpact.asp (01.03.2020)

https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocitycrimes/Doc.3_1946%20Tokyo%20Charter.pdf (02.03.2020)

<https://avalon.law.yale.edu/imt/imtchart.asp> (02.03.2020)

https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocitycrimes/Doc.2_Charter%20of%20IMT%201945.pdf. (04.03.2020)

<http://www.ohr.int/other-doc/un-res-bih/pdf/827e.pdf> (05.03.2020)

https://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_sept09_en.pdf (05.03.2020)

https://www.tbmm.gov.tr/komisyoin/insanhaklari/pdf02/belge_cezadivani_b1.pdf (10.03.2020)

https://www.tbmm.gov.tr/komisyoin/insanhaklari/pdf02/belge_cezadivani_b1.pdf (10.03.2020)

<https://books.openedition.org/ifeagd/1314>, (03.04.2020)

http://www.mfa.gov.tr/garantiantlasmasi-zurich_11-subat-1959_tr.mfa(04.04.2020);

<https://kktcb.org.tr/belgeler/kibris-sorunu/1960-1963> (04.04.2020)

http://www.mfa.gov.tr/kibris-cumhuriyeti_nin-kurulusuna-iliskin-temel-antlasma1960_ingilizce_tr.mfa (04.04.2020);

http://www.mfa.gov.tr/ittifak-antlasmasi-zurich_11-subat-1959_tr.mfa(04.04.2020);

<https://kktcb.org.tr/belgeler/kibris-sorunu/1960-1963> (04.04.2020).

<https://islamansiklopedisi.org.tr/birinci-dunya-savasi> (05.04.2020)

<https://islamansiklopedisi.org.tr/yugoslavya> (05.04.2020)

<http://sorular.rightsagenda.org/Uploads/UCM%20MEV/Roma%20Stat%C3%BCs%C3%BC.pdf> (14.05.2020)

<http://www.oocities.org/gercekkatiller/rum.htm> (25.05.2020)

https://www.anayasa.gov.tr/media/3542/aihs_tr.pdf (03.06.2020)

<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2013-103-1231> (03.06.2020)

<https://web.archive.org/web/20040605155639/http://www.icc-cpi.int/statesparties.html> (04.06.2020).

<https://kktcb.org.tr/kayip-sahislar-komitesi-5780> (04.06.2020)

<http://www.cmp-cyprus.org/tr> (04.06.2020).

<https://www.tbmm.gov.tr/komisyoin/insanhaklari/pdf01/299-305.pdf> (04.06.2020.)

http://www.ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/459_1.pdf (04.06.2020)

<https://unictr.irmct.org/sites/unictr.org/files/case-documents/ictr-97-23/appeals-chamber-judgements/en/001019.pdf> (21.07.2020)

https://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_sept09_en.pdf
(21.07.2020)

https://www.icty.org/x/cases/tadic/cis/en/cis_tadic_en.pdf (21.07.2020).

https://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_re808_1993_en.pdf
(21.0.2020).

<https://www.icty.org/x/cases/kunarac/tjug/en/kun-tj010222e.pdf> (21.07.2020).

EKLER

ΕΟΚΑ.
ΘΑ ΕΚΔΙΚΗΘΩΜΕΝ ΤΟΝ
ΘΑΝΑΤΟ ΣΑΣ ΤΙΜΗΜΕΝΟΙ
ΜΑΣ ΗΡΘΕΣ. ΕΟΚΑ.

EK-1: Terör örgütünün kullandığı bayrak⁴³⁸

⁴³⁸ <https://www.iwm.org.uk/collections/item/object/30016515> (06.06.2020)

EK-2: ‘nın kullanmak için KYKKO Manastırı’nda bulunan teçhizatları⁴³⁹

TCE™

⁴³⁹ <https://www.iwm.org.uk/collections/search?query=Kykkos&pageSize=30&media-records=all-records> (06.06.2020)

EK-3: Kıbrıs'ta saldırıların başladığı 1955 yıllarında bir eve Enosis ile ilgili yazılan yazılar⁴⁴⁰

TCE™

⁴⁴⁰ <https://www.iwm.org.uk/collections/item/object/205069972> (06.06.2020)

EK-4: Kıbrıs'ta mülteci durumunda olan Türkler ⁴⁴¹

⁴⁴¹ <https://www.iwm.org.uk/collections/item/object/205195017>

Rum Mezalizmini Dünya Milletlerinin Dikkatine Sunuyoruz

Ayvasılda Yapılan Kazılarda Kardeşlerimizin Çürümüş Cesetleri Meydana Çıkarıldı

**Rumlar Barbarlık Örneğini Elleri - Ayakları
Bağlı Türkleri Öldürmekle Göstermişlerdir**

Resmimiz tanınmayacak hale gelen devletlerden birisini gömlüdüğü yerden çıkarıldıktan sonra tesbit etmektedir.

Leikçisi: Ömel
Dün sabahın ilâhâren
Ayyaş köyünde beraberin-
de bir St. John's'un Ambula-
nası Birliği Müessesî bu-
ğulu bir Türk doktora,
İngiliz âsâsını bir-
yânde Türk mezarlığında
şüpheli gördükleri bir yer-
de arastırılma yapılmış
dır. Bu yürekler acısı araş-
tırmaların sonucu orada
bulunanlar Rumları karış-
tırmış ve bu karıştırmaya
tesbit edilen yerlerde, ara-
cıları açılan kuyuklar iç-
rilemiş, kardeşlerimiz
leri kolları bağlanmış, e-
libel ve ya ayakkabı yapı-
tırılmış cesetleri çukurlu-
ğunda bulmuşlar. Bu araş-
tırmadan toplu halde im-
ha edilenler manzarası, o
sokak manzara idi.
ELLERİ KOLLARI BAĞLI

**VE OTUBURKEN
YUMULANLAR**
En katı yüreklerin ta-
hammül edemeyeceği bir
manzara.. Elleri, kolları

bağlı tuturukken ve bazılar
la da elerli öndenay kara
laruna bağli olarak vuru
lan ve yine aynı şekilde
gömülen kârdeslerimizin
cetleri birer birer yitilme
ya çıkıyorludu. Rum val
şetinin, barbarizgının örne
ği karşımıza seriliştii.
Aylarından cizmelere,
ayakkabı olduğu halde se
hit edilen kârdeslerimizin
cizmele ve ayakkabıları
de kanmuş ve yerlerinin
belli olmaması için de ter
lerinden alındığı görülmüş

dükeri elbise veya ayakkabılarıdan anlaşılmaması mümkün. Bu çıkarma faaliyetini takip eden 20 kadana yabancı televizyon ve gazete muhabirinin olayı tesbit etmesine mani olmak için Gü Rum gazeteci faaliyetleri göstermiş, mensup oldukları cemaatin barbalığını gizlemeye çalışmışlardı. Erişilen fotoğraflarda dardan ve St. Johns Ambulance ekibinin tesbit ettiği gerçeklerdi. Bu şahıslar "ates-ken" anlaşılmaması imzalanmış

...sundan sonra toplu bir şekilde öltürülmüşlerdi.

BARBARLIĞIN FARKLARI
ÖRNEĞİ
Böylece Kıbrıs Rumları'nın bir barbarlık örneği de ha meydana çıkarılmıştır. Bunu İngiliz hastahane mensupları, muhabirleri ve dünya basınının temsilcileri görülmüştür. Levizyon için filme alınmışlardır. Hepsinin mutabık kaldığı bir nokta vardı: Rumların sülhüne giriştiği (Devamı sayfa 4'de)

1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 2677, 2678, 26

NIKOS SAMSON'UN GAZETESİNDE YAYINLANAN BİR RESİM GERÇEKLERİ GENEL

EFKARIN GÖZLERİ ÖNÜNE SERMİYE KAFİDİR

Karşımıza Çıkarılan 'Meşru Kuvvetler' Sivil Rumlardır

İşte Rum moderniyeti. Bu adam öldürüldüğü sırada, zihni de de girilecek gibi; kolları bacakları üzerinden geçirilip bağlanmış vaziyetteydi. "Kahrmanlık" ve "moderniyet" gibi büyük lafları ağzına alan Rumlar, bütün di—kizi bağırır adamı hile öldürmekten ve aynı şekilde görmek-ten çekinmemişlerdir.

⁴⁴² *Bozkurt*, 14 Ocak 1964.

[illegible]

12 esirin daha isimleri açıklandı

Merkezi hapishanede esir tutulmakta olan Türkler hakkında dün Kızıl Haç bir ek liste getirmiştir. 12 esirin daha isimleri -nin açıklandığı bu liste aşağıdadır.

ISIM	ADRES	YAŞ	CINSİYET
66. Pembe Mustafa	Nuri Ef. 37, Lefkoşa	26	Kız
67. Fatma Derviş	Kanlı Mescit 1, Lefkoşa	45	"
68. Fatma Engül	Kanlı Mescit 1, Lefkoşa	25	"
69. Nurettin Hasan	Aytoto - Dillirya	29	erkek
70. Ahmet Zeki	Doğan Sok. 4, Lefkoşa	18	erkek
71. Hasan Yüksel Enver	Doğan Sok. 12, Lefkoşa	20	erkek
72. Osman Arif	Hürriyet Sok. 8, Lefkoşa	30	erkek
73. Rifat Ahmet	Firuzan Sok. 8, Lefkoşa	20	erkek
74. Feridun Hasan	Dumlupınar Sok. 14 Lef/şa	20	erkek
75. Hasan Mehmet Şah	Mandres	22	erkek
76. Hüseyin Mustafa	K. Kaymaklı	22	erkek
77. İzzet Niyazi	K. Kaymaklı	18	erkek

SANDYS, SU TEKLİF İLER

Birkaç günden beri Kıbrıs'ta bulunan İngiliz Commonwealth Münasebetleri Bakanı, Duncan Sandys, dün İngiliz Yüksek Komiserliğinde Türk Basın mensuplarının davet edilmediği bir basın toplantısı yapmıştır. Bildirildiğine göre bu toplantıda Duncan Sandys, Kıbrıs'a geldiği günden beri Türk ve Rum liderleri ile Türkiye ve Yunanistan Büyükelçilikleriyle yaptığı görüşmelerden bahsetmiş ve bu görüşmelerde, kendi tavsiyesi üzerine, her gün bir İngiliz başkanlığında, Türk ve Rum liderleri, Türkiye, Yunanistan ve Britan

ya diplomatik temsilci le Kıbrıs'taki Türk ve nan askeri birliklerine mutanları ile üçlü müti kuvvetleri komutanı (ral Young'ın toplantı rak durumu gözden g meleri hususunda müte kata varıldığını söyler Böyle toplantıların

PAZARTESİ

30

ARALIK

1963

Adres:

37, Mecidiye Sokağı

LEFKOŞA - KIBRIS

Tel: 3970 - P.K. 867

Telgraf: AKIN

KURULUŞ TARİHİ

1 9 6 2

YIL: 2 — SAYI: 506

FIATİ: 15 MIL

AKIN

BAĞIMSIZ GÜNLÜK SABAH GAZETESİ

İmtiyaz Sahibi ve Genel Yayın Müdürü: KEMAL AKINCI

Bayrak Radyosu yayına devam ediyor

Ölümü, Köleliğe Tercih Edeceğiz

TCE™

İ. İNÖNÜ, FUAT SIRM İLE GÖRÜŞTÜ

Ankara 29: .

Başbakan İsmet İnönü, gün saat 10.20'de Baş kanlık'ta kendisini ziya gelen Millet Meclisi Baş Fuat Sirmen'le bir süre rüşmüştür.

İNGİLİZ BİRLİKLERİ NİÇİN MAKARIOS'U KORUMAK İÇİN KULLANILIYOR?

Londra 29: .

Sunday Express gazı Kıbrıs'ta ilgili Başyazısı

ya diplomatik temsilci le Kıbrıs'taki Türk ve nan askeri birliklerine mutanları ile üçlü müti kuvvetleri komutanı (ral Young'ın toplantı rak durumu gözden g meleri hususunda müte kata varıldığını söyler Böyle toplantıların

EK-8: 1963 Soykırım Saldırılarındaki kaçırılan Türklerin listesi⁴⁴⁵

⁴⁴⁵ Akın, 30 Aralık 1963.

"Yeşil Hat,, da KURŞUNA DIZILDI, FAKAT ÖLMEDİ dün bir Türk öldürüldü

Köyüne dönen bir Türk de kaçırıldı.
Gyani'nin değiştirilmesi istendi

LEFKOŞA, A.P. A.A. ve
Özel Mühüriminden

BİR Kıbrıs Türk dün gecenin Kuzeybatı Kıyısında bulunan köyünde Türk ve Rum askerlerini birbirinden ayırmak için "Yeşil Hat"ta geçerken vurulmuş öldürülmüştür.

Kıbrıs Türk "İkdamatı"ndan sonra Kıbrıs'ta durumun alevlenmesiyle ilgili bir raporun alındığı, bu raporun Kıbrıs'ta durumun alevlenmesiyle ilgili olduğunu belirtmektedir.

Gecenin vaktinde etrafı karanlıkta olan Kıbrıs'ta, yaralı bir askerle olan Rumlar, EOKA teröristleri tarafından yakalanmış ve yaralı olarak bir denizci daha ortaya çıkmıştır. Yaralı olarak kurtulduktan sonra sığınma evine yakındaki bir İngiliz kampına kadar giden Hüseyin Hasan Rumların vahşetini anlatmıştır. Yukarıdaki resimde yaralanan Hüseyin Hasan, İngiliz askerleri tarafından kurtarılıp tedavi ve ameliyat edilmek üzere getirildiği hastahane oğunda görülmektedir.

Dört gün önce Kıbrıs'ta Rum teröristleri tarafından üç Türkler kezahele kurtulduktan sonra kurşuna dizilen ve yaralı olarak kurtulmaya muvaffak olan Hüseyin Hasan adındaki Türkün ifadesi ile EOKA saldırganlarına karşıda; kurşunla yarıldı bir denizci daha ortaya çıkmıştır. Yaralı olarak kurtulduktan sonra sığınma evine yakındaki bir İngiliz kampına kadar giden Hüseyin Hasan Rumların vahşetini anlatmıştır. Yukarıdaki resimde yaralanan Hüseyin Hasan, İngiliz askerleri tarafından kurtarılıp tedavi ve ameliyat edilmek üzere getirildiği hastahane oğunda görülmektedir.

EK-9: EOKA Teröristlerinin öldürmek için kurşunladı ama ölmeyen bir Türk.⁴⁴⁶

TCE™

⁴⁴⁶ Milliyet, 11 Nisan 1964.

DIŞ BASIN

United Press: «Limasol'da da 60 Türk kayıp»

Muratoğa katliamını bildiren UPI muhabiri, «Her saat başı yeni çukurlar ve 10'larca ceset bulunuyor, çalışmalara dayanmak çok güç» diyor

[DIŞ HABERLER]
UPI Ajansı da katliam haberini Lefkoşa'daki muhabirine aften şöyle bildirmiştir:

"Kıbrıs Rumların topu halde öldürüp Magosa yakınlarındaki Muratoğa köyünde çukurlara gömdükleri 88 Türk'ün cesetinin çıkarılması için yapılan çalışmalara dün de devam edilmiştir. Türk İstikam birliklerinin ve Kıbrıs Mücahitlerin katıldıkları çalışmada dün öğleye kadar çıkarılan ceset sayısı 45'e yükselmiştir. Çalışmalara katılan Kıbrıs Türk Yönetimi Yetkilileri "her saat yeni çukurlar ve bu çukurların içinde 10'larca ceset bulunuyor. Çalışmaları seyretilmeğe dayan-

parçalanmadan toprağa gömülmüştür. Çıkartılan çoğu cesetlerin tanınmayacak derecede parçalanmış bir durumda bulunduğunu belirtmektedir.

Kıbrıs Türk Yönetimi Yetkilileri, Limasol yakınlarındaki bir Türk köyünün 60 sakininden de bir haftadan beri haber alınmadığını belirtmekte. Ancak Rum bölgesinde kalan bu köyün sakinleri için bir şey yapamıyoruz. Birleşmiş Milletler Yetkililerine başvurarak haber alamadığımız köylüler için araştırmaya yapılmasını istedik" demektedirler.

Kıbrıs Türk Yönetimi Yetkilisi "Bu ikinci katliamın ortaya çıkması Denktaş ile Kıbrıs arasında her hafta pazarlığı günü yapılması kararlaştırılan görüşmelerin 10.ölge

EK-10: Soykırım saldırılarını haber veren bir gazete haberi.⁴⁴⁷

⁴⁴⁷Milliyet, 03.Eylül 1974.

"Birkaç gün sonra Mari (latınsı) köyünden bir Kıbrıslı Türk'ten, otobüsteki Kıbrıslı

TCETM

187